SCREENING AF LANDBRUGSEJENDOMME PÅ MORS

PLAN 22+

Plan22+ er en femårig indsats fra Plan- og Landdistriktsstyrelsen og Realdania, som skal understøtte kommunernes klimaarbejde ved at udvikle ny viden og redskaber til at indfri klimamålsætninger gennem den fysiske planlægning.

Realdania

Plan- og Landdistriktsstyrelsen

FJORDLAND.

MORS

MORS.DK

FJORDLAND.

Landbruget på Mors – nye veje og nye fortællinger

Denne rapport samler 11 individuelle portrætter af bedrifter og familier på Mors, som generøst har delt deres historier, erfaringer og tanker om fremtiden. Portrætterne og de tilhørende artikler indgår i rapporten som både dokumentation og inspiration, de giver indblik i, hvordan landmænd på Mors i dag håndterer hverdagen og udfordringerne og hvordan de ser nye muligheder i et erhverv under forandring.

Rapporten er blevet til som en del af Realdanias Plan22+, der støtter udviklingen af mere bæredygtige og multifunktionelle landskaber. Den bygger videre på det arbejde, der blev sat i gang med etableringen af Morsø Kommunes Landbrugsråd i oktober 2023, hvor landmænd og kommune begyndte at drøfte, hvordan Mors kan gå forrest i arbejdet med at forene produktion, natur, klima og lokalsamfund.

På Mors står det klart, at en landmand ikke bare er en landmand. Landbruget rummer mange forskellige tilgange, værdier og mål. Fra klassisk planteavl og mælkeproduktion til naturpleje, fødevareforædling, oplevelser og nye samarbejdsformer. Det er netop denne mangfoldighed, som giver både robusthed og inspiration til at tænke nyt.

Denne rapport skal tjene som inspiration både for nuværende landmænd, der ønsker at udvikle deres bedrift i en mere bæredygtig retning, og for kommende generationer, der overvejer deres muligheder i erhvervet på Mors og i resten af Danmark. Ved at samle fortællingerne her skaber vi et grundlag for samtaler, samarbejde og fælles udvikling af et fremtidigt landbrug, der tager hensyn til både klima, natur og økonomi.

Fremtiden på Mors peger mod et landskab præget af strategisk, multifunktionel jordfordeling, hvor naturgenopretning, lavbundsprojekter, produktion og rekreative værdier tænkes sammen til en helhed, der giver både lokal livskvalitet og nationale resultater. Med Grøn Trepart som ramme og Landbrugsrådet som platform er der åbnet for at skabe en lokal fortælling om, hvordan omstilling kan lykkes, når værdier og viden mødes.

Det er håbet, at rapporten kan inspirere både dem, der allerede arbejder i og med landbruget, og dem, der ønsker at være en del af fremtidens løsninger.

FJORDLAND.

Indholdsfortegnelse

Opsummering / artikler 3

Screening af landbrugsejendomme på Mors 15

Ejendom 1: Erik og Anne Marie Haaber 15

Ejendom 2: Henning Bjerregaard..... 33

Ejendom 3: Jesper Hald Clausen..... 52

Ejendom 4: Jesper Skriver Villadsen og Jens Martin Villadsen..... 71

Ejendom 5: Ansgar Riis Nygaard..... 90

Ejendom 6: Klaus Kristensen 110

Ejendom 7: Mette og Klaus Poulsen Iversen 128

Ejendom 8: Niels Dissing Clausen..... 148

Ejendom 9: Niels Holger Nordendahl 179

Ejendom 10: Pia Boe Bak og Jens Bukh Jensen 196

Ejendom 11: Sejr Bisgaard 212

11 historier om landbrug på Mors – forskellige veje, fælles udfordringer

De 11 artikler, du finder her, giver et indblik i, hvordan landbruget på Mors i dag spænder vidt, både i mennesker, driftsformer og ambitioner. Artiklerne bygger på samtaler med landmænd og -kvinder, der alle har åbnet op om deres hverdag, deres overvejelser og deres håb for fremtiden.
Fælles for dem alle er en stærk tilknytning til jorden og en ansvarsfølelse over for både bedrift, familie og landskab. Men vejene frem er forskellige. Nogle har fokus på at udvikle og effektivisere en traditionel produktion. Andre søger nye forretningsmuligheder i naturpleje, gårdbutikker, oplevelser eller lokal forædling. Nogle overvejer at drosle ned og finde ro i en mindre intensiv drift.

Artiklerne viser både muligheder og udfordringer. Flere taler om glæden ved at skabe noget og finde løsninger, men også om bekymringer for fremtidens krav, afgifter, regler og en oplevet afstand mellem by og land. Den grønne omstilling og behovet for at tænke landskab, klima og biodiversitet ind i driften fylder hos mange, men på meget forskellige måder.

For læsere uden for erhvervet giver historierne et indblik i, hvordan landbrug ikke er én ting, men mange forskellige livsvalg og forretningsmodeller. For landmænd kan de være en kilde til inspiration og refleksion over egne valg og nye muligheder.

Historierne her er ikke opskrifter, men eksempler på, hvordan 11 mennesker hver især håndterer en tid, hvor landbruget er under forandring. Der er ingen lette løsninger, men der er en fælles vilje til at tænke nyt og finde en vej, der både tager hensyn til natur, mennesker og økonomi.

Vi håber, at historierne vil blive læst som netop det, inspiration og indblik i et erhverv, der på én gang er dybt forankret i traditioner og midt i en nødvendig forandring.

Hvad kan man gøre på landet for at levere på Grøn Trepart?

- Inspiration fra det nordlige Mors

Erik og Anne Marie Haaber

På nordsiden af Mors, med kig til Thisted over fjorden, ligger en ejendom, som viser, hvordan landbrugslandet kan spille en aktiv rolle i arbejdet med natur, klima og miljø. Ejendommens jorde er i traditionel omdrift, men har aldrig haft en egentlig husdyrproduktion, men netop det åbner op for nye muligheder.

Arealerne består af tidligere overdrevsjord og et lille engareal længere mod syd, gennemskåret af Skarum Å. Terrænet er dramatisk og præget af stejle skråninger og kystnærhed, og der er en lang historik med varierende drift – fra høslæt til græsning, til mere intensiv dyrkning og nu tilbage mod natur.

Der er få steder på Mors, hvor både naturgrundlaget og den landskabelige sammenhæng skaber så gode forudsætninger for biodiversitet. Flere af skråningerne har et særligt mikroklima, som kan blive varmt og tørt, og netop disse forhold er gunstige for mange af de truede sommerfugle og plantearter, som har det svært andre steder.

Arealerne har høje HNV-scorer (indikator for høj naturværdi), og både de beskyttede og ubeskyttede arealer rummer mulighed for at skabe levesteder for blandt andet engblåfugl, isblåfugl og markperlemorsommerfugl, arter som kræver blomstrende urter og ro på driften. Samtidig er stor hornugle set i området, og engblommen vokser lige i nærheden, begge arter, der trives i ekstensiv drift med plads til naturens egen rytme.

Det, der gør denne lokalitet særlig, er dens placering i landskabet. Sammen med naboarealerne, hele vejen fra Hanklit til Forstkæret, er der potentielt mulighed for at etablere en stor, sammenhængende hegning med ekstensivt græssende dyr, naturlig hydrologi og lav driftspåvirkning. Et sådant projekt vil ikke blot være til gavn for ejendommens egne arealer, men kunne blive et løft for biodiversiteten på hele Nordmors.

Skarum Å, som løber gennem englodden, giver desuden mulighed for at arbejde med vandløbsrestaurering og vådlægning. Her kan man med fordel genslynge åen og lade vandet brede sig ud i ådalen. Det vil både reducere næringsstofudledning, binde CO_2 og skabe mere naturlige forhold for planter og dyr. Samtidig vil vådområdet fungere som en buffer mod fremtidige havvandsstigninger og give plads til, at strandengen kan trække ind i landet, noget, der bliver stadig vigtigere i takt med klimaforandringerne.

Ejendommen er et godt eksempel på, hvordan fremtidens landbrug ikke nødvendigvis handler om produktion i klassisk forstand. Det handler om at passe på landskabet, sikre plads til naturen og bidrage til samfundets fælles klima- og miljømål.

Med de rette rammer, fx via Grøn Trepart, kan steder som dette være med til at løfte både lokal biodiversitet, klimaindsats og bosætningsmuligheder. Det kræver samarbejde og langsigtede løsninger, men potentialet er tydeligt: Her kan landbruget ikke bare være en del af problemet, men en del af løsningen.

Når fremtiden banker på

-Hvad kan man som landmand gøre for at bidrage til Grøn Trepart?

Henning Bjerregaard

Grøn Trepart er ikke kun en aftale mellem landbrug, miljøorganisationer og stat. Det er også en invitation, til at tænke nyt, handle lokalt og se på sin bedrift med friske øjne. For mange landmænd kan det virke uoverskueligt at skulle bidrage til både klima, natur og miljø. Men eksempler fra virkeligheden viser, at man som landmand faktisk har gode muligheder for at gøre en forskel, uden at give afkald på faglighed, økonomi eller fornuft.

Et godt eksempel finder vi på Rosengård ved Ørding på Mors. Her har Henning og Marianna Bjerregaard drevet økologisk mælkeproduktion i 27 år. Ejendommen er veldrevet, græsmarkerne grønne, og køerne leverer mælk med høj sundhed og kvalitet. Men med udsigt til et generationsskifte og uden en oplagt arvtager, har familien åbnet blikket for nye veje.

På Rosengård er en del af arealet tidligere eng og mose, og der er stadig spor af tørvegravning og gamle afvandingssystemer. Det gør området oplagt til et lavbundsprojekt, hvor man både kan reducere CO_2-udledning og mindske udvaskning af næringsstoffer. Åen, som løber i kanten af engarealet, er allerede udpeget til indsats i vandplanen, og et fremtidigt projekt kunne kombinere genslyngning, hævning af vandspejlet og etablering af ny natur i ét samlet greb.

For landmanden betyder det mulighed for at få erstatning for arealer, der alligevel står over for klimaafgift fra 2028 og samtidig give noget tilbage til naturen og fjorden.

Ejendommen ligger i et område med særlige drikkevandsinteresser og i indvindingsopland. Den økologiske drift med græs som hovedafgrøde og begrænset input betyder, at ejendommen allerede i dag har en lav miljøbelastning. Det er et godt udgangspunkt for at indgå i de grønne løsninger, som Grøn Trepart sigter mod, en drift, der både producerer og beskytter.

Samtidig har Rosengård været en aktiv del af det lokale fællesskab, og det er netop denne lokale forankring, som mange af fremtidens løsninger skal bygges på. Det handler ikke kun om at tage jord ud, det handler om at lægge jord til nye fællesskaber og nye måder at bruge landbrugslandet på.

At tænke i nye muligheder kræver mod, særligt hvis man står midt i en travl hverdag, eller hvis man som på Rosengård står foran et generationsskifte. Men erfaringerne herfra viser, at det kan lade sig gøre. Ved at kombinere viden om bedriftens potentialer med de muligheder, som Grøn Trepart rummer fx lavbundsprojekter, naturudlæg, og bedre udnyttelse af mælkeproduktionens miljøprofil, kan man som landmand tage aktivt medejerskab i den grønne omstilling.

Det kræver ikke, at man lægger hele gården om. Men det kræver, at man stiller spørgsmålene: Hvor kan jeg gøre en forskel? Hvad kan mine arealer bidrage med? Og hvordan ser jeg selv min rolle i fremtidens landskab?

Rosengård er ikke et særsyn, men det er et godt eksempel på, hvordan en traditionel bedrift med en stærk faglighed kan blive en del af løsningen. Ikke fordi den skal, men fordi den kan.

Fra kyllinger til kystskrænt

– grøn omstilling med jordforbindelse

Jesper Hald Clausen

Grøn Trepart handler om at bringe landbrug, natur og klima tættere sammen. Men hvad betyder det i praksis, for en konkret landmand, på en konkret bedrift? På Mors har Jesper Hald Clausen arbejdet sig frem til svaret over mere end 25 år, og hans historie rummer vigtig inspiration til andre, der står midt i overvejelser om fremtid, drift og bæredygtighed.

Jesper overtog sin gård i 1999 og driver i dag 160 ha, heraf størstedelen på egne jorde. Produktionen er delvist omlagt fra svin til slagtekyllinger, og med solceller og varmegenvinding dækker han i dag omkring en tredjedel af sit energiforbrug selv. Bedriften drives effektivt, med ansatte, boligudlejning og blik for både økonomi og lokale relationer.

Men det er ikke kun i staldene og på maskinparken, at udviklingen har sat ind. Jesper har øje for de natur- og klimamæssige potentialer i landskabet, ikke mindst omkring Hanstholm Kær og kystskrænten i nord. Her findes beskyttet natur, høj biodiversitet og lavbundsjord med tørv, der både rummer klimabelastning og naturværdier.

Jesper ønsker at udvikle sin bedrift og samtidig gøre den robust til fremtidens krav. Han tænker i nicheafgrøder som elefantgræs, som kan reducere kvælstoftab i sårbare områder og samtidig levere varme til fjernvarmeværket i Nykøbing. Han er interesseret i at genskabe søer og overvejer helårsgræsning, men ønsker løsninger, hvor han bevarer ejerskabet og kan indgå aktivt i plejen af arealerne.

Hanstholm Kær er oplagt til et lavbundsprojekt, hvor udtagning af drænede jorde kan mindske udledningen af CO_2 og forbedre vandmiljøet, samtidig med at sjældne arter som sump-hullæbe og markperlemorsommerfugl får bedre vilkår. Jesper ser muligheder i at samle flere lodder til én sammenhængende helhed, fx gennem jordfordeling, og skabe natur, der fungerer, også i praksis.

Jesper lægger ikke skjul på, at grøn omstilling kræver planlægning og prioritering. Men hans tilgang viser, at det ikke handler om enten-eller. Tværtimod handler det om at finde balancer mellem produktion og natur, mellem fremtid og nutid, mellem lokale hensyn og fælles ansvar.

Med blik for landskabet, ejerskab til løsningerne og vilje til at tænke i helheder er Jesper et stærkt eksempel på, hvordan landbruget kan spille med i Grøn Trepart. Ikke ved at opgive det hele, men ved at bruge det man har, til mere end én ting.

Fleksibel fremtid og grønne muligheder på Vestmors

Jesper Skriver Villadsen og Jens Martin Villadsen

Foldagergaard på Vestmors er et godt eksempel på, hvordan et moderne landbrug kan arbejde målrettet med grøn omstilling og samtidig bevare handlefrihed og økonomisk balance. Ejendommen drives som interessentskab af brødrene Jesper og Jens Martin Villadsen, der er anden generation på stedet. Gennem velovervejede investeringer og gradvise opkøb har de skabt en harmonisk bedrift med 235 hektar og en besætning på 170 malkekøer.

Med både omdriftsjord og naturarealer har de mulighed for et alsidigt sædskifte og selvforsyning med grovfoder. Samtidig er ejendommen velplaceret i forhold til biogas og har et rationelt arronderet areal, der giver effektiv drift. Staldene er funktionelle, men ikke opdaterede i forhold til de kommende krav i 2034–2035, hvilket indgår som en væsentlig faktor i overvejelserne om fremtiden.

Foldagergaard arbejder bevidst med at holde flere veje åbne. Der er overvejelser om både udvidelse, salg og en mindre intensiv drift, afhængigt af både familiemæssige og regulatoriske forhold. Ejendommens økonomiske soliditet og geografiske placering giver mulighed for at vælge aktivt, uden at være presset til hastige beslutninger.

Bedriften deltager i lavbundsprojektet Tæbring Enge, hvor arealer med tørvejord forventes taget ud af drift for at reducere CO_2 og kvælstof. Der er også gjort forundersøgelser til mulige minivådområder, og både pløjefri dyrkning og alternative fodermidler, der reducerer metan, indgår som fremtidige muligheder. Den tætte beliggenhed til §3-beskyttede områder og kystnære lavbundsjorde åbner desuden for nye tiltag inden for naturpleje og klimatilpasning.

Langs fjorden ligger et stort potentiale for at udvide strandengsarealerne. Ved forventede havvandsstigninger vil det være muligt at lade naturen tage over på udvalgte arealer, hvor der allerede i dag er en høj naturværdi og §3-beskyttelse. Det kan være et vigtigt bidrag til at opfylde målene i Grøn Trepart og samtidig beskytte en af Danmarks mest sårbare naturtyper.

Skrånende arealer, der ellers kan være udfordrende for traditionel drift, vurderes i forhold til muligheder for fleksible randzoner eller ekstensivering, der kan mindske udvaskning af fosfor til vandmiljøet. På andre dele af ejendommen er skovrejsning en realistisk mulighed, særligt i nærheden af eksisterende skov, hvor den nye beplantning vil have størst potentiale for biodiversitet.

Foldagergaard viser, hvordan en bedrift kan arbejde strategisk og jordnært med grøn omstilling, ikke som en samlet løsning, men som et løbende arbejde med at balancere produktion, natur og klima. Med lokal forankring og faglighed som drivkraft er bedriften et inspirerende eksempel på de muligheder, der ligger i Grøn Trepart, når den omsættes til virkelighed på markniveau.

Et andet slags landbrug

– Grøn omstilling med lokalt udsyn på Østergård

Ansgar Riis Nygaard

Lidt øst for Ørding ligger Østergård, en ejendom, der i dag repræsenterer en anden vej for dansk landbrug. Her er hverken store stalde med dyr eller hektar efter hektar i intensiv drift. Til gengæld er her perspektiv, lokalt engagement og en vilje til at tænke i nye roller for landbruget i en tid med klimaforandringer og forandrede forventninger.

Ejendommens ejer har gennem årtier været en del af lokalsamfundet og haft fingrene nede i både jorden og den politiske virkelighed. Efter mange års drift med jord og husdyr er der i dag 16 hektar tilbage, og disse drives nu med et nyt formål: at skabe samspil mellem landskab, klima og mennesker, i tæt samarbejde med naboer og lokale aktører.

Østergård ligger i et åbent, småbakket landskab tæt på en markant ådal, hvor både beskyttet natur, lavbundsjord og rekreative kvaliteter mødes. Her er potentiale for multifunktionelle løsninger, hvor miljø og klima går hånd i hånd med lokale interesser og hensyn til den fælles geografi. Projekter som vådområder, genslyngning af vandløb og etablering af sammenhængende natur med græssende dyr kan gøre en konkret forskel netop her, hvor jorden og landskabet tillader det.

Ejendommen er allerede på vej i den retning og fungerer som et aktiv i et område, hvor samarbejde på tværs af ejendomsskel er en forudsætning for fremdrift.

Selvom produktionen er nedskaleret, er Østergård ikke en ejendom i afvikling, snarere tværtimod. Her arbejdes målrettet med at tilpasse bygninger, energiforsyning og arealanvendelse til en ny virkelighed. Solceller, varmepumpe og elbiler er blevet en del af hverdagen. Der er også tænkt i æstetik og ansvar, nedrivning af gamle bygninger, der ikke længere bruges, er en bevidst del af arbejdet med at give landskabet et løft og skabe en mere harmonisk helhed.

Det er et landbrug, der ikke kun producerer, men som også viser omsorg for omgivelserne og tænker fremad.

Et gennemgående greb i den grønne tænkning på Østergård er brugen af jordfordeling. Ikke alene for at tilpasse driften på egen ejendom, men også som en løftestang for bredere forandringer i landdistrikterne. Jordfordeling kan være nøglen til at skabe sammenhængende naturområder, styrke adgangsforhold og forbedre driftsmæssige betingelser, alt sammen i samarbejde med naboer og lokale myndigheder.

Det er en måde at tænke fremtidens landbrug, hvor arealerne ses som en fælles ressource, der skal balanceres mellem forskellige behov, produktion, natur, rekreation og klimatilpasning.

Østergård er et godt eksempel på, hvordan mindre bedrifter stadig kan spille en stor rolle. Ikke gennem volumen, men gennem udsyn, fleksibilitet og evnen til at engagere sig i løsninger, der rækker ud over egne skel. Erfaring, lokalkendskab og vilje til at tage medansvar er centrale brikker i den rolle.

I en tid hvor meget fokus er på teknologi, skalering og specialisering, viser Østergård, at grøn omstilling også handler om helhedstænkning, æstetik og menneskelig dømmekraft. Her leveres ikke bare landbrugsprodukter, men også plads til løsninger, til glæde for både landskabet og fællesskabet omkring det.

Østergård – Et moderne landbrug i bevægelse

Klaus Kristensen

Midt på Mors, tæt på fjord, eng og det åbne landskab, ligger Østergård, en alsidig og driftig landbrugsejendom med rødder i tradition og blikket rettet mod fremtiden. Her har udviklingen været støt og målrettet, men også præget af omtanke og lokal forankring. Østergård illustrerer, hvordan en moderne bedrift kan gå nye veje i samspil med natur og klima, uden at give køb på faglighed eller realisme.

Ejendommen har gennemgået en markant udvikling over de seneste to årtier. Produktionen er udvidet, markdriften professionaliseret, og både teknologi og avl er løftet til et højt niveau. Samtidig har driften løbende tilpasset sig nye krav og forventninger, ikke mindst i forhold til dyrevelfærd, energiforbrug og miljøpåvirkning.

I dag rummer Østergård både staldanlæg, solceller, maskinpark og samarbejder om naturpleje. En del af ejendommens arealer grænser op til Natura 2000-område, og der er etableret græsning og hegning som en aktiv indsats for at pleje kystnær natur. Andre arealer er ekstensiveret for at fremme biodiversitet og nedbringe udledningen af drivhusgasser. På marker tæt på gården er der fokus på optimal placering af gylle og brug af teknologi, der mindsker udvaskning og klimabelastning.

Selvom ejendommen ikke i dag står over for et generationsskifte, arbejdes der aktivt med fremtidsperspektiver. Nye krav til staldindretning og dyrevelfærd presser alle svineproducenter til at overveje, hvordan fremtidens drift skal se ud. På Østergård overvejes både fortsat husdyrproduktion, omstilling til planteavl og investering i nye natur- og energiløsninger, afhængig af rammevilkår og muligheder for samarbejde lokalt.

Et vigtigt træk ved Østergård er det langsigtede blik og viljen til at tage del i større helheder. Bedriften deltager i lokale screeningsprojekter for vådområder, følger med i udviklingen af biogas- og vindprojekter i området, og har øje for jordfordeling og fælles løsninger, der kan skabe værdi for både klima og driftsøkonomi. Samtidig dokumenteres klimadata, og der arbejdes på at integrere bæredygtighed i både beslutninger og investeringer.

Østergård viser, at grøn omstilling ikke nødvendigvis handler om at gøre alting anderledes, men om at tænke i nye retninger med udgangspunkt i det, man allerede gør godt. Det handler om at finde balancen mellem produktion og natur, mellem tradition og fornyelse. Og det handler om at kunne se både begrænsninger og muligheder i øjnene og stadig turde tage næste skridt.

Flere og flere landbrug står over for samme spørgsmål: Hvad kræver fremtiden og hvordan forbereder vi os? Østergård er et eksempel på, at der er svar at finde. Ikke færdige løsninger, men reelle erfaringer og åbne døre mod noget nyt.

Fra majs til muligheder

– grøn omstilling med hjerte og retning på Nordvestmors

Mette og Klaus Poulsen Iversen

På Nordvestmors, med udsigt til fjord og kuperede kystskrænter, ligger Ny Majgaard, en moderne mælkeproduktion, hvor fremtidsorienteret landbrugsdrift og stærk lokal forankring går hånd i hånd. Her drives en bedrift med 200 malkekøer, 180 kvier og 228 hektar jord, hvor grøn omstilling er tænkt aktivt ind i både den daglige praksis og de langsigtede beslutninger.

En vigtig forudsætning for at kunne omstille sig grønt er kendskabet til egne arealer, både deres potentialer og deres sårbarheder. På Ny Majgaard er arbejdet med landskab, natur og klima integreret i den måde, jorden forvaltes på. Ejendommen ligger tæt på Thisted Bredning, et område med skærpede miljøkrav, særligt i forhold til kvælstofudledning. Som en del af den grønne indsats er der etableret to minivådområder, og flere lavbundsarealer er udpeget med henblik på fremtidige tiltag.

Tilgangen er baseret på at tage ansvar for omstillingen indefra. Det handler ikke kun om at leve op til regler og krav, men om at være på forkant og aktivt forme forandringerne med afsæt i faglig indsigt og lokale forhold.

En central ændring i markbruget på bedriften har været omlægning fra majs til græs. Det gavner både klimaet og dyrevelfærden, da græs har en positiv effekt på køernes fordøjelse og mindsker klimaaftrykket. Samtidig er græs bedre egnet til lavbundsjorde og understøtter en mere robust og lokal foderstrategi.

Der arbejdes løbende med teknologiske og driftsmæssige forbedringer f.eks. i form af malkerobotter og bedre forhold for kalve, men altid med fokus på, hvad der er bæredygtigt på lang sigt. Driftens udvikling er kendetegnet ved en pragmatisk tilgang, hvor innovation kobles med omtanke.

Frem mod 2034 er der lagt en plan for ejendommen. Målet er at overdrage et sundt og veldrevet landbrug til næste generation økonomisk, miljømæssigt og menneskeligt. Gæld afvikles systematisk, og der arbejdes med langsigtede prioriteringer, som skaber frihed og handlekraft for de næste, der skal stå i spidsen for ejendommen.

Også uden for stalddøren tænkes der i langsigtede baner. Der er overvejelser om at engagere sig mere aktivt i det politiske eller organisatoriske arbejde med grøn omstilling f.eks. gennem lokale samarbejder eller deltagelse i trepartsforummer. Målet er at bidrage til, at beslutninger træffes med afsæt i praksis og virkelighedsnær viden.

Ny Majgaard er ikke en facitliste, men et inspirerende eksempel på, hvordan grøn omstilling kan se ud i praksis. Landbruget står i en tid, hvor både klima, miljø og regulering stiller nye krav, men også åbner nye døre. Bedrifter over hele landet står med lignende spørgsmål: Hvor giver det mening at ændre arealanvendelsen? Hvordan kan klimaindsatsen kombineres med drift og økonomi? Og hvilke skridt kan tages allerede nu?

På Mors er det tydeligt, at den grønne omstilling ikke blot handler om regulering og afgifter, men om livsform, identitet og ansvar. Med eksempler som Ny Majgaard bliver det klart, at nogle af de vigtigste løsninger vokser frem netop dér, hvor viden, værdier og vilje mødes.

Et landbrug i bevægelse

– nytænkning med stor respekt for historien

Niels Dissing Clausen

På Bjørnsagervej i det sydøstlige hjørne af Mors driver Niels Dissing Clausen et moderne planteavlsbrug med dybe rødder i lokalhistorien og med blikket rettet mod fremtiden. Som sjette generation på gården har han formået at forene tradition, forretning og naturhensyn i en ny model for, hvordan et større landbrug kan udvikles i takt med tiden.

Niels har gennem de seneste år samlet og genetableret de marker, hans tiptipoldefar i sin tid ejede, og ejendommen tæller i dag 500 ha egne jorde og yderligere forpagtede arealer. Tidligere rummede bedriften en stor slagtesvineproduktion, men den er nu afviklet til fordel for planteavl og en målrettet indsats for at skabe værdi på andre måder. I dag drives der korn, raps og frøgræs i stor skala, mens bygningerne udlejes, og en del af produktionen bruges som grundlag for Staunstrup Destilleri, der fremstiller gin af korn fra egne marker. Destilleriet er vokset frem som en del af en strategi, hvor landbruget ikke kun handler om hektarer og dyreenheder, men også om lokal forædling, oplevelsesøkonomi og nye forretningsveje.

Ejendommen er præget af en vilje til udvikling og til at gøre tingene rigtigt. Større naturprojekter er allerede sat i værk, blandt andet vådområdeprojektet ved Nees Vig, som blev realiseret ved salg og jordfordeling af 55 ha. Nye vådområder og minivådområder på andre arealer er i støbeskeen, ligesom skovrejsning på mindre egnede marker overvejes. Der arbejdes med løsninger, der både giver økonomisk mening, fremmer biodiversiteten og styrker jagtværdien i området.

Også privatlivet præger fremtiden. Planen er, at familien flytter til Nykøbing for at få glæde af byens muligheder, mens gården i højere grad bliver arbejdsplads frem for hjem. Landbruget bliver mere et arbejde end en livsstil, og strategien for ejerskabet følger med, gælden skal nedbringes, og ejendommen skal på sigt kunne drives af andre gennem forpagtning, så familiens arv kan bevares uden at kræve en fuldtidsindsats fra næste generation.

Niels' tilgang viser, hvordan et landbrug kan være både stolt af sine traditioner og åben for nye måder at skabe værdi på. Med en kombination af klassisk planteavl, naturprojekter, lokal fødevareforædling og et mere fleksibelt ejerskab peger han på en retning, som kan inspirere andre: en drift, hvor økonomi, natur og livskvalitet går hånd i hånd og hvor landbruget bevarer sin rolle som både erhverv, landskabspleje og lokal drivkraft.

Bjørnsagervej 5 viser, at man godt kan tænke nyt, uden at give slip på historien. Det er et eksempel på, at fremtidens landbrug ikke behøver at ligne fortidens og at der er mange veje til at drive en ejendom med mening og bæredygtighed, også i generation nummer seks.

Fremtidens landbrug vokser ud af traditionerne og naturen

Morsø-landmand viser vejen til et moderne og naturvenligt landbrug

Niels Holger Nordendahl

På Ulleruphusevej uden for Skarum driver Niels Holger en moderne kvægbedrift med rødder fire generationer tilbage og med blikket fast rettet mod fremtiden. Her går produktion, natur og socialt ansvar hånd i hånd. Det gør ejendommen til et godt eksempel på, hvordan grøn omstilling i landbruget ikke nødvendigvis handler om at vælge *enten eller*, men snarere om at tænke i *både og*.

Niels Holger overtog gården i 1997 og har siden udvidet både bygningsmasse og besætning. I dag rummer den store kvægstald 300 malkekøer, men den er bygget med kapacitet til 600. Stalden lever allerede op til fremtidens dyrevelfærdskrav, med sand i sengebåsene og ikke mindst ekstra plads, og markerne omkring er løbende omlagt til mere græs og mindre majs for at mindske klima- og miljøaftrykket.

Men selv om bedriften er fuldt moderne, er det ikke kun effektivitet og produktionsmål, der driver arbejdet. Niels Holger har en særlig sans for det langsigtede perspektiv. Han følger aktivt med i mulighederne for at etablere minivådområder, rejse mindre skovområder og udvikle lavbundsjorde, hvor det er muligt, både som led i klimaindsatsen og som støtte til biodiversiteten.

Der har tidligere været konkrete forsøg på lavbundsprojekter, men uenighed blandt lodsejere satte planerne i bero. Det har dog ikke svækket interessen – tværtimod. “Vi er nødt til at finde løsninger, hvor produktion og naturpleje kan gå hånd i hånd. Det ene udelukker ikke det andet,” siger Niels Holger.

Ejendommens beliggenhed tæt på kysten og Skarum Enge gør den særlig relevant i forhold til fremtidens vandstandsstigninger og naturgenopretning. Områderne med højt kulstofindhold i jorden rummer potentiale for både klimaforbedring og naturudtag, og de stærke græsningsarealer kan spille en rolle i at bevare sjældne arter som engblomme og sumphullæbe, der allerede er registreret i området.

Det grønne engagement begrænser sig ikke til naturen. På gården er der plads til mennesker med særlige behov, og Niels Holger har opbygget et arbejdsfællesskab, hvor unge og sårbare får en tryg og meningsfuld hverdag. Også den næste generation er i spil, to af børnene er i gang med landbrugsuddannelse og viser interesse for at føre familievirksomheden videre.

"Man skal kunne være stolt af det, man laver," siger Niels Holger. "For mig handler det om at drive et landbrug, der både kan give et overskud, tage hensyn til miljøet og gøre en forskel lokalt."

Ejendommen på Ulleruphusevej 21 viser, at vejen til fremtidens landbrug ikke nødvendigvis skal asfalteres fra ny. Den kan også gå ad gamle spor, hvis man tør se på dem med nye øjne. Med tradition, nytænkning og natur som medspillere kan landbruget blive en del af løsningen, ikke problemet.

Naturforvaltning som levevej, Damgård viser vejen

- På Damgård er dyrene ikke bare husdyr, de er en vigtig del af naturen

Pia Boe Bak og Jens Bukh Jensen

Naturpleje og græsning med dyr er ikke længere kun en sideaktivitet for enkelte landbrug, det er i stigende grad en selvstændig driftsgren med potentiale for både forretning og biodiversitet. På Damgård på den midterste del af Mors har Pia Boe Bak og Jens Bukh Jensen gjort netop dette til omdrejningspunktet for deres virksomhed.

Selvom selve ejendommen kun råder over godt én hektar jord, spænder deres arbejdsområde over flere hundrede hektar i kraft af forpagtningsaftaler og plejeopgaver for blandt andet kommuner og Naturstyrelsen. Deres dyr, omkring 70 kreaturer og 13 heste, afgræsser engarealer, heder og kystnære arealer på både Mors og i Thy. Det sker på steder som Fårupland, Sundby Sø, Buksør Odde, Legind vejle, Ness, Nord Mors og Klitmøller, hvor Jens og Pia sikrer, at værdifulde naturarealer ikke gror til, men i stedet bevarer eller forbedrer deres biodiversitet gennem målrettet ekstensiv græsning.

Damgård er et eksempel på, hvordan fremtidens landbrug kan se ud. Et landbrug uden nødvendigvis at eje jorden selv, men med fokus på at levere en vigtig service: Naturforvaltning med dyr. I takt med at flere lavbundsjorde, naturzoner og marginale arealer bliver taget ud af traditionel drift, stiger behovet for landmænd, som ønsker at påtage sig rollen som naturforvaltere. Det kræver viden om både dyr og biodiversitet, og det kræver en stærk praktisk sans. Jens og Pia har begge dele.

Arbejdet bygger på stor faglighed. Deres tilgang til dyrevelfærd og afgræsning er bevidst og etisk funderet. Lav dyretæthed, lange græsningssæsoner og respekt for dyrenes naturlige adfærd. Der bruges ekstensive racer, og der arbejdes med naturlige flokstrukturer og minimal indgriben. De tekniske rammer er en udfordring, når dyrene er spredt på mange lokaliteter. Der arbejdes med mobile løsninger, og fangst og transport kræver logistik og erfaring. Alligevel lykkes det at sikre god drift, samtidig med at formidling og synlighed også prioriteres højt.

For Jens og Pia handler naturpleje ikke om tilskud alene, men om reel naturkvalitet. De oplever en stigende efterspørgsel på græssende naturpleje, men også et behov for mere anerkendelse og rådgivning. Deres erfaring viser, at dyrehold i naturplejen kan være både fagligt meningsfuldt og økonomisk bæredygtigt, hvis man tænker langsigtet og samarbejder bredt.

Damgård viser, at der er plads til nye veje i dansk landbrug. Ikke alle skal nødvendigvis producere fødevarer i traditionel forstand, nogle kan i stedet forvalte natur. Med naturarealer i vækst, både som følge af politiske aftaler og klimamæssige behov, bliver der brug for flere som Pia og Jens. Husdyrholdere, der ønsker at bruge deres viden og erfaring som en aktiv del af den grønne omstilling.

På Damgård er naturforvaltning ikke et projekt. Det er en levevej. Og et bud på en fremtid, hvor landbruget og naturen igen kan vokse sammen.

Når landbruget bliver samlingspunkt

- Sejr Bisgaard viser, hvordan et mindre landbrug kan få ny relevans

Sejr Bisgaard

På Mors, omgivet af åbne marker, levende hegn og historiske bygninger, ligger ejendommen Lødderupvang 27. Her har Sejr Bisgaard siden 1986 drevet et mindre landbrug med stor personlig indsats og med blikket rettet mod mere end bare produktion. Med teknisk snilde og livslang interesse for jordbrug og fællesskab har han løbende udviklet stedet til et moderne, veldrevet husmandsbrug, hvor nye idéer får lov at spire.

Selvom den tidligere svineproduktion blev lukket i 2017, står ejendommen ikke stille. Tværtimod. Sejr driver stadig markerne selv, vedligeholder maskinerne og har bygget eller renoveret størstedelen af ejendommens bygninger med egne hænder, senest et nyt maskinhus i 2022. Han har anlagt eget spildevandsanlæg, installeret en husstandsvindmølle og opretholder i det hele taget en høj teknisk og bygningsmæssig standard.

Men det er ikke kun praktisk drift, der optager Sejr. Med Arne-pension i sigte i 2026 har han begyndt at se på nye muligheder for sin ejendom, ikke som et traditionelt produktionsbrug, men som et lokalt og grønt samlingspunkt. Der er overvejelser om at leje mere jord, etablere en gårdbutik eller indrette faciliteter til besøg fra skoler, institutioner eller børnehaver. Værkstedet kunne måske åbnes for andre, der har brug for hjælp eller bare et sted at være. Det handler ikke om vækst i hektar eller dyreenheder, men om liv og mening i hverdagen.

Sejr er ikke alene med sin situation. Mange mindre landbrug står i dag uden en klar arvtager, og strukturen gør det vanskeligt at investere langsigtet. Men netop derfor er det vigtigt at se på nye og fleksible veje. Sejr overvejer også, om dele af ejendommen kunne omlægges til natur, f.eks. skov eller naturpleje, hvilket både ville støtte biodiversiteten og gøre overdragelse mere attraktiv. En omlægning til skovejendom kunne f.eks. gøre det nemmere at involvere børnebørn i fremtiden.

Ejendommen ligger i et område, hvor landbruget har ændret karakter, fra aktiv produktion til en mere blandet struktur med hobbybrug, fritidslandmænd og små forpagtere. Der er også tendenser til affolkning og jordsalg uden geninvestering. Heldigvis er der på det seneste flyttet ungemennesker med børn til området. Netop i det landskab kan mindre ejendomme som Sejrs få ny betydning, som aktive noder i lokalsamfundet, hvor vedligehold, formidling og fællesskab går hånd i hånd.

Sejr Bisgaard har ikke svaret på alt, men han stiller spørgsmål, som mange står over for: Hvordan bruger man sin ejendom, når den traditionelle drift ikke længere er nok? Hvordan kan man give noget videre, både til næste generation og til det fællesskab, man selv er en del af?

Lødderupvang 27 viser, at selv et mindre landbrug, uden stor produktion eller ekspansion, kan være et forbillede. Med teknisk kunnen, lokal forankring og åbent sind er der mulighed for at skabe en bæredygtig og meningsfuld fremtid, også uden at eje 100 hektar.

SCREENING AF LANDBRUGSEJENDOMME PÅ MORS

Anne Marie og Erik Haaber
Landbrugsejendom
Flade Klit 19, 7900 Nykøbing M

PLAN 22+

Plan22+ er en femårig indsats fra Plan- og Landdistriktsstyrelsen og Realdania, som skal understøtte kommunernes klimaarbejde ved at udvikle ny viden og redskaber til at indfri klimamålsætninger gennem den fysiske planlægning.

Realdania

Plan- og Landdistriktsstyrelsen

FJORDLAND

MORS
MORS.DK

Fakta om bedriften

Bedriftens ejer:	Anne Marie Haaber
Noteringstype:	Landbrugsejendom
CVR nr.:	27107087
CHR:	-
Lokationer:	*Flade Klit 19, 7900 Nykøbing M*

1. Introduktion

Denne rapport er udarbejdet som led i afdækningen af landbrug på Mors i forbindelse med Grøn Trepart. Formålet er at belyse de natur-, klima- og miljømæssige forhold på ejendommen Flade Klit 19, drevet af Anne Marie Haaber og Erik Haaber, samt at pege på muligheder og udfordringer frem mod en mere bæredygtig drift. Rapporten indgår som en del af en samlet dokumentation for 11 bedrifter i området.

2. Beskrivelse af ejendommene

Ejendommen Flade klit 19 blev købt i fri handel i 1989. I 1990/1991 blev nabogården tilkøbt i fri handel. Nabohuset blev solgt i 1994 med et areal på 4 ha. I 2004 købte familien Eriks forældres ejendom i Thy. En lille ejendom på godt 8 ha. I 1995 opførte han en lade, og der er siden lavet en tilbygning mod kysten med fredningsnævnets godkendelse. Parret bor fortsat på ejendommen og har et stærkt ønske om at blive boende.

Anne Marie og Erik har en solid faglig baggrund i landbruget. Erik er uddannet landmand i 1982, hvorefter han læste til ingeniør og senere blev agronom. Han har arbejdet både på Mors og i andre egne af landet, Silkeborg for Landsforeningen for Danske Svineproducenter og Gråsten og senest i Polen. Anne Marie er farmaceut og har arbejdet blandt andet i Løgstør. Hun stammer fra et landbrug på Møn. Deres tre børn er vokset op på ejendommen og bor i dag i Aarhus og Aalborg.

Hovedejendommen består af 8,3 ha og 19,5 ha på en naboejendom, delt på en højt liggende matrikel og en moseparcel, der ligger et stykke fra ejendommen. Der er ingen husdyrproduktion på ejendommen, og ingen aktuelle tilladelser. Der har heller ikke tidligere været dyrehold, men arealerne bliver i dag afgræsset med får. Området er karakteriseret ved bakkede, noget af jorden er vanskeligt dyrkbar med høj herlighedsværdi og en fortid som udnyttet overdrev under ringe forhold.

3. Miljø-, natur- og klimaforhold

Ejendommen er beliggende i et særligt værdifuldt landskab præget af moler, sandede jorder og en mosaik af forskellige jordbundstyper. Arealerne indgår i Salgjehøj-Hanklit-fredningen og er delvist underlagt strandbeskyttelseslinjer. Der er tale om arealer, der tidligere har været dyrket med blandt andet hvede, men som i dag hovedsageligt anvendes til afgræsning.

Der er ingen registrerede rødlistearter på ejendommen, men naturværdierne i nærområdet er høje. Den tætte beliggenhed på beskyttet natur betyder, at muligheder for husdyrproduktion fremover skal vurderes meget nøje.

Klimamæssigt har familien allerede foretaget investeringer i bæredygtig energiforsyning. Der er opsat solceller på begge ejendomme, og der har været jordvarmeanlæg i 15-20 år. Planer om vindmøller er tidligere overvejet, men anses i dag som urealistiske i området. Der er interesse i at deltage i et VE-projekt i Agger, hvor der også ejes et areal.

4. Landskabsudvikling og kortanalyse

Lave målebordsblade

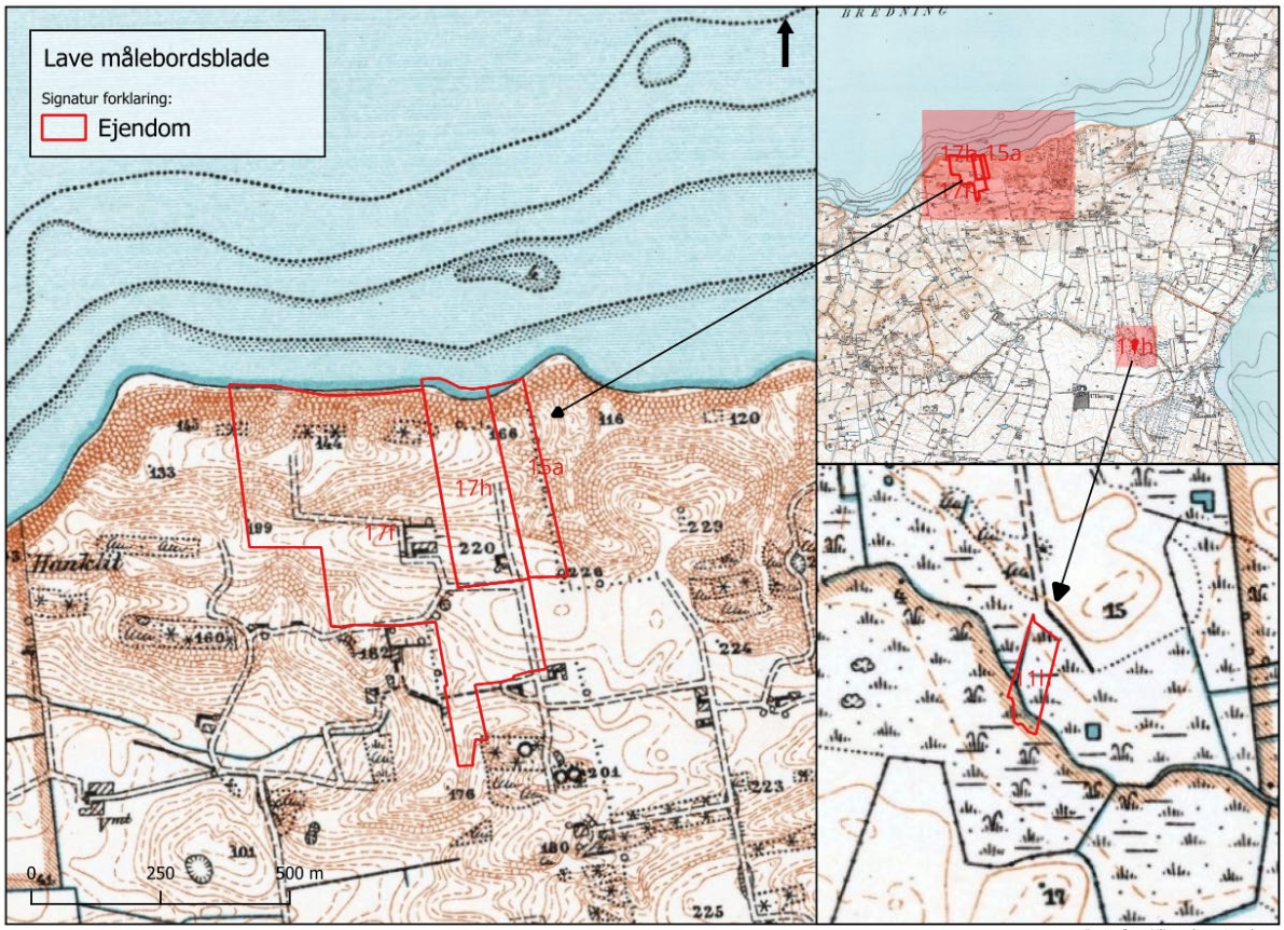

Data fra: Klimadatastyrelsen

På de lave målebordsblade (1842–1899) fremstår området som et åbent landskab med ingen eller kun sparsom vegetation. I den sydlige del af hovedejendommen, ses to bebyggelser. Resten af arealet fremstår som et overdrevslandskab, der formodentlig har været græsset, da den kuperede og lerede jord har gjort det vanskeligt at opdyrke. Den sydligste matrikel er markeret som eng, hvilket tyder på, at området har været anvendt til høslæt til foder. Matrikelgrænsen viser at vandløbet formentlig tidligere har mere slynget (mæandreret) og har ligget med en anden placering.

Høje målebordsblade

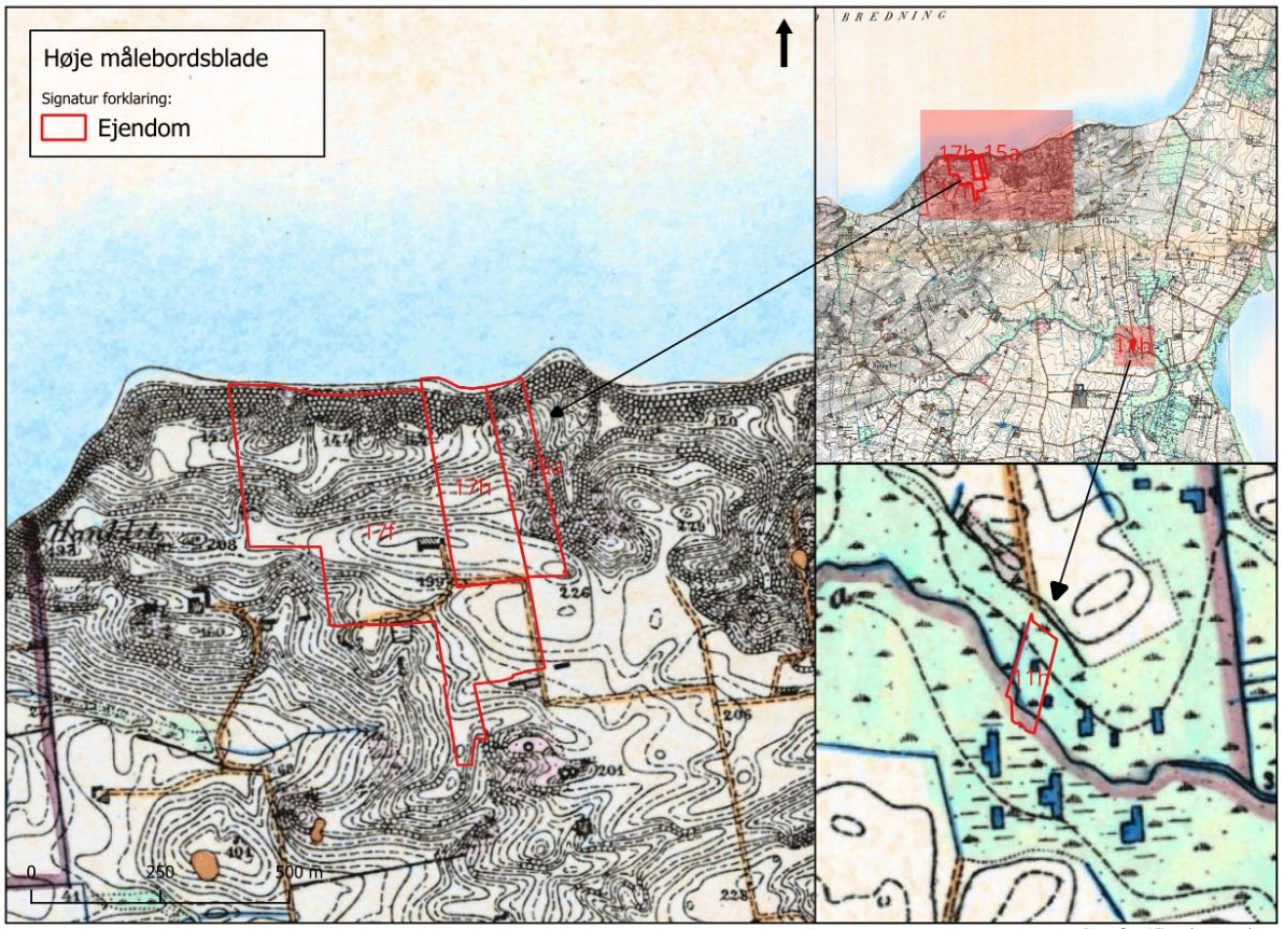

Data fra: Klimadatastyrelsen

På de høje målebordsblade fra starten af 1900tallet, fremstår det stærkt kuperede landskab tydeligt. På dette tidspunkt fremstår det hovedejendommen som et overdrevslandskab. Den ene af bygningerne er nu forsvundet. Kun en enkelt gård er nu at se. De stejle kystskrænter træder klart frem på kortet og understreger terrænets dramatiske karakter. På den sydlige matrikel ses engsignatur samt markeringer, der indikerer tørvegravning. Vandløbet har en let mæandrering og følger til dels landskabets naturlige form.

Luftfoto 1954

Data fra: Klimadatastyrelsen

På luftfotoet fra 1954 ses et landskab præget af mange små opdyrkede marker, formentlig med en bred variation af afgrøder på de enkelte matrikler også omkring ejendommen. De bygninger, der tidligere var forsvundet fra de høje målebordsblade, er nu igen synlige, mens bygningerne i vest til gengæld er forsvundet.
Kystskrænterne fremstår markante og dramatiske og træder tydeligt frem på dette billede. Engstykket fremstår stadig som udyrket areal, måske nu med mindre brugsspor end tidligere. Og vandløbet er blevet udrettet på store dele af strækningen.
Landskabet virker åbent og næsten træløst, kun ganske få træer bryder fladen.

Luftfoto 1995

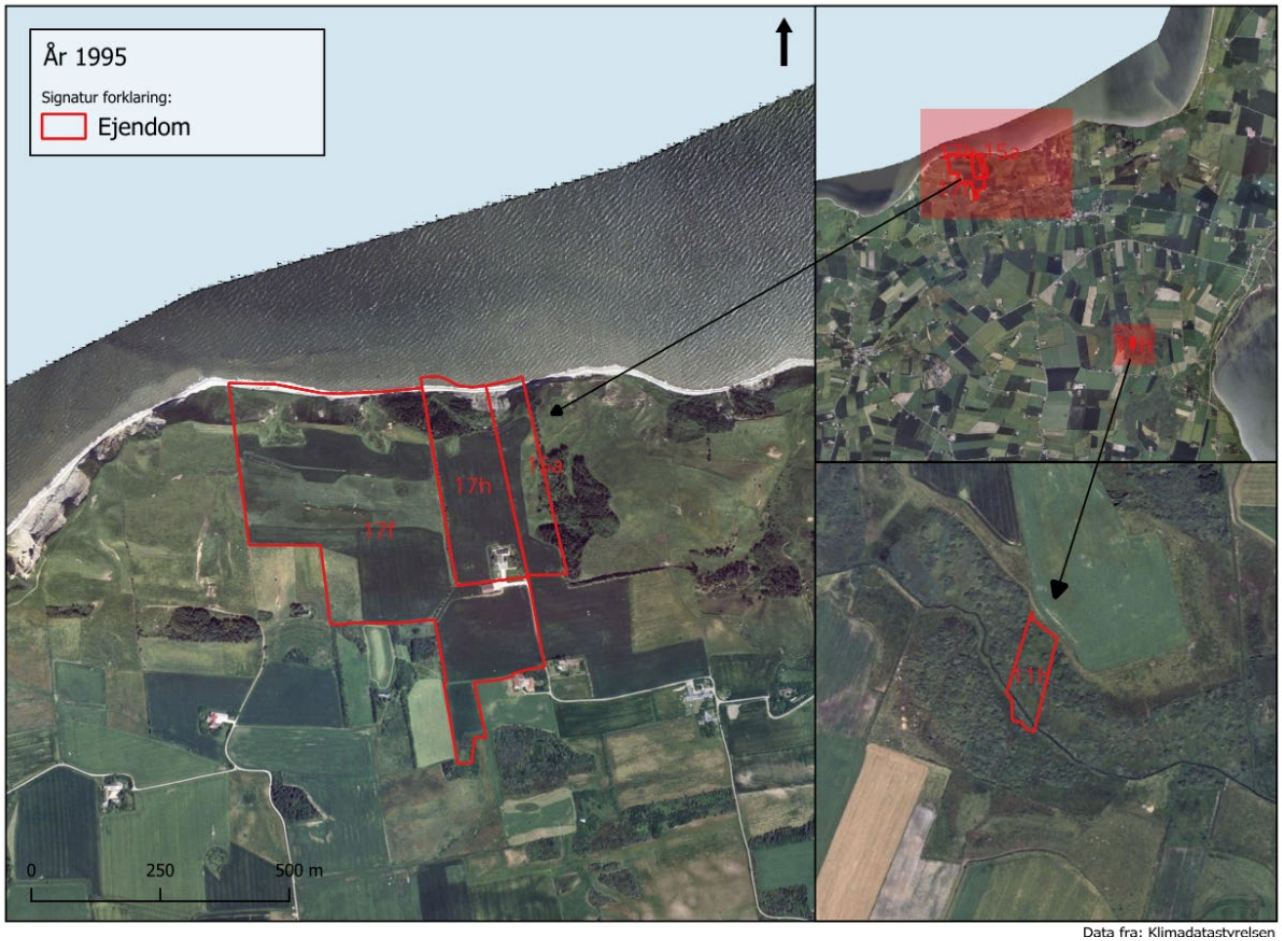

På luftfotoet fra 1995 ses ejendommen i sin nuværende form. Det omkringliggende areal fremstår mere ensartet og er nu næsten jævnt udnyttet til landbrugsdrift, bortset fra kystskrænten og dele af matrikel 15a, som skråner mod øst.
Kystskrænten er groet til med træer, og også øst for ejendommen er der nu opvækst af træer. Derudover er der etableret flere læhegn i landskabet, hvilket bryder det åbne udtryk som tidligere prægede området, er reduceret.
Det lille engstykke fremstår nu tydeligt som udyrket mose.

Luftfoto 2002

Data fra: Klimadatastyrelsen

På luftfotoet fra 2002 fremstår arealerne mindre frodige, hvilket muligvis skyldes at billedet er taget i en tørkeperiode. Arealet på hovedejendommen ser fortsat ud til at være i omdrift. Trævæksten er nu tydelig både på kystskrænten og på arealet øst for ejendommen, og der er kommet endnu flere læhegn til i landskabet.
Beboelsesdelen ser umiddelbart uændret ud. Engarealet fremstår som et højstaudesamfund uden tegn på afgræsning eller slåning.

Luftfoto 2024

Data fra: Klimadatastyrelsen

Hovedejendommen fremstår nu, storset, som et stort areal med en ensartet drift af alle 3 matrikler. Der er dog forskellige steder hvor terrænet ikke så let muliggør omdrift, fx på skråningerne. Der er nu mange træer i landskabet, både plantninger og læhegn. Ellers ses der ikke de store forandringer i landskabet. Engloddet stedstår stadig upåvirket, dog er der kommet en sti eller veksel gennem, som ikke tidligere har været der.

Kort over rødlistearter og beskyttet natur

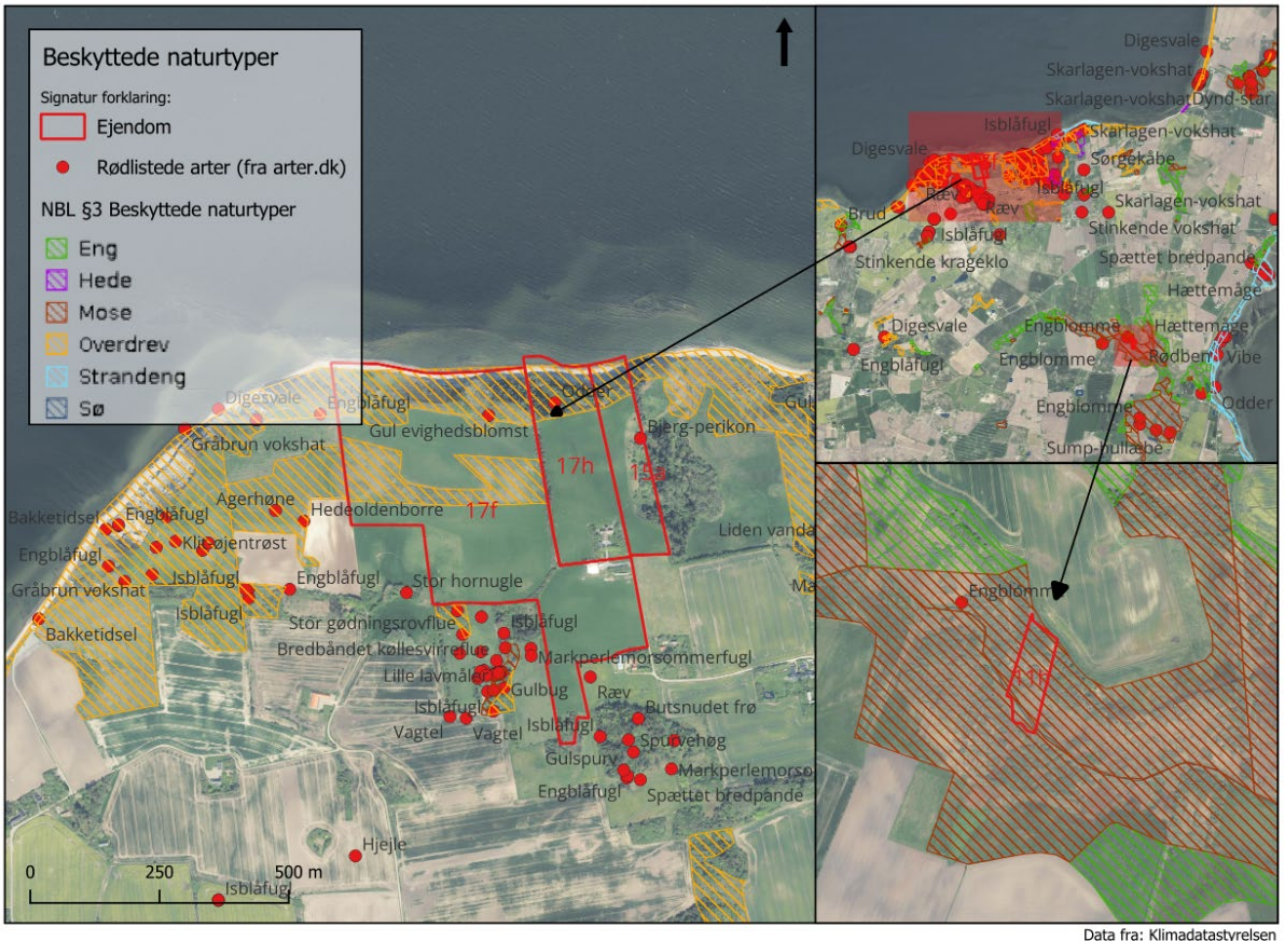

Her ses at dele af arealet er registeret som §3 beskyttet natur. De skrånende arealer, der har været vanskelig at opdyrke. Der er kun gul evighedsblomst, bjerg-perikon og odder registeret op af ejendommen. Men umiddelbart syd og vest for ejendommen er der sjældent mange registreringer, både på de beskyttede og ubeskyttede arealer. Det kan både være et udtryk for at der ikke fysisk er registeret arter på arealerne, men også at den hidtidige drift, ikke har levnet plads til disse arter. Især ses mange registreringer af sjældne sommerfugle som engblåfugl (der har rødkløver som primær larveplante), isblåfugl (der har musevikke som laveplante) og markperlemorsommerfugl (der har violer som larveplante). For at fremme sommerfuglene, skal man øge mængden af blomster generelt, men med særlig fokus på deres larveplaner.
Også stor hornugle er registeret, det er en gigantisk og majestætisk fugl.
Der er et meget stort potentiale for at arbejde med biodiversitet i dette område.
På englodden er der ikke registeret nogen arter, men der er registeret engblomme nordvest for arealet, det er en ganske fin art som fremmes af ekstensiv græsning.

Kort over drikkevandsinteresser

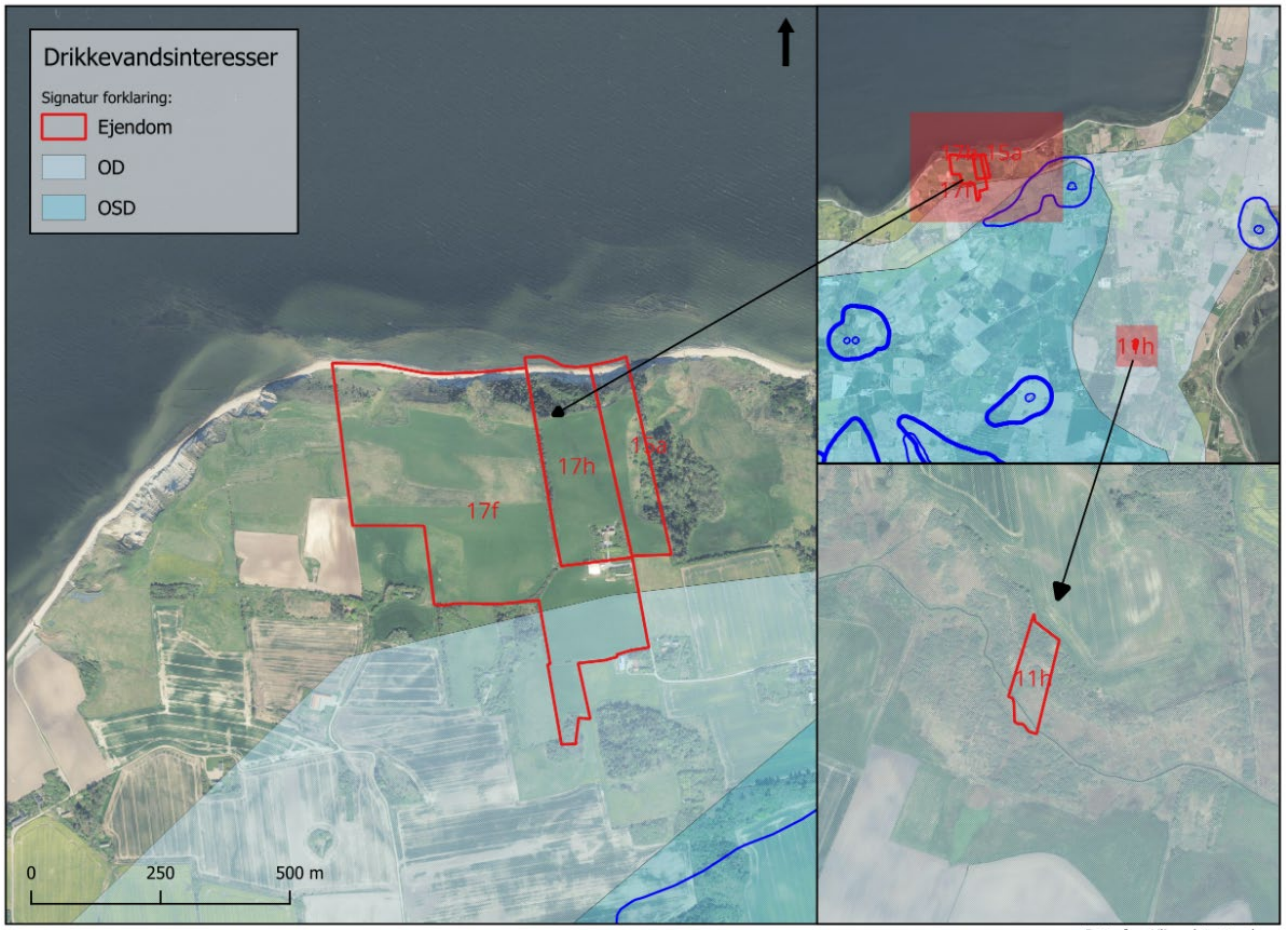

Data fra: Klimadatastyrelsen

En mindre del af arealerne ligger i et område med drikkevandsinteresser. Men der er hverken særlige drikkevandsinteresser, kildepladser eller BNBO-områder på ejendommen.

Kort over lavbundsjord

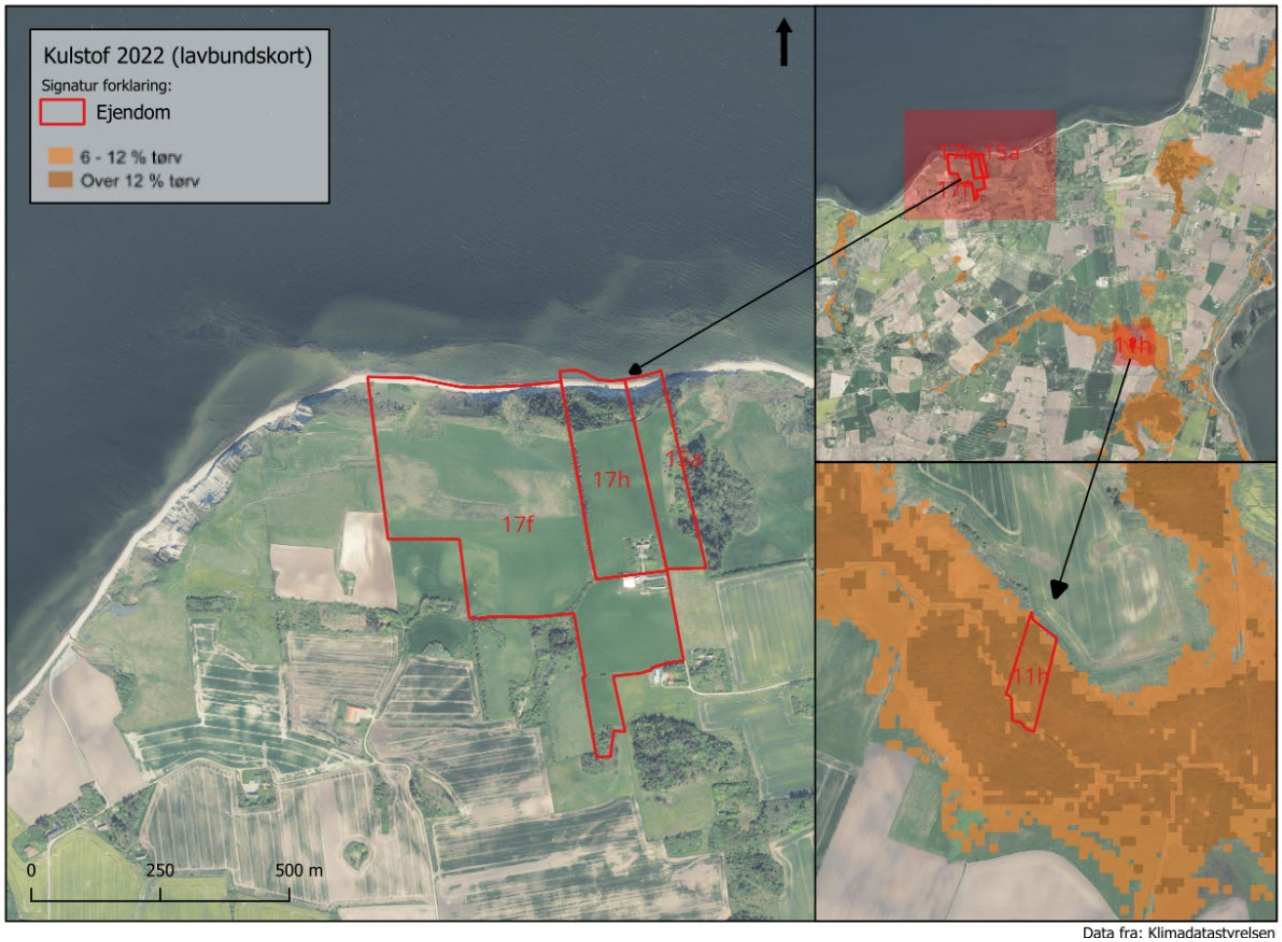

Data fra: Klimadatastyrelsen

På hovedejendommen er der ikke registeret tørv i jorden. Men på englodden er der registeret hovedsagelig <12% tørv, og en anelse 6-12% tørv. Det vil sige at, hvis jorden er drænet fra gammel tid, vil det have en særdeles stor klimaeffekt at vådlægge arealerne, som en del af et større projekt. Der er i området potentiale for et meget stort projekt der vil have effekt på både Co2 og kvælstof til Dråby Vig.

Retentionskort 2025

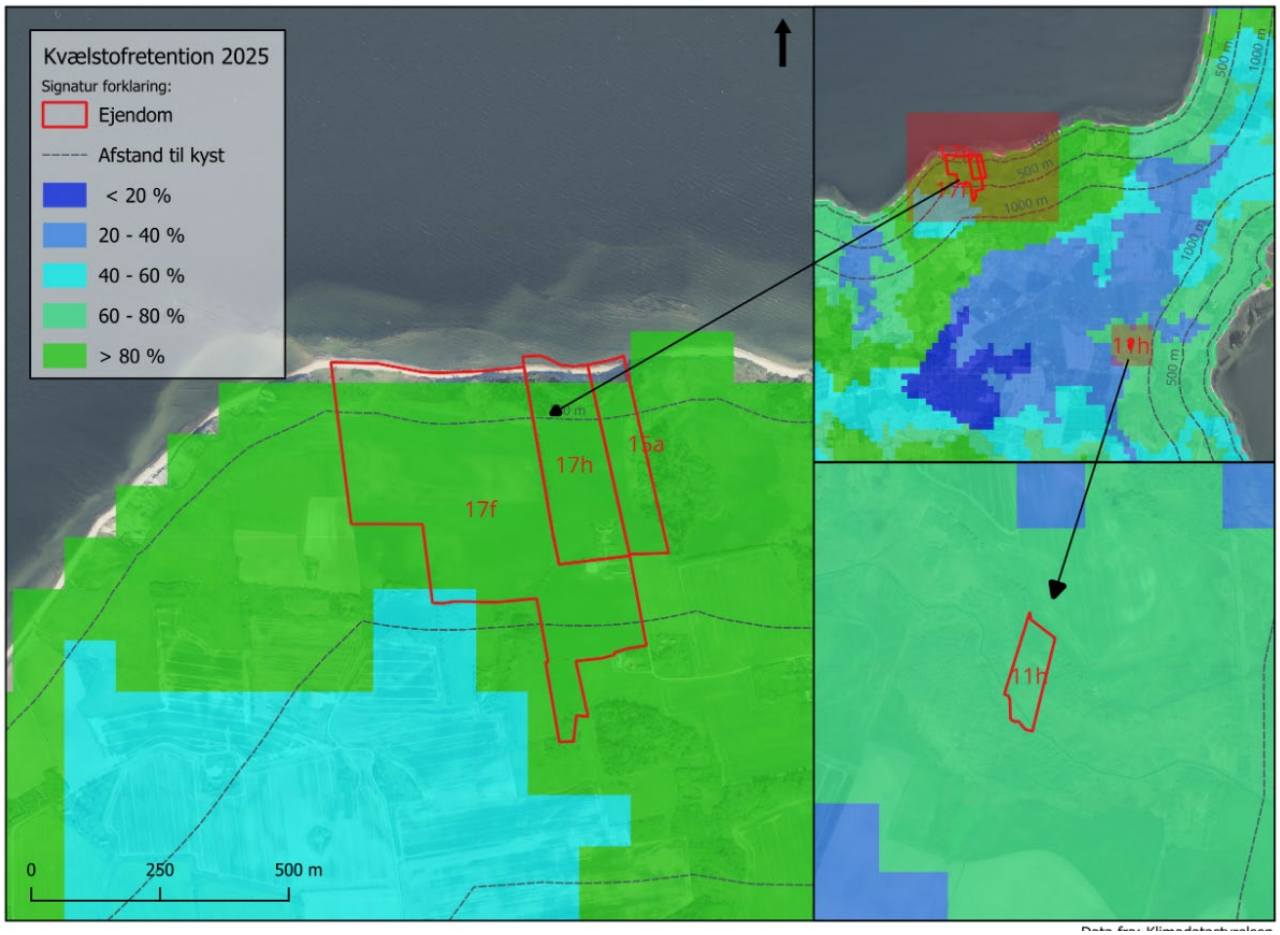

Der er høj eller meget høj retention på arealerne. Det gør at jordene i princippet er robuste at dyrke sammenlignet med andre steder. Dog gør den lystnære placering dem fortsat følsomme ift. fjorden. Der er forskere der mener at vi ikke bør have jorde tættere end en kilometer fra fjorden i omdrift. Kun englodden ligger mere end en kilometer fra havet. Retentionskortet er et udtryk for, hvor meget af det kvælstof der forlader rodzonen, der lander i havmiljøet.

Skovrejsningskort og lokalplaner

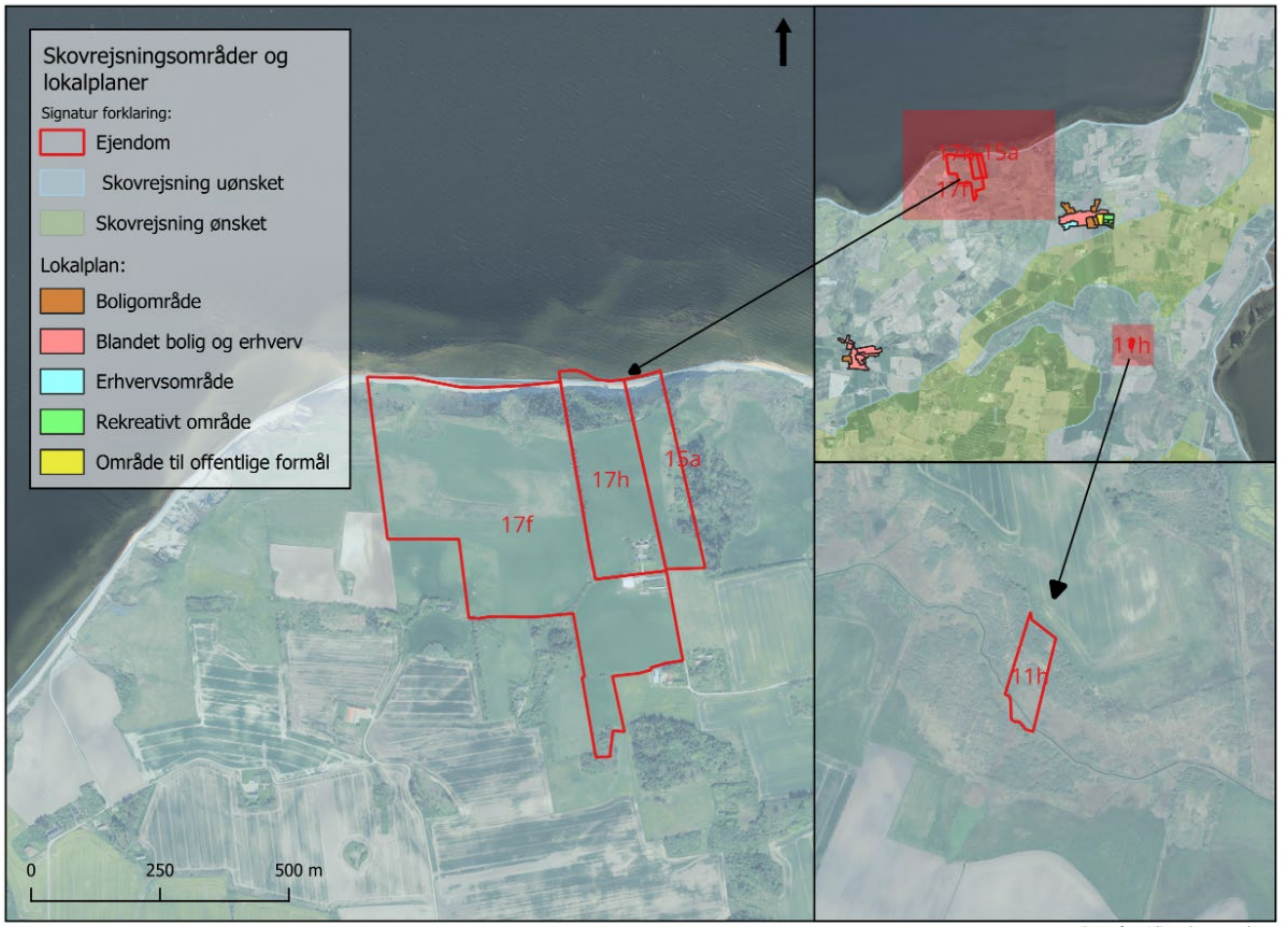

Data fra: Klimadatastyrelsen

Begge områder er registeret i kommuneplanerne til skovrejsning uønsket. Der er ikke nogen lokalplaner i området der kan påvirke den fremtidige anvendelse af arealerne.

Ådale og vandløb

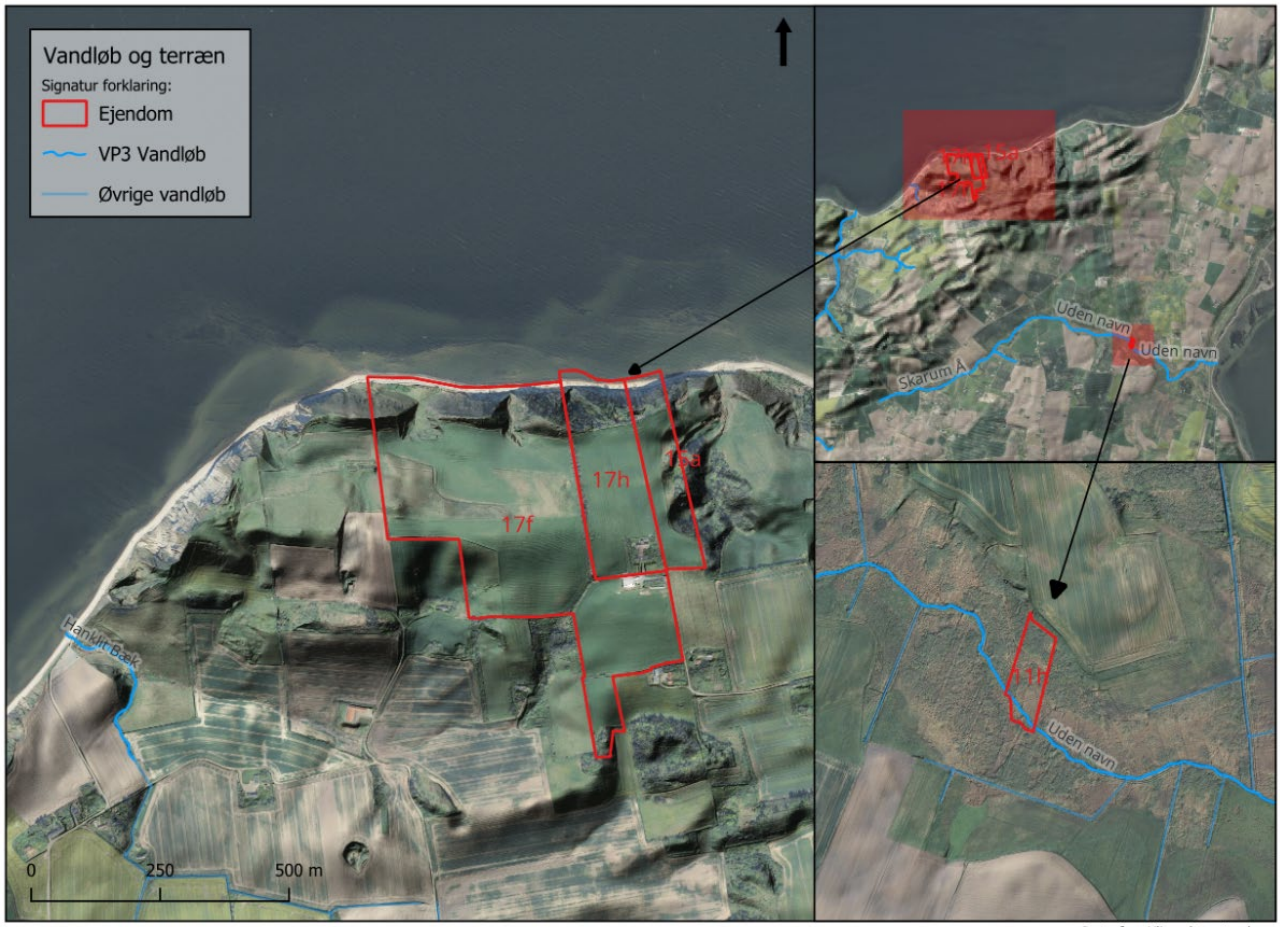

Data fra: Klimadatastyrelsen

På kortet ses tydeligt det dramatisk landskab. På hovedejendommen er der ikke noget vand at arbejde med. Men på englodden løber Skarum å gennem matriklen, i forbindelse med etablering af et lavbundsprojekt, vil man med fordel kunne arbejde med åen, så man både genslynger den og formentlig også hæver den i terræn, så den vil få et langt mere naturligt forløb gennem landskabet. Og ådalen vil kunne bidrage til naturkvaliteten i vandløbet, med mulighed for hyppige oversvømmelser af de nærlæggende engarealer. Dette vil også bidrage til en omsætning af kvælstof og en bundfældning af fosfor. Historien bag af man sagde at eng er ager moder. For man på den måde kunne flytte næringsstoffer, gennem komøg, op på de høje jorde, før kunstgødningens tid.

Skråninger

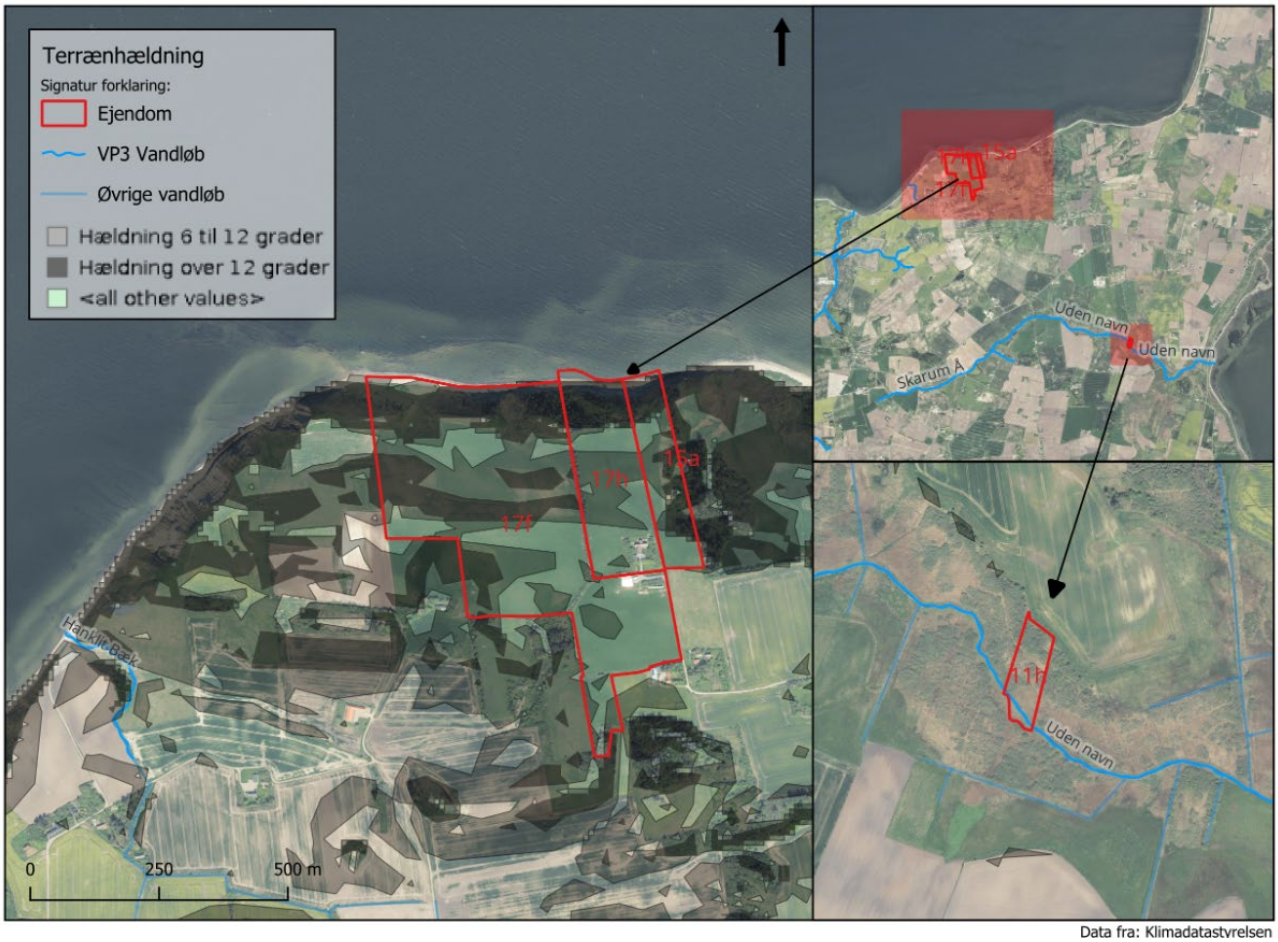

Data fra: Klimadatastyrelsen

På hovedejendommen ses igen det meget dramatiske terræn. Der er ikke mange steder på Mors med så markant terræn. Terrænet kan både have positive og negative konsekvenser. Hvis man har omdriftsjord med stejle skråninger er der en meget stor risiko for udvaskning af fosfor til vandmiljøet. Mens især syd og vestvendte skråninger har et meget stort biodiversitetspotentiale, da de kan blive meget varme og tørre, og ofte udvasker næringsstoffer så dyr og planter der har svært ved at klare sig i konkurrencen andre steder, har særlige muligheder her.

Havvandsstigninger

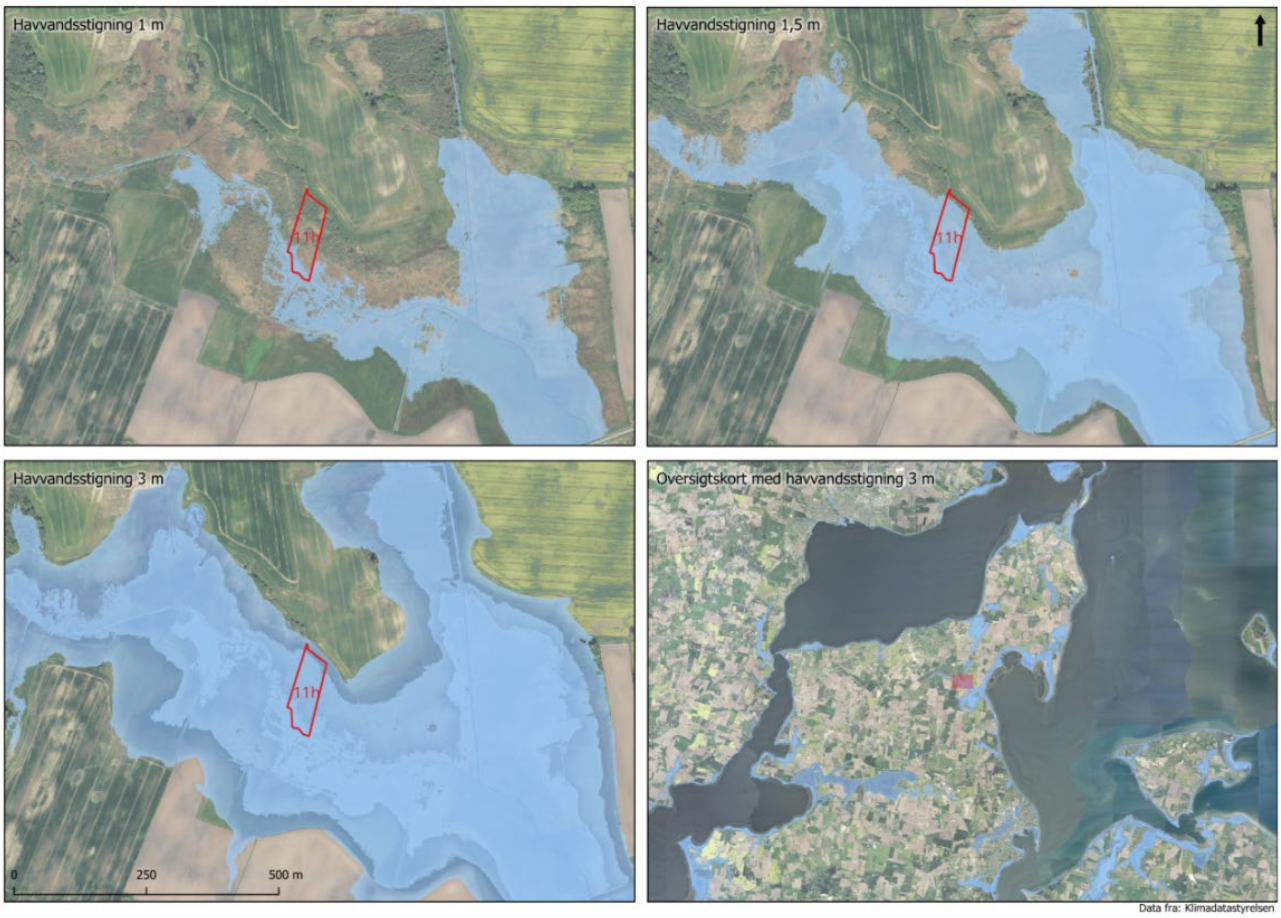

Der er ingen risiko i dette århundrede ift. havvandsstigninger, men allerede ved en havvandsstigning på en meter, som der er udbredt enighed blandt klimaforskerne om at der vil komme, så vil det påvirke englodden. Og ved en havvandsstigning på 1,5 meter, som er sandsynlig i dette århundrede, vil arealet stå under vand og ved en havvandsstigning på 3 meter, som der er en lille sandsynlighed for, vil arealet stå helt under vand. Det er selvfølgelig en udfordring, men det giver mulighed for at man kan arbejde med at lade strandengen sprede sig ind i landet her. Strandengen er en stærkt truet naturtype, hvor hovedparten af Europas strandenge ligger i Danmark og rigtig mange af dem i Limfjorden. Men grundet havvandsstigningerne vil op til 90% af dem forsvinde med bare en meters havvandsstigning. Derfor bør man arbejde med at de kan vokse ind i land.

30% beskyttet natur, hvor kan det placeres

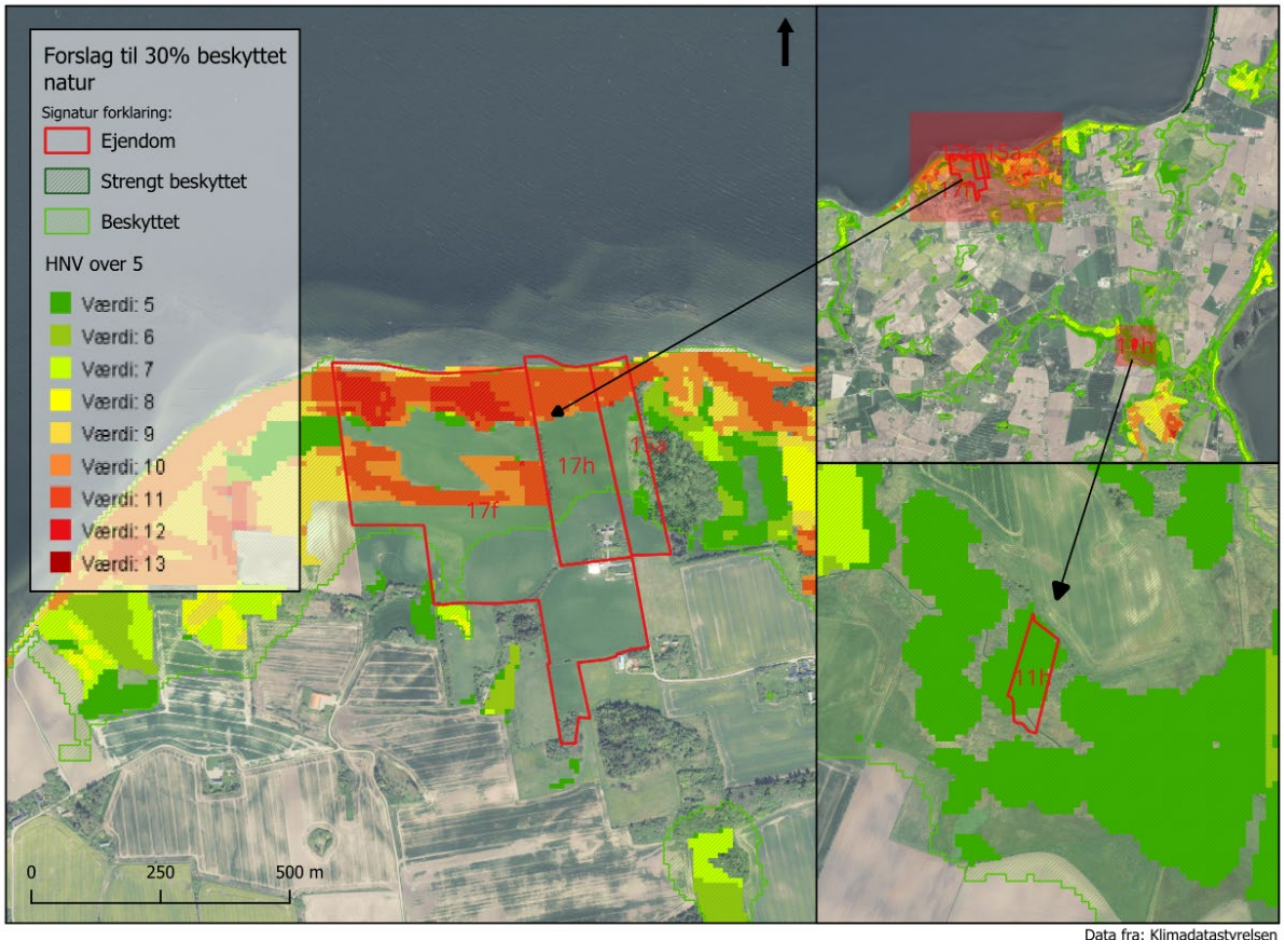

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er en meget høj HNV-scorer (høj naturværdi) på arealerne, over 5 kan der søges støtte til, mens over 8 er højt. Her er der helt op til 12. Det er sjældent med så høj HNV. Hovedparten af både den nordlige og sydlige del af ejendommen ligger inden for de skraverede arealer, der viser at det er her forskerne fra AU peger på, at der vil være en stor gevinst med at udlægge beskyttet natur.

5. Fremtidsudsigter og muligheder

Erik og Anne Marie ønsker at blive boende på ejendommen og ser det som realistisk at omlægge arealerne til naturpleje med simpel drift. De forestiller sig en fremtid, hvor værdien af jorden i højere grad ligger i naturens egenværdi og muligheder for pleje frem for traditionel dyrkning. De er åbne for en ekstensivering af driften og eventuelt at overdrage ejendommen til børnene om 15-20 år, dog ikke med henblik på at videreføre traditionel produktion.

Der er dog en vis skepsis overfor de nuværende virkemidler i Grøn Trepart, idet det opleves, at tidligere ordninger ikke har virket efter hensigten. Bekymringen går blandt andet på offentlig adgang og praktiske udfordringer med græsningspleje, hvis man selv skal holde dyr. Ejerne ønsker at bevare privatliv og fred, og ser gerne en styret og afgrænset adgang fra den private vej til Hanklit-parkeringspladsen, hvis der skal åbnes mere op.

Et særligt perspektiv i dette tilfælde er det meget store potentiale for at indgå i et sammenhængende naturprojekt med naboarealerne, fra Hanklit til og med Forstkæret. Det kuperede og kystnære terræn, den høje HNV-score og de eksisterende naturværdier skaber tilsammen en sjælden mulighed for at etablere en større hegning med græssende dyr og naturlig dynamik, som vil kunne løfte biodiversiteten markant i dette unikke landskab. Et sådant projekt vil både gavne truede arter og skabe et robust, fremtidssikret naturareal af høj kvalitet, som potentielt kunne få regional betydning for biodiversitetsindsatsen på Mors og i Limfjordsområdet.

Der er ikke planlagt skovrejsning, og området er i forvejen fredet, men netop derfor er arealerne særligt velegnede til helhedsorienteret naturpleje og landskabsbevaring. Et muligt arealudtagningsprojekt ved Ullerup nævnes, men den egentlige nøgle ligger formentlig i de store sammenhængende naturarealer og et nyt samarbejde på tværs af lodsejere.

6. Konklusion og afrunding

Ejendommen ved Flade Klit fremstår som et stærkt eksempel på, hvordan en landbrugsejendom uden produktion kan spille en aktiv rolle i fremtidens landskab, både som naturareal, rekreativt landskab og attraktiv bosætningsramme. Med en beliggenhed i et kystnært og dramatisk terræn, hvor store landskabelige og biologiske kvaliteter mødes, har ejendommen potentiale til at indgå i en større, sammenhængende helhed.

Særligt peger rapporten på den unikke mulighed for at etablere et større hegningsprojekt fra Hanklit til Forstkæret, som kunne blive en hjørnesten i biodiversitetsindsatsen på Mors. Med naturværdier i nærområdet, dokumenteret potentiale i form af sjældne arter og meget høje HNV-scorer, samt adgang til kyst og ådal, er området i en særklasse.

Ejerne er fagligt stærke, lokalt forankrede og engagerede i udviklingen, samtidig med at de har blik for de dilemmaer, som fremtidens landbrug og naturforvaltning står overfor. Med de rette ordninger og samarbejder på tværs af ejendomsgrænser, kan netop denne ejendom blive en vigtig brik i den grønne omstilling og i arbejdet med at sikre robust og artsrig natur i det danske kulturlandskab.

SCREENING AF LANDBRUGSEJENDOMME PÅ MORS

Henning Bjerregaard
Landbrugsejendom
Asselsvej 133, 7990 Øster Assels

PLAN 22+

Plan22+ er en femårig indsats fra Plan- og Landdistriktsstyrelsen og Realdania, som skal understøtte kommunernes klimaarbejde ved at udvikle ny viden og redskaber til at indfri klimamålsætninger gennem den fysiske planlægning.

Realdania

Plan- og Landdistriktsstyrelsen

FJORDLAND.

MORS
MORS.DK

Fakta om bedriften

Bedriftens ejer:	Marianna og Henning Bjerregaard
Noteringstype:	Landbrugsejendom
CVR nr.:	73839513
Lokationer:	Asselsvej 133, 7990 Øster Assels
CHR:	65246

1. Introduktion

Denne rapport er udarbejdet som led i afdækningen af landbrug på Mors i forbindelse med Grøn Trepart. Formålet er at belyse de natur-, klima- og miljømæssige forhold på ejendommen Rosengård, drevet af Henning Bjerregaard, samt at pege på muligheder og udfordringer frem mod en mere bæredygtig og generationsåben drift. Rapporten indgår som en del af en samlet dokumentation for 11 bedrifter i området.

2. Beskrivelse af ejendommen

Henning og Marianna Bjerregaard har siden 1983 drevet Rosengård, som er Mariannas barndomshjem og tidligere hendes fars barndomshjem. Mariannas farfar overtog ejendommen i 1914. Rosengård er beliggende mellem Ørding og Øster Assels.

Ejendommen med oprindeligt 27 hektar, er udbygget med jorde fra Hennings fødehjem samt fra naboejendomme. Siden 1997 har driften været økologisk med fokus på malkekvæg og opdræt. Henning og Marianna har fire døtre og har boet på ejendommen hele deres voksenliv.

Siden år 2000 har Marianna været ansat ved et maskinværksted, mens Henning har varetaget ansvaret for ejendommens husdyrhold og markdrift.

Stuehuset er opført i 1920, og finansieringen heraf blev muliggjort gennem salg af tørv fra tilhørende mosearealer. I 2007 blev der opført en løsdriftsstald med sengebåse samt en malkestald med malkegrav, hvilket har medført en væsentlig lettelse af det daglige arbejde

Henning valgte at omlægge til økologi i 1997, og trods manglende økologirådgivning på Mors, begyndte de at levere økologisk mælk i 1998. Siden 2001 har mælken været leveret til Thise Mejeri.

Besætningen består aktuelt af 59 køer, 59 kvier og ét handyr. Der dyrkes 46 ha og alt grovfoder dyrker de selv. De samarbejder med Vestjyllands Andel og VIKING og har haft fokus på kønssorteret jerseysæd. Gyllesamarbejde foregår med naboer i en radius af 3-7 km.

Gården ligger 2 km fra Ørding By og ca. 2,5 km fra sommerhusområdet sydøst for Ørding. Der er god afstand til øvrige bebyggelser og naboer, og landskabet er præget af klassisk

landbrugsstruktur. Ejendommen har ikke været i fokus for byudvikling, men familien har været aktiv i landsbyen og har bidraget til opretholdelse af friskolen og købmanden.

Henning har gennem årene investeret i bygninger og modernisering, og gården fremstår velholdt. Ejendommen er dog i dag sat til salg, da dåbsattesten ikke er helt ny længere, og en yngre landmand har vist interesse for at overtage besætningen.

3. Miljø-, natur- og klimaforhold

Rosengård er placeret i et område med god afstand til naboer og til byudvikling, hvilket giver gunstige forhold for fortsat husdyrdrift. Der er enkelte naturområder i nærheden, herunder en mose ca. 1 km vest for ejendommen (kategori 3-natur). Naturtyper i højere beskyttelseskategorier ligger længere væk.

Ejendommen har ikke tidligere været involveret i jordfordeling eller vådområdeprojekter. Der er afprøvet proteinafgrøder som lucerne og lupiner, og der er et samarbejde om afgræsning. Her er ikke solceller på taget, men de har tilbudt deres jord til en kommende energizone med mulighed for vindmølleplacering.

Dyrevelfærden har været et bærende princip, og sundheden i stalden prioriteres højt. Derfor er celletallene lave, og det er sjældent nødvendigt, at klovbeskærer og dyrlæge besøger stalden, og der bruges ikke medicin. Mælken fra gården indgår i særlige kvalitetsprodukter uden antibiotika (NOP), herunder valleprodukter, der eksporteres til USA. Har en ko behov for antibiotika, bliver den selvfølgelig behandlet, men kan herefter ikke levere mælk til den særlige produktion.

4. Landskabsudvikling og kortanalyse

Høje målebordsblade

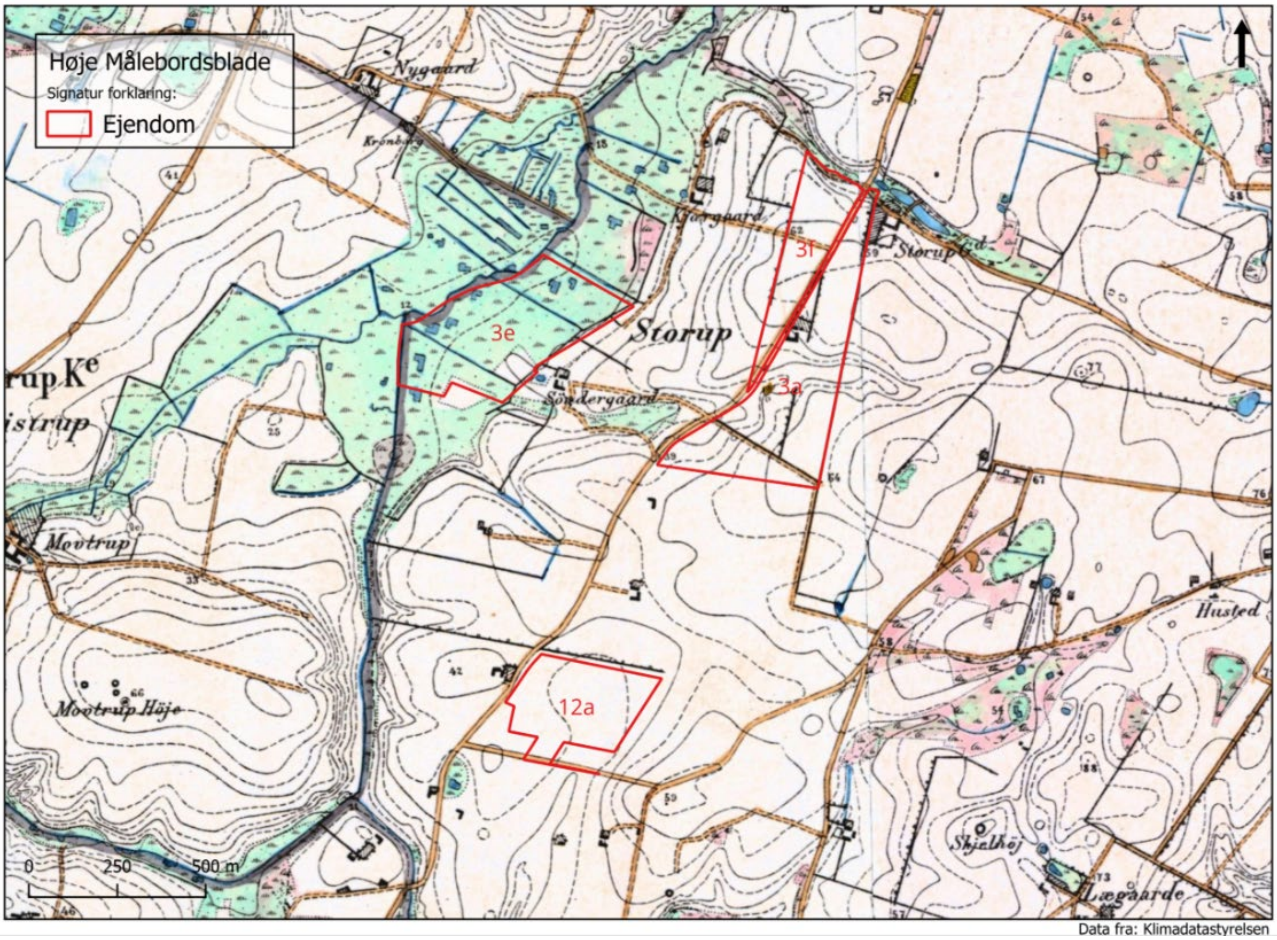

Data fra: Klimadatastyrelsen

På de høje målebordsblade fra den sidste del af 1800tallet, ses det let kuperede landskab omkring ejendommen. Kun ådalen mod vest har større terrænforskelle. Selve ejendommen ligger på matrikel 3a. Ud til vejen ved Storup. Der er en del diger og mindre veje i landskabet. Og for de 3 hovedmatrikler har de været opdyrket også den gang. Men englodden 3e, lå ud som eng, hvor der formentlig blev hentet foder til dyrene. Der er gravet afvandingskanaler for at holde en stabil vandstand i området. Der er også spor af tørvegravning på matriklen og de omkringliggende eng-jorde. Vandløbet er let mæandreret (snoet) i kanten af matriklen, men bærer præg af at have været udrettet tidligere. Der ligger en sø nord for matrikel 12a, måske en opdæmmet sø til mølledrift?

Lave målebordsblade

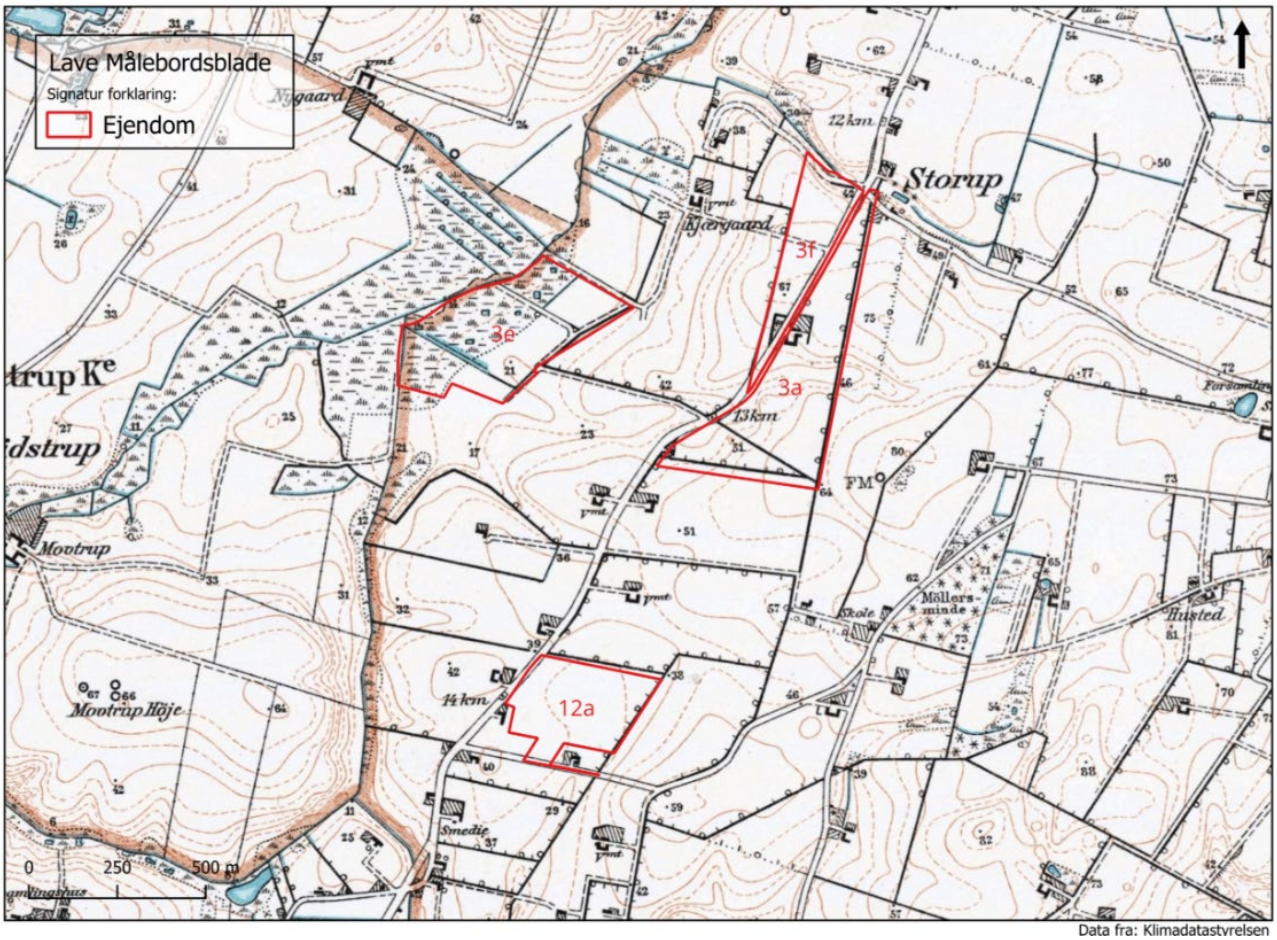

Data fra: Klimadatastyrelsen

Ejendommens bygninger er blevet en anelse større på disse lave målebordskort fra starten af 1900tallet. Og halvdelen af matrikel 3e, englodden, er blevet opdyrket. Søen i nord er nu forsvundet. Hele eng- og moseområdet er gennemdrænet i 1936.

Luftfoto 1954

På luftfoto fra 1954 ses på alle 4 matrikler og i det øvrige landskab en lang række mindre marker, umiddelbart med mange forskellige afgrøder. En anelse mere af engen er blevet opdyrket, resten ligger fortsat til høslet.

Luftfoto 1995

Data fra: Klimadatastyrelsen

Her ses færre marker inden for hver matrikel. En større del af engstykket er blevet opdyrket, så det nu kun er den midterste del, der ikke ser ud til at være i omdrift. Op- og nedstrøms af åen er der også meget mere, der er opdyrket. Og der er kommet en stor gård til helt mod sydvest.

Luftfoto 2002

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er ikke sket den store udvikling på dette luftfoto. Der er stort set et uændret antal marker. På 12a er der plantet et læhegn. Og 3e ser ud til at være med en blandet udnyttelse. I resten af landskabet er der kommet 5 vindmøller til i landskabet mod sydvest.

Luftfoto 2024

Data fra: Klimadatastyrelsen

Nu er markerne alle steder i landskabet blevet store ensartede flader. Der er dog flere brud på Rosengården end de fleste andre steder. Det ser ud til, at hovedafgrøden er græs, der også passer med den økologiske mælkeproduktion. Det ses også, at køerne kommer ud på græs, på matrikel 3a. Det ser ud til, at den nederste del af 3e, ned mod åen, bliver græsset, mens resten af stykket bruges til slet. Der er kommet nogle stor produktionsanlæg til i landskabet.

Kort over rødlistearter og beskyttet natur

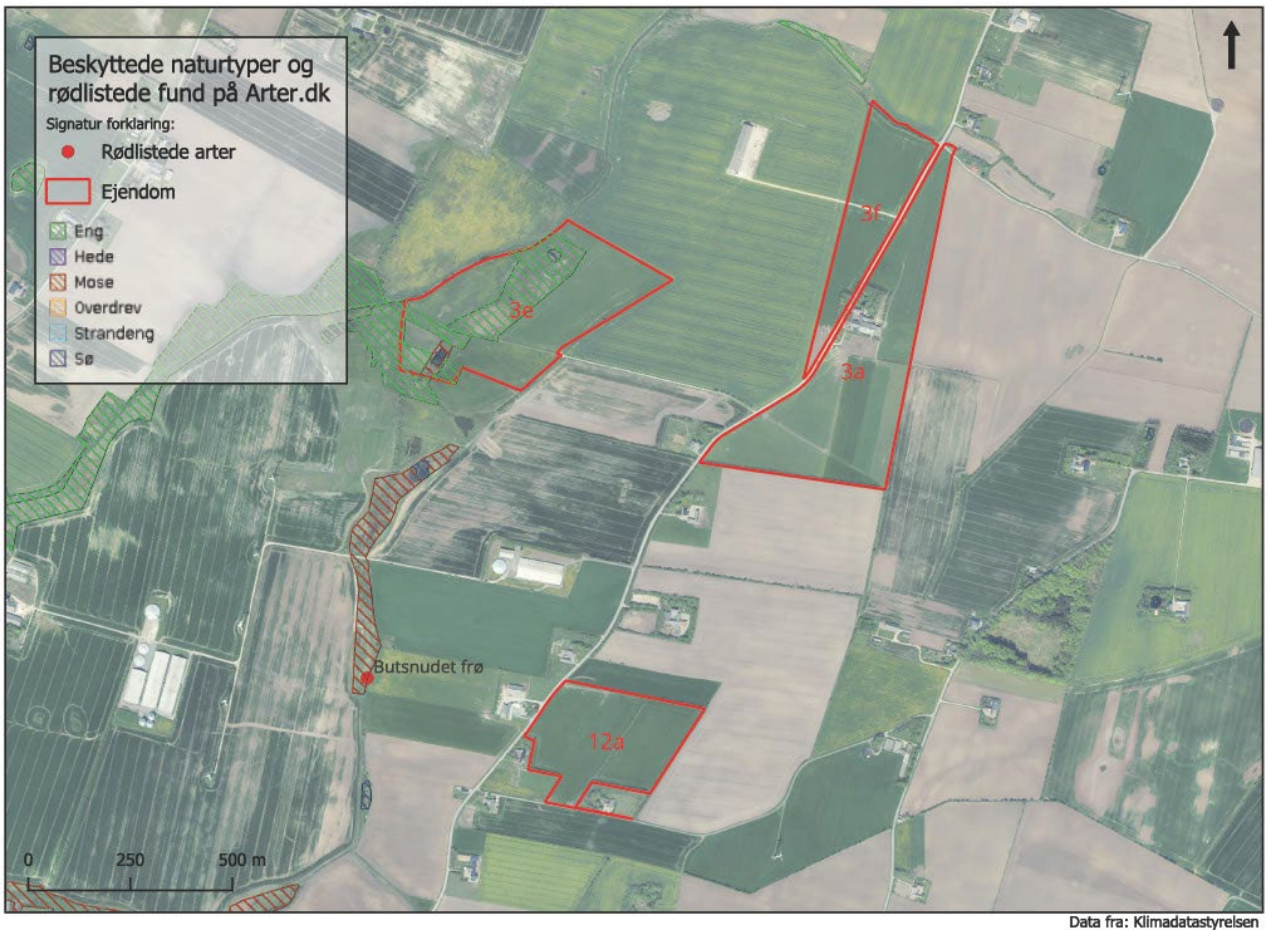

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er kun en lille smule §3 beskyttet eng og en anelse beskyttet mose på ejendommen, Der er en enkelt registrering af en beskyttet frø i landskabet, men ingen registreringer på ejendommen.

Kort over drikkevandsinteresser

Selve ejendommen ligger med drikkevandsinteresser, og dele af jorden ligger på en udpegning med særlige drikkevandsinteresser. Matrikel 3a ligger i et indvindingsopland. Men det harmonerer fint med den økologiske drift og græsproduktionen på ejendommen.

Kort over lavbundsjord

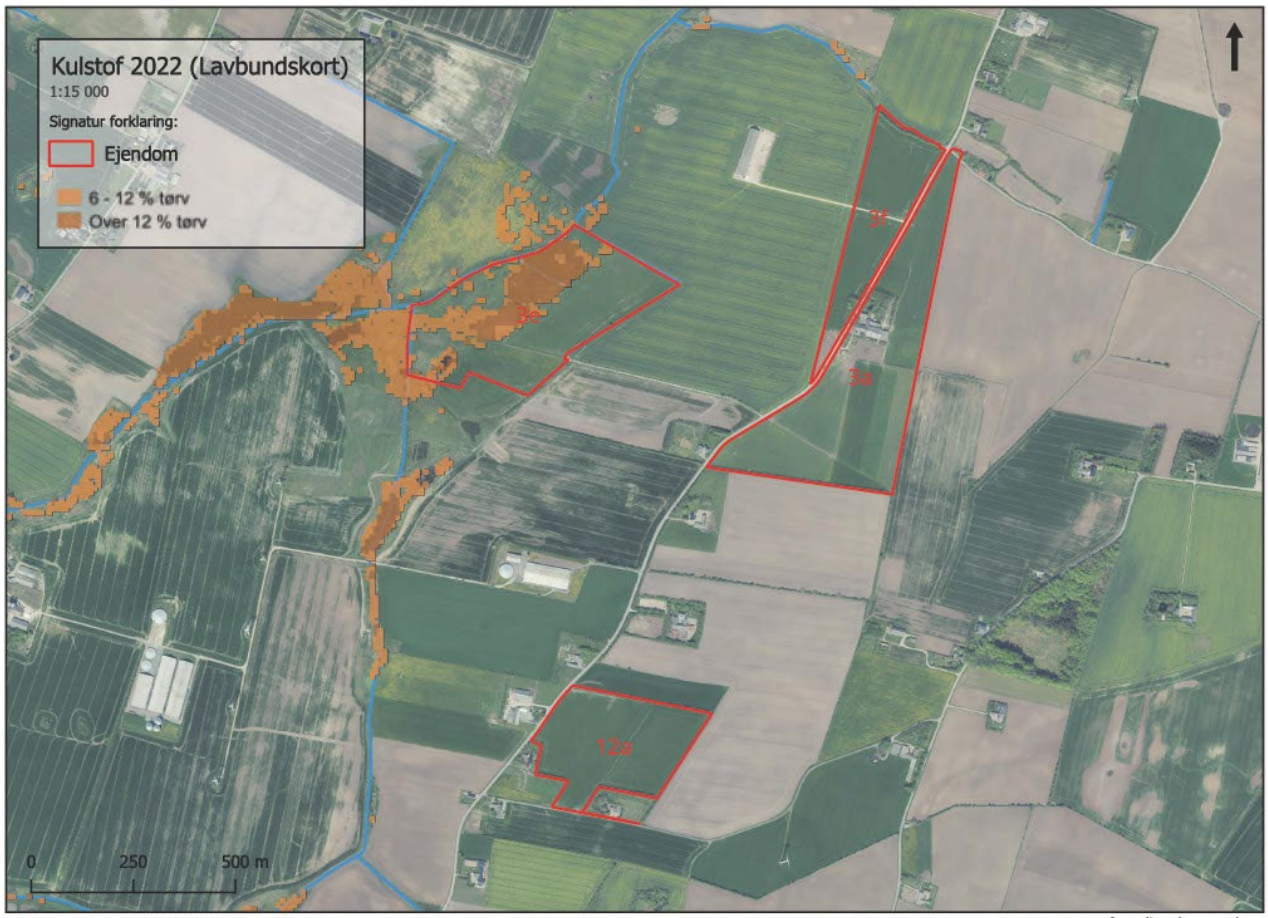

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er en del tørvejord registreret på matrikel 3e, fra de gamle engarealer der tidligere var her. Der vil formentlig blive pålagt en Co2-afgift på disse arealer i 2028. Det vil derfor være fornuftigt at forsøge at få disse arealer med i et lavbundsprojekt, der både kan fjerne kvælstof og reducere udledningen af Co2. - og spare en kommende Co2-afgift.

Retentionskort 2025

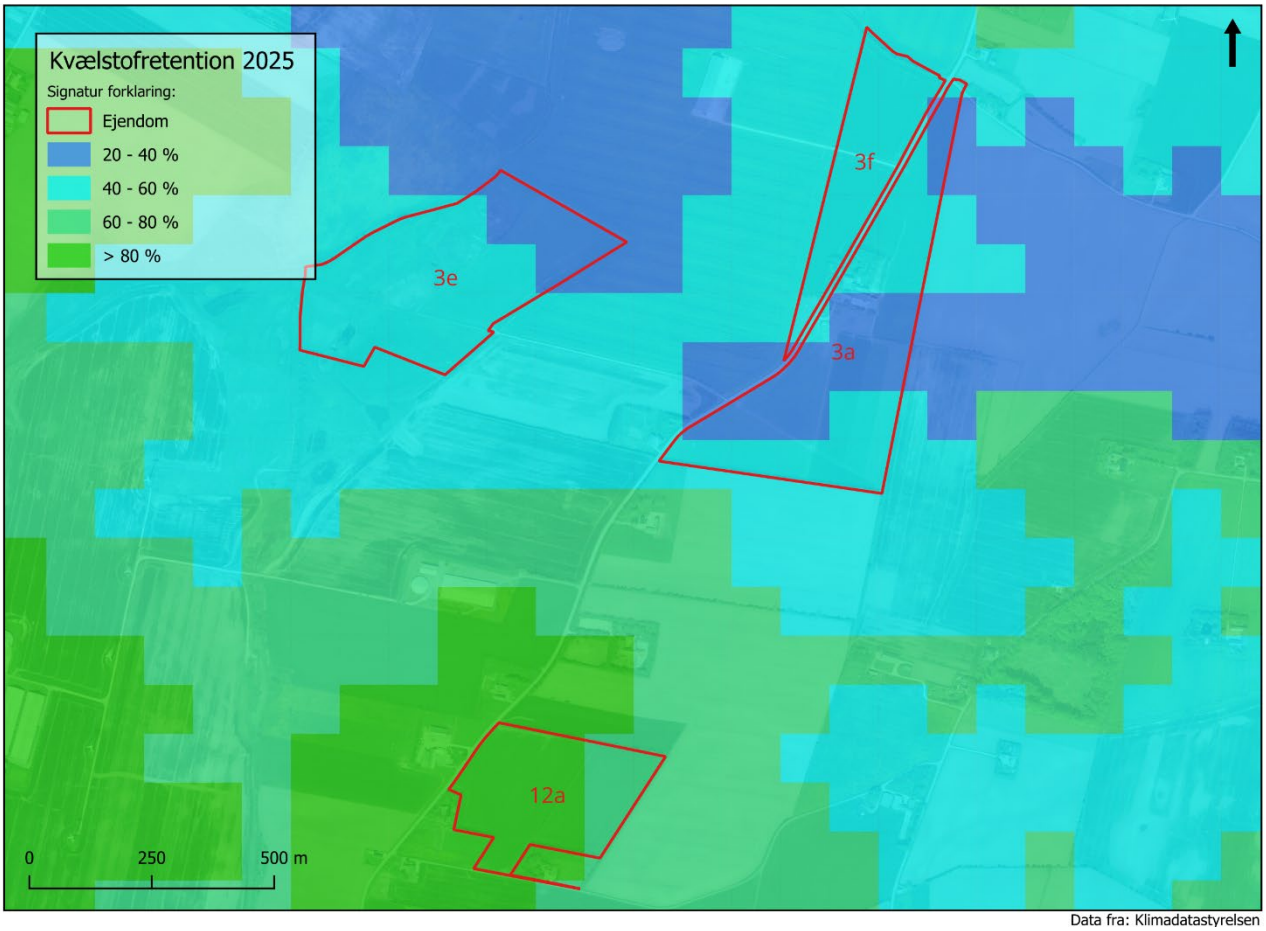

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er en meget varierende retention på ejendommen, den rummer hele skalaen. Med en meget høj retention på hovedparten af matrikel 12a til den laveste retention på dele af 3a og 3e. Men det harmonerer igen godt med den økologiske produktion med hovedfokus på produktion af græs. Der er desværre ikke oplagte placeringsmuligheder for et minivådområde på ejendommen.

Skovrejsningskort og lokalplaner

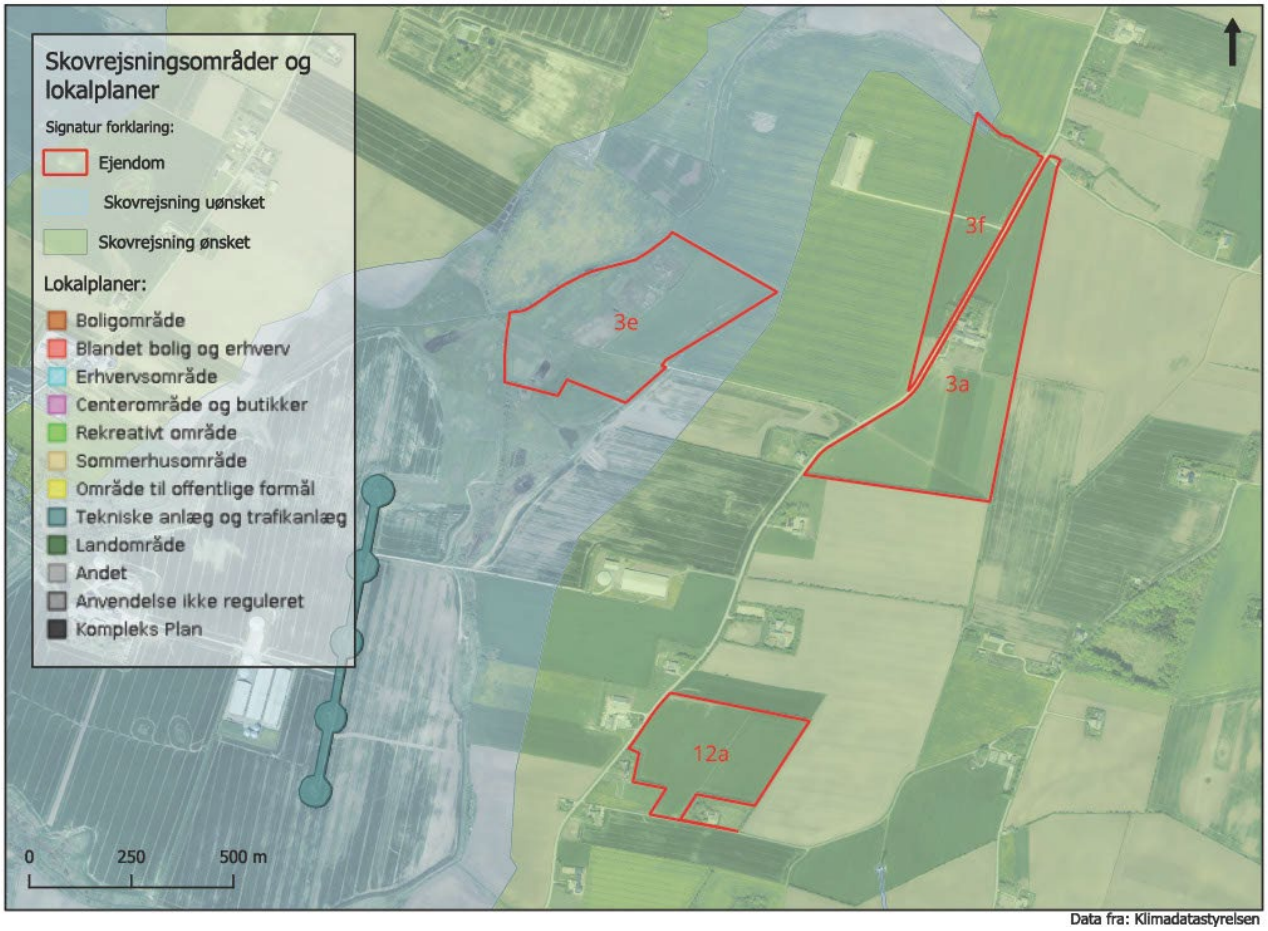

Data fra: Klimadatastyrelsen

Skovrejsning er mulig på store dele af ejendommen, dog ikke ned til åen. Der er dog ikke nogen skove i nærheden, så det vil ikke være optimalt at plante små skov stykker i dette store landskab. Det vil være vanskeligt at etablere et skovklima, og der vil kun være meget begrænsede spredningsmuligheder for dyr og planter til den nye skov, på et sted som dette.

Ådale og vandløb

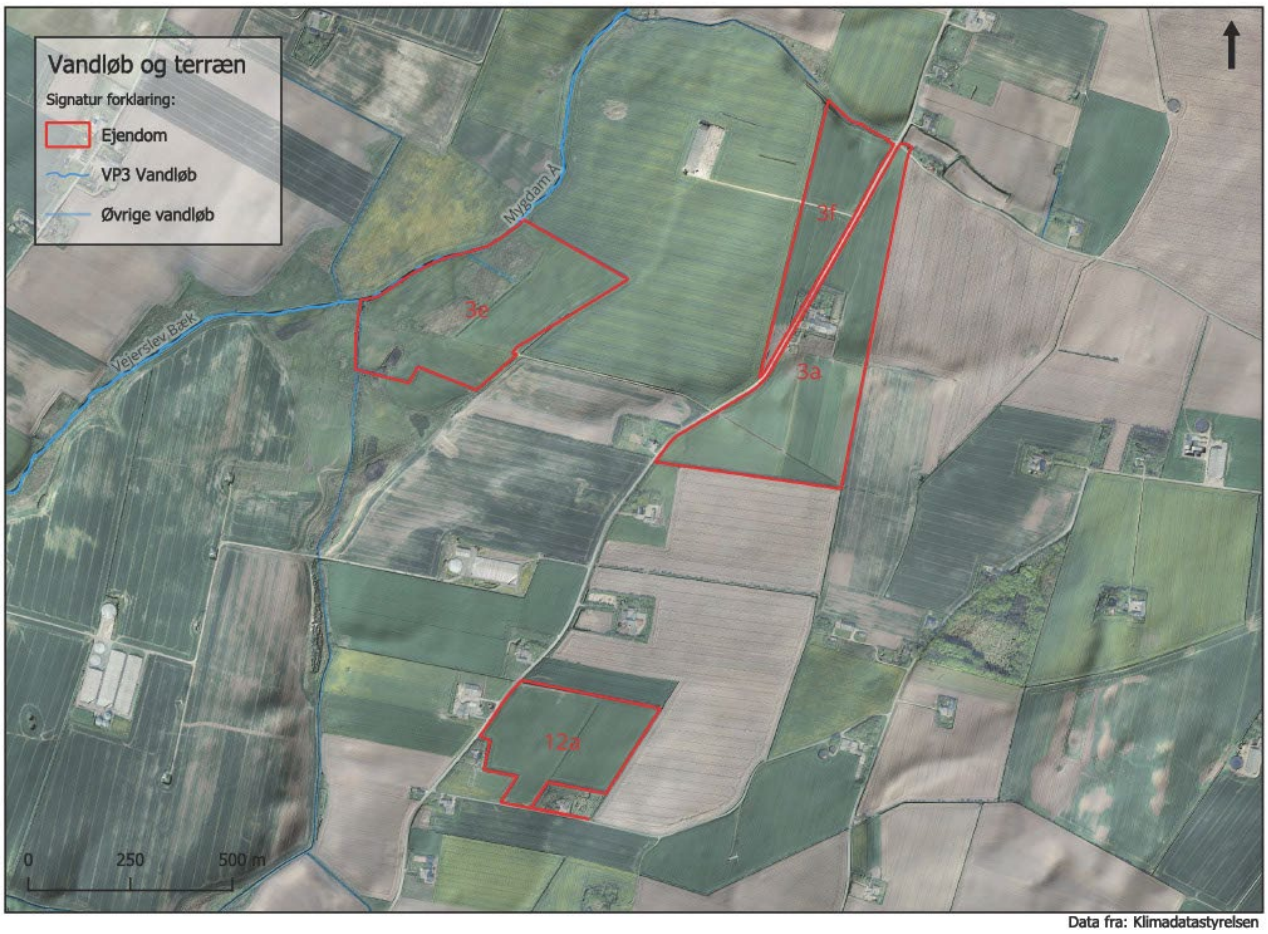

Data fra: Klimadatastyrelsen

Her ses tydeligt det relativt flade terræn, der gør det nemt at drive landbrug i området. Der er noget terræn langs åen. Hoved-åen er udpeget til, at der skal ske en indsats i vandplan 3, der vil skulle genslynges, udlægges gydegrus og om muligt skal åen hæves i terræn, så den kan arbejde naturligt i landskabet. Det vil med fordel kunne kombineres med et lavbundsprojekt, hvor man kan arbejde på større skala, og der er langt bedre muligheder for erstatning og jordfordeling.

Skråninger

Data fra: Klimadatastyrelsen

På arealer der skråner ned mod vandløb eller søer, vil der være en risiko for afstrømning af fosfor ved store regnskyl, derfor kan man med fordel forsøge at få disse arealer med i et lavbundsprojekt, selv om der sjældent er registreret tørvejorde på disse arealer. Reduktion af fosfor tæller højt i forhold til kvælstof i fjorden og vil forbedre vandmiljøet i åen.

Kort over havniveau og klimasikring

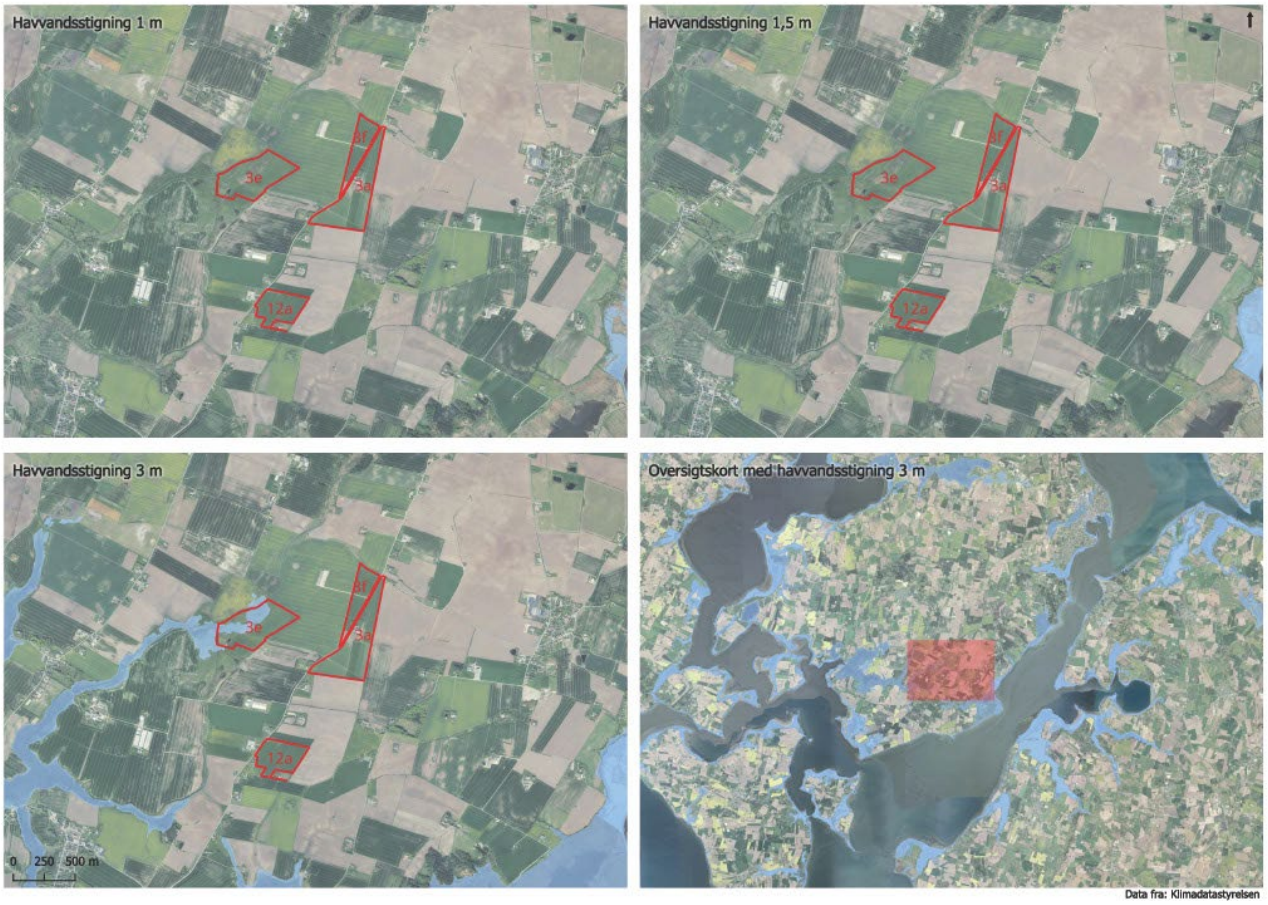

Det er anerkendt blandt klimaforsker, at der kommer en havvandsstigning på en meter i dette århundrede. Det vil ikke have betydning for denne ejendom. Men klimaforskerne peger også på, at der er en lille sandsynlighed for, at vi vil se en havvandsstigning på op til 3 meter i dette århundrede. Det vil betyde, at der kommer til at stå vand helt ind på matrikel 3e.

Potentiale for ny natur

Forskere fra Århus Universitet har udarbejdet et kort over hele Danmark, der peger på, hvor det vil give mest mening af skabe beskyttet natur - hvis vi skal have 30% beskyttet natur, som er EU's ambition eller 20% beskyttet natur, som er den ambition der er skrevet ind i Aftalen om et grønt Danmark. På dette kort er det kombineret med HNV-scoren (høj naturværdi) for at vise, hvor der allerede i dag er noget at bygge videre på. Der er i engen matrikel 3e en naturværdi på op til 7. Det er en over middelhøj naturværdi, høj nok til at der kan søges ekstra tilskud på arealerne, til at fremme natur og biodiversitet.

5. Fremtidsudsigter og muligheder

Rosengård står i en naturlig overgangsfase med et forestående generationsskifte, men uden en klar arvtager inden for familien. Det skaber en åben situation, hvor både fortsat økologisk mælkeproduktion og mere langsigtede landskabs- og naturprojekter kan komme i spil. Der er allerede dialog med yngre landmænd, og interessen for ejendommen og dens potentialer er til stede.

Ejendommen har gennem årene udviklet sig til en veldrevet og moderne økologisk bedrift med stærke resultater på dyrevelfærd, sundhed og miljø. Den ligger samtidig i et landskab, hvor flere udviklingsmuligheder tegner sig, hvis man ser på fremtiden gennem en grøn og samfundsorienteret linse.

Især engarealet mod vest, matrikel 3e, rummer potentiale for et lavbundsprojekt, som både kan reducere kvælstofudledning til vandmiljøet, mindske CO_2-udledning og imødekomme kommende klimaafgifter. Projektet kan desuden spille sammen med en planlagt vandløbsrestaurering, hvor åen kan genslynges og hæves i terræn, til gavn for både hydrologi og biodiversitet. Terrænet og tidligere tørvegravning understøtter denne mulighed.

Ejendommens placering i indvindingsopland og område med særlige drikkevandsinteresser gør det samtidig relevant at fastholde den økologiske drift eller overgå til naturpleje, da det reducerer miljøpåvirkningen og beskytter grundvandet.

Desuden viser nationale kortlægninger fra Aarhus Universitet, at netop engarealet har over middel naturværdi og er udpeget som et oplagt sted at arbejde med udlæg af beskyttet natur. Her kan fremtidige tiltag koble natur, klima og landbrug sammen og samtidig give mening i en kontekst af Grøn Trepart og landskabsomlægning.

6. Konklusion og afrunding

Rosengård illustrerer hvordan en økologisk malkekvægsbedrift kan balancere produktion, livskvalitet og samfundsansvar og samtidig stå med et reelt potentiale for at blive en del af fremtidens landskabsforvaltning.

Ejendommens høje standarder for dyrevelfærd og sundhed, kombineret med en bevidst placering i landskabet, giver gode muligheder for både fortsat drift og udvikling i en grøn retning. Med engarealer egnet til lavbundsprojekter, vandløb med restaureringsbehov og drikkevandsinteresser i spil, er der mange veje til at bidrage aktivt til den grønne omstilling.

Henning og Marianna har drevet deres gård med stort engagement og omtanke, og nu er de åbne over for nye modeller og ejerformer, der kan føre arven videre. I samspil med yngre kræfter, lokal jordfordeling og Grøn Trepart-tiltag kan Rosengård være et eksempel på, hvordan landbruget kan tage aktivt medejerskab i fremtidens natur- og klimaarbejde, både med rod i tradition og med blik for forandring.

SCREENING AF LANDBRUGSEJENDOMME PÅ MORS

Jesper Hald Clausen
Landbrugsejendom
Skærbækvej 7, 7900 Nykøbing M og
Nørre Dråbyvej 5, 7900 Nykøbing M

PLAN 22+

Plan22+ er en femårig indsats fra Plan- og Landdistriktsstyrelsen og Realdania, som skal understøtte kommunernes klimaarbejde ved at udvikle ny viden og redskaber til at indfri klimamålsætninger gennem den fysiske planlægning.

Realdania

Plan- og Landdistriktsstyrelsen

FJORDLAND

MORS
MORS.DK

Fakta om bedriften

Bedriftens ejer:	*Jesper Hald Clausen*
Noteringstype:	*Landbrugsejendom*
CVR nr.:	*21331244*
Lokationer:	*Skærbækvej 7, 7900 Nykøbing M og Nørre Dråbyvej 5, 7900 Nykøbing M*
CHR:	*42677*

1. Introduktion

Denne rapport er udarbejdet som led i afdækningen af landbrug på Mors i forbindelse med Grøn Trepart. Formålet er at belyse de natur-, klima- og miljømæssige forhold på bedriften, drevet af Jesper Hald Clausen, samt at pege på muligheder og udfordringer frem mod en mere bæredygtig drift. Rapporten indgår som en del af en samlet dokumentation for 11 bedrifter i området.

2. Beskrivelse af ejendommen

Jesper Hald Clausen overtog i december 1999 sin ejendom i almindelig fri handel og har i dag drevet bedriften i over 25 år. I 2007 udvidede han med opkøb af Kærvang og han planlægger at overtage forældrenes gård indenfor overskuelig tid.
Der er tale om en moderne og løbende udviklet bedrift, hvor produktionen over tid er omlagt fra svineproduktion til en andel af kyllinger, en udvikling, som er drevet af både markedsvilkår og egne prioriteringer. Jesper har tidligere haft både smågrise og slagtesvin, men produktionen med svin er nedjusteret, og fokus er nu rettet mod slagtekyllinger. Han er den eneste kyllingeproducent på Mors og ser dette som en styrkeposition, især i lyset af skiftende forbrugerpræferencer. Senest har Jesper omlagt til langsomvoksende kyllinger, for både at hæve sundheden og dyrevelfærden.

Derudover har Jesper et ønske om at fortsætte produktionen af brugbare afgrøder til foder. På trods af fjorden og skråhældningen mener han, at markerne bør kunne dyrkes med færre restriktioner. Det kunne indebære reduceret jord behandling, tidlig såning, gradueret tildeling af såsæd og gødning samt græsstriber på udsatte områder.
Jorden er af høj frugtbarhed og nem at håndtere, da det er muldjord (sandblandet lerjord) med ganske få dræn. De nordlige marker kan med omtanke dyrkes optimalt og sikre højt udbytte.

Jesper bor med sin hustru, som er børnehaveleder og opvokset på en gård på Fyn. De har tilsammen fem børn, hvoraf flere er bosat på Fyn og Tåsinge. Familien har stærke rødder i området, og ejendommene har været i familiens eje gennem generationer. Driften omfatter i dag 160 ha, hvoraf 105 ha ejes. Ud over egne arealer drives også mosterens jord ved Ejerslev. Jesper har desuden interesse i at byde på nærliggende ejendomme, bytte jord

med naboer og tilbagekøbe jord ved søen øst for Sejerslev, som bedstefaren tidligere ejede.

På Nørre Dråbyvej 5 drives der i dag slagtekyllingeproduktion med tilladelse til 540.000 slagtekyllinger i dybstrøelse samt 1.100 slagtesvin. På Skærbækvej 7 har Jesper godkendelse til 6.788 smågrise og 6.788 slagtesvin fordelt på forskellige staldsystemer. Slagtesvineproduktionen er dog under afvikling. Produktionen styres professionelt med 2,5-3 ansatte, bl.a. filippinske medarbejdere og flexjobbere. Familien udlejer desuden 4 boliger, som faderen hjælper med at administrere.

3. Miljø-, natur- og klimaforhold

Ejendommene ligger i varierede landskaber med både dyrkbare arealer og områder tæt på beskyttet natur. Skærbækvej 7 er beliggende tæt på kategori 2-natur, og den samlede ammoniakdeposition vil her være en begrænsende faktor for fremtidig udvikling. Nørre Dråbyvej 5 ligger tæt på §3-natur og en nabo, og en udvidelse her kræver vurdering af naturens tåleevne, hvis belastningen overstiger 1 kg N/ha.

Naturværdierne omkring ejendommene er høje. Der er kategori 3-natur (moser og overdrev) inden for 100-200 meters afstand, og kategori 1 og 2-naturtyper findes i nærliggende områder. Jesper har blik for landskabets naturmæssige kvaliteter og taler om helårsgræsning, etablering af sø og omlægning af lavtliggende arealer til eng eller naturformål. Han ønsker dog at bevare ejerskabet over disse arealer og udtrykker modstand mod offentligt ejerskab midt i sine marker.

Klimamæssigt er der fokus på reduceret jordbearbejdning, pløjefri dyrkning, brug af gradueret gødskning og investering i nye maskiner. Jesper har investeret i solceller og varmeveksler til genanvendelse af varme i kyllingeproduktionen og producerer nu op mod en tredjedel af sin energi selv. Tidligere planer om solcellepark blev opgivet, men interessen for VE og energieffektivisering er fortsat stor.

Ejendommene har en fordelagtig placering uden umiddelbart pres fra infrastruktur, men Sejerslev by ligger kun ca. 1,3 km væk, og der er visse udfordringer ift. naboskab og bynærhed. Jesper ser det som et vigtigt hensyn at sikre lokal udvikling, fx ved at støtte købmand og skole, men oplever også risikoen for klager fra naboer uden kendskab til landbrug. Dette gør det vanskeligt at afhænde bygninger uden at risikere fremtidige konflikter.

Ejendommenes placering tæt på kategori 2- og 3-natur betyder, at fremtidig udvikling kræver særlig planlægning. Jesper tænker i jordfordeling, opkøb og udvikling med blik for både produktionshensyn og landskabelige værdier. Han er engageret i at sikre, at hans bedrift er bæredygtig både driftsøkonomisk og i forhold til det omkringliggende landskab.

4. Landskabsudvikling og kortanalyse

Høje Målebordsblade

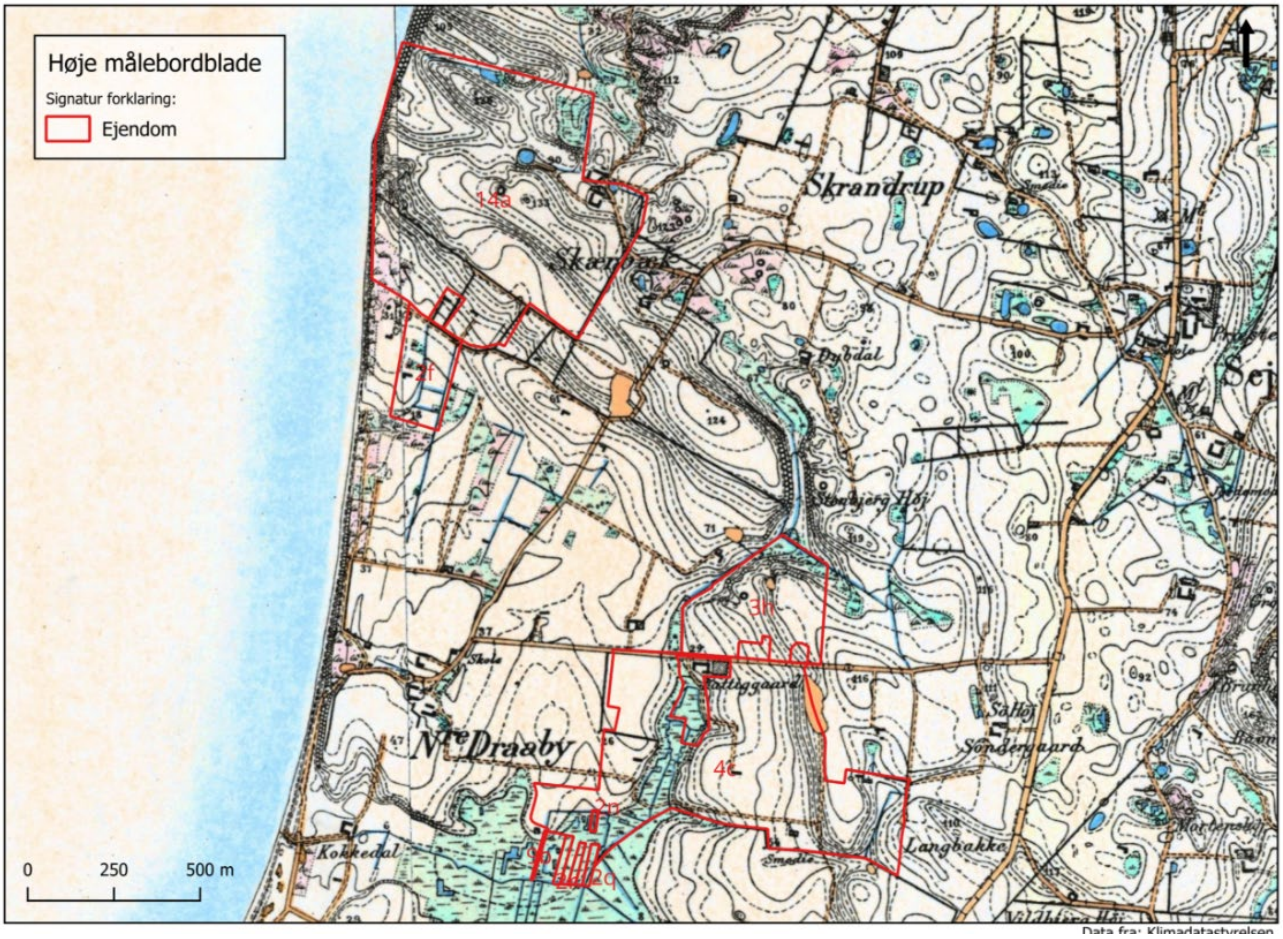

På dette kort fra slutningen af 1800tallet ses det stærkt kuperede terræn som kendetegner den nordlige del af Mors. Det er en blanding af søer, vådområder og landbrugsarealer. Der løber en ådal fra nord mod syd, ned mod Hanstholm Kær, et engområde ved den sydlige del af ejendommen. Hanstholm Kær ses som begyndende afdrænet med gravede grøfter og tørvegravning. Landskabet fremstår her meget åbent uden skov eller læhegn.

Lave Målebordsblade

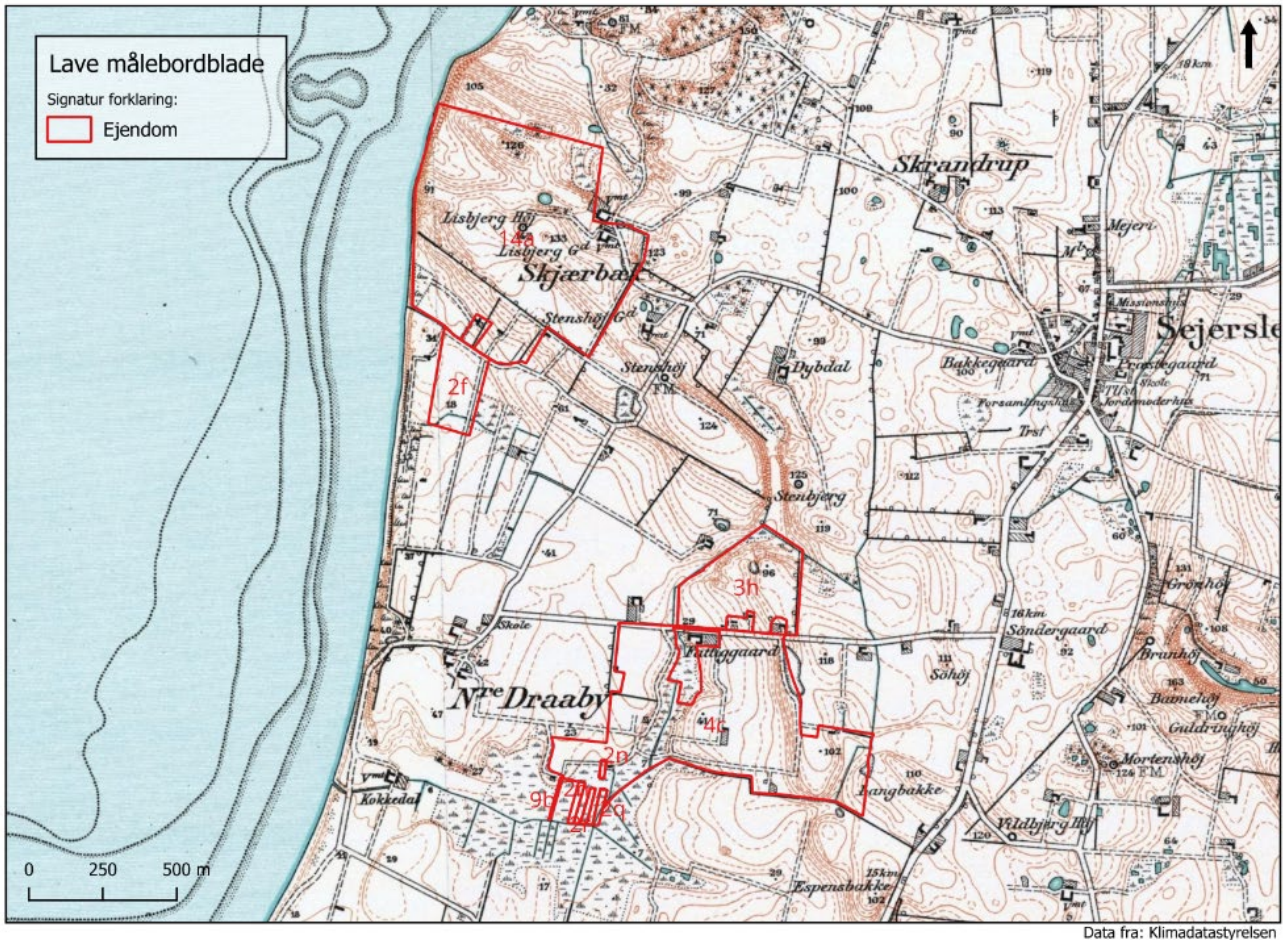

En sø er forsvundet i den alle nordligste del af ejendommen og Hanstholm Kær er blevet mindre og tydeligt veltrænet med gravede grøfter i et organiseret mønster. Der er nu plantet skov nordvest for den nordlige ejendom. Byen Sejerslev er vokset i størrelse ellers ses der ikke den store udvikling i landskabet.

1954

Data fra: Klimadatastyrelsen

På luftfoto fra 1954 ses en masse små marker både på ejendommen og i landskabet i det hele taget. Hanstholm Kær er nu skrumpet yderligere i størrelse, og søen der ellers så ud til at være forsvundet på det forrige kort, er nu dukket op igen. Det hvide hak i fotoet er et resultat af at billederne ikke helt har kunne nå sammen. Det er et flyfoto der er klippet sammen efterfølgende, det har krævet stor nøjagtighed.

1995

Her ses færre men større marker i landskabet, både på ejendommen men også i landskabet generelt. Der ligger enkelte store ejendomme og spredte huse i landskabet. Skoven i nord er kommer op og der er dukket enkelte læhegn op i landskabet. Men generelt fortsat et meget åbent landskab.

2002

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der ses ikke de store forandringer i landskabet. De enkelte marker en nogle steder blevet endnu større, en naturlig udvikling med de større og mere rationale maskiner. Der er også kommet enkelte læhegn til, i landskabet omkring ejendommen.

2024

Data fra: Klimadatastyrelsen

Her er markerne lagt sammen alle de steder hvor det har været muligt, både på ejendommen og i resten af landskabet. Gårdene er blevet større i samme takt. Et rationelt drevet landbrugslandskab.

Beskyttet natur og beskyttede arter

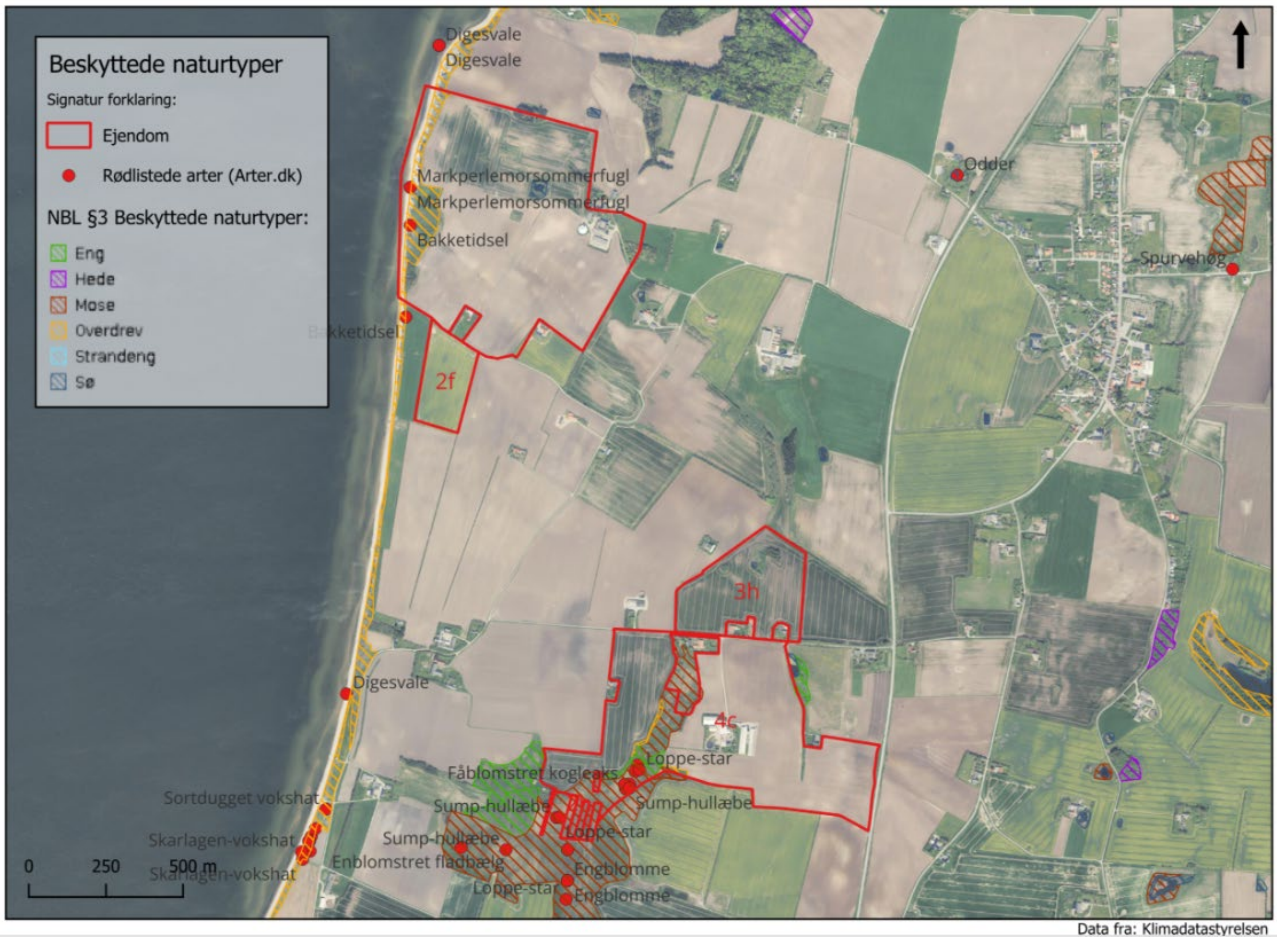

Der er dele af ejendommen der er §3 beskyttet natur. Der er overdrevsskråninger i nord. Her er der registeret både bakketidsel og de noget sjældne markperlemorsommerfugle. Perlemorssommerfugle har violer som larveplanter, de skal altså være til stede for at arten kan gennemføre livscyklus til næste generation. Om muligt plejes overdrev bedst med ekstensiv afgræsning. I syd er dele af Hanstholm Kær registeret som beskyttet eng og andet som beskyttet mose. Her er også registeret en række beskyttede plantearter fx sump-hullæbe der er en meget yndig orkide. Der er også registeret en række andre orkideer i området. Fundene tyder på at der er høj naturkvalitet på arealerne.

Lavbundsarealer

Data fra: Klimadatastyrelsen

Som det ses på kortet, er der et stort område med tørv i Hanstholm Kær, hovedparten er dog 6-12% tørv. Man vil med fordel kunne hæve vandstanden i området og tage de jorde, der gennemtiden er blevet opdyrket, ud af omdrift og på ny lade dem overgå til natur. Det er dog mere tvivlsomt, om det er en god idé at optimere på fjernelse af kvælstof i et område med så mange sjældne arter.

Retention 2025

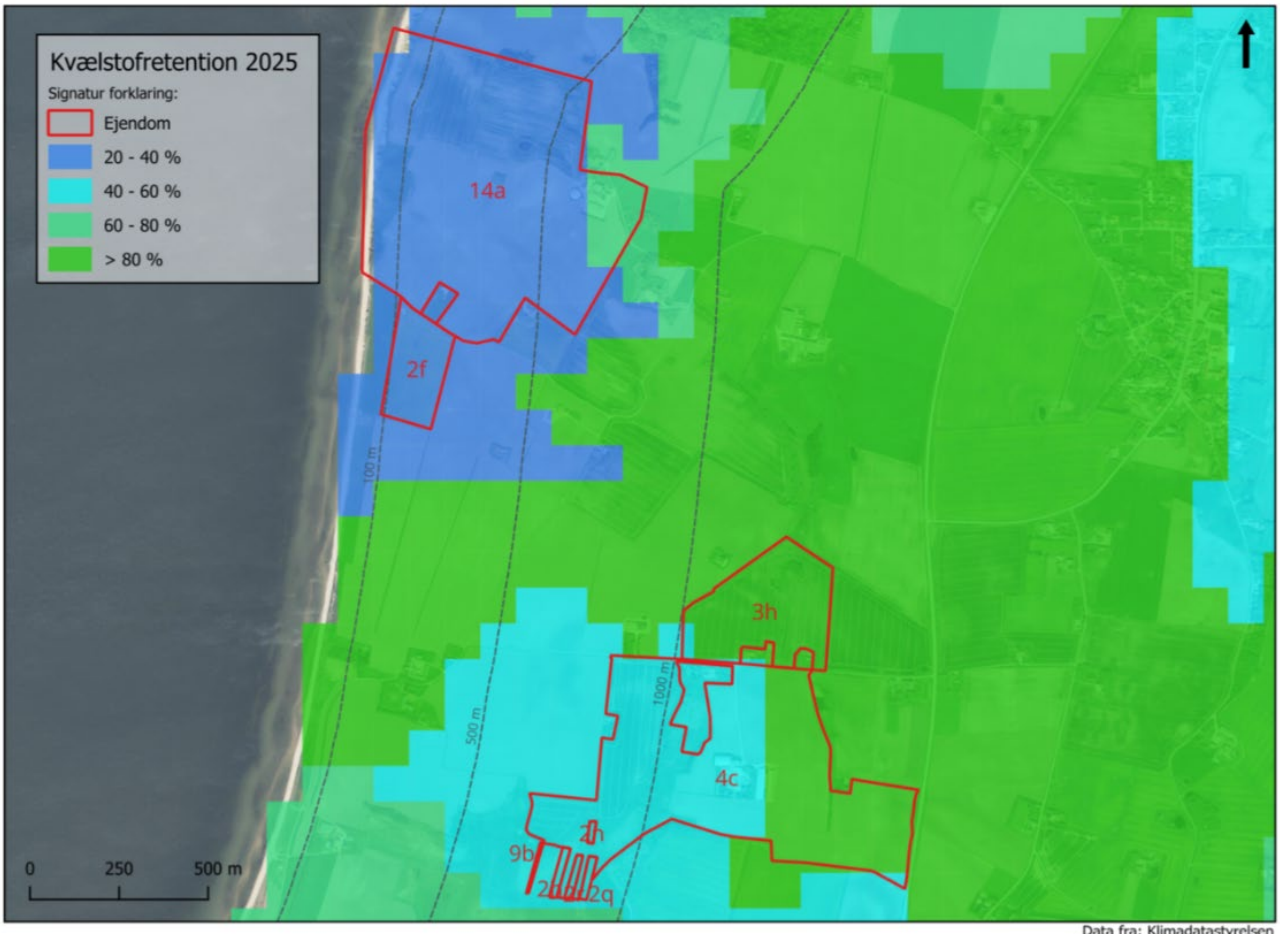

På den nordligste del af ejendommen er retentionen lav. Derfor bør afgrødevalg og sædskifte nøje overvejes. Der er også forskere der peger på at landbrugsdrift inden for en km fra kysten har en stor påvirkning. En større andel af græs i omdriften bør klart overvejes. Måske er det her at elefantgræs skal overvejes, måske i en kombination med ekstensivering af de yderste marker. Retentionen handler om det kvælstof der forlader rodzonen, så med et sædskifte med et lille tab, så vil retentionen have en mindre betydning og påvirkningen af havmiljøet vil blive mindre. Der er også en teoretisk mulighed for at etablere et minivådområde på den nordlige del af arealet, dette bør undersøges nærmere.
På den sydlige del af ejendommen er retentionen mere blandet. Der er dele med høj retention og der er dele med en noget lav retention. Her vil etableringen af Hanstholm Kær som lavbunds areal formentlig have en positiv effekt på retentionen.

Drikkevands interesser

Hovedparten af ejendommen ligger i et område med drikkevandsinteresser. Men kun få hektarer i området med særlige drikkevandsinteresser. Og der er ingen vandindvinding på området. Der er altså ikke noget at forholde sig til i den nuværende kortlægning. Der er dog en ny kortlægning på vej, den kan ændre lidt på tingene.

Skovrejsning og lokalplaner

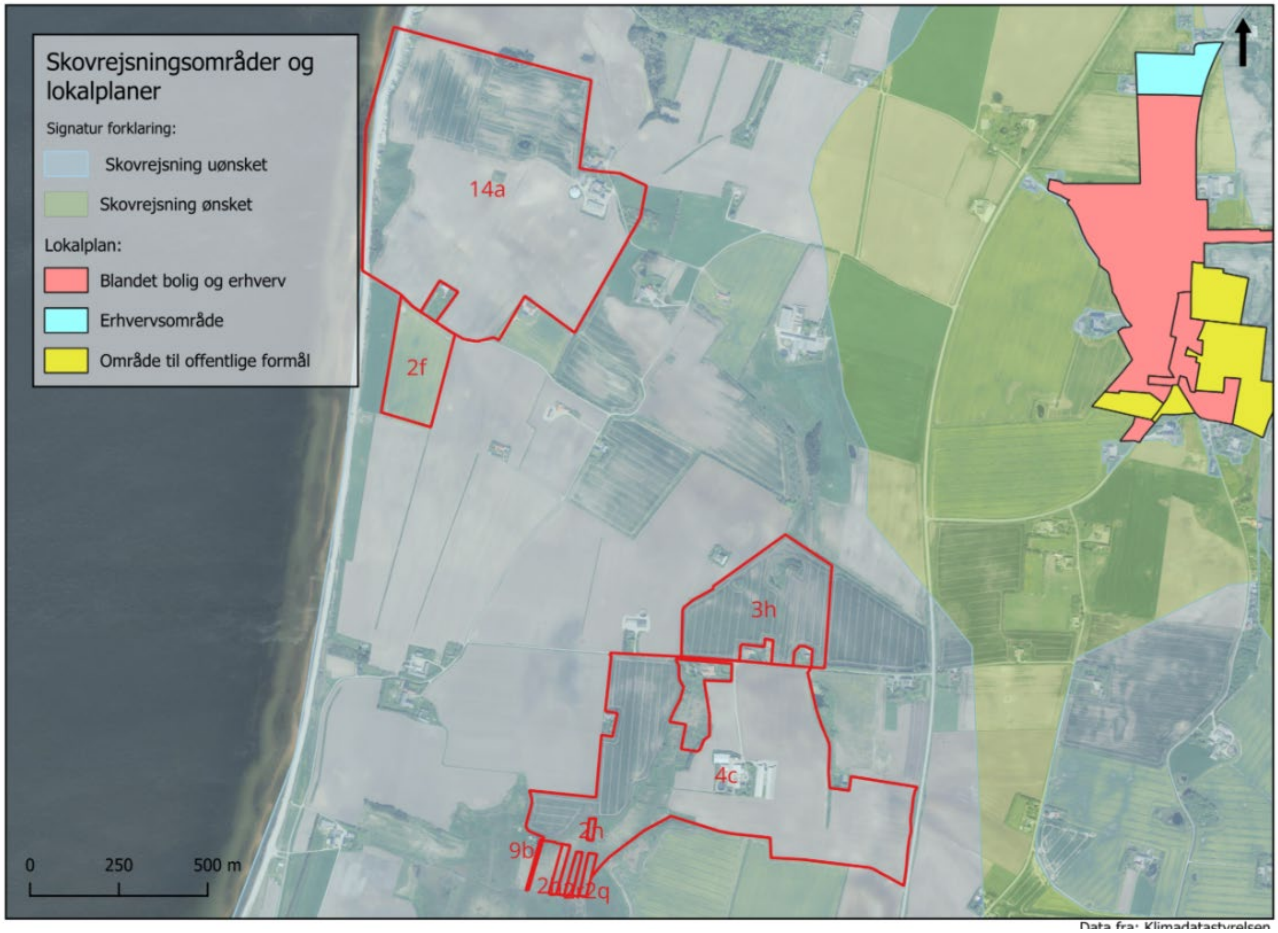

Hele ejendommen ligger hvor skovrejsning er uønsket. Der er er ikke nogen lokalplaner der har indflydelse på ejendommen.

Ådale og vandløb

Terrænet ses tydeligt på dette kort med ådale. Der er ikke en krævet indsats på vandløbet gennem den sydlige matrikel.

Terræn og skråninger

På kortet er arealer med kraftige hældninger markeret. Kraftige hældninger mod søer, vandløb eller ud mod fjorden bør overvejes ift. fremtidig drift. Fosfor tætter meget ift. kvælstof i regnskabet i fjorden, derfor er det også meget vigtigt at begrænse udledningen af fosfor og det gøres mest effektivt ved at hindre erosion af jordpartikler fx ved kraftige regnskyl.

Havvandsstigninger

Forskerne er enige om at vi ser ind i havvandsstigninger i dette århundrede. Det er sandsynligt at de bliver på mindst en meter. Og der er en lille sandsynlighed for at de bliver helt op til 3 meter. Området ved Hanstholm Kær vil blive påvirket allerede ved en havvandsstigning på 1 meter. Så gør det ikke den store forskel på udbredelsen af arealet der bliver påvirket, om havvandsstigningen bliver på 1,5 m eller 3 meter. De nordlige jorde vil dog ikke blive påvirket i nogen af scenarierne.

Mulig placering af beskyttet natur

Forskere fra Århus universitet kigget på hvor det ville give mest mening at placere 30% beskyttet natur, herunder 10% streng beskyttet natur i Danmark. Der er dog kun skrevet en ambition om 20% beskyttet natur ind i aftalen om Grønt Danmark. Men det er stadig en god indikator for, hvor det giver mening af arbejde hen mod mere beskyttet natur. I dette område peger de på at kystskrænten, hele vejen, bør være strengt beskyttet natur og at Hanstholm Kær bør være beskyttet natur. På kortet ses også HNV-scoreren (høj naturværdi). Der er arealer med en ganske høj naturværdi, både på og omkring ejendommen. Så der er mulighed for at søge tilskud til afgræsning. I Hanstholm Kær kunne man med fordel arbejde for at skabe én stor sammenhændende hegning, med ekstensiv græsning også på nogle af de højere liggende arealer, for at fremme naturværdien i dette område.

5. Fremtidsudsigter og muligheder

Jesper Hald Clausen ser både på nutidens drift og fremtidens potentialer, med et klart blik for bæredygtighed og langsigtet forvaltning. Han planlægger at flytte til familiens tidligere gård med udsigt over søen og ønsker i den forbindelse at udvikle og konsolidere sin bedrift over de næste 4-5 år. På sigt skal ejendommene være salgsklare, ikke nødvendigvis til børnene, men som samlede enheder med potentiale, både for drift og natur.

Jesper er åben for omlægninger, der balancerer økonomi, energioptimering og naturhensyn. Det gælder bl.a. idéer om nicheafgrøder som elefantgræs, et eksempel på,

hvordan græsbaseret produktion kan styrke klimaindsatsen og samtidig reducere kvælstoftabet i områder med lav retention. Han er også interesseret i naturprojekter som etablering af søer og helårsgræsning, men understreger vigtigheden af ejerskab og indflydelse, offentligt opkøb midt i bedriften ses som problematisk.

Et af de mest oplagte udviklingsspor på ejendommen er Hanstholm Kær, der rummer både tørvejorde og høj biodiversitet. Her er potentiale for et lavbundsprojekt, hvor kvælstoffjernelse, klimaeffekt og naturhensyn kan gå hånd i hånd. Det er dog vigtigt at finde en løsning, der beskytter de sjældne arter, som allerede findes i området, og som understøtter områdets høje naturværdi.

I den nordlige del af ejendommen er kystskrænten udpeget som mulig strengt beskyttelsesværdig, og sammen med den høje HNV-score i området kunne det bane vejen for en sammenhængende naturplejeenhed med ekstensiv græsning. Jesper har vist interesse for netop denne slags projekter, hvis de indgår som en del af en meningsfuld helhed, hvor natur, jagt, pleje og ejerskab spiller sammen.

6. Konklusion og afrunding

Jesper driver en moderne, markedsorienteret og fremtidsparat bedrift med klare ambitioner om at forene produktion og bæredygtighed. Med det gradvise skift fra svin til kyllinger har han vist vilje og evne til at tilpasse sig, både efterspørgsel, lokal kontekst og egne værdier. Han har investeret i energiforbedringer, prioriteret fleksible medarbejderløsninger og haft fokus på både familie og lokal forankring.

Ejendommene rummer samtidig et markant natur- og klimamæssigt potentiale. Med arealer i og omkring Hanstholm Kær, nær kystskrænter og §3-beskyttet overdrev, er der mulighed for at arbejde med lavbundsprojekter, søetablering og helårsgræsning, alt sammen elementer, der taler direkte ind i Grøn Treparts mål om at reducere klimaaftryk, styrke biodiversitet og tænke landskab mere sammenhængende.

Jesper balancerer ønsket om fortsat drift med en nysgerrighed på fremtidens muligheder og har blik for jordfordeling, landskabelige værdier og fremtidig ejerskabsstruktur. Bedriften er et stærkt eksempel på, hvordan landbrug kan tage aktivt medejerskab i den grønne omstilling, med ansvar for naturen, økonomien og det landskab, vi alle er en del af.

SCREENING AF LANDBRUGSEJENDOMME PÅ MORS

Jesper Skriver Villadsen og Jens Martin Villadsen
Landbrug
Foldagervej 4 og Foldagervej 6, 7900 Nykøbing M

PLAN 22+

Plan22+ er en femårig indsats fra Plan- og Landdistriktsstyrelsen og Realdania, som skal understøtte kommunernes klimaarbejde ved at udvikle ny viden og redskaber til at indfri klimamålsætninger gennem den fysiske planlægning.

Realdania

Plan- og Landdistriktsstyrelsen

FJORDLAND

MORS
MORS.DK

Fakta om bedriften

Bedriftens ejer:	Jesper Skriver Villadsen og Jens Martin Villadsen
Noteringstype:	Landbrug
CVR nr.:	25112156
Lokationer:	Foldagervej 4 og Foldagervej 6, 7900 Nykøbing M
CHR:	38624

1. Introduktion

Denne rapport er udarbejdet som led i afdækningen af landbrug på Vestmors i forbindelse med Grøn Trepart. Formålet er at belyse de natur-, klima- og miljømæssige forhold på ejendommen Foldagergaard, drevet af Jesper Skriver Villadsen og Jens Martin Villadsen, samt at pege på muligheder og udfordringer frem mod en mere bæredygtig drift. Rapporten indgår som en del af en samlet dokumentation for 11 bedrifter i området.

2. Beskrivelse af ejendommen

Foldagergaard drives som et interessentskab af to brødre, Jesper og Jens Martin Villadsen, som er anden generation på ejendommen. Deres forældre er begge fra Mors, og familien har opbygget landbruget gennem gradvise opkøb siden etableringen. De bor på hver sin del af ejendommen og har hver især børn og bonusbørn, hvoraf kun én udviser interesse for landbrug. Ud over deres arbejde på gården deltager de begge i aktiviteter uden for erhvervet, Jesper i en løbeklub og Jens Martin som KFUM-gruppeleder.

Ejendommen omfatter i dag 257 hektar, opkøbt over en årrække, primært før 2006, hvor jordpriserne stadig var overkommelige. Størrelsen og arealfordelingen giver god harmoni mellem dyrehold og markbrug, hvilket muliggør et alsidigt sædskifte og selvforsyning med grovfoder. De har købt jord både for at konsolidere driften og for at kunne deltage i udtagnings- og vådområdeprojekter. Staldene er ikke længere tidssvarende i forhold til de forventede krav i 2034–2035 for kvæg og svin.

Der er 170 malkekøer med opdræt af tung race, men uden produktion af slagtekalve. Svineproduktionen blev ophørt i januar 2024. Bedriften har tidligere haft tilladelse til produktion af 1.400 slagtesvin.

Udviklingstrin: 1998: Etablering af staldbyggeri. 2022: Skift til robotmalkning og øget automatisering af arbejdsgange.

3. Miljø-, natur- og klimaforhold

Ejendommen ligger tæt på flere beskyttede naturområder, herunder §3-beskyttede moser og overdrev, hvilket giver begrænsninger i forhold til yderligere udvidelse af husdyrproduktionen. Det kræver konkret kommunal vurdering, hvis der ønskes merdeponering af kvælstof. Ejendommen er dog godt placeret med adgang til biogas og har lave transportomkostninger.

Jesper og Jens Martin viser interesse for klimatiltag som mini-vådområder, pløjefri dyrkning og anvendelse af fodertilskud som Bovaer. De har desuden overvejelser om opsætning af solceller på staldtag, men er endnu ikke gået videre med energiprojekter. Jorden gennemskæres af kabler til vindmøller, højspænding og lysleder, hvilket er en fysisk begrænsning i landskabet.

Bedriften har gennem årtier opkøbt jord tæt ved fødehjemmet og er i dag veldisponeret i forhold til driftsøkonomi og arrondering. Arealerne er fortrinsvis dyrkningssikre og godt egnede til kvægbrug. Der er råstofinteresse i et område nær plantagen, men det er ikke økonomisk relevant at udnytte. På grund af nærhed til kyst og §3-natur er placering af nye staldbygninger begrænset, men der vurderes at være muligheder omkring en af de eksisterende ejendomme (nr. 5).

4. Landskabsudvikling og kortanalyse

Høje målebordsblade

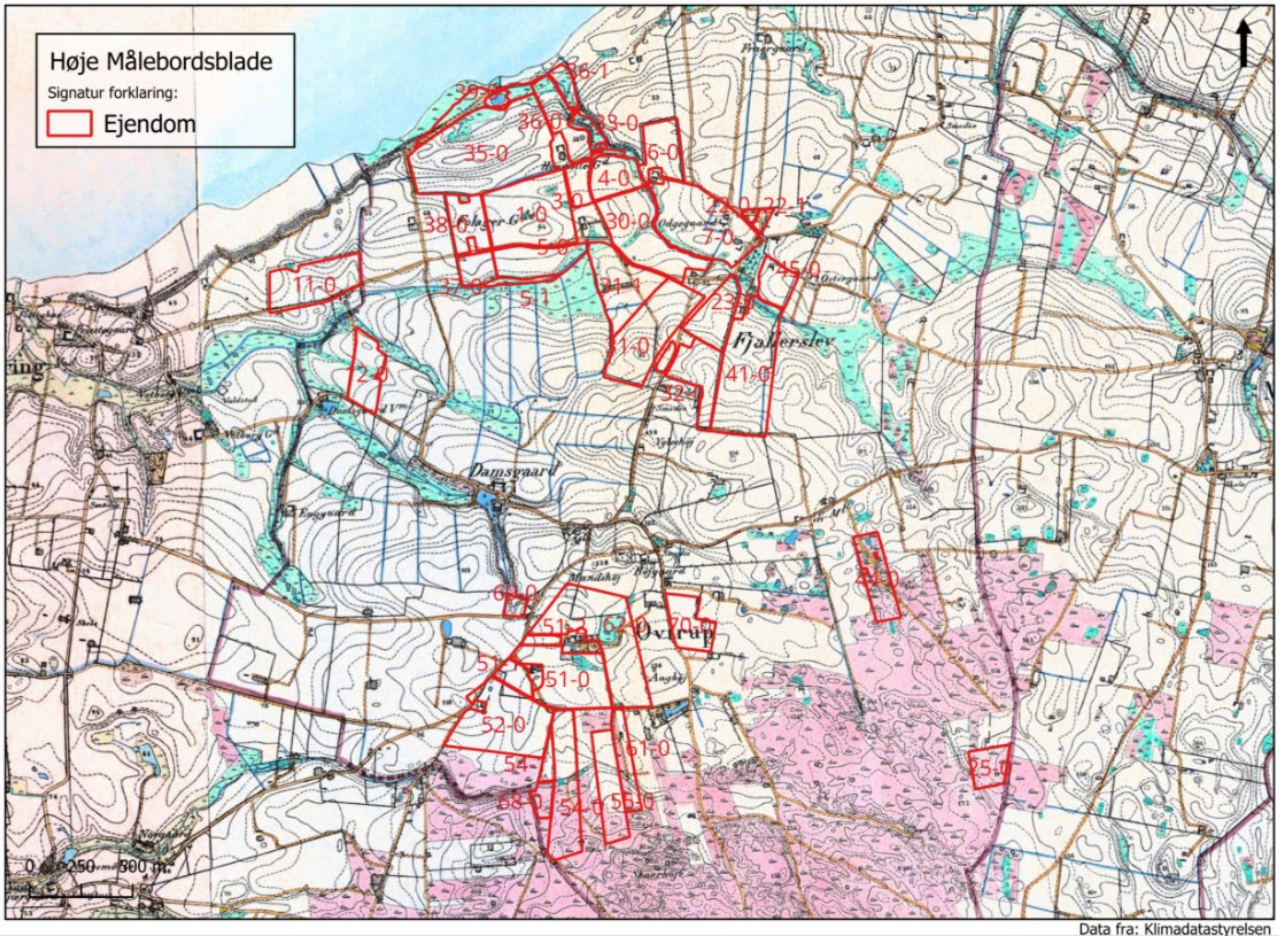

Landskabet på de høje målebordsblade fra slutningen af 1800tallet er åbent og ganske kuperet. Ådale og strandenge træder tydeligt frem. Store dele af ejendommens jorde var også den gang omdriftsjorde. Sønder Herreds Plantage mv. var dengang et vidtstrakt hedelandskab, der ses på kortet med den lyserøde markering.

Lave målebordsblade

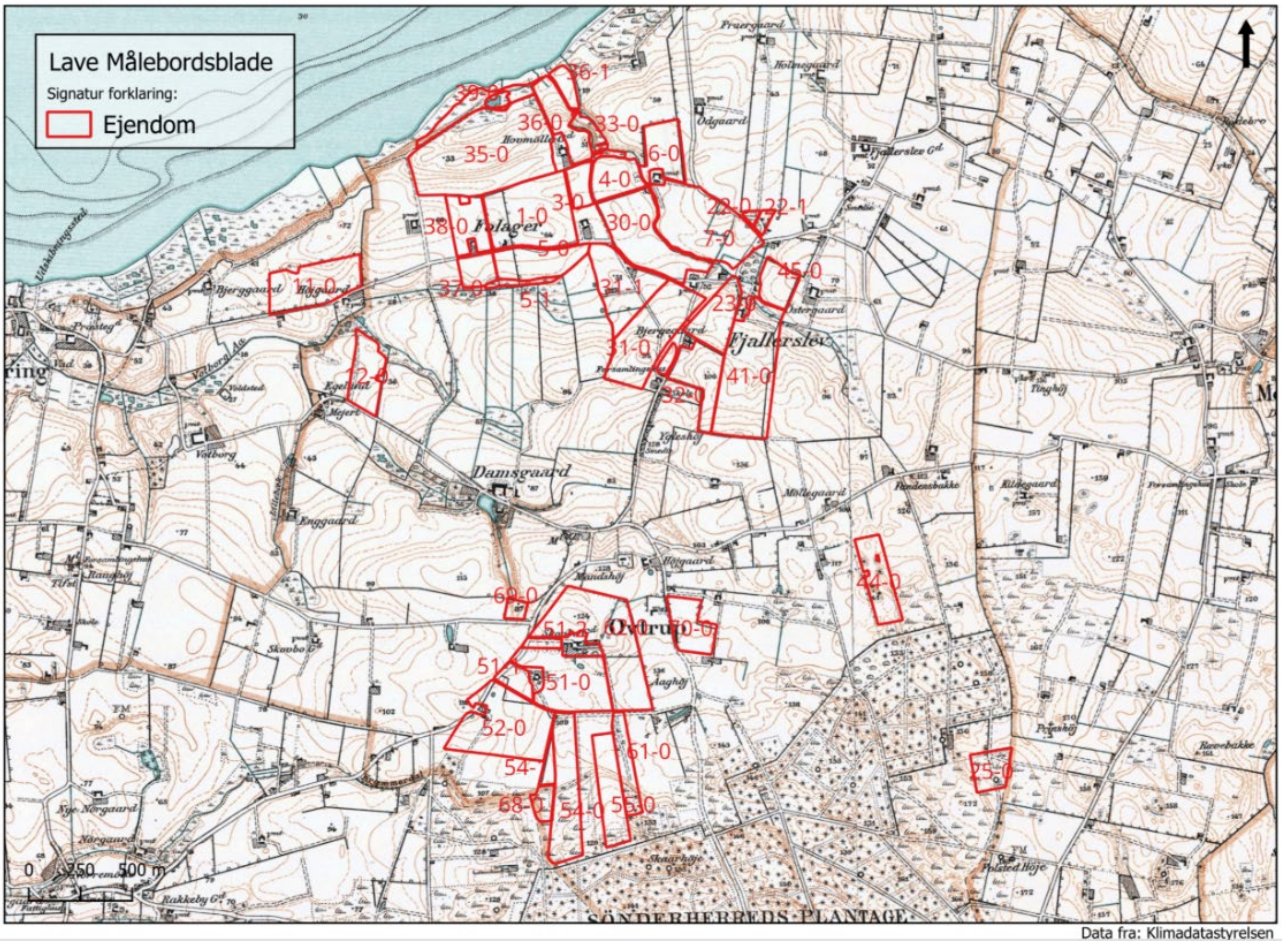

Data fra: Klimadatastyrelsen

Her på de lave målebordsblade fra starten af 1900tallet, ses det at mange af engarealerne er taget ind i omdrift. Det er ikke mange hektarer, men dog en tydelig påvirkning af landskabet. Der er plantet træer i store dele af det der nu er plantage. Dog er dele af ejendommens sydlige arealer stadig markeret som hede på kortene.

Luftfoto 1954

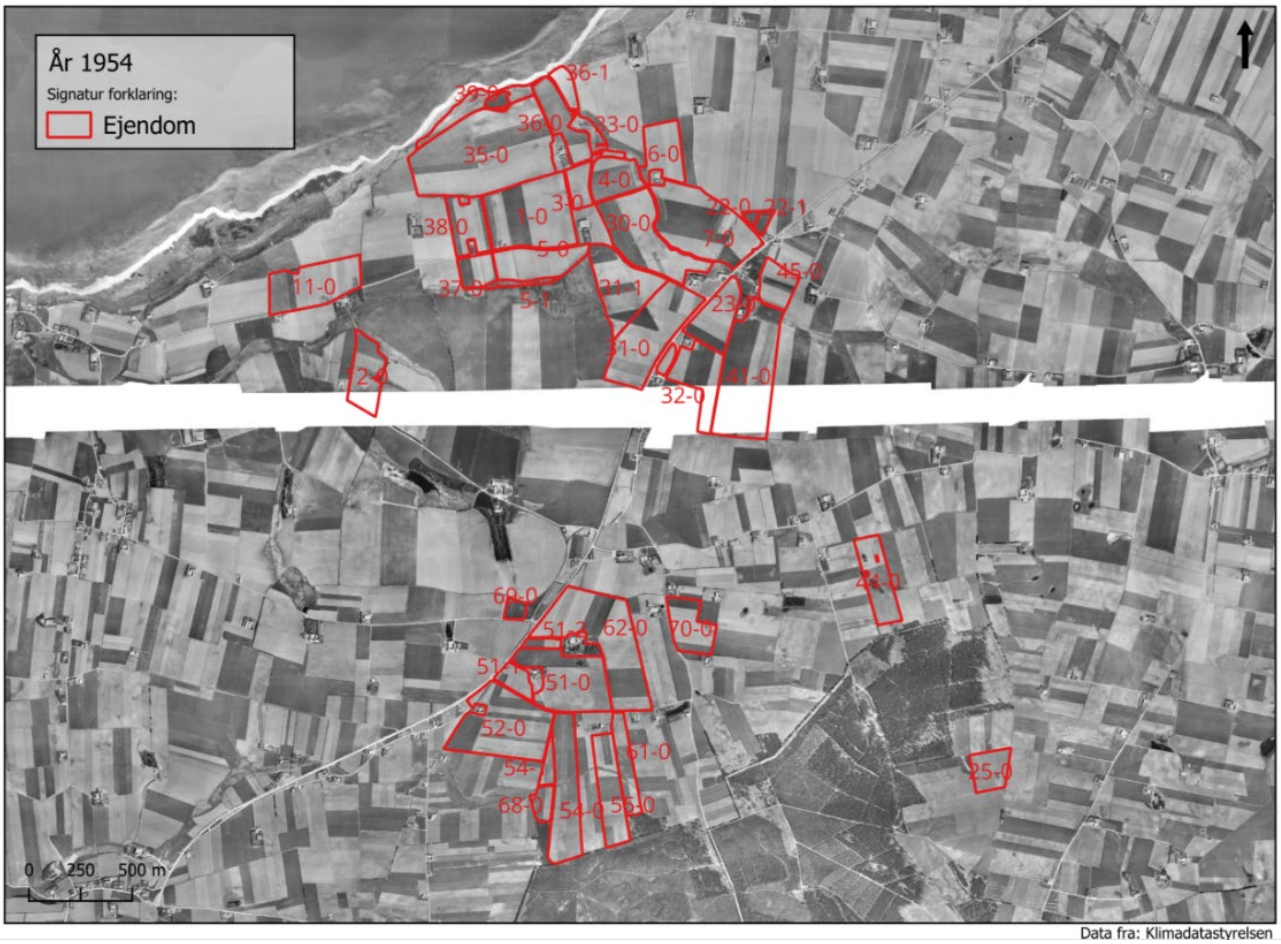

Data fra: Klimadatastyrelsen

På luftfoto fra 1954 ses et landskab med en masse små jordlodder. Der er 3-4 eller flere marker pr matrikel. Formentlig med en langrække forskellige afgrøder. Alle ejendommens matrikler, på nær strandengen, ser ud til at være i omdrift. Plantagen ses nu tydeligt på kortet, syd for ejendommen. Udover skoven, fremstår landskabet fortsat meget åbent. Den hvide streg gennem kortet, er et stykke land, det ikke er lykkedes piloten af få dækket ved overflyvningen.

Luftfoto 1995

Data fra: Klimadatastyrelsen

I 1992 er landskabet fortsat åbent. Der er blevet færre, men større marker i landskabet. På ejendommens matrikler, er der dog stadig relativt mange marker. Landskabet fremstår stadig åbent, og åer og ådale kan fortsat tydes i landskabet.

Luftfoto 2002

Data fra: Klimadatastyrelsen

Igen er der sket en udvikling mod en mere rationel drift med større maskiner og dermed større marker. De fleste marker følger nu matriklerne. Plantagen ses nu tydeligt i landskabet syd for ejendommen. Vejene snor sig gennem landskabet, som de hele tiden har gjort.

Luftfoto 2024

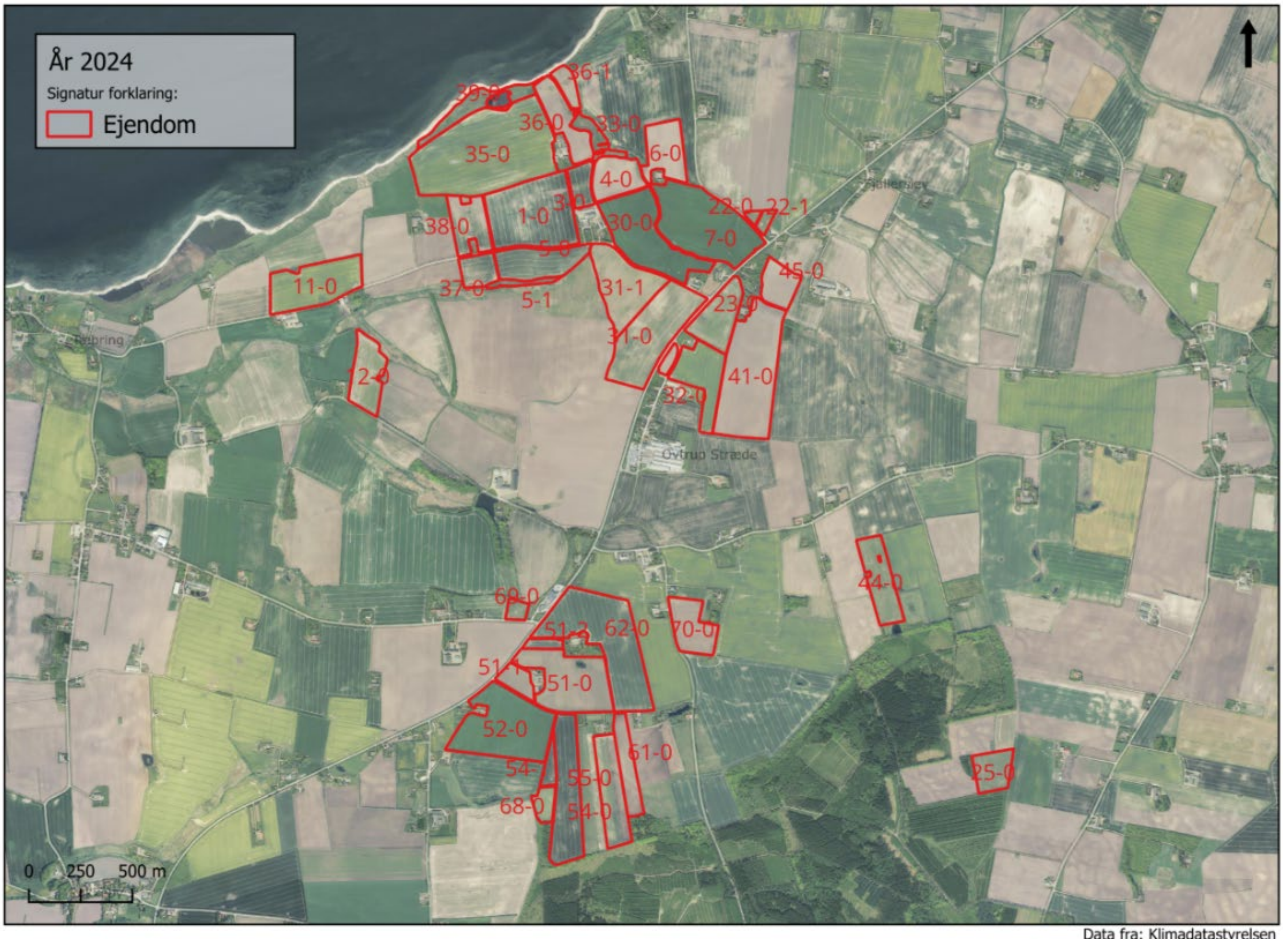

Data fra: Klimadatastyrelsen

Nu ses et landskab med meget store marker. Hvad der tidligere var 8-10 marker, er nu blot en mark. Det er også begrænset med variationen i afgrødevalg. Det gør driften meget mere rationel, men det gør også landskabet langet mindre varieret. Der er opstået mange små plantninger omkring ejendommene, men der er umiddelbart ikke så mange læhegn i landskabet. I forhold til de første kort, er der forsvundet en del af strandengen gennem fjordens erosion.

Kort over rødlistearter og beskyttet natur

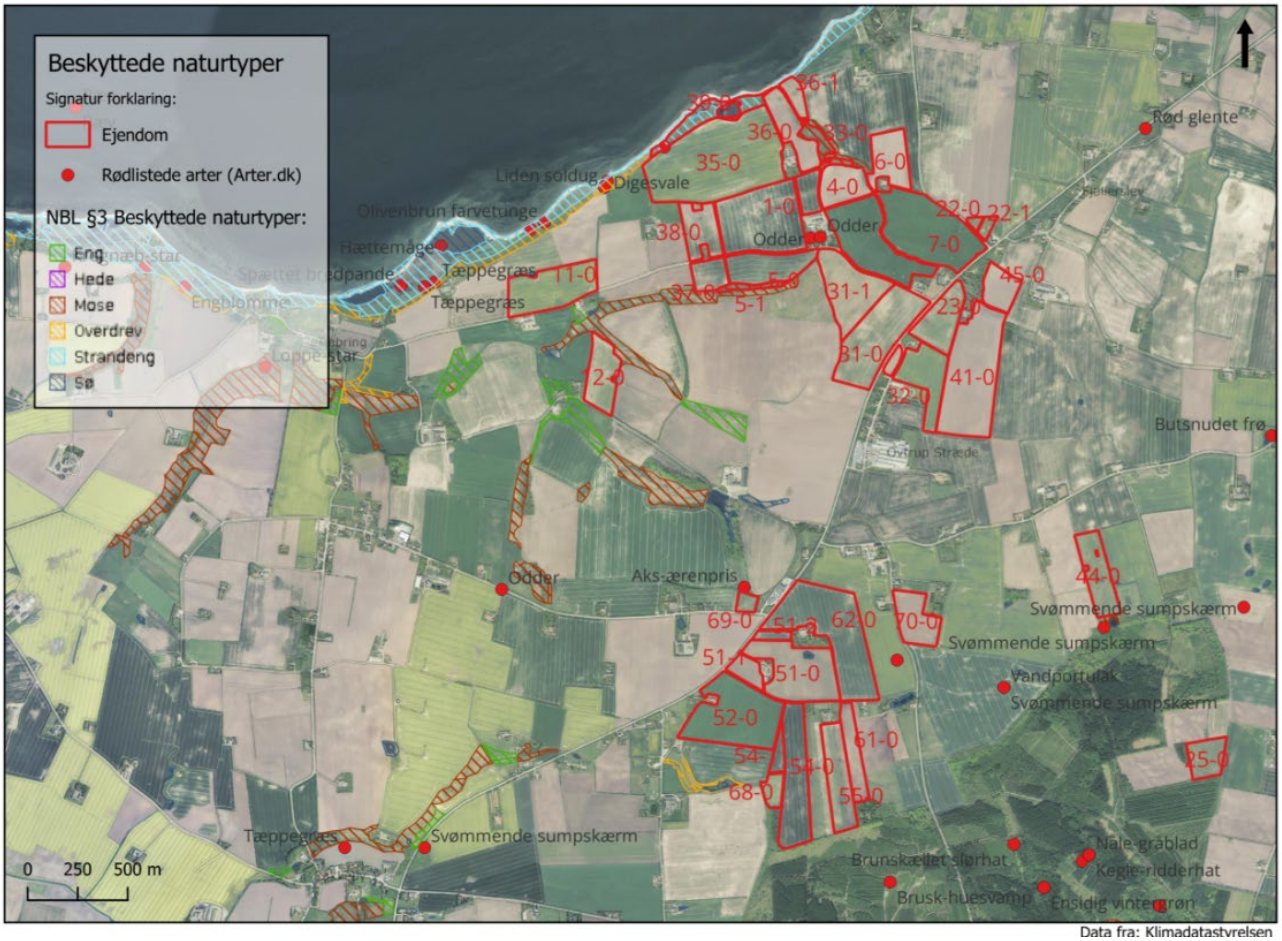

På ejendommens jorde er der mindre dele med §3 beskyttet natur. Ud mod fjorden er der strandeng. Langs åen er der registeret en §3 beskyttet mose og lidt eng. Der er registret odder på ejendommen af flere omgange, ellers er der ikke registret truede arter direkte på ejendommen. Men længere nede af kysten er der både registeret sommerfuglen Spættet bredpande og den kødædende plante Liden soldug, der er ganske sjældne. På strandengene, er der et stort potentiale for at genskabe god naturtilstand, og også ny natur der hvor strandengen har mulighed for at sprede sig ind i land.

Kort over drikkevandsinteresser

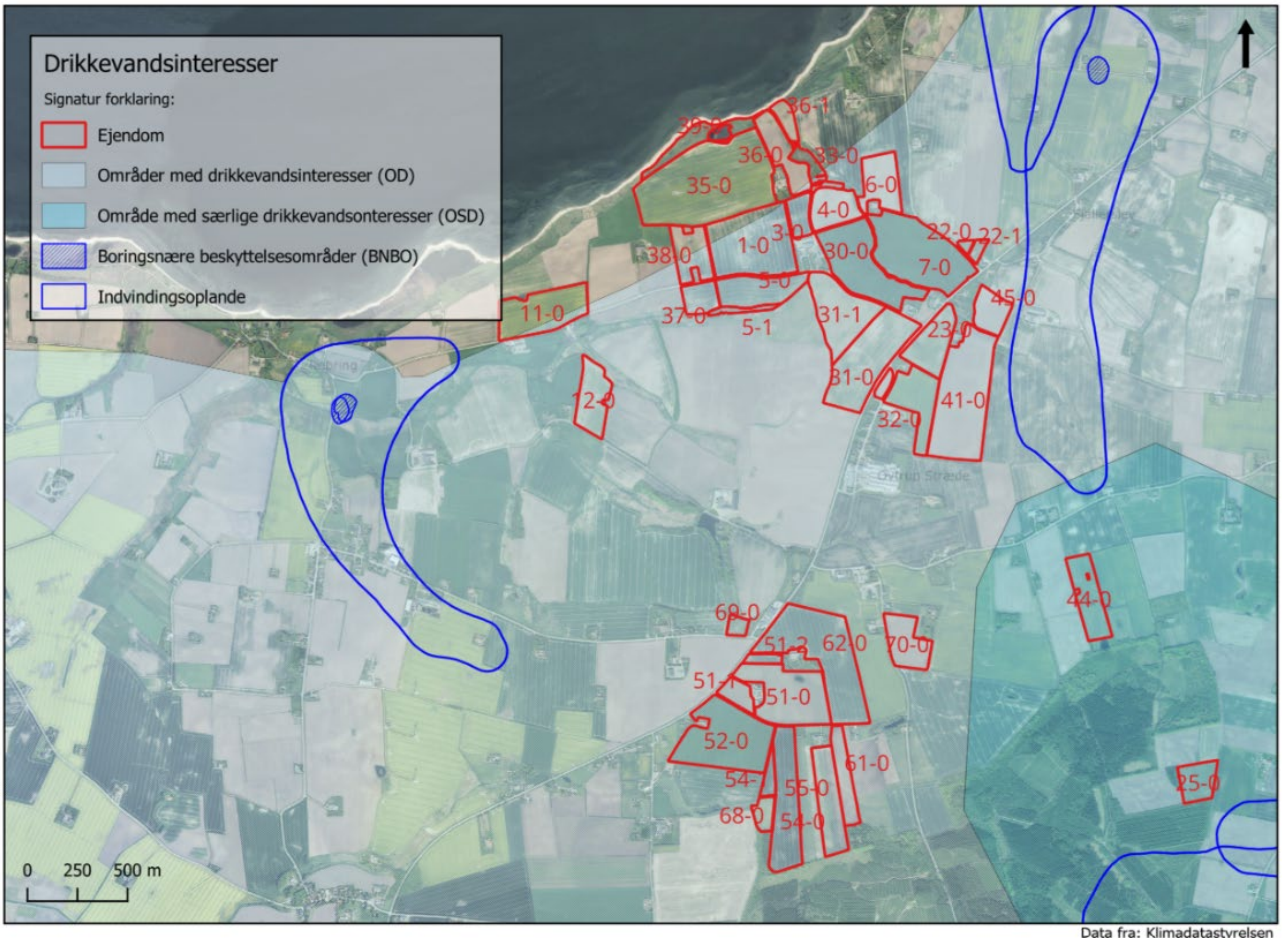

Ejendommens arealer ligger til dels i områder med drikkevandsinteresser, kun to mindre arealer ligger i områder med særlige drikkevandsinteresser, og der er ingen marker der ligger oven på vandindvindingsoplande. Der kommer dog en ny kortlægning i 2027, der kan rykke ved disse grænser og kan sætte nye restriktioner på arealerne.

Kort over lavbundsjord

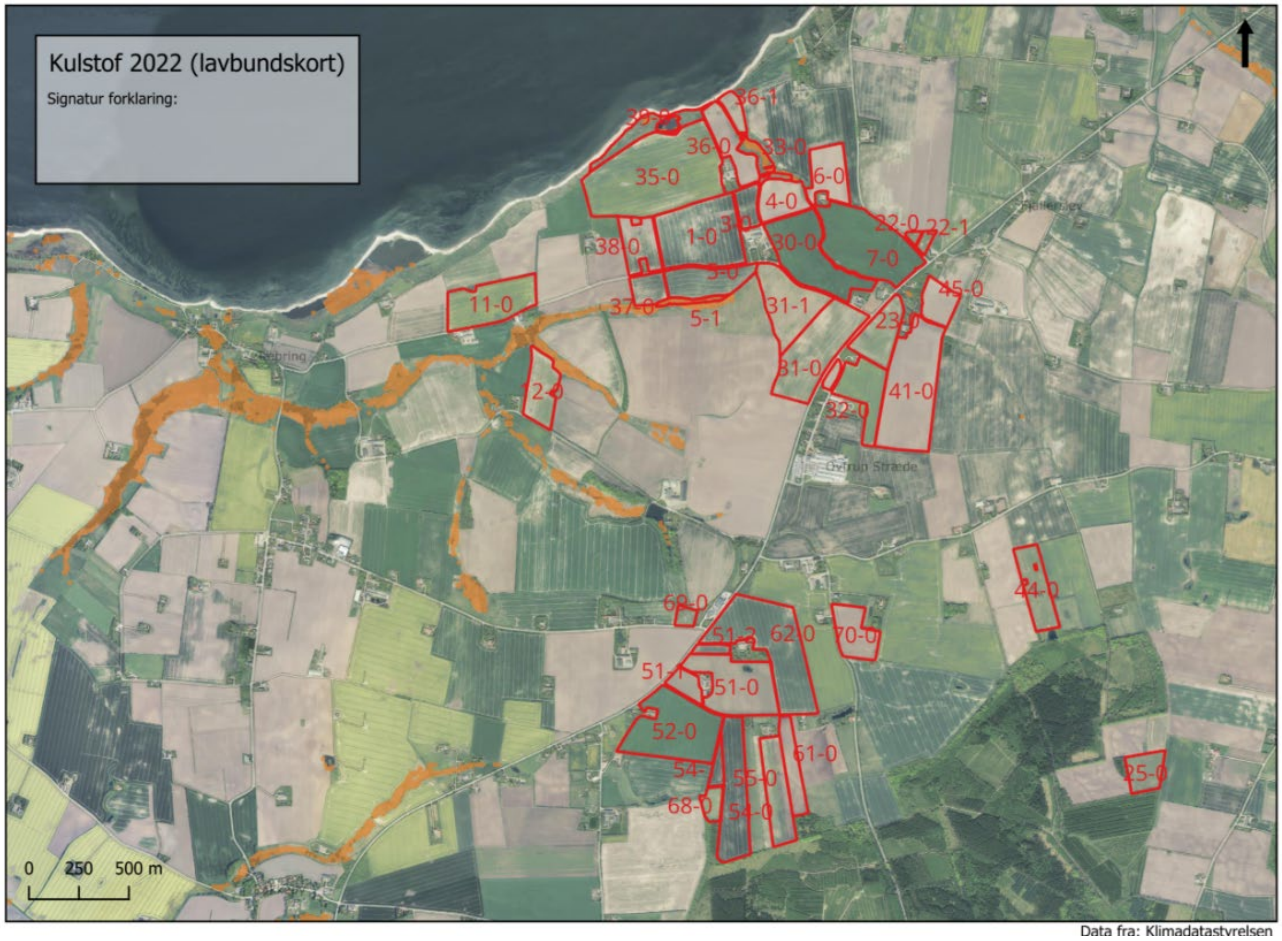

Langs åerne er der en del tørvejord. Dette bliver dog overvejende håndteret i lavbundsprojekt Tæbring Enge. (se skærmprint nedenfor) Der er dog også en del arealer med tørv uden for projektet. Dette kan muligvis medtages i projektet i forbindelse med forundersøgelsen, så det kan bidrage positivt til reduktionen af Co2, og lodsejerne ikke risiker at bliver pålagt en Co2-afgift.

Figuren viser lavbundsprojekt Tæbring Enge. Arealet er næsten 97ha i dens nuværende udstrækning.

Retentionskort 2025

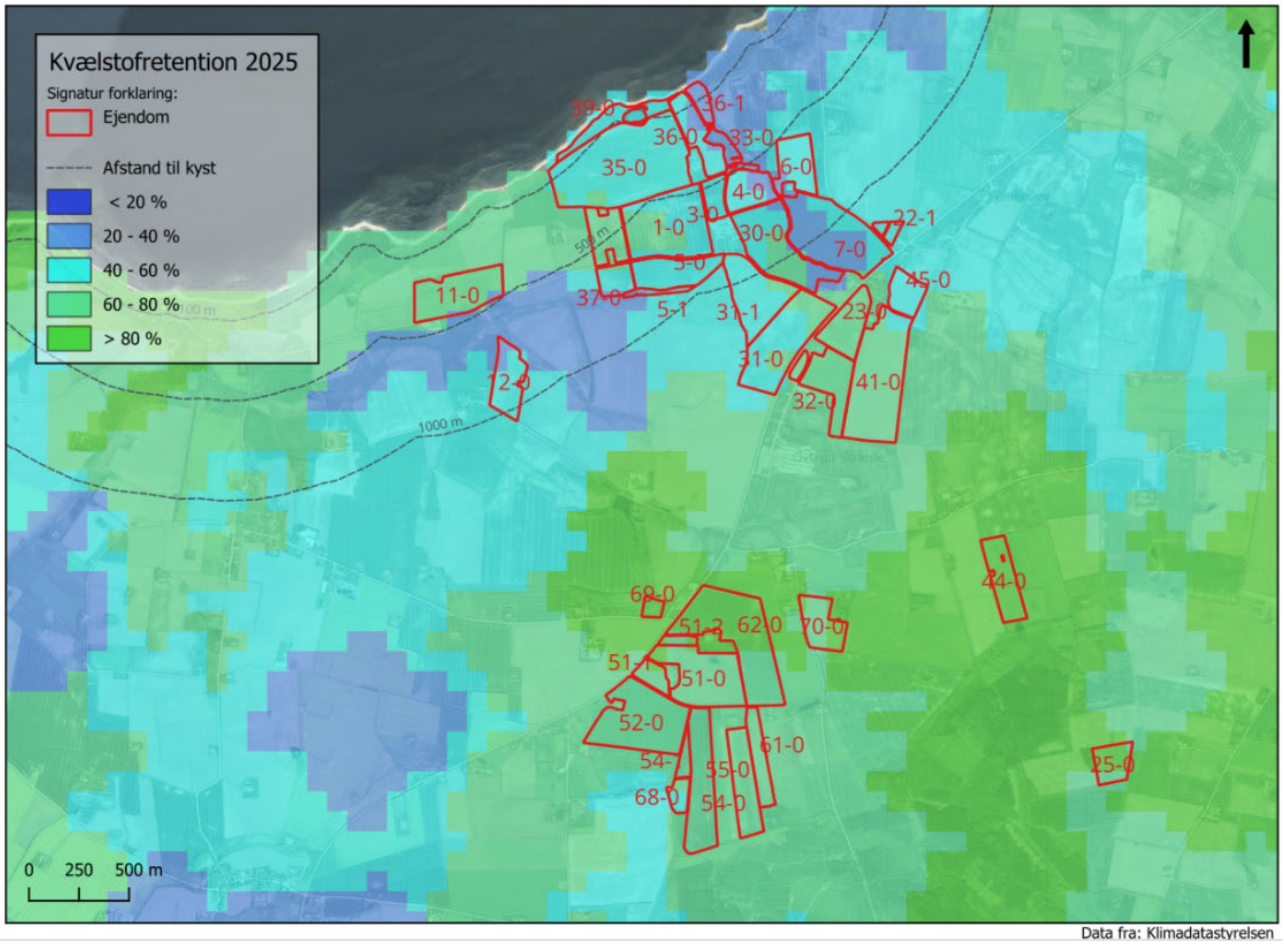

Her ses det nye opdaterede retentionskort. Ejendommen har jorde der ligger både i den højeste og laveste ende. Retentionskortet fortæller hvor meget af det kvælstof der forlader rodzonen, som omsættes inden den når ud i fjorden. På arealerne tættest ved jorden og omkring gården er retentionen lav, her bør det overvejes om arealerne tættest på vandet fortsat skal være i omdrift og om der kan bruges en stor del af græs i sædskiftet. Det kan jo lade sig gøre med fodring af kvæget. Majs bør undgås i arealer med lav retention. Der er forskere der peger på at dyrkningen bør trækkes tilbage fra kysten, for at mindske påvirkningen i fjorden. Der er igangværende undersøgelser af muligheden for at placere et minivådområde på arealerne. Hvis det er muligt, vil det kunne afhjælpe lidt på retentionen. Vi ved endnu ikke hvordan en kommende kvælstofmodel kommer til at se ud, men det vil nok være en god idé at begynde at undersøge mulighederne i områderne tættest på fjorden.

Skovrejsningskort og lokalplaner

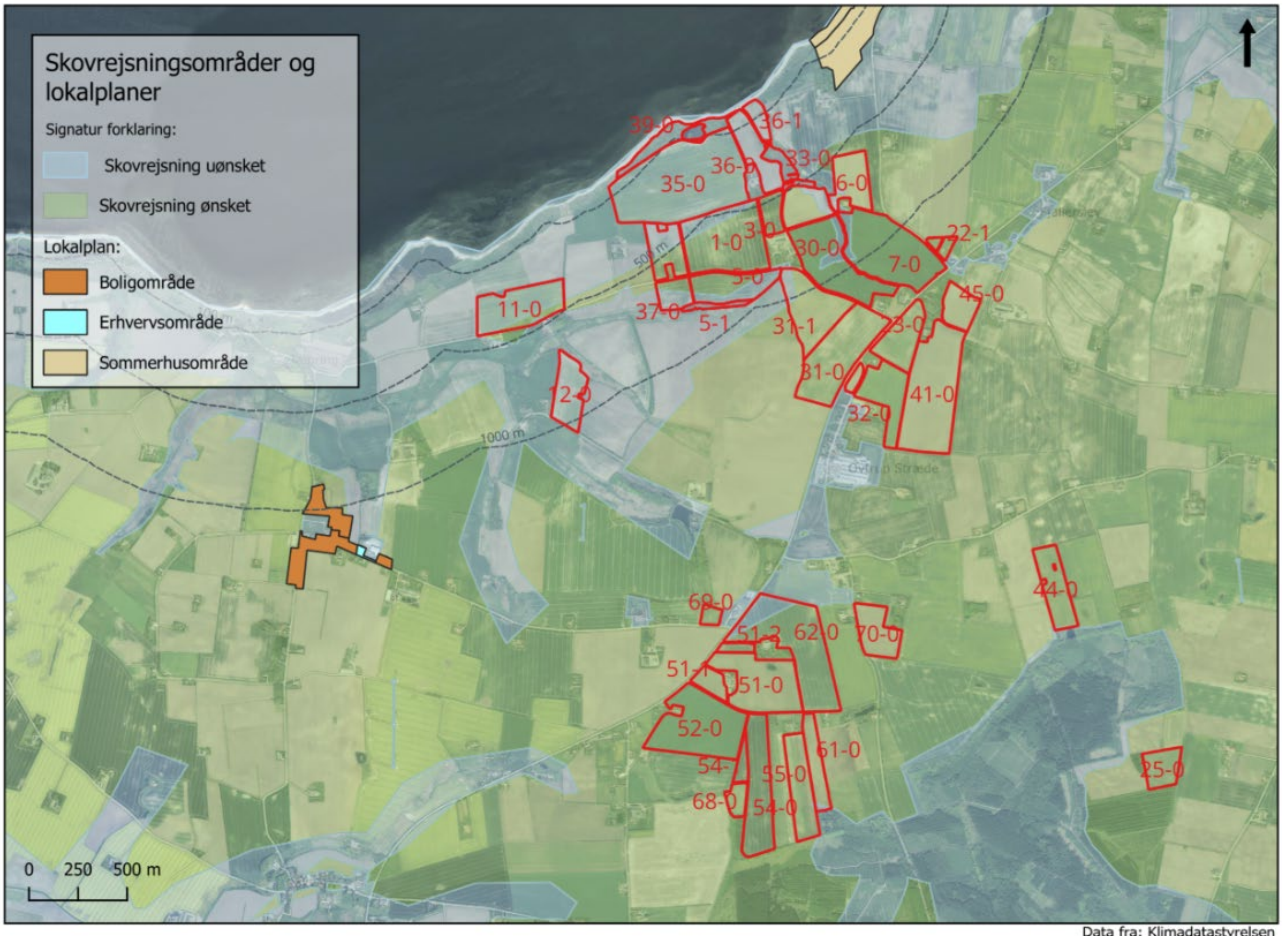

Det er muligt at rejse skov på hovedparten af ejendommen. Dog ikke det mest kystnære. Hvis man ønsker at rejse skov, vil det give bedst mening i nærheden af eksisterende skov. Her vil der hurtigere kunne etableres et skovklima, som får skoven til hurtigere at komme i væskebalance og ift. natur vil arter meget nemmere kunne sprede sig ud fra den eksisterende skov.

Ådale og vandløb

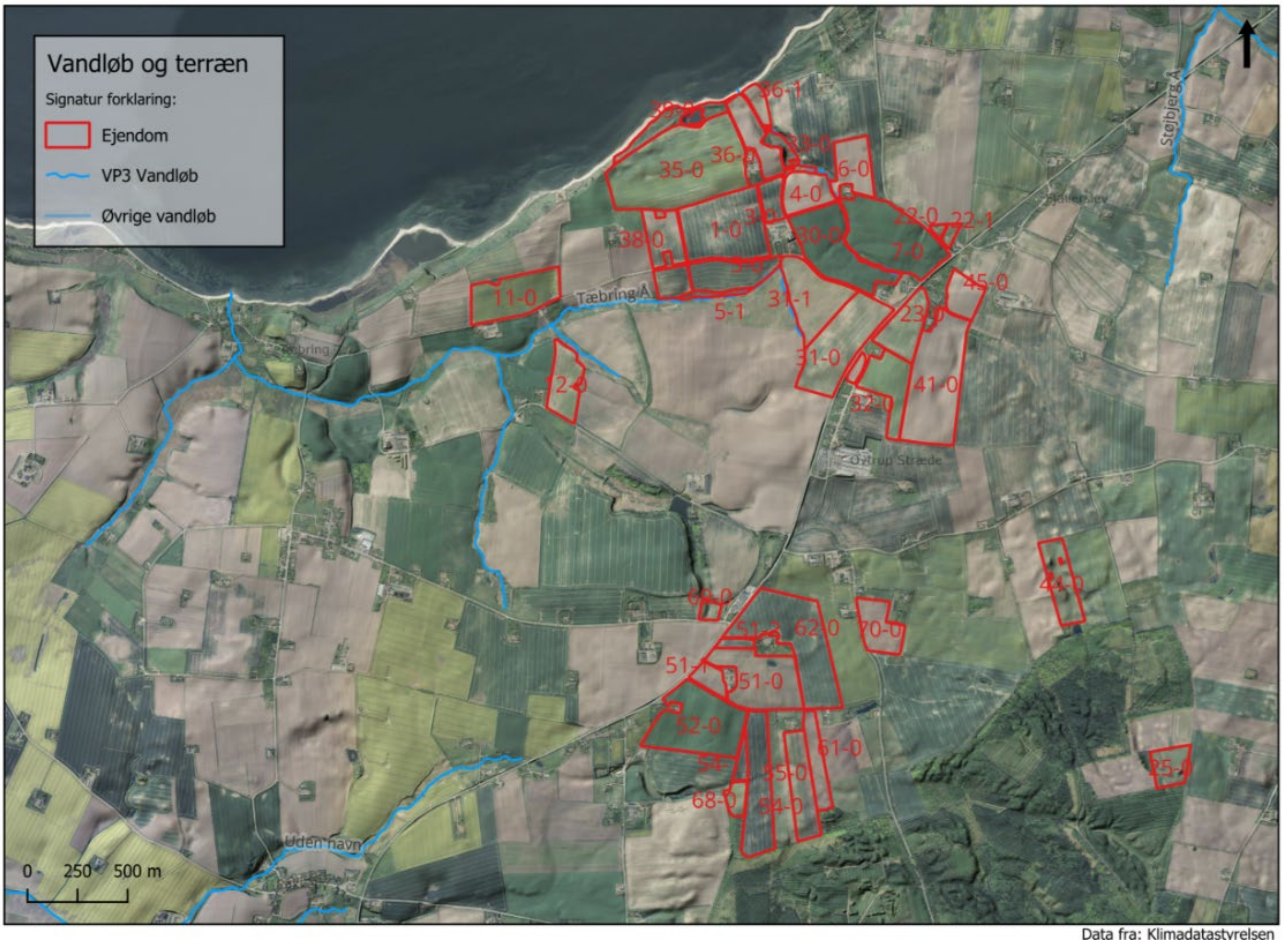

Data fra: Klimadatastyrelsen

Alle åerne i området har et indsatskrav i Vandplan 3. Det betyder at kommunen er forpligtet til at skabe en bedre tilstand i vandløbet. Det kan gøres fx ved at hæve vandløbet i terræn, genslynge vandløbet og udlægge gydegrus. Det smarte her er at de kan kombineres med lavbundsprojektet, så der kan gives en retvisende erstatning og tilbydes jordfordeling i projektet. Det gør dog også at det er værd at overveje om lavbundsprojektet kan udvides, så det omfattet hele å-strækningen.

Skrånende arealer

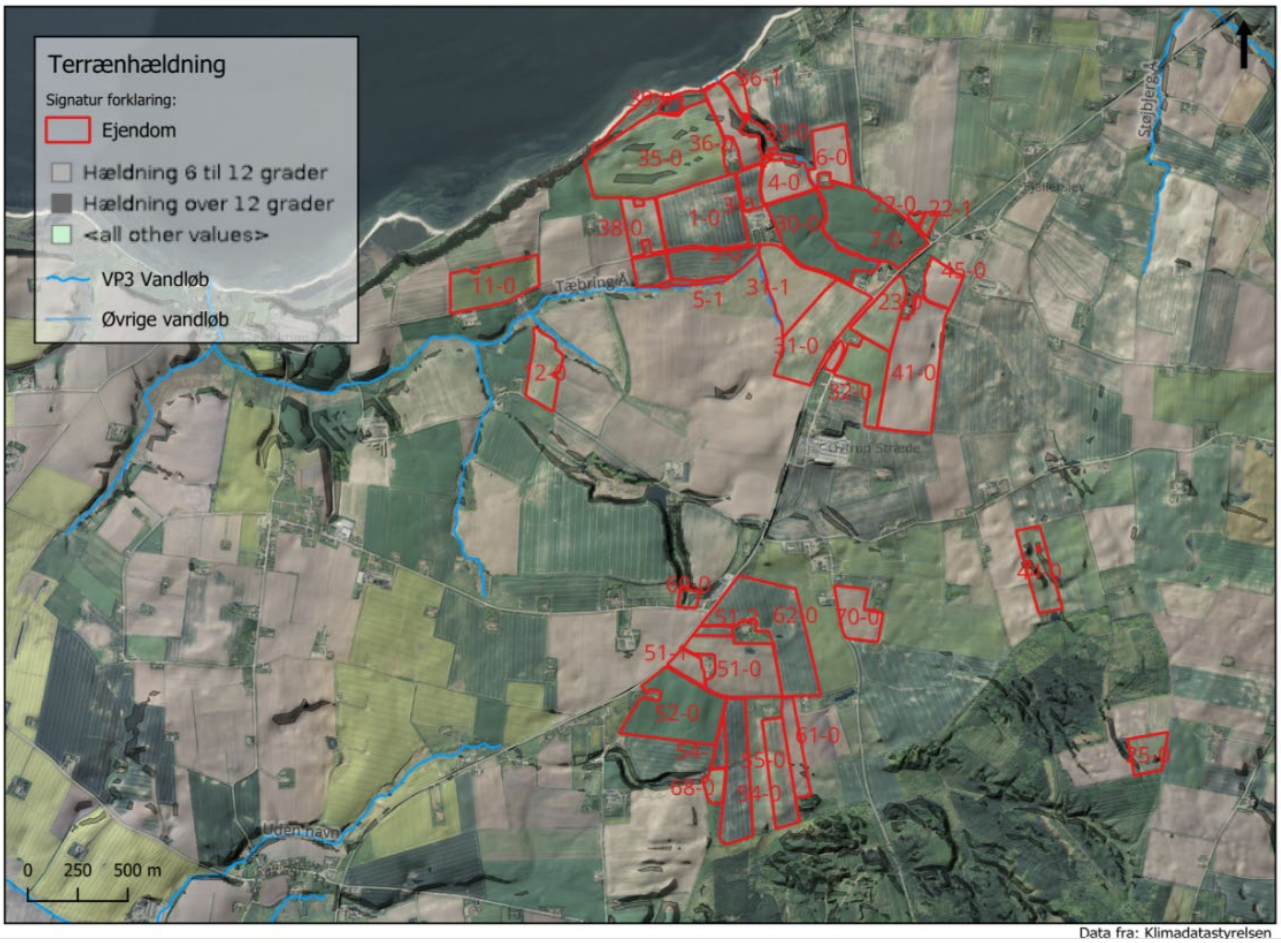

Data fra: Klimadatastyrelsen

Det er ikke kun kvælstof der er problematisk i vandmiljøet. Fosfor er også ganske problematisk i vandmiljøet. Fosfor kommer for en stor dels vedkommende fra partikler, der skylles ud fra grøfter og dræn. Særligt erosionen fra skrånende arealer bidrager til dette. Derfor bør omdriften på sådanne arealer overvejes, enten med ekstensivering, afgrøder med flerårigt sædskifte eller en intelligent randzone, der varierer i bredden alt efter risikoen for erosion.

Havvandsstigning år 2100 – 3 scenarier

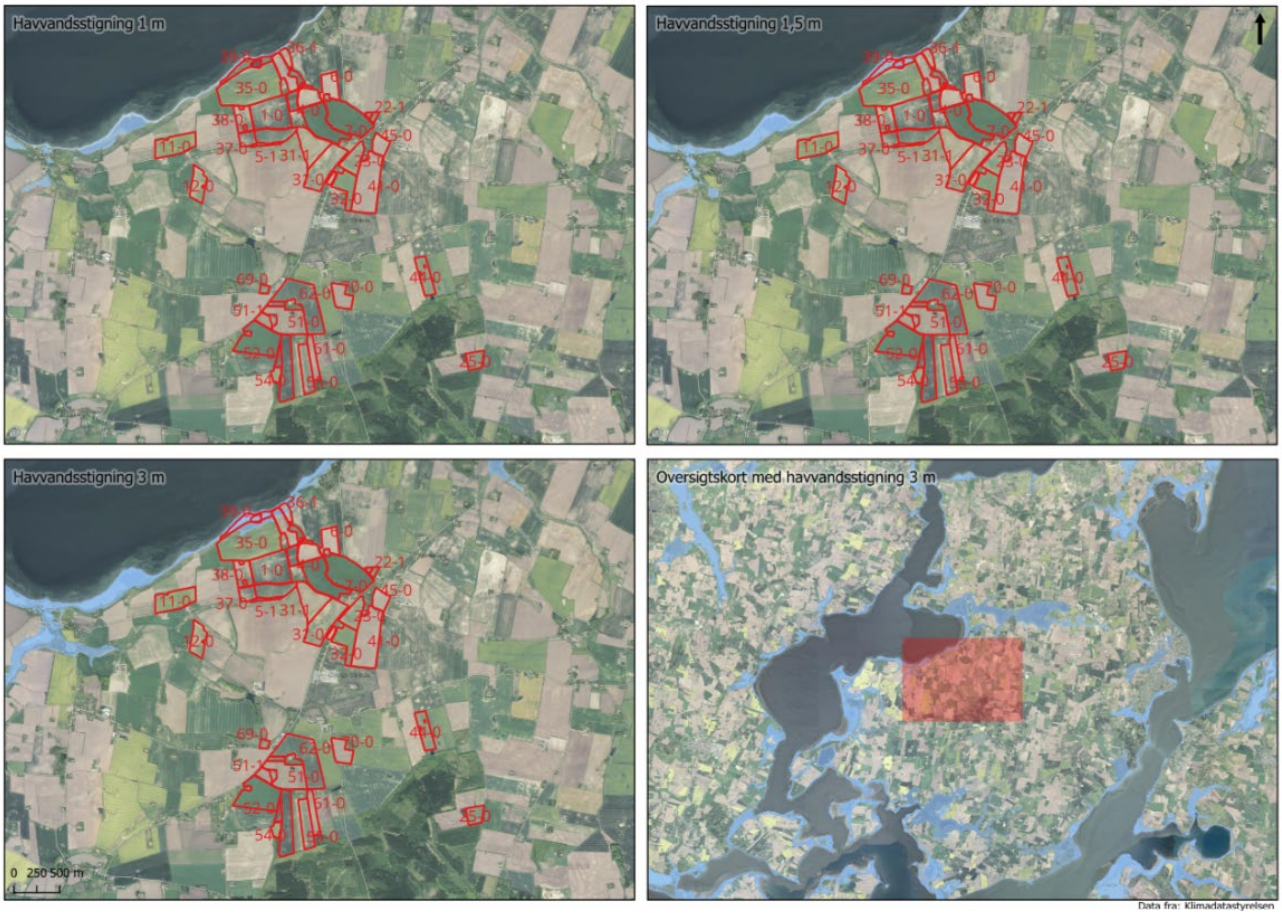

Klimaforskerne påpeger at vi vil se en havvandsstigning i dette århundrede. Det er meget sandsynligt at der kommer en havvandsstigning på 1 meter og der er en lille risiko for at havvansstigningen bliver helt op til 3 meter. Ved en havvandsstigning på halvanden meter eller derover vil strandengen blive oversvømmet. Strandenge er en meget truet naturtype, hvor langt hovedparten af Europas strandenge findes her i Danmark, og en stor del findes i Limfjorden. Derfor vil det være en prisværdig indsats, hvis der gives plads til at strandengens dyr og planter kan sprede sig ind i land, når vandet siger.

Potentialet for værdifuld beskyttet natur

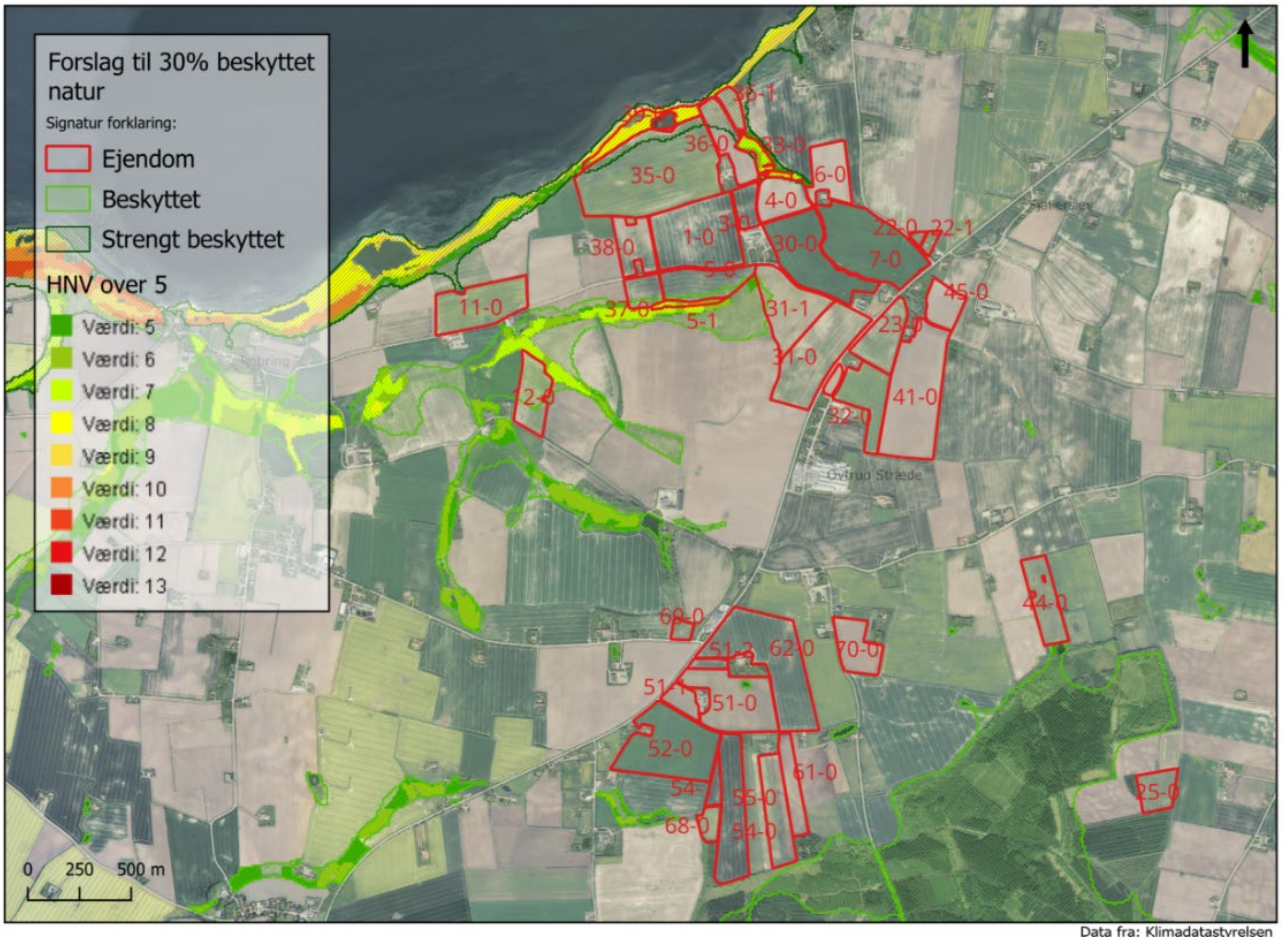

I forbindelse med EU's ambition om 30% beskyttet natur, herunder 10% stængt beskyttet natur har Århus Universitet udarbejdet dette kort, der viser hvor vi bør prioritere beskyttet natur. I aftalen og Grønt Danmark er der dog kun skrevet en ambition om 20% beskyttet natur i Danmark. Men dette kort vil stadig give god mening at tage udgangspunkt i. Strengene er vist som strengt beskyttet natur, mens ådalene og skoven er vist som beskyttet natur. På kortet er der også vist den nuværende HVN-score (høj naturværdi) Den kan bl.a. bruges til at søge tilskud efter. Den viser at naturtilstanden på strandengen er ganske god og over middel langs flere af åerne. Naturlig hydrologi og ekstensiv græsning vil være de primære løsninger der skal kigges ind i.

5. Fremtidsudsigter og muligheder

Jesper og Jens Martin Villadsen arbejder med en bevidst og pragmatisk strategi, der holder mulighederne åbne frem mod de kommende miljø- og staldkrav i 2034–2035. Med en veldisponeret og økonomisk sund bedrift har de friheden til at overveje flere fremtidsscenarier: at sælge, at bygge nyt, eller at fortsætte i mindre skala. Overvejelserne er tæt forbundet med familiens næste generation og med de grønne og regulatoriske rammer, der langsomt formes.

De to brødre har allerede sat handling bag overvejelserne. Gennem deres deltagelse i Landbrugsrådet og engagement i lavbundsprojektet Tæbring Enge er de trådt aktivt ind i

arbejdet med at omsætte Grøn Treparts ambitioner til konkret virkelighed. Deres tilgang er helhedsorienteret, ikke kun for deres egen bedrift, men også for området omkring. Der er yderligere potentiale for at udvide lavbundsprojektet til nærliggende arealer og koble det med vandløbsindsatser fra Vandplan 3, som kan skabe både naturforbedring og reelle driftsfordele.

Særligt strandengene ud mod fjorden rummer langsigtede muligheder. Med forventede havvandsstigninger i dette århundrede er der en realistisk mulighed for, at strandengen kan få plads til at brede sig ind i landet. Det vil være en værdifuld indsats for en naturtype, som Danmark har internationalt ansvar for, og hvor høj HNV-score og eksisterende §3-beskyttelse allerede indikerer et godt udgangspunkt. Med rette planlægning kan arealerne muligvis samhegnes med naboejendomme, hvilket vil gøre ekstensiv græsning og naturpleje mere rentabelt.

Dertil kommer de kuperede og skrånende jorde, som peger på behov for intelligent tilpasning: fleksible randzoner, længere sædskifter og justeringer i afgrødevalg for at reducere fosforudvaskning. Også skovrejsning på udvalgte arealer, især nær eksisterende skov, er en mulighed, hvis ønsket går i den retning.

Kort sagt, Foldagergaard står i en gunstig position. Jesper og Jens Martin kombinerer faglighed, lokalkendskab og praktisk erfaring i en tilgang, hvor produktion, natur, klima og økonomi tænkes sammen og hvor valgfriheden bevares uden at sætte tempoet i stå.

6. Konklusion og afrunding

Foldagergaard er en moderne kvægbedrift med rødder i det lokale og øjnene rettet mod fremtiden. Jesper og Jens Martin Villadsen har bygget videre på familiens arbejde og skabt en robust, veldreven ejendom, men uden at låse sig fast i én retning. De har prioriteret økonomisk frihed, faglig kvalitet og fleksibilitet i driften og det er netop det, der nu giver dem handlefrihed til at møde den grønne omstilling med åbenhed og overblik.

Deres aktive deltagelse i lavbundsprojekter, jordopkøb med perspektiv og åbenhed over for klimatiltag som pløjefri dyrkning og Bovaer viser, at grønne tiltag ikke behøver stå i modsætning til sund drift. Det handler ikke om at vælge mellem natur og landbrug, men om at vælge de rigtige steder at tilpasse, dér hvor udledninger kan mindskes, eller hvor naturen allerede har fodfæste.

Foldagergaard er samtidig et forbillede for, hvordan næste generation af landmænd kan tænke bæredygtighed og frihed sammen. Det er ikke nødvendigt at kende svaret på fremtiden i dag, men det er en styrke at have friheden og fagligheden til at vælge, når tiden er inde. Og det er netop den styrke, der kendetegner Jesper og Jens Martin Villadsen.

SCREENING AF LANDBRUGSEJENDOMME PÅ MORS

Ansgar Nygaard
Langbrugsejendom
Årbækmøllevej 17, 7990 Øster Assels

PLAN 22+

Plan22+ er en femårig indsats fra Plan- og Landdistriktsstyrelsen og Realdania, som skal understøtte kommunernes klimaarbejde ved at udvikle ny viden og redskaber til at indfri klimamålsætninger gennem den fysiske planlægning.

Realdania

Plan- og Landdistriktsstyrelsen

FJORDLAND.

MORS
MORS.DK

Fakta om bedriften

Bedriftens ejer:	Ansgar Nygaard
Noteringstype:	Langbrugsejendom
CVR nr.:	85827855
Lokationer:	Årbækmøllevej 17, 7990 Øster Assels
CHR:	65425

1. Introduktion

Denne rapport er udarbejdet som led i afdækningen af landbrug på Mors i forbindelse med Grøn Trepart, financierer af Plan 22+, Realdania. Formålet er at belyse de natur-, klima- og miljømæssige forhold på ejendommen Østergård, drevet af Ansgar Nygaard, samt at pege på muligheder og udfordringer frem mod en mere bæredygtig drift. Rapporten indgår som en del af en samlet dokumentation for 11 bedrifter i området.

2. Beskrivelse af ejendommen

Østergård ejes og drives af Ansgar Nygaard, der er tredje generation på ejendommen, som har været i familiens eje siden 1920. Ansgar og hans hustru Tove har to børn og syv børnebørn, hvoraf flere bor i nærområdet. Ansgar har tidligere haft fedekvæg og grise, men dyreholdet blev afviklet i 2019. Siden har han haft mere frihed til at deltage i politisk arbejde og nyde fritiden. I en årrække har familien også drevet udlejning af værelser til turister, særligt med interesse for Jesperhus og cykelturisme.

Ejendommen har i tidens løb haft et samlet areal på 110 ha, men i 2024 blev 92 ha solgt fra, så der i dag resterer 16,4 ha. Ansgar har investeret i en god maskinpark og hjælper med pløjning for naboer. Han har boet i Nykøbing tidligere, men købte gården i 1989 og har løbende opkøbt jord. Han har været engageret i jordfordelingsprojekter og har fået tildelt præstegårdsjord i 1980'erne.

Udviklingstrin:

1981–1989: Brugsret til præstegårdsjord

1989: Køb af gården og udvidelse af arealet gennem opkøb

2024: Salg af hovedparten af jorden – tilbageværende 16,4 ha

Fokusområder:

- Dyrevelfærd: Tidligere vigtigt, men ikke længere aktuelt da dyreholdet er ophørt
- Markdrift: Fokus på planteavl og samarbejde med naboer

3. Miljø-, natur- og klimaforhold

Miljøudfordringer: Ejendommen grænser op til et strandbeskyttelsesareal og er omfattet af fredninger fra både 1901 og 1975. På dele af arealet er der muligheder for nye og alternative afgrøder. Der er ingen aktuelle kvælstofpåbud eller store vandmiljømæssige forpligtelser. Ansgar har en bevidsthed om at tage hensyn til omgivelserne og det omgivende miljø, også gennem god dialog med myndighederne.

Naturforhold: Ejendommen ligger i et åbent landskab og har kontakt til forskellige naturtyper. De omkringliggende arealer rummer beskyttet natur, og ejendommen er beliggende i nærhed af kategori 1, 2 og 3-natur, herunder habitatområder og moser. Som kan give udfordringer hvis man på ny ønsker at etablere en husdyrproduktion.

Klimaindsats: Ansgar har installeret solceller og anvender varmepumpe (luft-til-vand) som opvarmningsform. Han ejer desuden to elbiler, hvilket er med til at reducere CO2-aftrykket. Der er dog ikke tilknyttet konkrete klimacertificeringsordninger.

4. Landskabsudvikling og kortanalyse

Høje målebordsblade

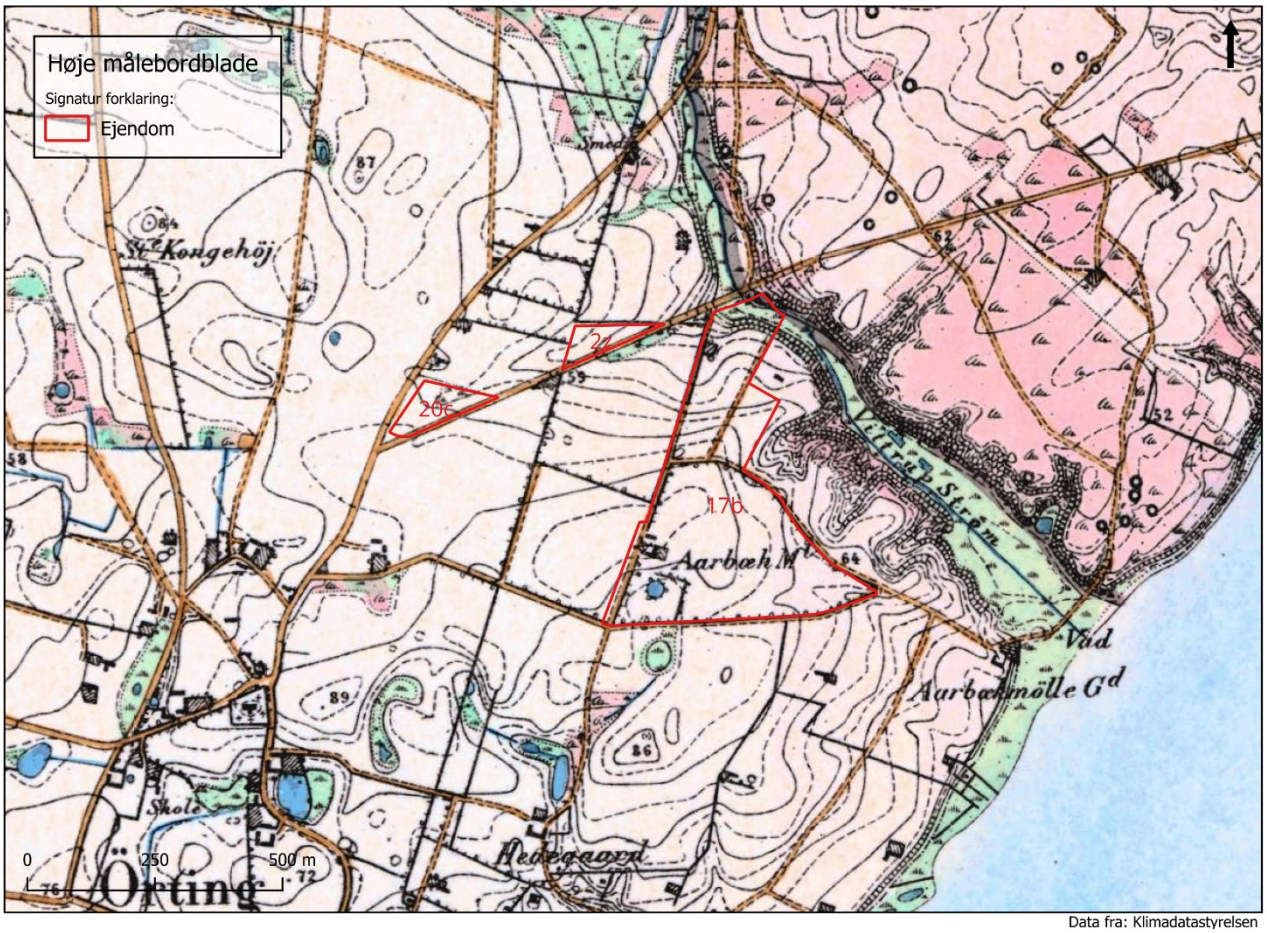

Data fra: Klimadatastyrelsen

På kortets ses arealer i et dyrkningslandskab helt tilbage til begyndelsen af de moderne kort fra slutningen af 1800'tallet. Der er næsten ikke natursignatur på arealerne. Der er et ådalstrøg nordøst for ejendommen, denne har den ene matrikel netop kontakt til og lidt længere nordøst er der hede signatur uden for ejendommens afgrænsning. Ådelen er tydeligt markeret på kortet med en signatur der viser at den skærer sig dybt i terrænet. Lige ved ejendommen ses et vandhul, der med sin meget runde signatur ser gravet ud, måske det er en gammel branddam. Åen i ådalen er allerede her udrettet, så den ikke længere har et snoet forløb.

Lave målebordsblade

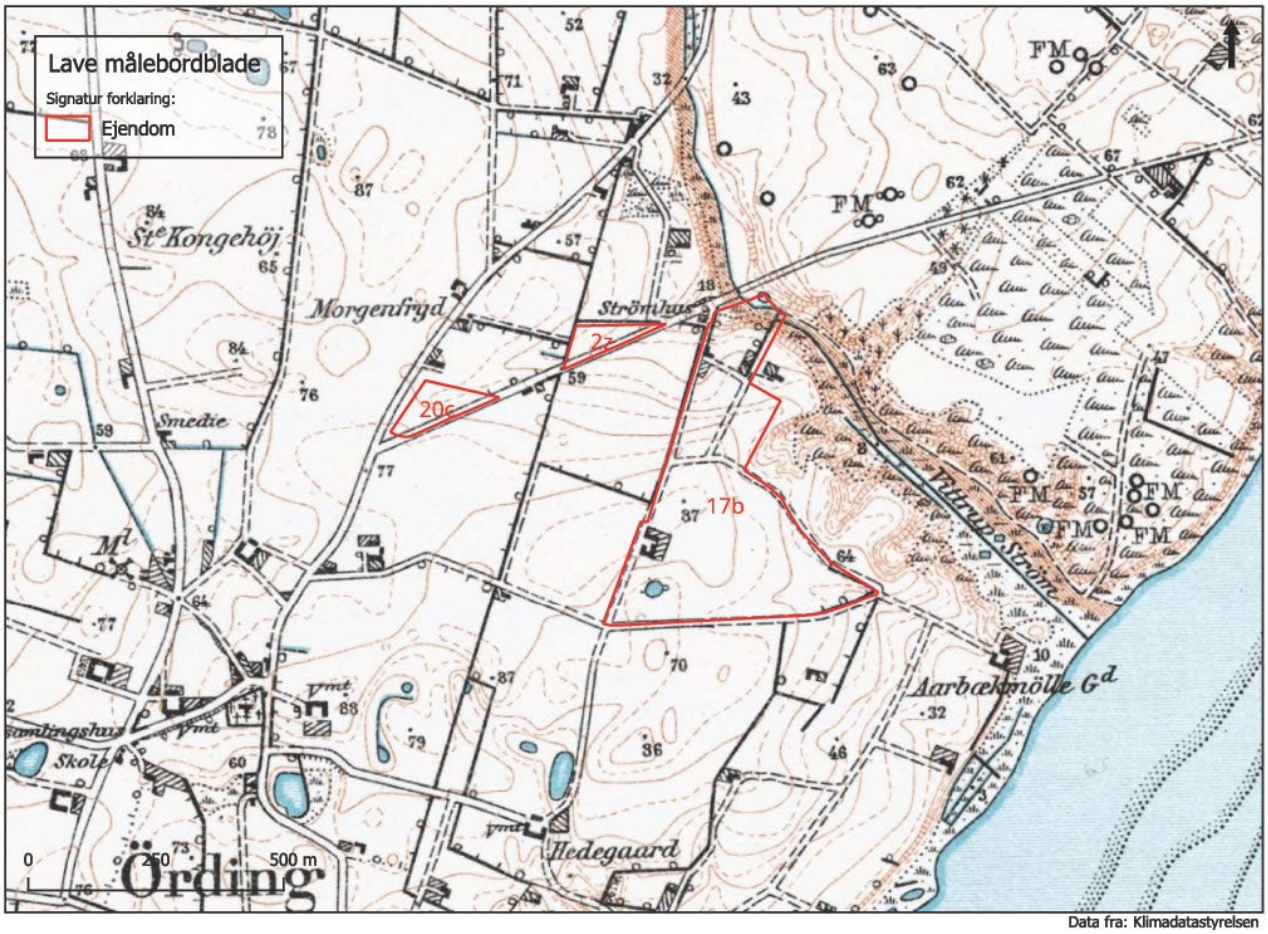

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der ses ikke de store forandringer fra det forrige kort. Der er et stikke af hede arealet nordøst for ejendommen der er opdyrket, og bygningsmassen på ejendommen er blevet større. Ellers ses der ikke de store forandringer.

Luftfoto 1954

Data fra: Klimadatastyrelsen

På kortet ses et landskab hvor kun ådalen ikke er opdyrket. Hede arealet er også opdyrket. Der er mange mindre marker, der viser en meget varieret udnyttelse af arealerne. Landskabet er åbent der er ikke mange læhegn eller andet i landskabet, der er dog lidt bevoksning på skrænterne i ådelen. Den lille sø ved ejendommen er stadig at se. Bygningsmassen på ejendommen er umiddelbart blevet større.

Luftfoto 1995

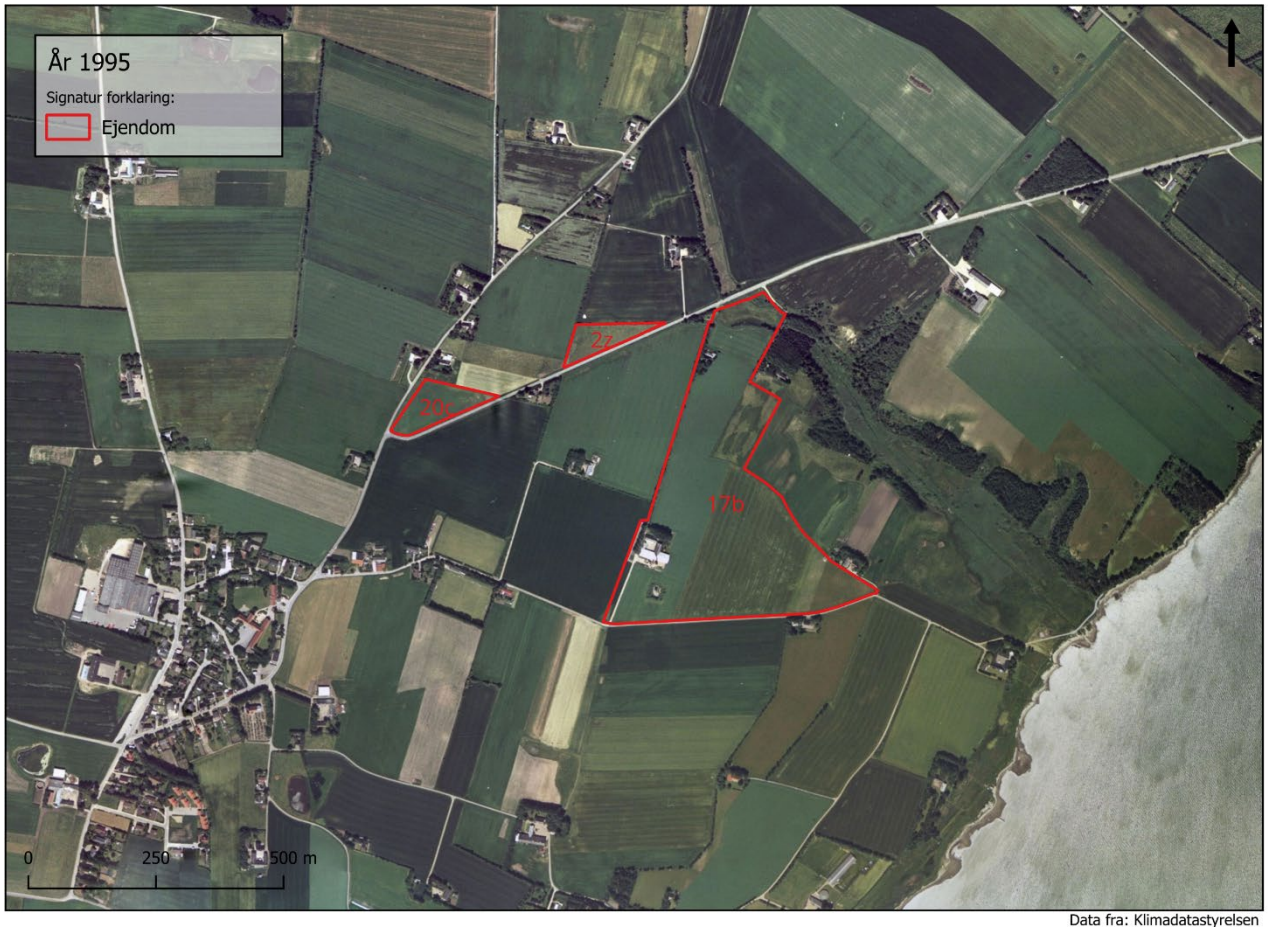

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er blevet færre marker i landskabet. Der er også kommet flere læhegn i landskabet og mere skov på skråningerne ved ådalen. Søen ved ejendommen ses stadig, men er blevet betydelig mindre. Bygningsmassen på ejendommen er igen blevet noget større.

Luftfoto 2002

Data fra: Klimadatastyrelsen

Nu er landskabet generelt præget af langt større marker, også ejendommens arealer er blevet til ene store marker. Der er kommet flere læhegn til i landskabet. Søen anes stadig ved ejendommen, men er nu næsten forsvundet. Der er kommet endnu flere bygninger på ejendommen.

Luftfoto 2024

Data fra: Klimadatastyrelsen

Her ses ikke den store udvikling fra forrige kort. Markerne er blevet endnu større i landskabet, og der er kommet længere mellem sprøjtesporene. Søen ved ejendommen er nu næsten forsvundet.

Kort over rødlistearter og beskyttet natur

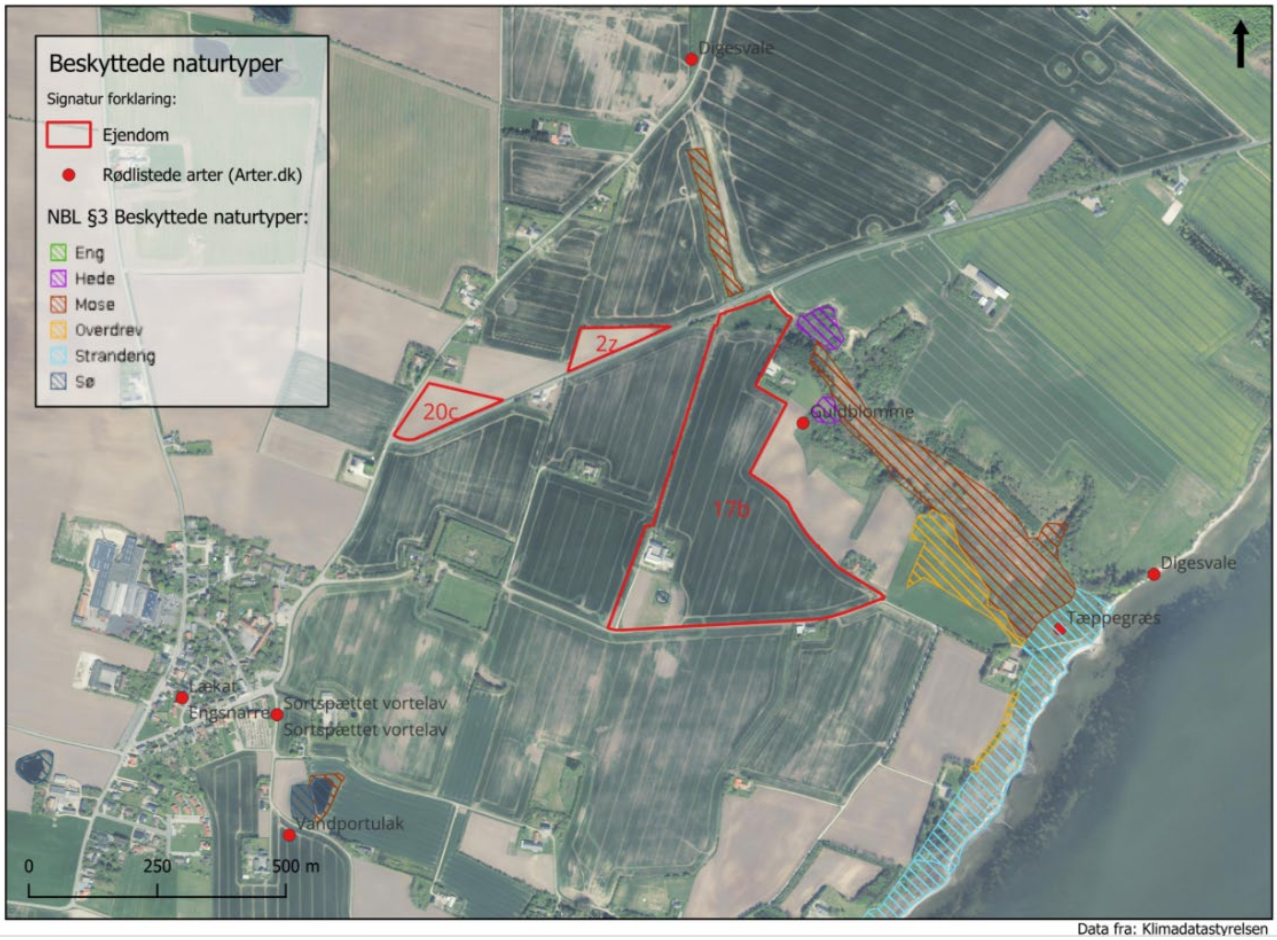

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er kun søen ved ejendommen der er beskyttet natur, der er ikke beskyttede arter registreret på ejendommen. Men i ådalen er der beskyttet natur, dog kun neden for ejendommens areal. Guldblomme som er registreret i ådalen, er en rigtig fin og sjælden art.

Kort over drikkevandsinteresser

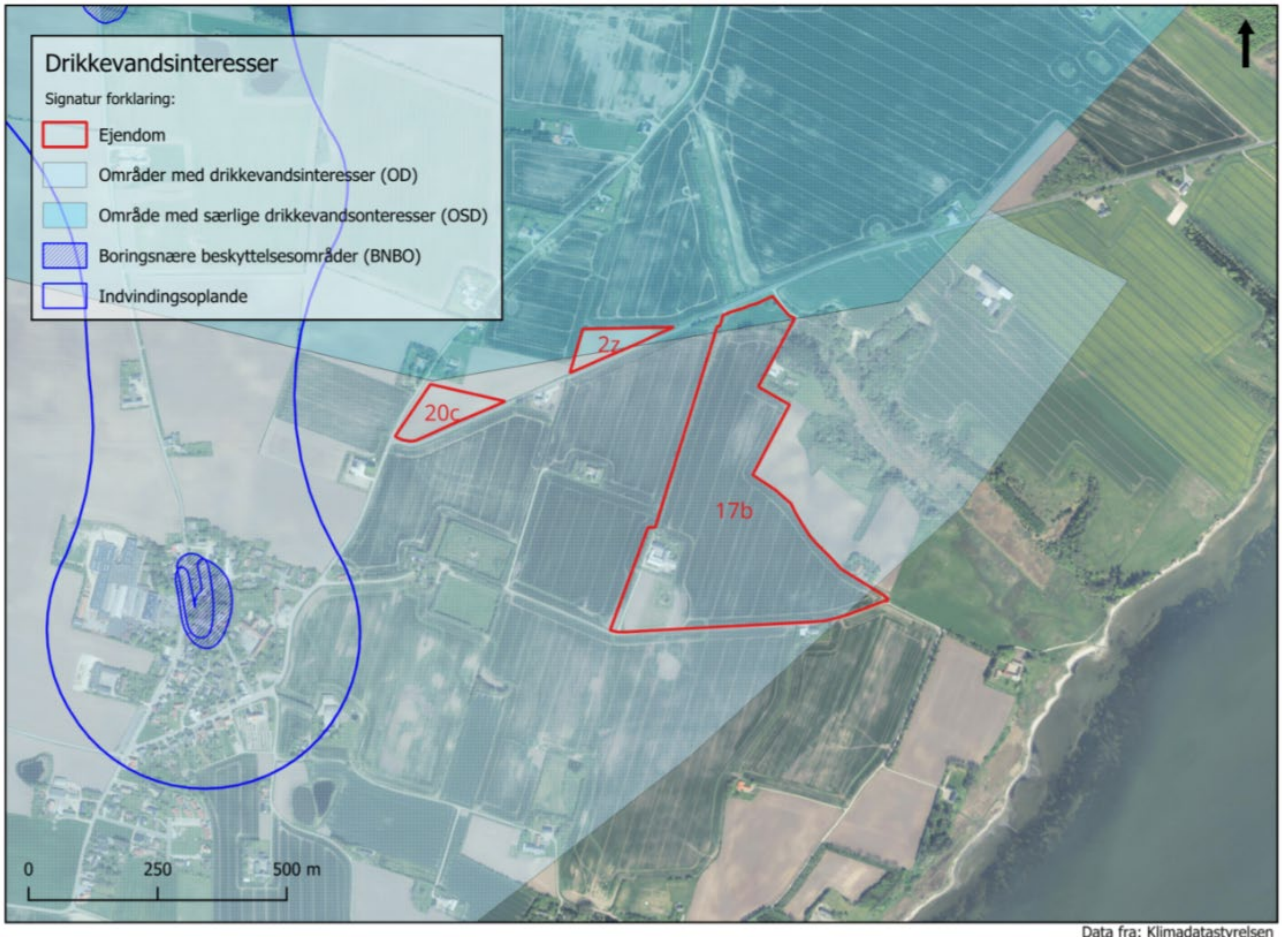

Data fra: Klimadatastyrelsen

Ejendommen ligger hovedsageligt i udpegningen for almindelige drikkevandsinteresser. Der er dog særlige drikkevandsinteresser på det nordligste af matriklerne. Men der er ikke hverken BNBO eller indvindingsområde på ejendommen.

Kort over lavbundsjord

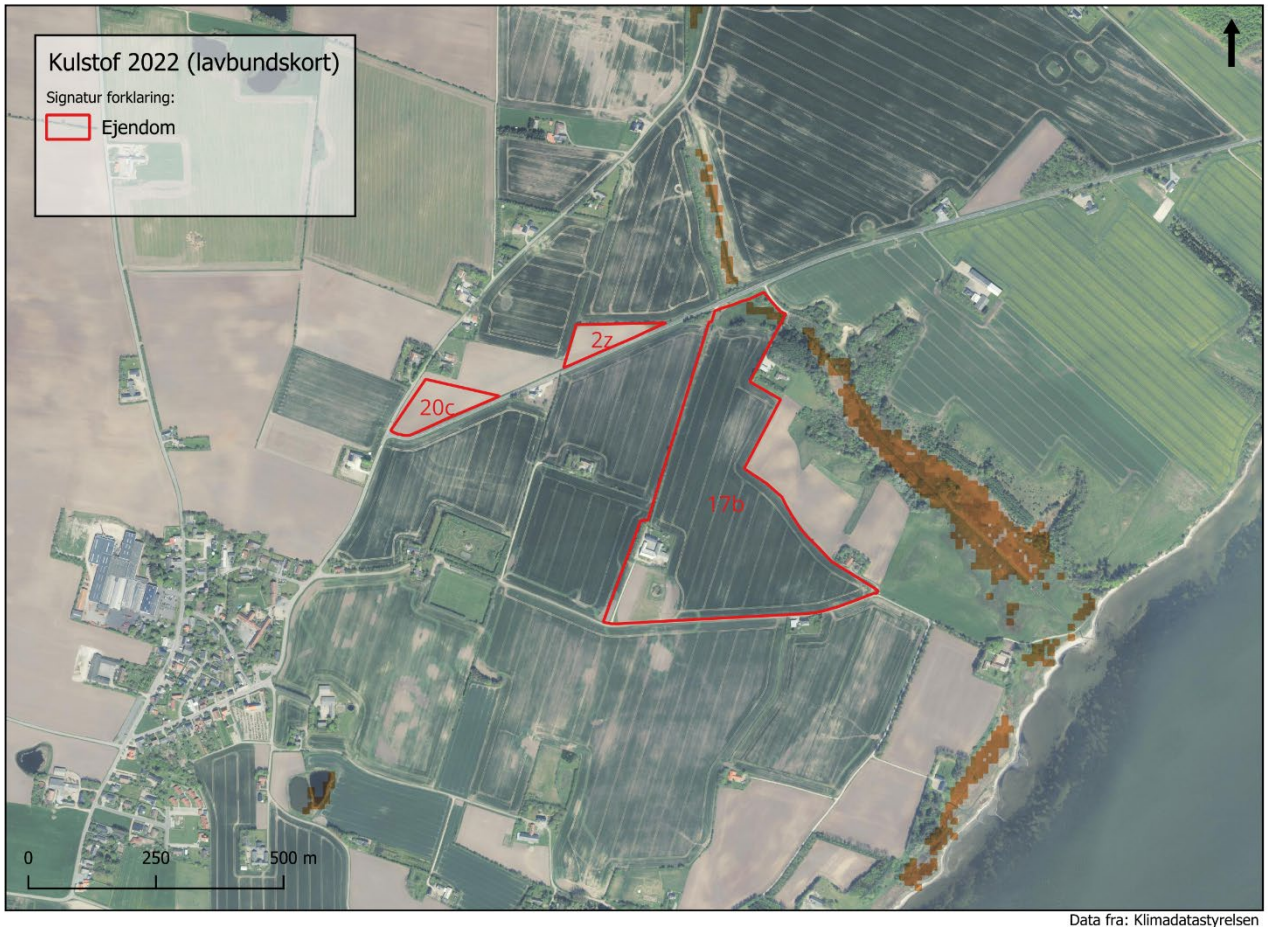

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er kun en meget lille andel af kulstofholdigt areal på ejendommen. I den nordligste del af den store matrikel. I ådalen kunne der med fordel overvejes at skabe et lavbunds/vådområde projekt sammen med naboerne. Her vil man kunne klare flere problemstillinger på en gang. Reducere udledningen af kulstof, mindste udledningen af kvælstof og forbedre vandløbet ved at genslynge det.

Retentionskort 2025

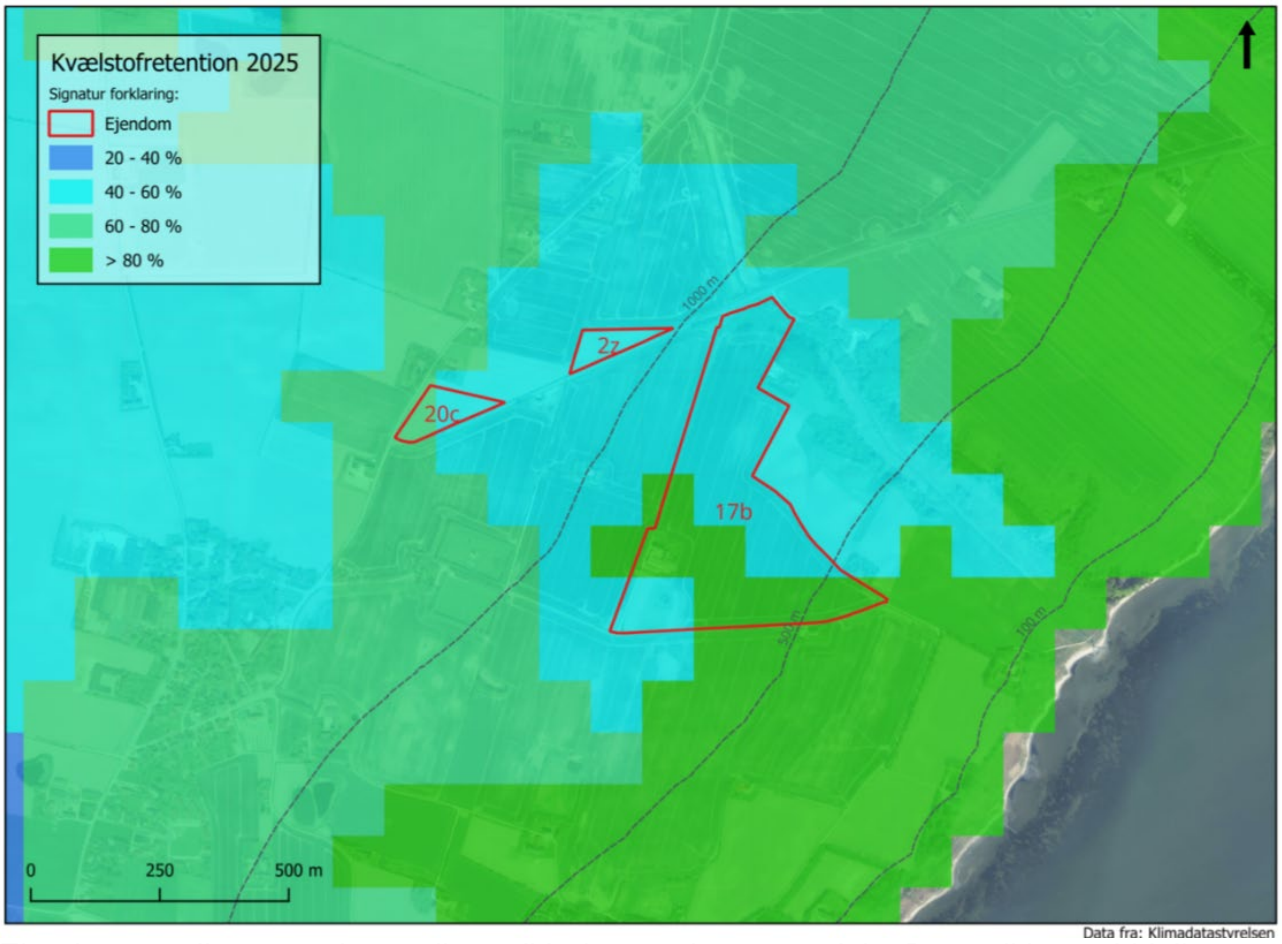

Ejendommen ligger med et mellem- til højt retentionspotentiale. Der er ikke umiddelbart potentiale for at etablere et minivådområde eller andet på ejendommen der vil kunne reducere udledningen af nærringstoffer. Men at etablere et vådområde i ådalen, vil kunne få en god effekt.

Skovrejsningskort og lokalplaner

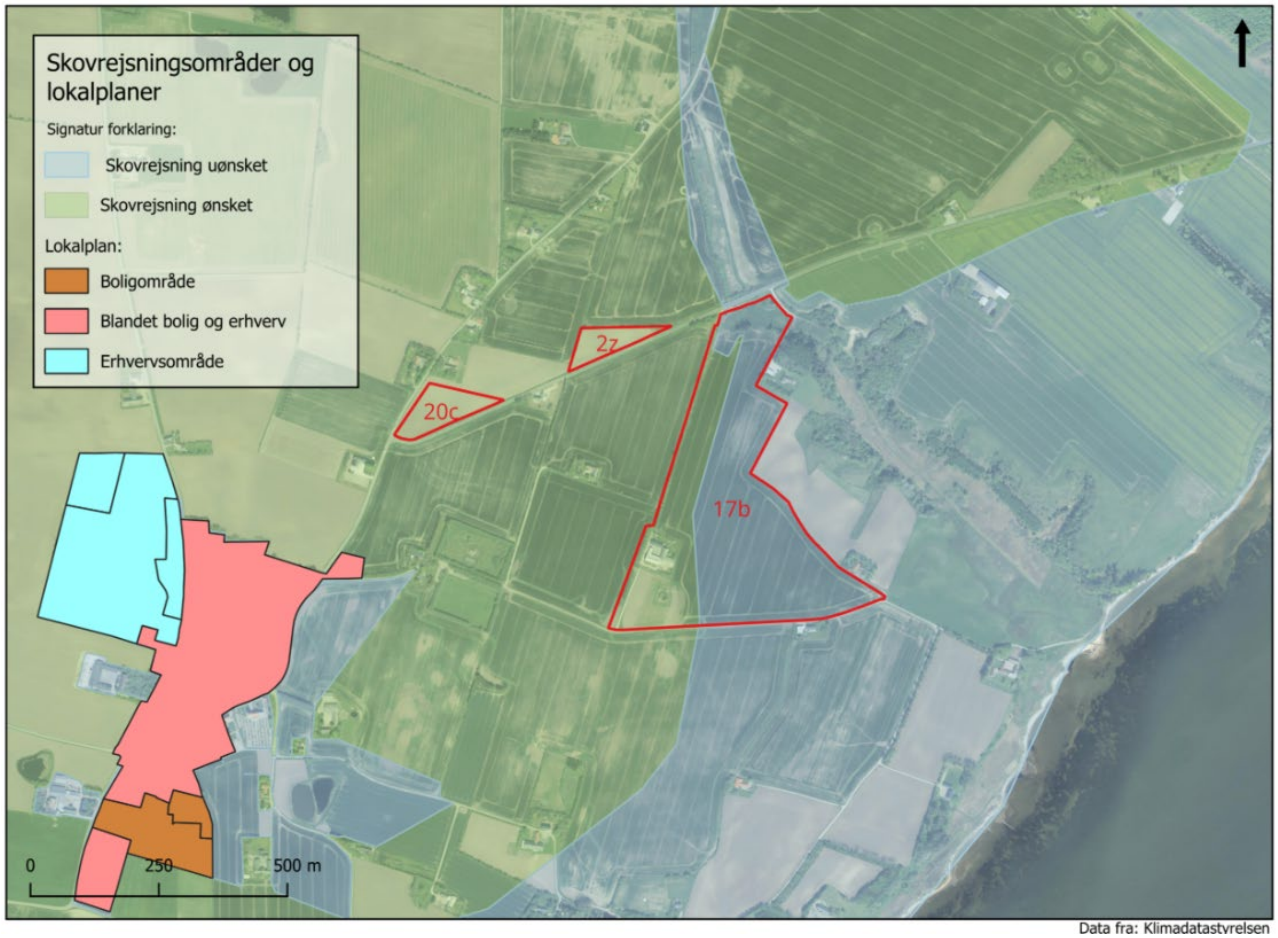

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er et begrænset potentiale for at plante skov på ejendommen, del største delen ligger i et område hvor skovrejsning er uønsket. Og ejendommen grænser ikke op til eksisterende skov, hvorfor arealet kun vil have en begrænset effekt både som produktionsskov og for biodiversitet. Lokalplanerne i området har ikke umiddelbar indflydelse på ejendommen.

Ådale og vandløb

Data fra: Klimadatastyrelsen

Kortet viser terrænet i landskabet. Det viser at ejendommen ligger på et ganske fladt område. Men viser samtidig tydeligt ådelen, med side dale øst for ejendommen. Vandløbet er udpeget i vandplan 3, som betyder at kommunen er forpligtet til at forbedre forholdene i vandløbet.

Skrånende arealer

Kortet viser skrånende arealer hvor der er risiko for udvaskning af partikler og næringsstoffer, ved store regn hændelser, hvis disse er i omdrift. Fosfor kommer i stort omfang til vandmiljøet, når der skylles partikler af fra markerne. På kortet er det igen ådelen der er definerende. Her kan det overvejes at trække dyrknings grænsen længere syd på, på den største matrikel for at mindske risikoen for udledning af fosfor til vandmiljøet.

Havvandsstigning år 2100 – 3 scenarier

Havvandsstigninger vil ikke komme til at påvirke ejendommen i dette århundrede uanset det bliver det scenarie med 3 meters havvandsstigning, som der kun er en begrænset risiko for.

Potentialet for værdifuld beskyttet natur

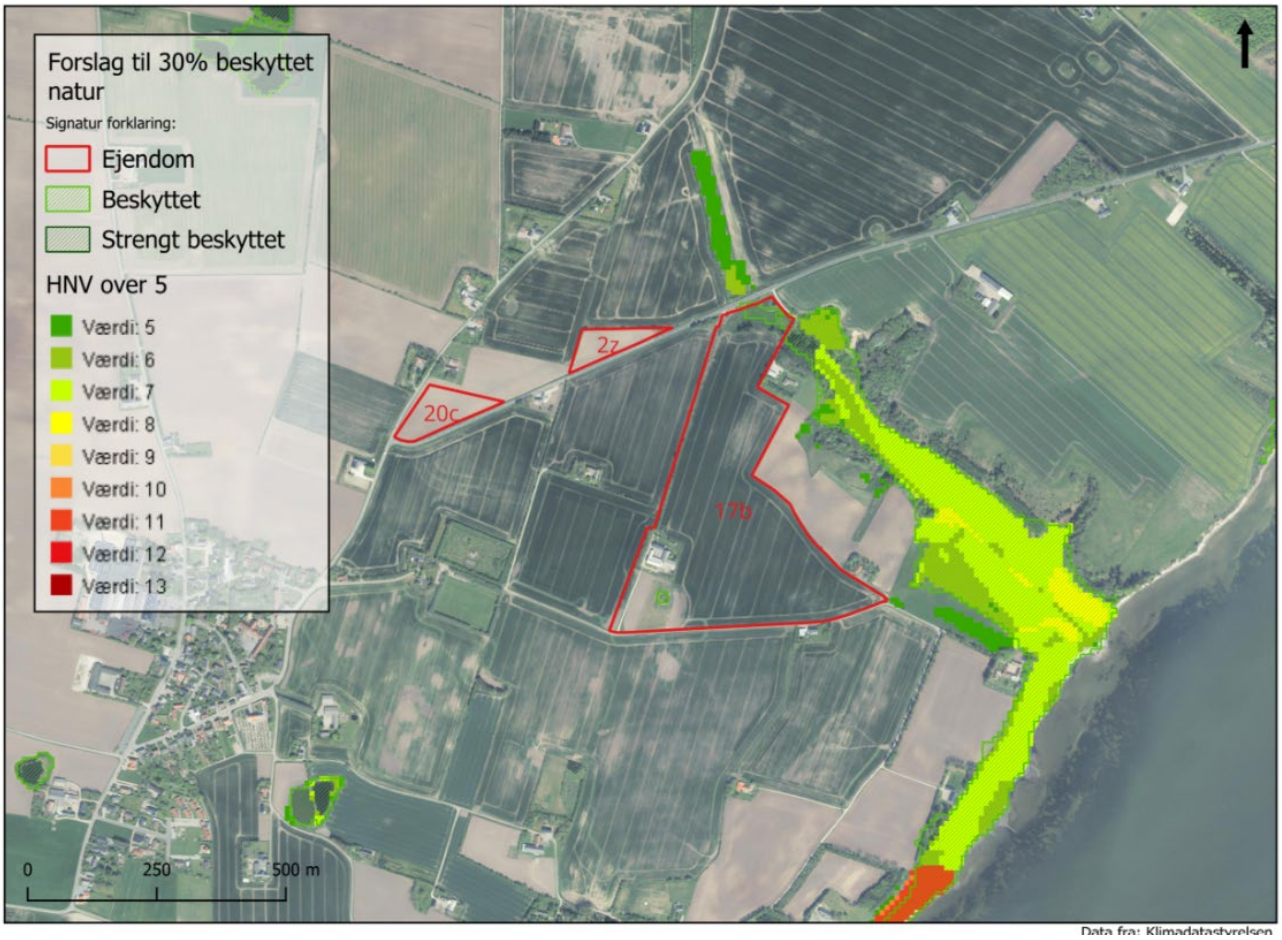

I aftalen om den grønne treprat står der at der med udgangen af 2030 skal være 20% beskyttet natur i Danmark. EU har en ambition om 30% beskyttet natur her af 10% strengt beskyttet natur. EU-ambitionen er dog ikke på landeniveau. På dette kort ses Århus Universitets bud på hvor det, med biodiversitetsbriller, vil være mest optimalt at placere beskyttet natur. Vi har dog ikke den endelige vedtagelse af en biodiversitetslov, som er beskrevet i grøn trepart. Udpegningen på kortet har ikke stor påvirkning på ejendommen. Kortet viser også at der er en god naturværdi på arealerne i dag (HNV - Høj Natur Værdi) Den alder øverste del af matrikel 17b er interessant til udvikling af mere natur, men kun i samarbejd med naboerne. Der kunne med storfordel tænkes i et stort sammenhængende naturområde i ådalen, med ekstensiv afgræsning, så naturen kunne udvikles i samspil med en indsats for kulstof, kvælstof og vandmiljø.

5. Fremtidsudsigter og muligheder

Østergård drives i dag med et afbalanceret blik for både tradition og forandring. Selvom ejendommen ikke længere har dyrehold og hovedparten af jorden er solgt fra, ønsker Ansgar Nygaard fortsat at spille en aktiv rolle, både som jordbruger og som deltager i udviklingen af lokalsamfundet og landbruget på Mors.

Ansgar har stadig en moderne maskinpark og deltager i det lokale landbrugssamarbejde, hvor han blandt andet hjælper naboer med markarbejde. Derudover er han positiv over for at indgå i fælles løsninger, herunder jordfordelingsprojekter, der kan styrke både natur, naboskab og produktionsvilkår. Placeringen tæt på ådalen og de omkringliggende naturværdier giver mulighed for at indgå i lavbundsprojekter og skabe større sammenhængende naturområder, som samtidig kan bidrage til klimaløsninger og forbedret vandmiljø.

Ejendommen er et godt eksempel på, at selv mindre og delvist afviklede bedrifter kan få en ny rolle i fremtidens landbrug. Med et begrænset areal og uden husdyr er Østergård ikke længere en produktionsenhed i traditionel forstand, men den er fortsat en brik i det større landskabspuslespil, hvor samarbejde, ansvar og naturhensyn bliver nøgleord.

Ansgar lægger vægt på, at landbruget skal være i øjenhøjde med omgivelserne: ”Det handler ikke kun om produktion, men om hvordan vi tager os ud, over for naboer, over for naturen, og over for fremtidige generationer.” Han ønsker, at bygninger og udearealer holdes pæne og funktionelle, og han ser fjernelse af ubenyttede bygninger som en naturlig del af det ansvar, der følger med at være landmand og lodsejer.

Han fremhæver også jordfordeling som et af de mest effektive og fleksible værktøjer til at løse flere udfordringer på én gang: strukturtilpasning, naturhensyn, driftsmæssig effektivitet og hensyn til naboer. I kombination med en åben tilgang til grønne ordninger og multifunktionel arealanvendelse kan Østergård, trods sin beskedne størrelse, stadig være med til at gøre en forskel.

6. Konklusion og afrunding

Østergård vidner om, at grøn omstilling og lokalt engagement ikke er forbeholdt de store, teknologitunge bedrifter. Tværtimod. Her viser Ansgar Nygaard, at erfaring, ansvar og jordnær omtanke fortsat har en vigtig plads i landbrugets fremtid. Ejendommen er ikke længere blandt de største, men det er stadig en bedrift, hvor der tænkes fremad, med blik for det omkringliggende landskab og samfund.

Ejendommen har ingen aktuelle miljøpåbud, men har et stort potentiale som aktør i lavbundsprojekter, jordfordeling og naturudvikling. I kraft af sin placering, sin historie og sin ejer, står Østergård som et billede på den del af dansk landbrug, der måske ikke er vokset, men som stadig vokser i betydning.

Ansgars mangeårige engagement i politik, foreninger og landbrugsorganisationer viser en bredere vilje til at tage ansvar, ikke kun for sin egen jord, men også for fællesskabet. Det er en tilgang, der bliver mere og mere vigtig i takt med, at landbruget skal levere løsninger på både naturkrise, klimakrise og lokale forandringsbehov.

Med respekt for både fortid og fremtid, og med en pragmatisk tilgang til grøn omstilling, er Østergård et eksempel på, at selv en mindre bedrift kan være med til at forme fremtidens landskab, både bogstaveligt og politisk.

SCREENING AF LANDBRUGSEJENDOMME PÅ MORS

Klaus Kristensen
Landbrugsejendom
Ulleruphusevej 53, 7950 Erslev

PLAN 22+

Plan22+ er en femårig indsats fra Plan- og Landdistriktsstyrelsen og Realdania, som skal understøtte kommunernes klimaarbejde ved at udvikle ny viden og redskaber til at indfri klimamålsætninger gennem den fysiske planlægning.

Realdania

Plan- og Landdistriktsstyrelsen

FJORDLAND

MORS
MORS.DK

Fakta om bedriften

Bedriftens ejer:	Klaus Kristensen
Noteringstype:	Landbrugsejendom
CVR nr.:	41141581
Lokationer:	Ulleruphusevej 53, 7950 Erslev
CHR:	11059

1. Introduktion

Denne rapport er udarbejdet som led i afdækningen af landbrug på Mors i forbindelse med Grøn Trepart. Formålet er at belyse de natur-, klima- og miljømæssige forhold på ejendommen Østergård, drevet af Klaus Kristensen, samt at pege på muligheder og udfordringer frem mod en mere bæredygtig drift. Rapporten indgår som en del af en samlet dokumentation for 11 bedrifter i området.

2. Beskrivelse af ejendommen

Klaus Kristensen overtog gradvist Østergård fra sine forældre over en længere årrække. I 2003 påbegyndte han et samarbejde med sin far, og dette blev startskuddet til en væsentlig udvidelse af bedriften, hvor antallet af søer blev øget fra 200 til 500. I 2007 blev der erhvervet en ejendom ved Dråby, hvor der blev opført et nyt stuehus til forældrene, som siden har fungeret som en mulig fremtidig retrætebolig. I 2010 blev produktionen yderligere udvidet til 780 søer, og i 2018 købte Klaus sine forældre helt ud og overtog den fulde drift.

Klaus er uddannet landmand og har med årene opbygget solid erfaring inden for både svineavl og markdrift. Han bor på ejendommen sammen med sin hustru, der driver en frisørsalon, og parret har tre børn. Familien er lokalt forankret og har tidligere været aktive i blandt andet fribørnehave og crosserklub. Klaus har desuden stærk tilknytning til Øster Jølby gennem fritidsaktiviteter og sport.

Ejendommen omfatter 150 ha egne arealer, men den samlede bedrift drives med cirka 205 ha. Der er i dag registreret 775 årssøer, 3.600 smågrise og 200 slagtesvin i CHR-registret, men produktionen er godkendt til op til 800 årssøer, 28.000 smågrise og 1.000 slagtesvin. I 2025 har Klaus fået en ny miljøtilladelse til produktionen på ”stipladsmodellen” så det er antallet af m2 der er afgørende og ikke antallet af dyr. Produktionsapparatet vurderes at kunne fungere i op mod ti år endnu, før der vil være behov for større investeringer som følge af nye velfærdskrav. På bedriften er der ansat fire til fem personer, både danske og udenlandske medarbejdere, herunder en flexjobber og en ungarbejder. Klaus benytter sig af rådgivning fra Jens Overgård (SV), Jørgen Røhrmann samt en ekstern markplanlægger ved navn Thomas.

Klaus har gennem årene lagt stor vægt på dyrevelfærd og avlsarbejde. Han driver en SPF-besætning og har opnået gode resultater i farestalden, med eksport til Tyskland. Samtidig

har han de seneste år øget sit fokus på markdrift og udbygget sin egen maskinpark, mens han stadig benytter maskinstation til sprøjtning og høst.

3. Miljø-, natur- og klimaforhold

Østergårds arealer afvander både til Dråby Vig og Thisted Bredning, med en fordeling på cirka 60/40. Flere af markerne ligger i områder med drikkevandsinteresser, herunder særligt beskyttede indvindingsområder tæt på ejendommen, hvilket på sigt kan medføre restriktioner. Klaus er opmærksom på forholdet og arbejder aktivt med muligheden for jordbytte og bedre placering af gylle i samarbejde med nabobedrifter.

Ejendommen er beliggende i et åbent, kystnært landbrugslandskab med nærhed til flere beskyttede naturområder. Der findes bl.a. en §3-mose blot 280 meter fra ejendommen og registrerede overdrev i en afstand af 2,5 og 4 kilometer. Mod syd grænser dele af ejendommens arealer op til Natura 2000-området ved Dråby Vig. Her har Klaus sammen med naboer etableret hegning og græsning med herefordkvæg som led i naturpleje, og der er i 2025 søgt og bevilget permanent ekstensivering af cirka to hektar ved Ullerup mark.

Klaus har i 2024 udvidet sin klimaindsats med etablering af et solcelleanlæg på 50 kWh på driftsbygningernes tage. Han har desuden investeret i nitrifikationshæmmere, fasefodring og additiver i foderet, som reducerer udledningen af både ammoniak og kvælstof. Alle tre gylletanke er blevet overdækket for at mindske udslip og reducere behovet for transport. Foderoptimering sker bl.a. gennem brug af Easy Gain-vægte, og en stor andel af energien, der anvendes på ejendommen, kommer fra vedvarende kilder. I alt er elforbruget reduceret markant siden 2023.

Klaus rapporterer ESG-data til sin bank og anvender GreenTools til at beregne og overvåge klimabelastning. Han har opnået en IPM-score på over 71 og følger aktivt med i nye muligheder for vedvarende energi – herunder biogas på Sydmors og potentielle vindmølleprojekter i nærområdet. Han har desuden tilkendegivet interesse i at indgå i et fremtidigt lavbundsprojekt ved Skarum Enge, hvor to hektar tørveholdige jorde allerede er ekstensiveret.

Ejendommen er godt placeret uden pres fra byudvikling eller større infrastrukturprojekter. Der er god afstand til naboer og ca. 2,4 km til nærmeste byzone. Selvom der tidligere har været tilplantning med mindre skovlommer, er der i dag ingen aktuelle planer om skovrejsning, bl.a. fordi arealerne ligger i områder, hvor skovrejsning ikke ønskes. Klaus deltager aktivt i lokale drøftelser om multifunktionel arealanvendelse og vådområdescreening og ser muligheder for at kombinere naturtiltag med driftsoptimering og klimareduktion.

4. Landskabsudvikling og kortanalyse

Høje målebordsblade

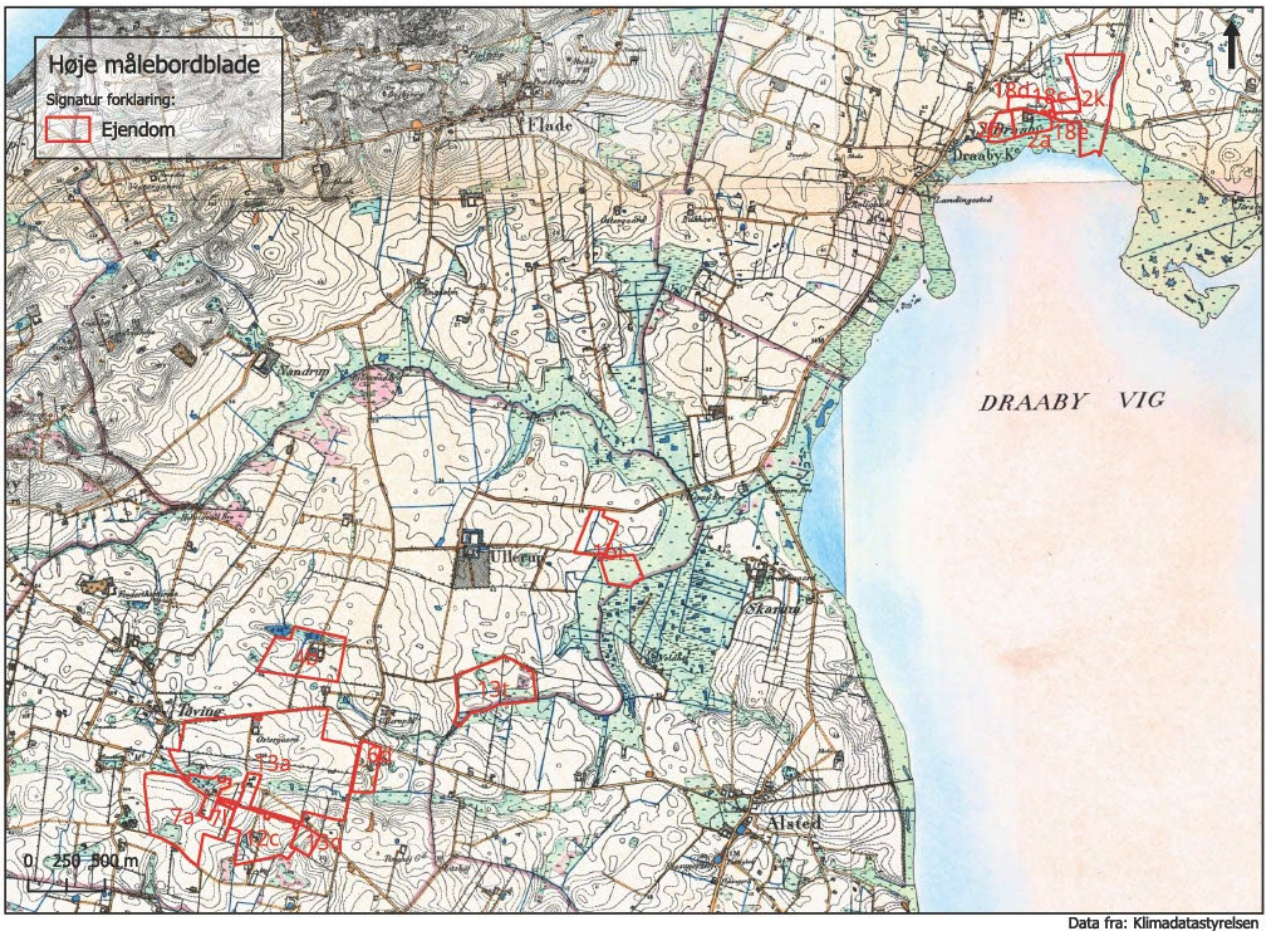

Data fra: Klimadatastyrelsen

Kortene er udarbejdet i slutningen af 1800tallet. Arealerne ved Dråby Vig er strandenge og ser ud til at de bliver afgræsset eller anvendt til høslet. Arealerne i Skarum Enge ligner at de bliver anvendt til høslet. Resten af arealerne ligger med en blanding af engarealer og omdriftsarealer. Der er også flere af engarealerne der viser tegn på tørvegravning.

Lave målebordsblade

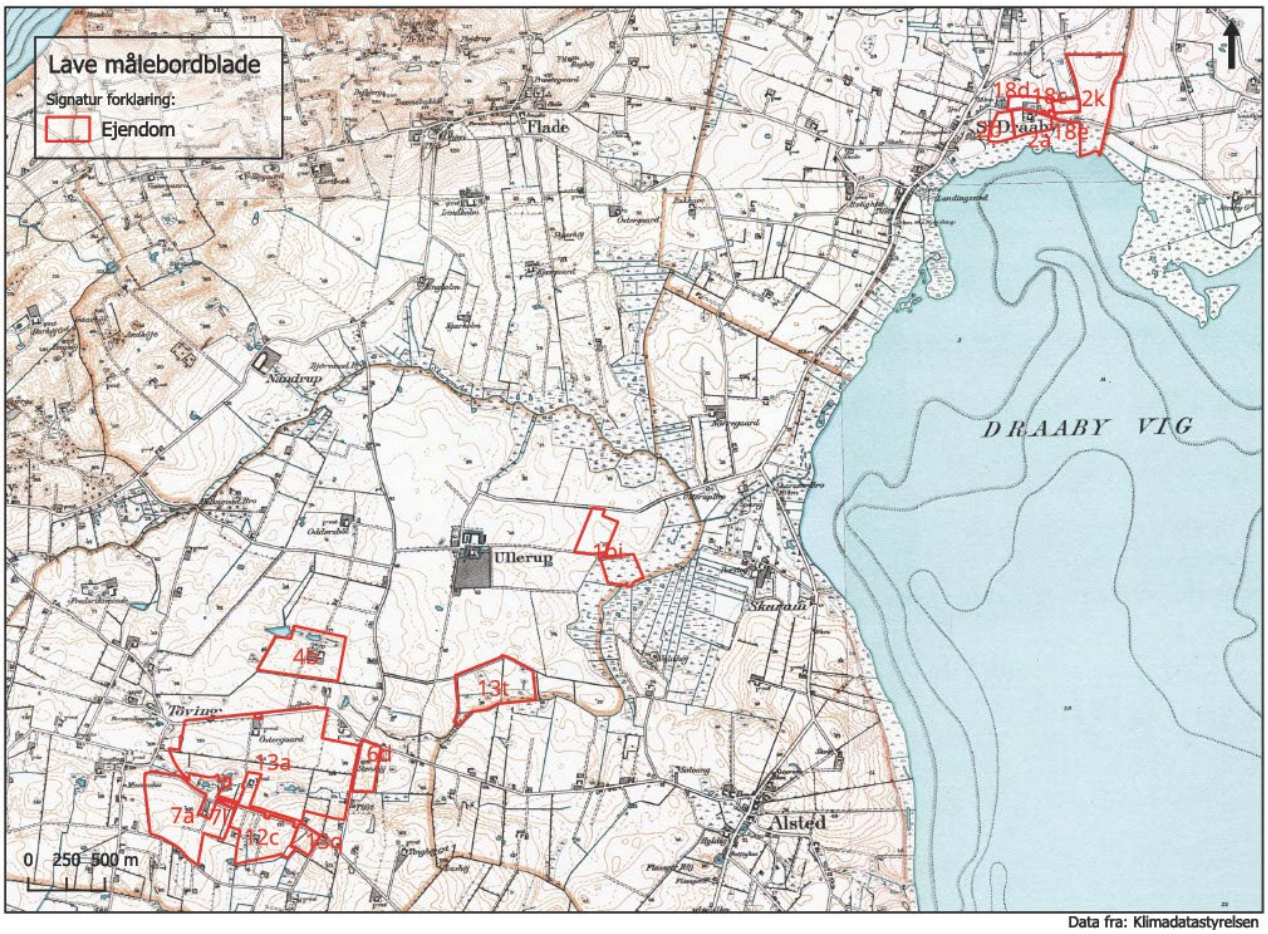

Data fra: Klimadatastyrelsen

På arealerne ved Dråby Vig er der ikke sket den stor udvikling. Men der er kommet mange nye huse til i området. Arealet i Skarum Enge er også uforandret, det har dog fået en signatur der antyder at det er blevet mere vådt. Omkring ejendommen er mange af engarealerne forsvundet, der er blot små søer tilbage og lidt engarealer omkring disse. Så her er en omfattende dræning lykkedes.

Luftfoto 1954

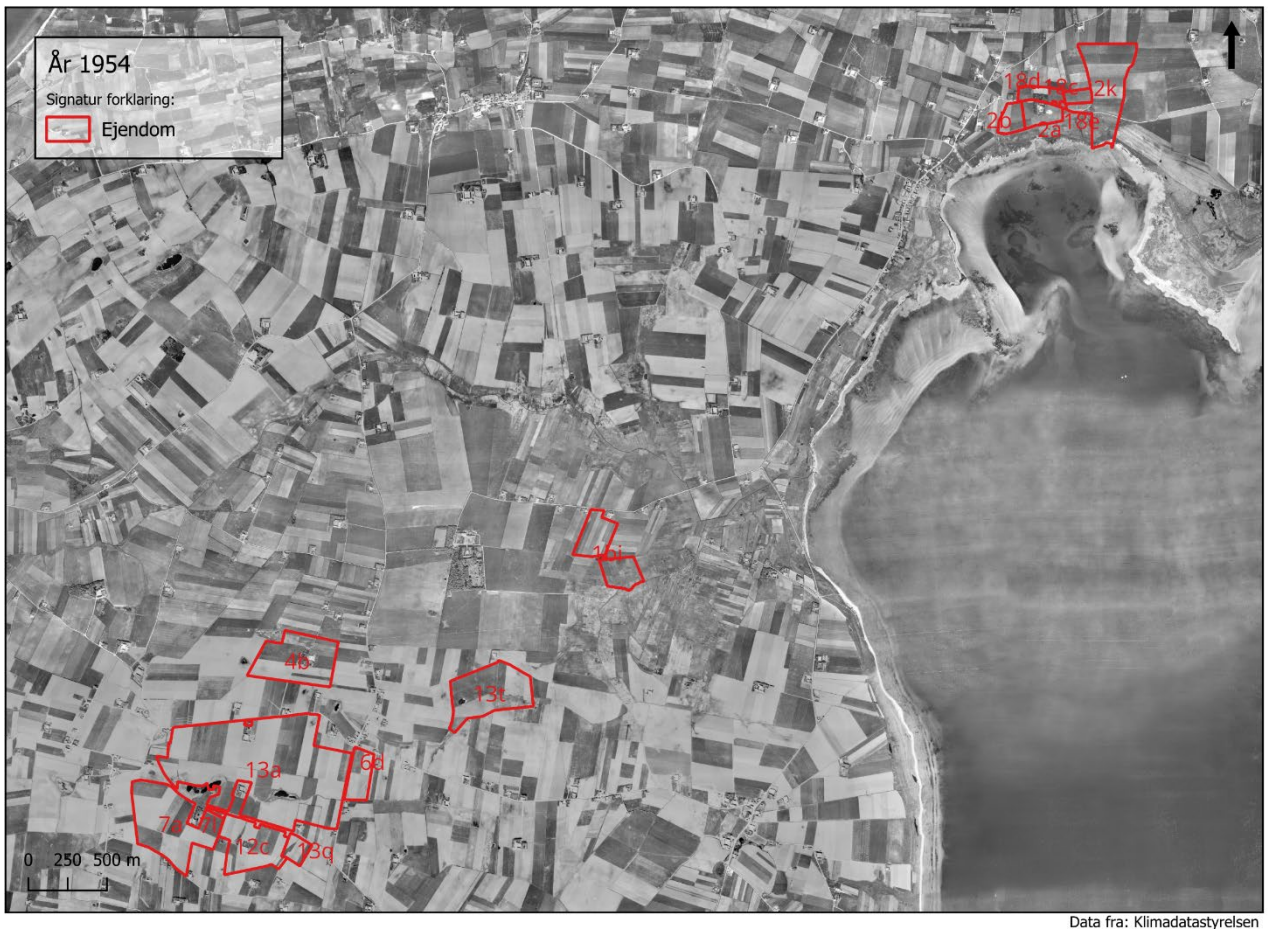

Data fra: Klimadatastyrelsen

Ved Dråby Vig er arealerne i omdrift længere ud mod vandet end i dag. Også arealerne i Skarup Enge er i omdrift eller meget mere udnyttet end tidligere. Ved hovedejendommen ses søerne forsat, men der er dyrket helt ud til kanten af dem. I hele området er der mange forskellige marker inden for hver matrikel, det er tydeligt at der er et meget varieret sædskifte.

Luftfoto 1995

Data fra: Klimadatastyrelsen

Ved Dråby Vig er dyrkningen trukket tilbage fra fjorden igen og det ligner at der er sat græsning på arealerne. Arealerne i Skarum Enge er tydeligt under tilgroning, det ser ud til at rørskoven spreder sig i området. Vejen gennem markerne ved ejendommen er omlangt på et tidspunkt. Det ses nu at ejendommen begynder at tage form som en større ejendom. Der er stadig spor af søer og lavbundsforløb gennem markerne ved ejendommen. Generelt i landskabet er markerne blevet færre og større, og der er umiddelbart færre afgrøder i sædskiftet.

Luftfoto 2002

Data fra: Klimadatastyrelsen

Billedet her må være taget i en periode med lavvande, med så meget af fjordbunden blottet. Arealerne ved Dråby Vig ser fortsat ud til at være afgræsset ud mod fjorden og i omdrift for restens vedkommende. Arealerne i Skarum Enge er yderligere under tilgroning, nu ligner det også at der er opvækst af pil mv. Generelt er markarealerne blevet til endnu større og mere rentable enheder. Der er stadig små søer og moseområder i den sydlige del ved ejendommen. På selve ejendommen er der kommet en ekstra gyllebeholder.

Luftfoto 2024

Data fra: Klimadatastyrelsen

På arealerne ved Dråby Vig er den mere intensive drift trukket yderligere tilbage fra fjorden. Halvdelen af arealet i Skarum Enge er fortsat i omdrift. (Denne del er der søgt permanent ekstensivering på) generelt ser mosen lidt mere lysåben ud end tidligere. På ejendommen er der nu kommer 3 stalde til (bygget længe før billedet) og der er kommet ekstra gyllebeholdere med overdækning.

Kort over rødlistearter og beskyttet natur

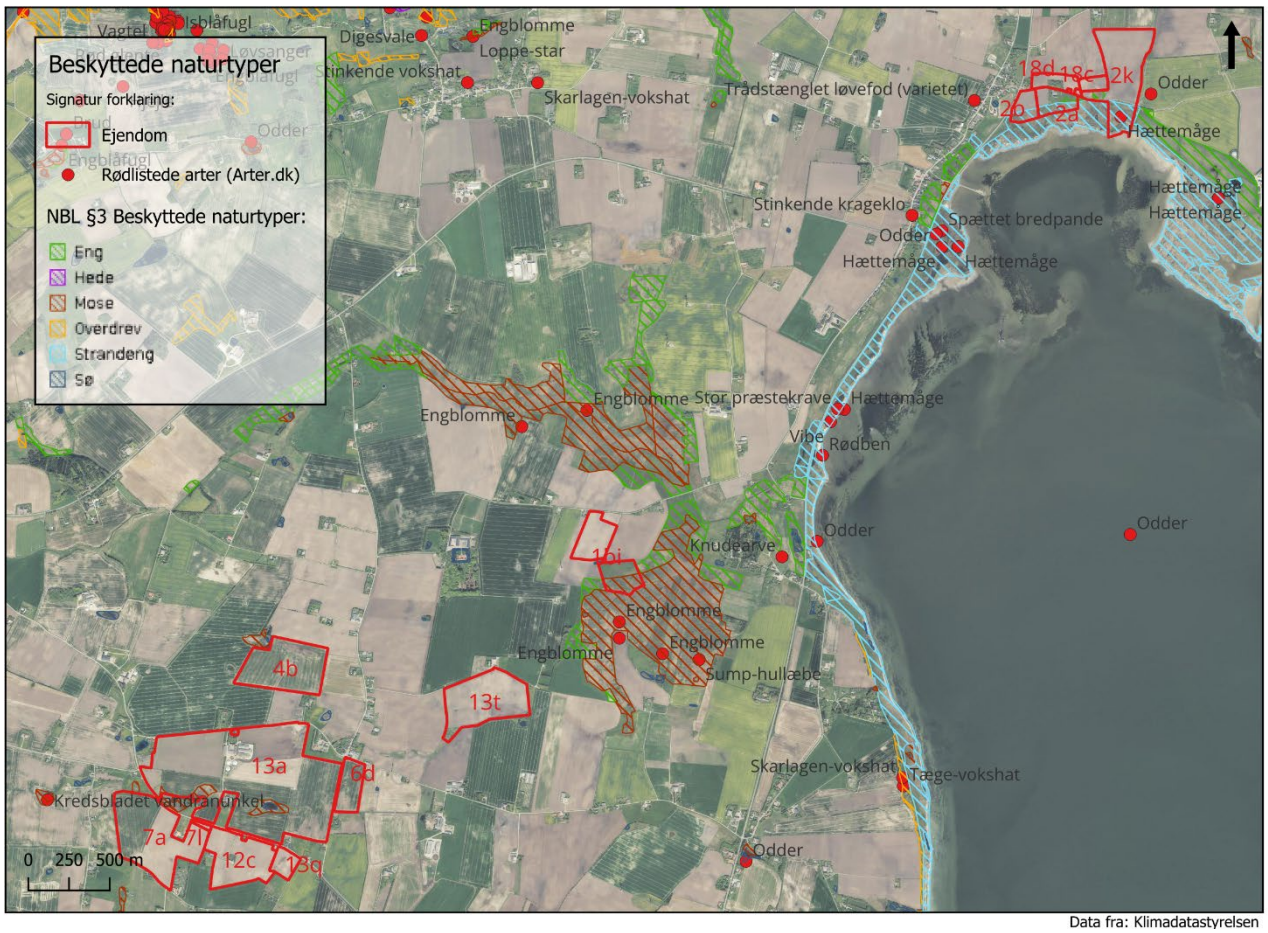

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er mindre arealer på der er §3 beskyttelse iht. Naturbeskyttelsesloven. Der er strandeng ved Dråby Vig. Eng og mose ved Skarum Enge og mindre moseområder hjemme ved gården. Der er registret en række beskyttede arter i området omkring, de fleste er højmobilearter som kommer langt omkring, som odder og hættemåge. Men især engblommen, der er registret flere steder i Skarum Enge, er en ret sjælden art som kræver lysåbne forhold, begrænset næring og den rette fugtighed. Den er gået meget tilbage i hele Danmark.

Kort over drikkevandsinteresser

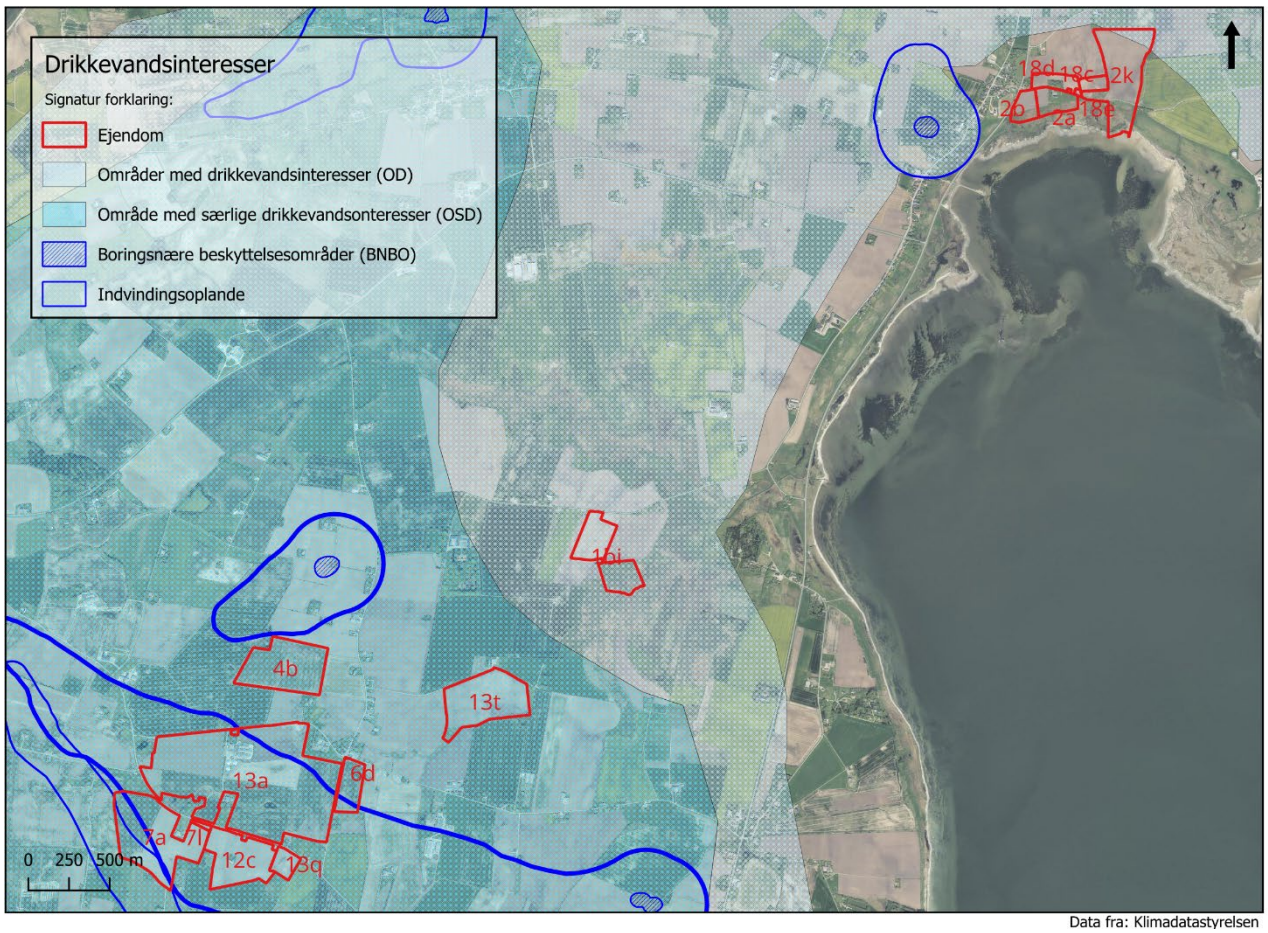

Data fra: Klimadatastyrelsen

Arealerne ved Dråby Vig ligger udenfor drikkevandsinteresse, formentlig grundet risikoen for indtrængende saltvand. Arealerne ved Skarum Enge ligger i et område med drikkevandsinteresse, så her er der den laveste beskyttelse. Men alle arealer tæt på gården ligger i et område med særlig drikkevandsinteresse og selve gården og omkring liggende marker ligger i et indvindingsområde. I 2027 skal der foreligge de færdige resultater af en landsdækkende kortlægning af drikkevandsinteresser. Vi ved endnu ikke hvordan disse udpegninger kommer til at se ud og hvilke restriktioner der kommer som følge af dem.

Kort over lavbundsjord

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er kun ganske få arealer med lavbundsjord tilhørende ejendommen. Hovedparten af disse ligger i Skarum Enge. Her har der af 2 omgange været forsøgt opstartet en forundersøgelse, men det er ikke lykkedes at få en forundersøgelse i gang pga. lodsejermodstand, fra andre lodsejere i projektområdet. Klaus har i 2024 valgt at ekstensivere arealerne, så han kan bidrage til at nedbringe Co2 og kan opgive den videre dyrkning af arealet. Hvis det lykkes at skabe et vådområde projekt i området, vil det ekstensiverede areal automatisk gå med i planlægningen af dette. Syd for gården er der også registeret lidt lavbundsjord, dette er dog ikke længere i omdrift og har fornemlig tæt på naturlig vandstand

Retentionskort 2025

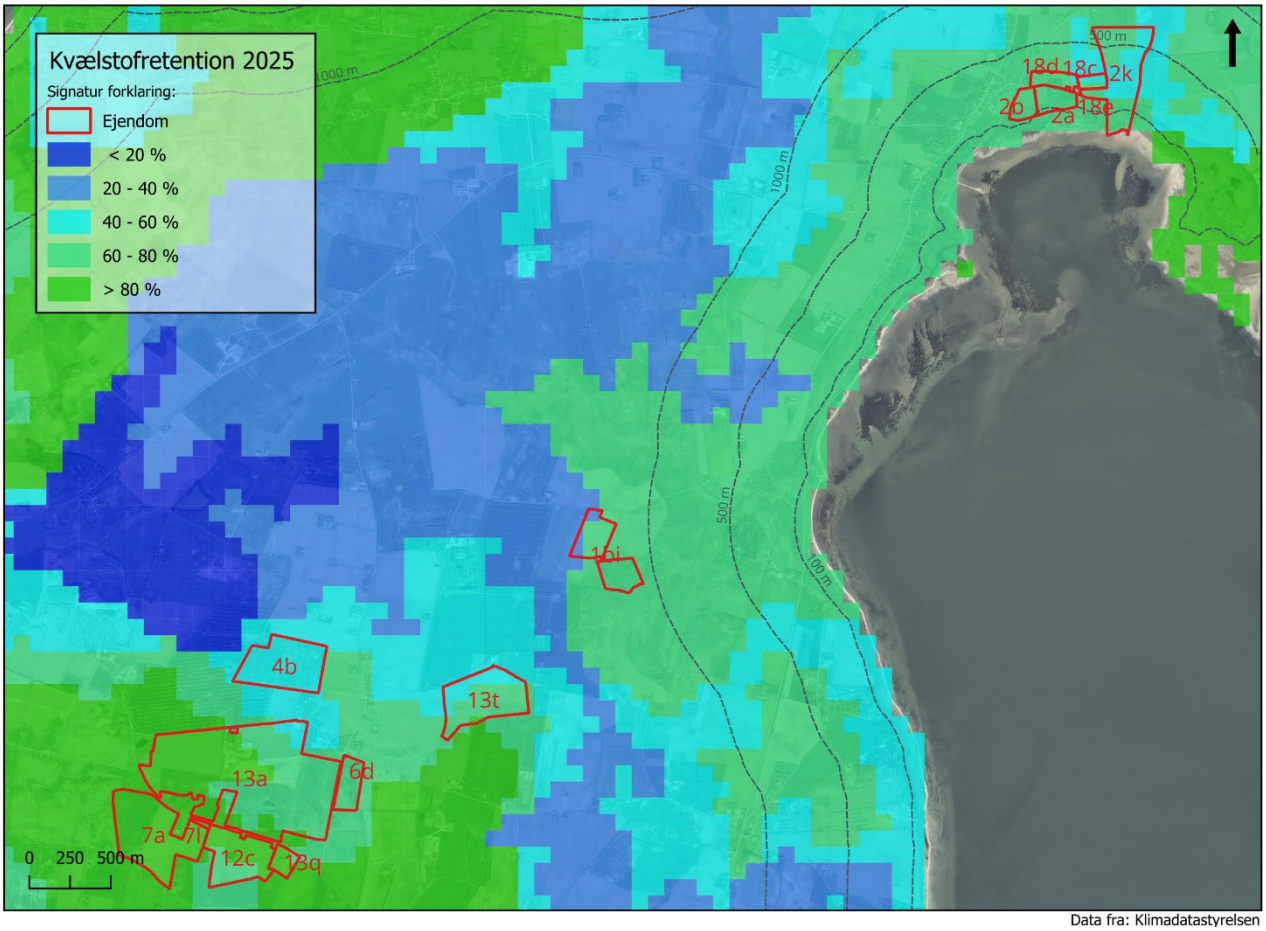

Data fra: Klimadatastyrelsen

Det nye retentionskort fortæller hvor meget af det kvælstof der forlader rodzonen, som havner i fjorden. Så er det en fed lerjord der kun taber meget lidt kvælstof eller bliver der fx dyrket græs på arealerne, er det ikke så alarmerende. Hovedparten af arealerne ligger med god eller meget god retention. Enkelte steder ligger i mellemkategorien, her bør sædskiftet overvejes, evt. placering af et vådområde eller minivådområde. Der er umiddelbart potentiale for et lille vådområde både på matrikel 4b og 13t i de gamle engstrøg. Der er nye ordninger på vej med små vådområder, her er det muligt at se på hvad der kan lade sig gøre. Der er ligeledes mulighed for flere placeringer af minivådområder.

Skovrejsningskort og lokalplaner

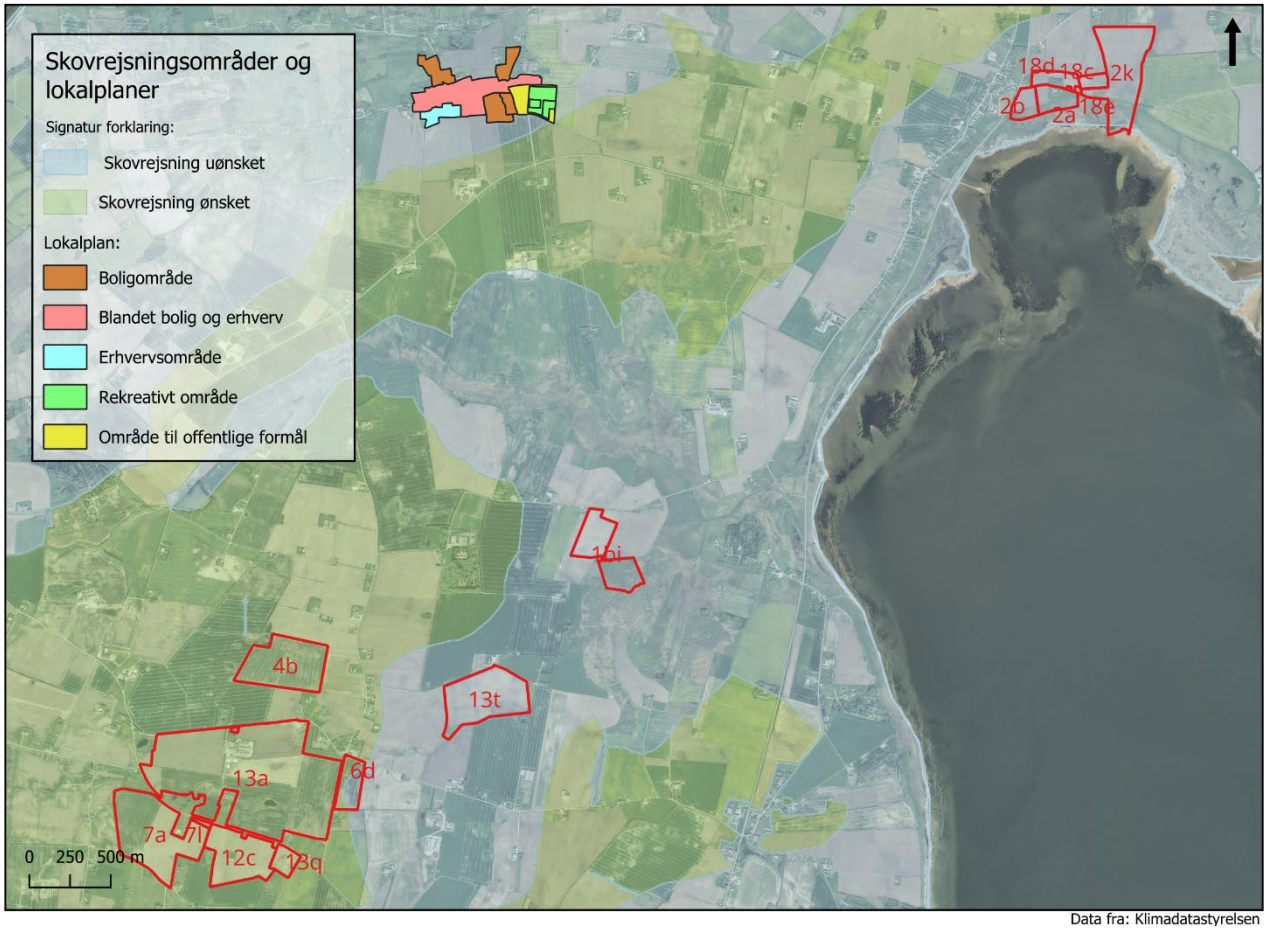

Data fra: Klimadatastyrelsen

Et af målsætningerne i den grønne trepart er 250.000 ha ny skov. Men der er ikke umiddelbart meget incitament for at plante skov her. De arealer der ligger langt fra gården, er i områder med skovrejsning uønsket. Tæt på gården er der kun liebhaveri der kan tale for skovrejsning.

Ådale og vandløb

Data fra: Klimadatastyrelsen

Her er det ikke nogen påvirkninger af ejendommen og ikke noget der er grund til at forholde sig til.

Hævet havvand og klimasikring

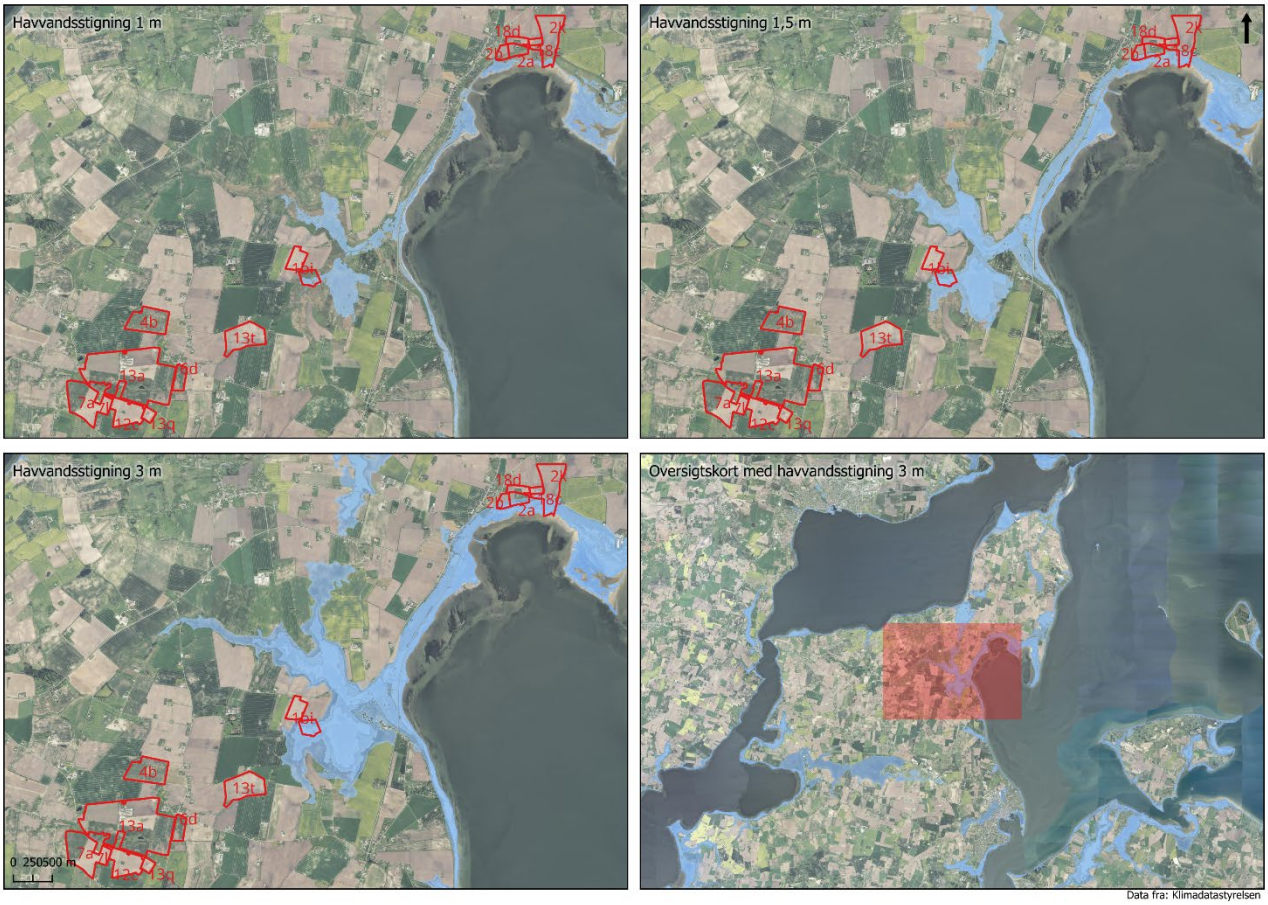

Forskerne er enige om at der i dette århundrede vil komme en havvandsstigning på min 1 meter. Men der er også et scenarie med en havvandsstigning helt op til 3 meter i dette århundrede, hvis vi ikke får styr på klimagas udledningerne. Her ses det, at strandengene og arealet i Skarum Enge er under vand allerede ved 1 meter vandstigning. Ellers ser resten af arealerne ud til at ligge i sikker afstand fra havvandsstigningerne.

Terrænhældning

Data fra: Klimadatastyrelsen

Dette kort viser stejle skrænter. Fra dem er der en særlig høj risiko for udvaskning af fosfor, der også meget gerne skal begrænses til vandmiljøet. Men der er kun meget få stejleskrænter på Klaus' dyrkningsjorde.

5. Fremtidsudsigter og muligheder

Østergård står ved en skillelinje, hvor både ydre krav og indre overvejelser sætter retningen for de kommende år. Ejendommen er drevet med stor konsekvens og faglighed gennem en årrække, men fremtiden stiller nye krav, ikke mindst med de kommende velfærdsstandarder for svin, som træder i kraft i 2034. En eventuel investering i nye stalde kræver både økonomisk råderum og klarhed om generationsskifte. Da næste generation ikke har signaleret interesse i at overtage, er Klaus i gang med at vurdere hvordan han bedst kan sikre både bæredygtighed og fleksibilitet fremadrettet.

Et gradvist skifte mod øget planteavl og reduceret husdyrproduktion kan være en mulig vej. Markdriften er allerede opprioriteret, og en moderne maskinpark gør bedriften mindre afhængig af ekstern kapacitet. Samtidig er Klaus interesseret i jordfordeling og samarbejde med andre lodsejere, blandt andet omkring gyllehåndtering, afgræsning og naturpleje. De første skridt er allerede taget, bl.a. med permanent ekstensivering af to hektar lavbundsjord og deltagelse i naturpleje ved Dråby Vig.

Klaus har blik for potentialet i vådområder, ikke kun som natur- og klimainitiativer, men også som praktiske redskaber i logistikken og i strategisk arealtilpasning. Hvis de rette ordninger og samarbejder etableres, ønsker han at bidrage aktivt. Han følger udviklingen af både biogas- og vindprojekter i nærområdet og er i dialog med rådgivere om muligheder for at indgå i vedvarende energiprojekter.

Der er dog også klare udfordringer: De mange og hurtigt skiftende reguleringer, usikkerhed omkring Grøn Trepart og en følelse af, at motivationen drænes af kompleks administration og kortsigtede krav. Klaus efterspørger længere planlægningshorisonter og politiske rammer, der gør det muligt at træffe beslutninger med ro i maven.

Fremtiden for Østergård ligger derfor åbent. Der er potentiale for at videreudvikle en bæredygtig og specialiseret bedrift, men også en reel risiko for, at investeringslysten hæmmes, hvis retningen for det danske landbrug ikke bliver mere gennemsigtig. I mellemtiden arbejdes der med løbende optimering inden for de eksisterende rammer og med respekt for det aftryk, bedriften efterlader, både på jorden og i lokalsamfundet.

6. Konklusion og afrunding

Østergård fremstår som en veldrevet og ansvarlig bedrift, der hviler på et solidt fundament af faglighed, lokalt engagement og evne til at tilpasse sig. Klaus Kristensen har gennem to årtier investeret i både produktionsudstyr og dyrevelfærd og har formået at udvide og professionalisere ejendommen med omtanke. Samtidig har han holdt fast i det lokale fællesskab og vist, at moderne landbrug ikke behøver stå i modsætning til ansvarlig naturforvaltning - tværtimod.

Med sin realistiske tilgang og løsningsorienterede vilje repræsenterer Klaus en landmandstype, der ikke kun reagerer på krav udefra, men også selv tager initiativ, fra solceller på staldene til bidrag til naturpleje og klimatilpasning. Østergård illustrerer, hvordan en produktionsbedrift midt i en grøn omstilling både kan fastholde en stærk identitet og samtidig søge nye veje, forudsat at der er rimelige og gennemsigtige vilkår.

Fremtiden er præget af både muligheder og ubekendte. Østergård kan udvikle sig videre i retning af planteavl, naturpleje og energiløsninger, men det kræver, at samfundets forventninger også følges op af stabile rammer og konkrete incitamenter. I mellemtiden fortsætter Klaus med at drive jorden med pragmatisme, ansvar og respekt for både det aftryk han sætter og den usikkerhed han står midt i. Østergård er et billede på den virkelighed mange landmænd navigerer i, netop nu.

SCREENING AF LANDBRUGSEJENDOMME PÅ MORS

Mette og Klaus Poulsen Iversen
Landbrugsejendom
Langtoften 23, 7950 Erslev

PLAN 22+

Plan22+ er en femårig indsats fra Plan- og Landdistriktsstyrelsen og Realdania, som skal understøtte kommunernes klimaarbejde ved at udvikle ny viden og redskaber til at indfri klimamålsætninger gennem den fysiske planlægning.

Realdania

Plan- og Landdistriktsstyrelsen

FJORDLAND

MORS
MORS.DK

Fakta om bedriften

Bedriftens ejer:	*Klaus Poulsen Iversen*
Noteringstype:	*Landbrugsejendom*
CVR nr.:	*18581434*
Lokation:	*Langtoften 23, 7950 Erslev*
CHR:	*38584*

1. Introduktion

Denne rapport er udarbejdet som led i afdækningen af landbrug på Mors i forbindelse med Grøn Trepart. Formålet er at belyse de natur-, klima- og miljømæssige forhold på ejendommen Nye Majgaard, drevet af Mette og Klaus Iversen, samt at pege på muligheder og udfordringer frem mod en mere bæredygtig drift. Rapporten indgår som en del af en samlet dokumentation for 11 bedrifter på Mors.

2. Beskrivelse af ejendommen

Ny Majgaard er en traditionsrig landbrugsejendom beliggende ved Langtoften på Nordvestmors. Ejendommen ejes og drives af Klaus Poulsen Iversen sammen med sin hustru Mette Iversen, der er 4. generation på stedet. Mette og Klaus overtog ejendommen i 1995 efter Mettes akademiske uddannelse og karrierestart på Sjælland. Mette startede oprindeligt på Landbohøjskolen for at studere økonomi, jura og matematik, men landbruget trak hende alligevel hjem. Ejendommen fremtræder i dag som en moderne, fremtidsorienteret bedrift med en klar vision for bæredygtighed og familieforankring.

Gennem årene er der investeret betydeligt i udviklingen:

- 2002: Bygning af løsdriftsstald med automatisk foderanlæg på togskinne, udvidelse til 150 malkekøer.
- 2008: Opførelse af nyt stuehus og overgang fra fuldspalter til dybstrøelse.
- 2021: Installation af malkerobotter for at forbedre arbejdsmiljø og driftseffektivitet.
- 2022: Bygning af maskinhal, plansiloer og etablering af nødgenerator.
- 2024: Forberedt til at kunne opfylde nye krav om kælvebokse fra 1. juli.

Ejendommen består i dag af 117 ha jord med yderligere 111 ha forpagtet, så det samlede driftsareal udgør 228 ha. Produktionen omfatter omkring 200 malkekøer, 180 kvier og 5 handyr. Godkendelsen efter §16b-reglerne dækker et produktionsareal på 1.790 m².

Familien prioriterer dyrevelfærd højt: kvier græsses, goldkøer har gode udearealer, og dyreværnsløsninger er løbende optimeret. Omtrent halvdelen af jorden anvendes til

grovfoderproduktion, med en øget vægt på græsproduktion frem for majs af hensyn til dyrevelfærd og klimapåvirkning.

Landbruget har spillet en stor rolle i familiens liv. Familien har fire døtre i alderen 22-28 år. Én datter læser til dyrlæge. Billeder af gården gennem tiderne, et broderet slægtstræ og en gammel Morsø-støbejernsovn præger hjemmets entre og vidner om gårdens historie.

3. Miljø-, natur- og klimaforhold miljøudfordringer

Ejendommen afvander til Thisted Bredning, hvor der er et stort krav om kvælstofreduktion (540 tons). Dette stiller krav om omfattende tilpasninger frem mod 2030. Der findes allerede to etablerede minivådområder på og ved ejendommen, og der er et identificeret potentiale for et større vådområdeprojekt i tilknytning til Thorup-Skallerup Bæk og der er muligt potentiale til at etablere endnu et minivådområde.

Naturforhold
Ejendommen ligger i et åbent landskab med kuperede kystskrænter mod vest. Der er ingen registrerede sjældne eller rødlistede arter eller beskyttede naturtyper helt tæt på ejendommen. Men naturarealer græsses med kvierne, og på den måde øges naturindholdet på arealerne.

Klimaindsats
Familien arbejder aktivt med omlægning fra majs til græsproduktion, hvilket både fremmer dyrevelfærden, forbedrer klimaregnskabet og mindsker kvælstofudledningen. Solcelleprojekter er overvejet, men på grund af behov for jævn strømforsyning til robotter, er dette sat på standby.

4. Landskabsudvikling og kortanalyse

Høje målebordsblade

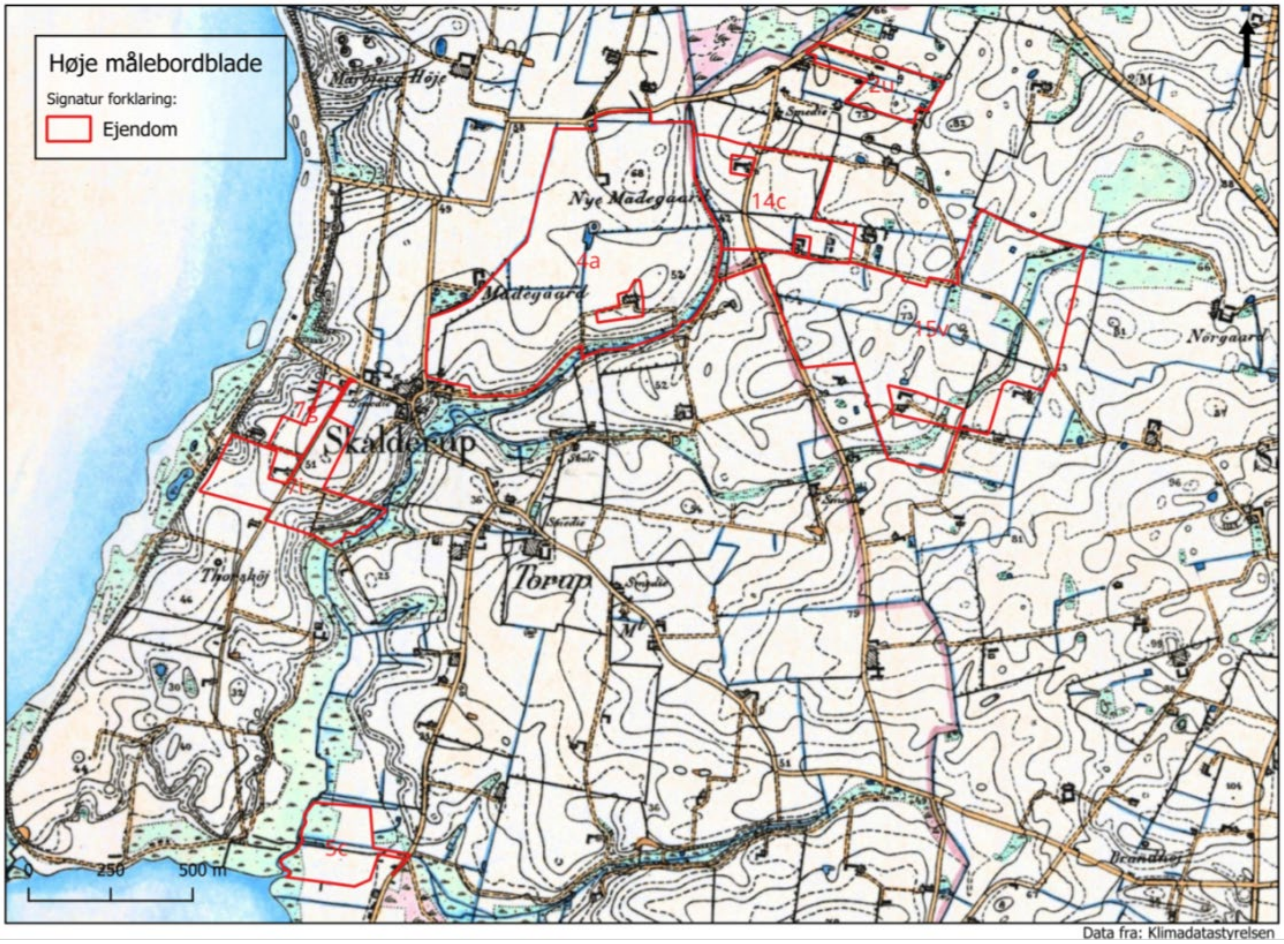

Data fra: Klimadatastyrelsen

Kortmaterialet viser, at ejendommen i ældre tider lå åbent i landskabet med mindre naturområder mod nordøst, eng og hede, og tydelige engdrag langs bækstrømmen syd for ejendommen. Matrikel 5c var delvis opdyrket og delvis strandeng. Lige syd for ejendommen lå dengang en mindre sø. Gennem matrikel 15v løb en å med smalt engforløb omkring, startende i et engstykke nordøst for matriklen.

Lave målebordsblade

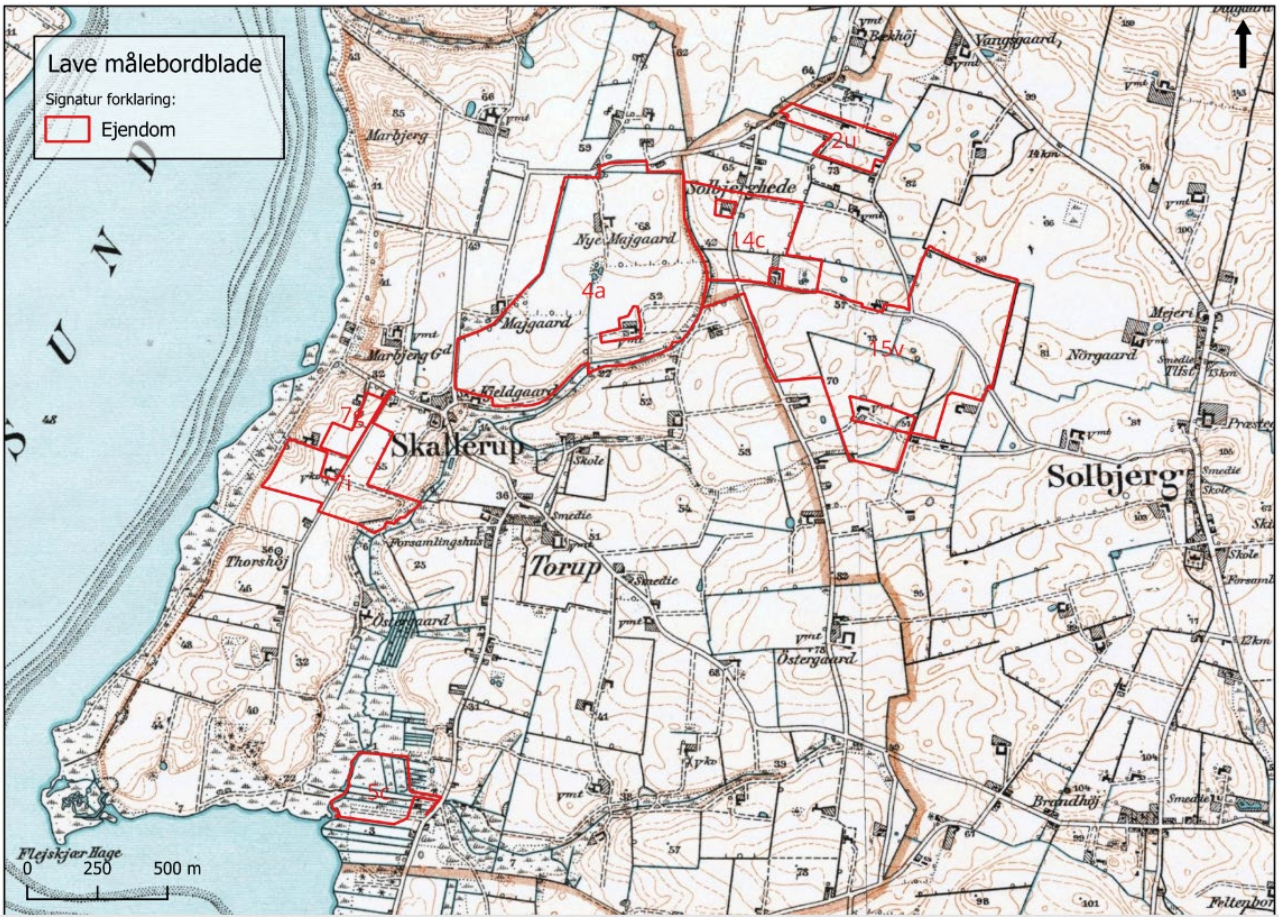

De nyere kort dokumenterer fremvæksten af et væsentligt mere intensivt landbrugslandskab, men også fortsatte vådområdestrukturer i sydlig retning. Søen syd for ejendommen er under tilgroning, og strandengen er nu kraftigt grøftet. Åforløbet gennem matrikel 15v er nu delvist rørlagt og delvist grøftet.

Luftfoto 1954

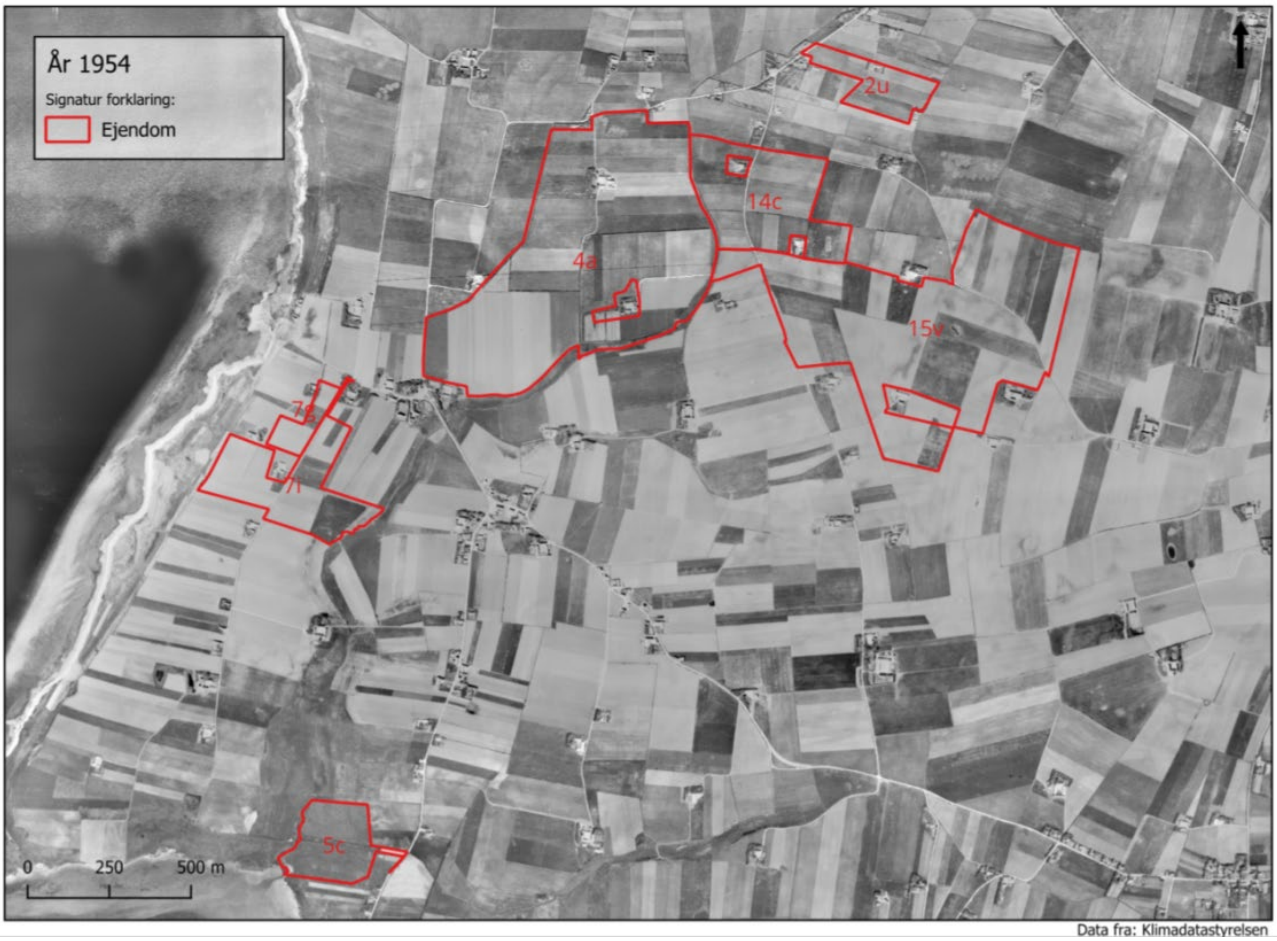

Data fra: Klimadatastyrelsen

I 1954 ses utallige små markfelter, tydelige åløb og naturlige lavninger. Her er der en meget stor udnyttelsesgrad ift. omdrift. Der er endnu spor af fugtige arealer ved det gamle åløb på matrikel 15v. Strandengen på matrikel 5c ligger ud til afgræsning eller høslet.

Luftfoto 1995

Data fra: Klimadatastyrelsen

Ejendommen fremstår stadig forholdsvis traditionel uden de større staldbyggerier, men med en begyndende rationel markstruktur. Markfelterne er blevet større. Det ligner, at arealet umiddelbart vest for gården benyttes til afgræsning i rotation. Læg også mærke til det tydelige sildebensdræn, hvor vejen svinger øst for ejendommen.

Luftfoto 2002

Data fra: Klimadatastyrelsen

Større driftsbygninger, gyllebeholder og plansiloer blev etableret. Markfelterne blev større og mere regelmæssige. 5c bliver formentlig afgræsset, og resten af ejendommens arealer er i omdrift.

Luftfoto 2024

Tydelige spor af modernisering med stordrift, nyanlagte veje og etablerede minivådområder ses på det nyeste luftfoto syd for ejendommen og vest for, delvist under signaturforklaringen. Markerne er store og rationelle. Nogle af køerne kommer på græs. 5c ser ud til at blive afgræsset.

Kort over rødlistearter og beskyttet natur

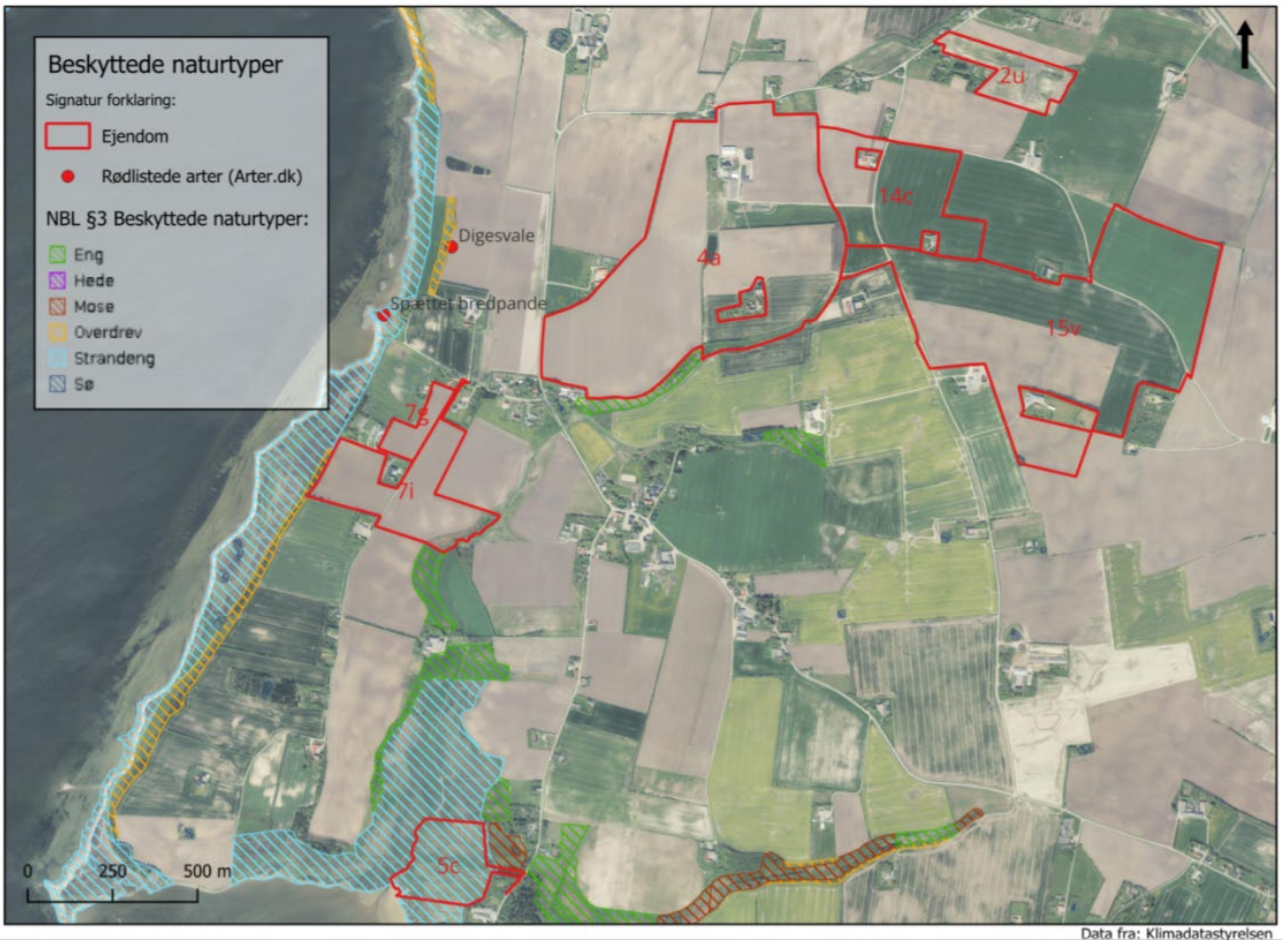

Der findes ingen rødlistede arter direkte på ejendommen. Tæt på ejendommen ligger der overdrev ca. 800 meter mod vest. Lige syd for jorden omkring ejendommen er et beskyttet engstykke. Omkring 5,5 ha af ejendommens arealer i syd er underlagt strandbeskyttelse. Afgrænsningen mellem natur og produktionsarealer er tydelig. Det kunne overvejes om mængden af næringsstoffer tæt på naturarealerne kan reduceres. Og om der er steder hvor der kan etableres ekstensiv græsning, hvor der ikke er det i dag. Evt. skabes større sammenhængende hegn i samarbejde med naboer.

Kort over drikkevandsinteresser

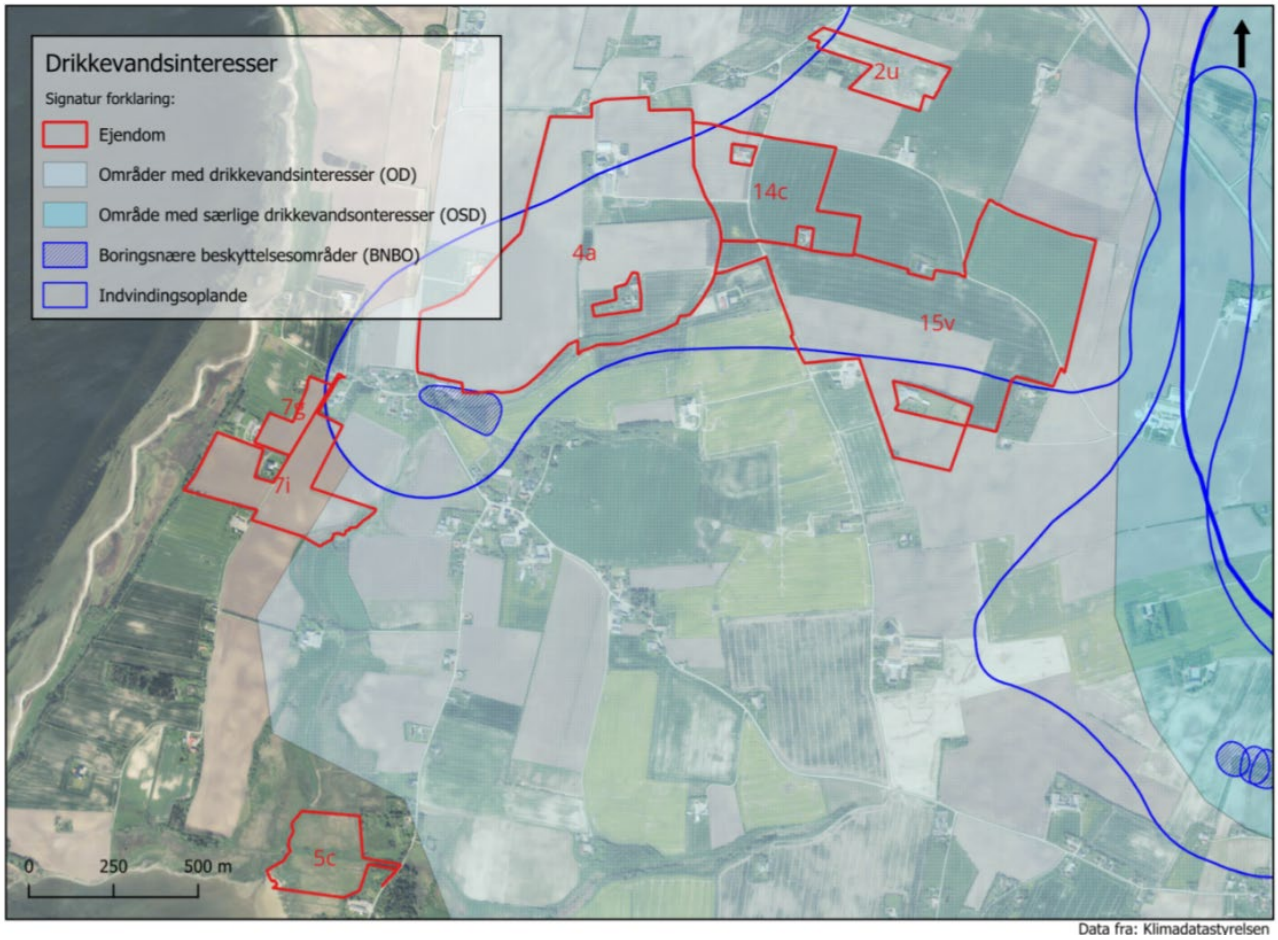

Ejendommen ligger for store dele i et indvindingsområde og overlappes af almindelige drikkevandsinteresser. Der er et BNBO (boringsnært beskyttelsesområde) umiddelbart syd for matrikel 4a. Det skal bemærkes, at der er en ny landsdækkende kortlægning af drikkevandsinteresser i gang, som skal være afsluttet i 2027. Før denne og lovgivningen på området foreligger, kan vi ikke med sikkerhed udtale os om den endelige kortlægning og konsekvenserne heraf.

Kort over lavbundsjord

Flere lavbundsarealer er registreret i området, navnlig i de sydlige dele, hvilket giver muligheder for lavbundsprojekter. Der er dog ikke registreret arealer med tørvejord direkte på ejendommen. På arealet syd for matrikel 4a er der registreret både 6-12% tørv og over 12% tørv, hvorfor det ville give god mening at kigge på mulighederne for at gennemføre et lille lavbundsprojekt her. Her bør arbejdes med åen på hele strækningen, dette vil også kunne bidrage til en reduktion af kvælstof.

Retentionskort 2025

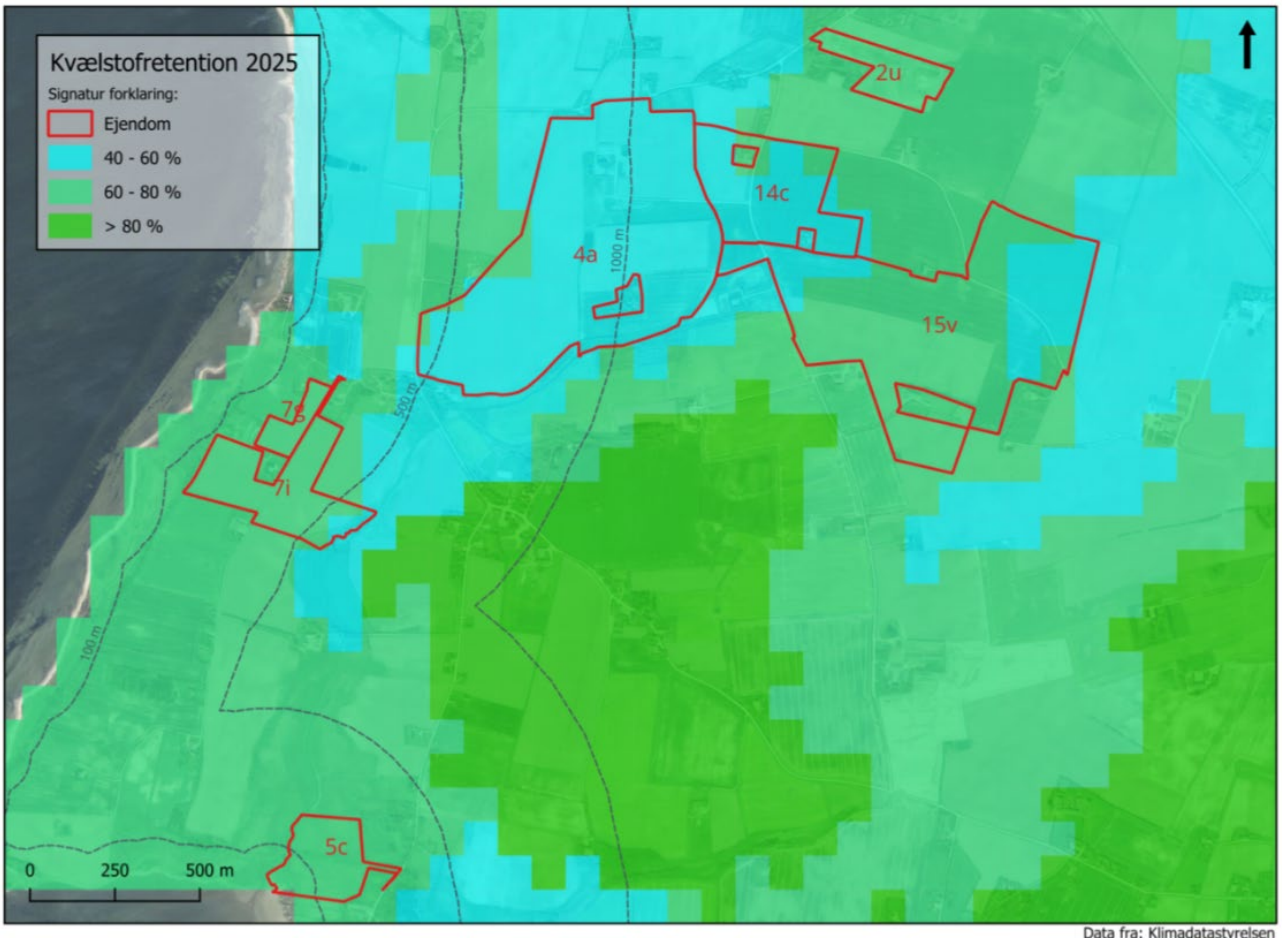

Det nye retentionskort anno 2025 viser et mere varieret billede af retentionen. Dette kan bruges til at vurdere afgrødevalg på de forskellige arealer, som har varierende retention fra middel til god. Kortet skal bruges sammen med lokal viden om jordens dyrkningsmuligheder og dyrkningssikkerhed. Kortet er et foreløbigt kort og må pålægges usikkerhed ejendomsniveau. Afstandene til kysten er markeret for at vise, konsekvenserne ved afhængig af hvad der evt. bliver besluttet mht. dyrkning ift. afstand til kyst. Dette er ikke vedtaget, men bliver italesat af visse professorer.

Skovrejsningskort og lokalplaner

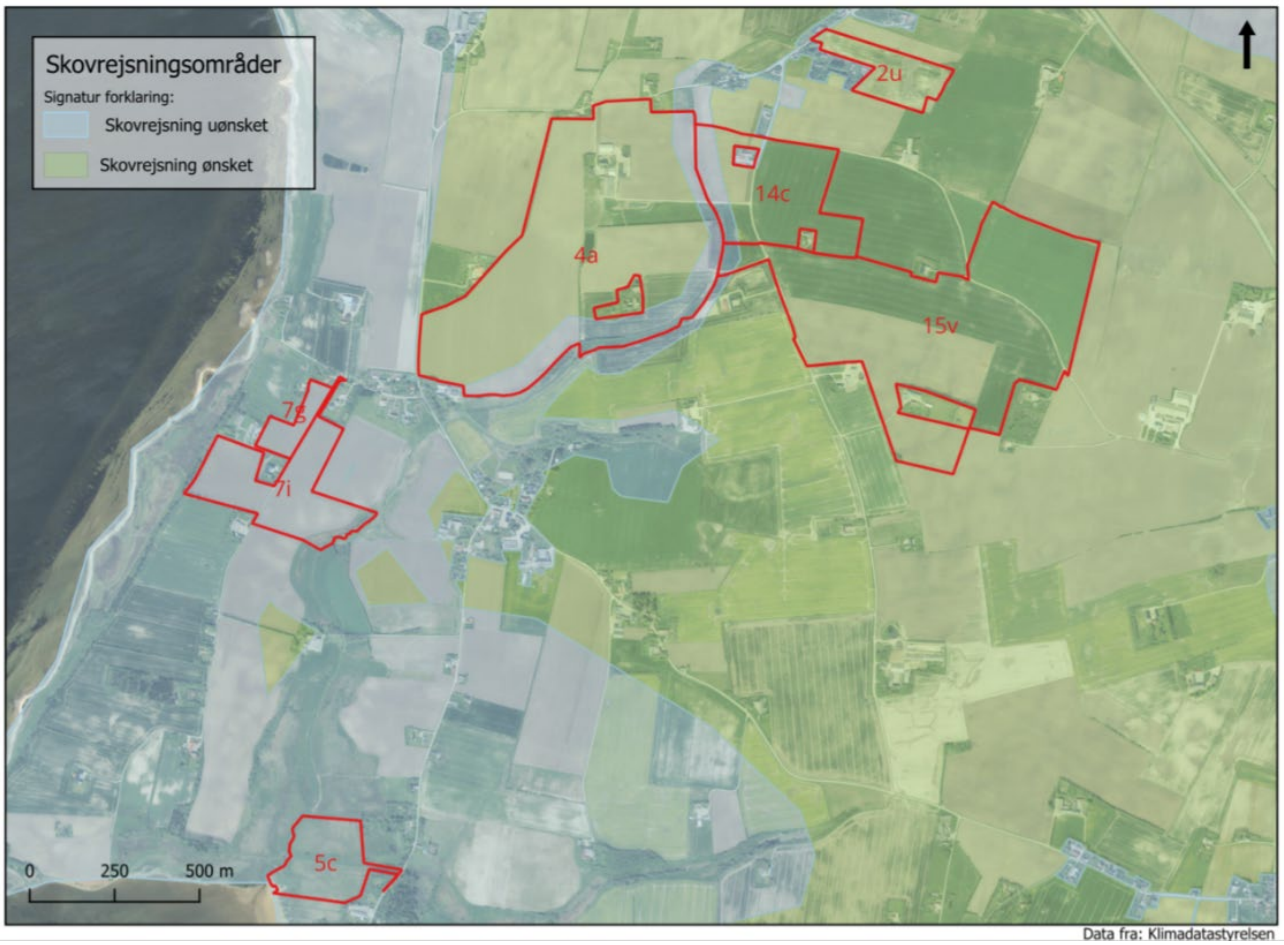

Data fra: Klimadatastyrelsen

Hovedparten af området er klassificeret som muligt skovrejsningsområde, hvilket giver alternative udviklingsmuligheder, hvis man måtte ønske skovrejsning. Der kan ikke rejses skov langs kysten og i ådals forløbet syd og øst for matrikel 4a. Der er nye og forbedrede tilskudsordninger til skovrejsning på vej gennem Grøn Trepart.

Ådale og vandløb

På kortet ses terrænet i området. Her ses tydeligt de to ådale med vandløb i bunden. Her er der potential mulighed for at arbejde med forskellige virkemidler til at vådgøre tørven og reducere kvælstof, uden eller med meget lille påvirkning af de omgivende arealer. Vandløbene er også udpeget i Vand Plan 3 til en forbedringsindsats fx genslyngning eller udlægning af gydegrus.

Skrånende arealer

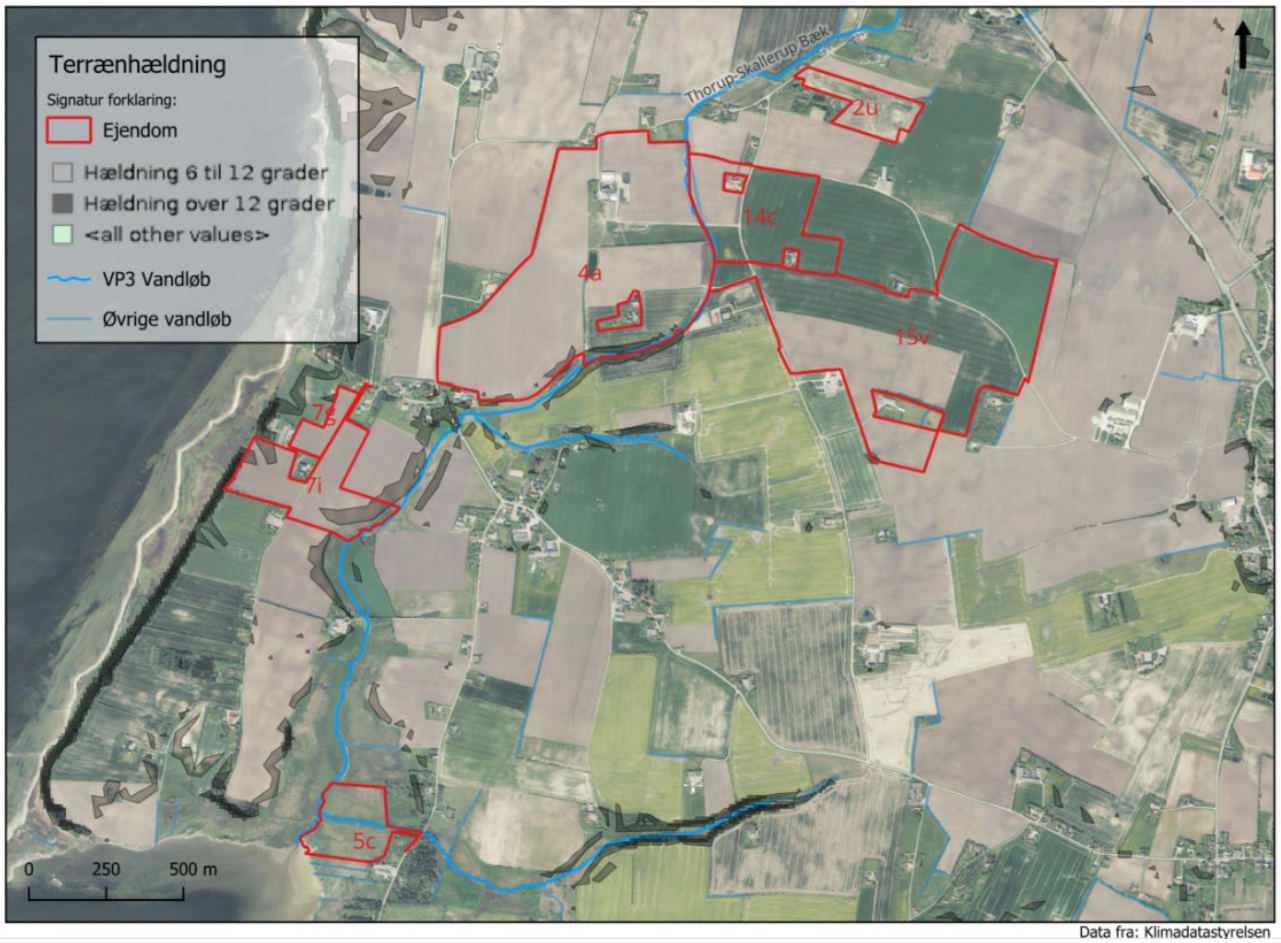

Data fra: Klimadatastyrelsen

På kortet ses arealer med stejle skråninger. Disse kan være en udfordring dyrkningsmæssigt ved kraftige regnskyl på arealer i omdrift. Ved erosion fra markerne risikeres en partikel afstrømning der kan føre en stor mængde fosfor med ud i vandmiljøet. Dette er vigtigt, da et kg fosfor kan omregnes til 10-20 kg kvælstof ude i fjorden, afhængig af kontekst og metode. Derfor bør det overvejes om intelligente randzoner kan være en løsning eller alternativt en mere permanent driftsfor fx med vedvarende græs på disse skrånende arealer.

Havvandsstigning år 2100 – 3 scenarier

På kortet ses havvandsstigninger i dette århundrede med lav, mellem og høj risiko. Allerede ved en meters havvandsstigning ses en påvirkning af matriklen 5c. Forskerne er enige om at det er ganske sandsynligt at der kommer en havvandsstigning på én meter i dette århundrede. Ved en havvandsstigning på tre meter vil større dele af 5c blive oversvømmet, men det vil stort set ikke have påvirkning af de øvrige matrikler. Markerne ligger således fornuftigt placeret ift. oversvømmelses risiko.

Potentialet for værdifuld beskyttet natur

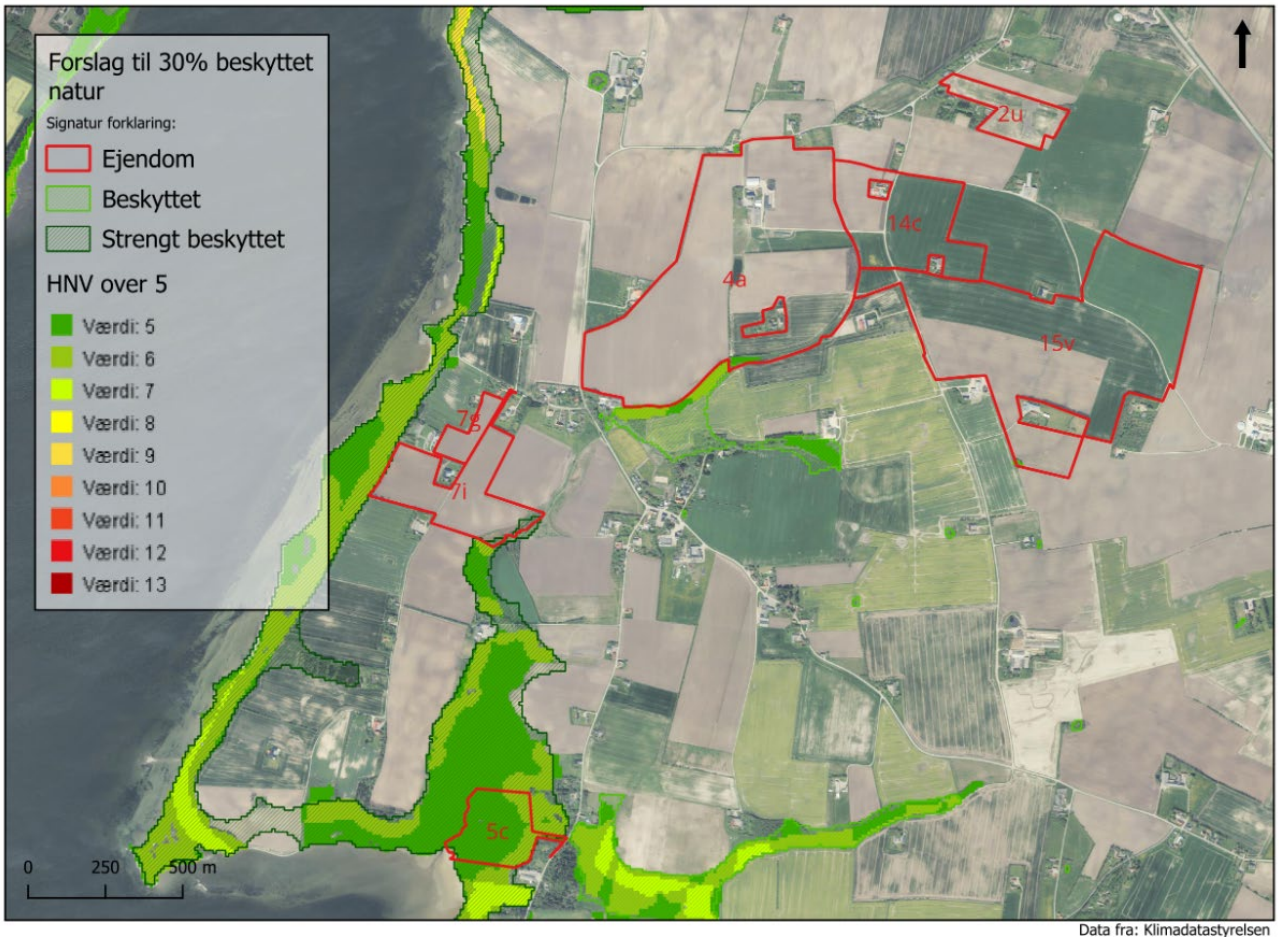

Data fra: Klimadatastyrelsen

I aftalen om den grønne treprat står der at der med udgangen af 2030 skal være 20% beskyttet natur i Danmark. EU har en ambition om 30% beskyttet natur, heraf 10% strengt beskyttet natur. EU-ambitionen er dog ikke på landeniveau. På dette kort ses Århus Universitets bud på hvor det, med biodiversitetsbriller, vil være mest optimalt at placere beskyttet natur. Vi har dog ikke den endelige vedtagelse af en biodiversitetslov, som er beskrevet i Grøn Trepart. Udpegningen på kortet har ikke stor påvirkning på bedriften, da hovedparten af arealer allerede er §3 beskyttet natur i dag og ligger ud som naturarealer. Sammenholdt med det forrige kort med havvandsstigninger, ses en mulighed for at arbejde med udvikling af strandeng på matrikel 5c. Strandeng er en naturtype vi i Danmark har et særligt ansvar for, da den ikke findes ret mange andre steder i Europa, og den vil blive stærkt truet af oversvømmelse med de kommende havvandsstigninger. Kortet viser også at der er en god naturværdi på arealerne i dag (HNV - Høj Natur Værdi) Den ligger på 5-6 på arealerne ejet af Mette og Klaus, hvilket gør at der kan søges tilskud til naturpleje.

5. Fremtidsudsigter og muligheder

Ny Majgaard er robust og godt rustet til fremtiden med sin moderne struktur, men udfordres af stigende krav til kvælstofreduktion, eventuelle drikkevandsrestriktioner og kommende CO_2-afgifter. Der er ikke noget i de nuværende undersøgelser, der tilsiger, at man bør overveje at afvikle ejendommen. Dog betyder placeringen tæt på fjorden, at der fremadrettet kan komme hårdere retentionskrav. Hvis den lokale Grønne Trepart ikke lykkes med at finde de krævede 540 tons kvælstof i oplandet til Thisted Bredning, kan det på sigt blive vanskeligt at opretholde den nuværende drift. Omvendt er der gode muligheder for, at kravene kan opfyldes uden væsentlig markregulering.

Drikkevandsinteresser kan potentielt også udfordre ejendommen, men det er langt fra sikkert. En eventuel overgang til økologisk drift kan være en mulighed, hvis restriktionerne bliver skærpede.

Med hensyn til krav om 20% beskyttet natur, ses der ikke de store potentialer på arealerne bortset fra et højt potentiale på den nederste del af strandengen (matrikel 5c) og et mindre potentiale syd for matrikel 4a.

Mulighederne for fremtidig udvidelse af dyreholdet er begrænsede, da en udvidelse vil kunne støde på udfordringer i forhold til overholdelse af lugtgeneberegningerne til nærmeste nabo.

Der er endnu ikke udarbejdet klimaregnskaber specifikt for Ny Majgaard, men baseret på Arlas data ligger ejendommen klimamæssigt særdeles fornuftigt og forventes derfor ikke at blive hårdt ramt af en CO_2-afgift.

Familien har en klar strategi for fremtiden, reducere majsarealet og satse fuldt på græsproduktion, udnytte mulige lavbundsprojekter, og udvikle ejendommen frem mod en fremtid, hvor investeringerne vil være afskrevet. Klaus og Mette arbejder aktivt for høj etik og ordentlighed, både i driften og i deres omgang med omverdenen, med en klar filosofi om, at "stilstand er tilbagegang." De udtrykker stolthed over erhvervet og deltager engageret i udviklingen, blandt andet gennem ArlaGården-programmet, som de tidligt tog til sig.

Mette har desuden overvejelser om øget politisk engagement, eksempelvis gennem deltagelse i et lokalt trepartsråd eller eventuelt opstilling til kommunalvalg. Der er dog også en vis bekymring over branchens fremtid, præget af usikkerhed om lovgivning, CO_2-afgifter, uforståelige regelsæt og en oplevet skævhed mellem økologisk og konventionelt landbrug. Uvisheden vægter tungt, fordi det handler om meget mere end økonomi, det handler om familien, slægtsgården og børnenes fødehjem.

6. Konklusion og afrunding

Nye Majgaard er en veldrevet og visionær landbrugsejendom, hvor tradition og fornyelse går hånd i hånd. Familien Iversens måde at drive landbrug på er præget af omtanke, tilpasningsevne og respekt for både jord, dyr og mennesker. Ejendommen er samtidig et billede på det moderne landbrug i Danmark, højt specialiseret, men også under pres fra mange sider.

Ejendommen fremstår som en robust og fremtidsorienteret bedrift med en klar strategi for fremtiden. Det er tydeligt, at familien arbejder målrettet for at skabe en drift, der både er økonomisk bæredygtig og klimatilpasset. Overgangen fra majs til græs, fokus på dyrevelfærd og lavbundsprojekter vidner om viljen til at tilpasse sig og om modet til at ændre vaner, når omverdenen kræver det.

Men rapporten viser også, at de ydre vilkår spiller en stadig større rolle for den enkelte bedrift. Kvælstofkravene i oplandet til Thisted Bredning, potentielle restriktioner i drikkevandsområder og fremtidige klimaafgifter skaber usikkerhed. Usikkerheden handler ikke kun om økonomi den handler om livsvalg, identitet og næste generation. Når Klaus og Mette ser på deres fire døtre og overvejer fremtiden, handler det ikke blot om en ejendom, men om et hjem, en slægt og en livsform, som er dybt rodfæstet i landskabet på Nordvestmors.

Derfor bliver også den personlige og politiske stillingtagen vigtig. Mette overvejer at engagere sig mere direkte i det lokale trepartsarbejde eller måske i kommunalpolitik, ikke for egen vindings skyld, men for at bidrage med jordnær viden og sikre, at de beslutninger, der træffes, hviler på indsigt i virkeligheden på landbrugsbedrifterne.

Nye Majgaard repræsenterer en form for helhedstænkning, hvor faglighed, naturhensyn og lokalt engagement hænger sammen. Det gør ejendommen til et vigtigt referencepunkt i arbejdet med Grøn Trepart og et eksempel på, hvordan fremtidens landbrug ikke nødvendigvis bliver større eller mere teknologisk, men først og fremmest mere meningsfuldt for dem, der driver det, og mere ansvarligt over for det landskab, det er en del af.

SCREENING AF LANDBRUGSEJENDOMME PÅ MORS

Niels Dissing Clausen
Landbrug
Bjørnsagervej 5, 7980 Vils

PLAN 22+

Plan22+ er en femårig indsats fra Plan- og Landdistriktsstyrelsen og Realdania, som skal understøtte kommunernes klimaarbejde ved at udvikle ny viden og redskaber til at indfri klimamålsætninger gennem den fysiske planlægning.

Realdania

Plan- og Landdistriktsstyrelsen

FJORDLAND

MORS
MORS.DK

Fakta om bedriften

Bedriftens ejer:	Niels Dissing Clausen
Noteringstype:	Landbrug
CVR nr.:	31731771
Lokation:	Bjørnsagervej 5, 7980 Vils
CHR:	39626

1. Introduktion

Denne rapport er udarbejdet som led i afdækningen af landbrug på Mors i forbindelse med Grøn Trepart. Formålet er at belyse de natur-, klima- og miljømæssige forhold på ejendommen Bjørnsagervej 5, drevet af Niels Dissing Clausen, samt at pege på muligheder og udfordringer frem mod en mere bæredygtig og alsidig drift. Rapporten indgår som en del af en samlet dokumentation for 11 bedrifter i området.

2. Beskrivelse af ejendommen

Niels Dissing Clausen er sjette generation på Vejerslevgård og overtog hovedansvaret for driften i 2020. Ejendommen ligger sydøst på Mors og drives i dag som en moderne planteavlsejendom med salgsafgrøder som korn, raps og frøgræs. Niels ejer selv 500 ha og forpagter yderligere jord, heraf 380 ha i én stor, sammenhængende blok. Han har siden 2016-17 arbejdet målrettet på at tilbagekøbe og samle jorde, som tidligere generationer har haft, og har haft stor fokus på ejerskab frem for leje.
Det er udfordrende for bedriften at arealerne ligger spredt på dele af den sydlige del af Mors.

Familien har dybe rødder i området, og der er arbejdet aktivt for at bevare og genetablere både kultur- og naturområder fx en gammel bøgeskov, som nu søges til biodiversitetsskov. Niels' tiptipoldefars arealer forsøger Niles at tilbagekøbe. Der er udtaget arealer til vådområde og Niels har tidligere afgivet og tilkøbt jord i et strategisk opkøbsmønster. Niels var initiativtager til et vådområde projekt ved Nees Vig og har solgt 55 ha til projektet i jordfordeling. Han har dog også haft dårlige erfaringer med jordfordeling i Nees-området, som i nogen grad har påvirket hans tilgang til nye arealprojekter.

Sideløbende driver Niels Staunstrup Destilleri ApS, stiftet i 2019, hvor han fremstiller gin på eget korn og samarbejder med lokale aktører som Thy Whisky og Limfjordshuset. Destilleriet er opbygget på gården og indgår som en del af en bredere strategi, hvor traditionelt landbrug kombineres med lokal fødevareforædling og oplevelsesøkonomi.

Niels bor sammen med sin hustru og to døtre, men familien ønsker at flytte til Nykøbing for at få glæde af byens tilbud. Det betyder, at landbruget for Niels i højere grad bliver et arbejde end en livsstil, en erkendelse, der præger hans måde at planlægge fremtiden på. Der er ansat en landmandselev i virksomheden. Svineproduktionen er ophørt pr. 31. august 2024 hvor de sidste slagtesvin blev sat ud, søerne blev sat ud tilbage i 2016, og der kommer ikke dyr igen i Niels' tid på ejendommen.

Ejendommen har flere bygningssæt, hvoraf flere er udlejet. Der er en erkendt udfordring med at vedligeholde og eventuelt rydde op i bygningsmassen efter tidligere tiders intensive landbrugsproduktion. Niels oplever det som tungt at håndtere disse strukturer og overvejer nedrivning eller alternativ anvendelse.

De nærliggende naboer er placeret relativt tæt på, hvilket kan udgøre en begrænsning, hvis en eventuel husdyrproduktion ønskes genetableret. Der er heller ikke planlagt udvidelser i den retning. Med flytteplaner til Nykøbing og et skifte fra husdyr til planteavl og spiritusproduktion, tegner der sig et billede af et landbrug i omstilling.

3. Miljø-, natur- og klimaforhold

Ejendommen ligger i et landskab præget af både højjorde og lavbundsjorder tæt ved Moutrup Å.

Der er mulighed for etablering af minivådområder på mark 71-0, hvor drænoplandet vurderes at være tilstrækkeligt stort til et anlæg på mellem 0,4 og 2,5 ha. Et alternativ kunne være et mindre sedimentationsbassin ved Kalundborgvej. Niels er allerede i dialog om et minivådområde på mark 47-0 samt et større vådområde langs Moutrup Å, sammen med andre lodsejere og Morsø Kommune.

Skovrejsning nævnes som en mulig løsning, både af hensyn til erosion og for at styrke natur og jagtmuligheder. Især markblok 47-0 og 61-0 nævnes som velegnet til lavere beplantning. Naturen i området inkluderer nærliggende kategori 3-natur (mose og engarealer), mens kategori 1 og 2-natur findes i 4-7 km afstand. Der opleves ingen umiddelbare pres fra infrastruktur eller VE-projekter i nærområdet.

4. Landskabsudvikling og kortanalyse

Det kan desværre ikke lykkedes at samle arealerne på et kortblad. I det efterfølgende vil arealerne blive beskrevet som en ejendom, men med to kort for hver kategori. Først arealerne på Næs og ved V. Assels, og dernæst arealerne omkring ejendommen.

Høje målebordsblade

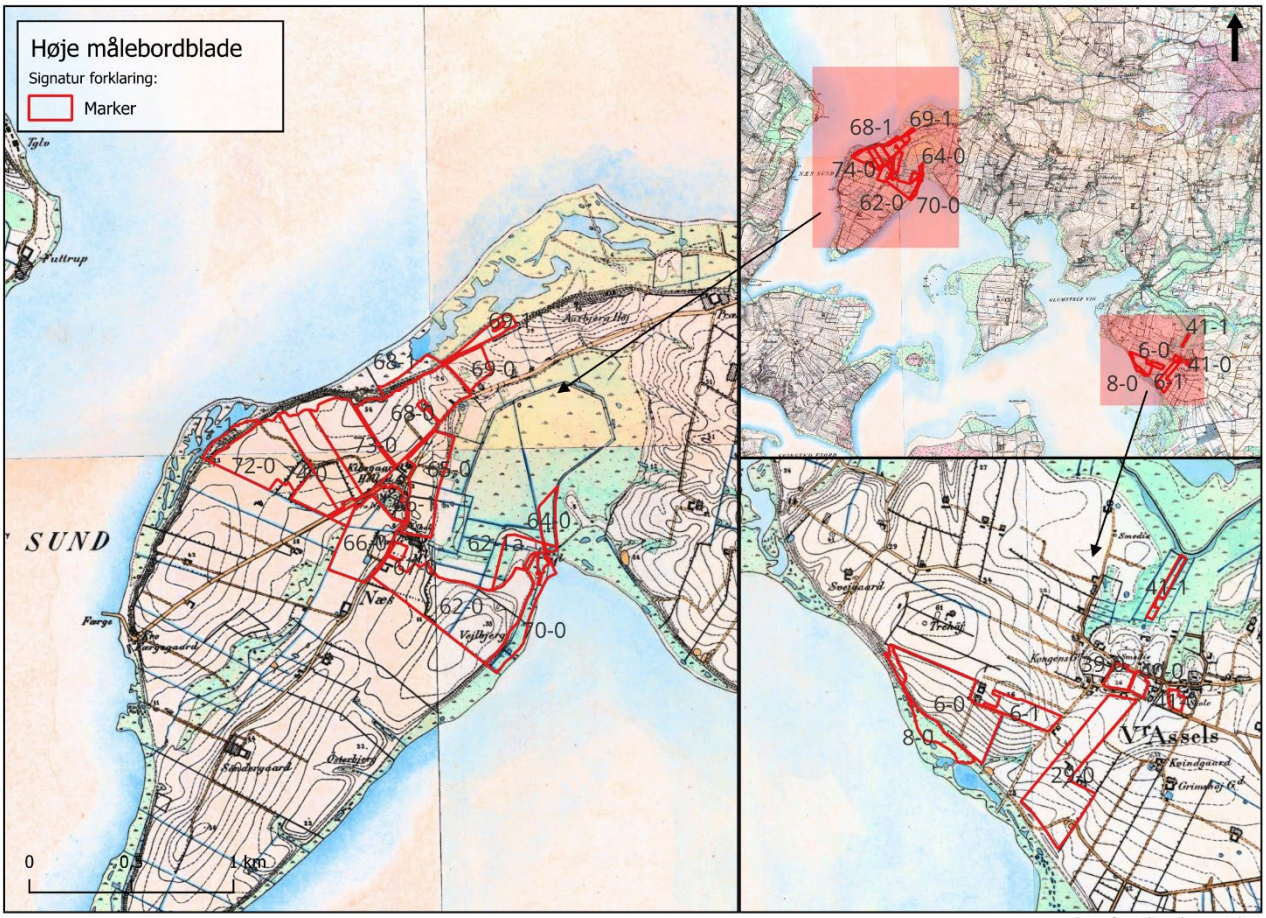

Data fra: Klimadatastyrelsen

På kortet fra slutningen af 1800tallet ses et åbent landskab, med et inddæmmet område, Nees Vig. På kortet er der bygget en dæmning og det bliver pumpet med vindmøller, så området kan holdes tørt nok til at der kan slås hø. Tidligere har området været strandeng med en vandstand der varierede efter vandstanden i fjorden. De høje arealer er opdyrket på begge delområder. På det vestlige delområde har de fleste arealer været dyrkningsjord i lang tid, men 8-0 og 41-1 ligger som hhv. strandeng og engstykke. 41-1 ligger ud i Glumstrup Vig, der blev delvis tørlagt i slutningen af 1800tallet.
(På dettabteland.dk ligger der en længere beskrivelse af historien ved Nees Vig og Tissingvig.)

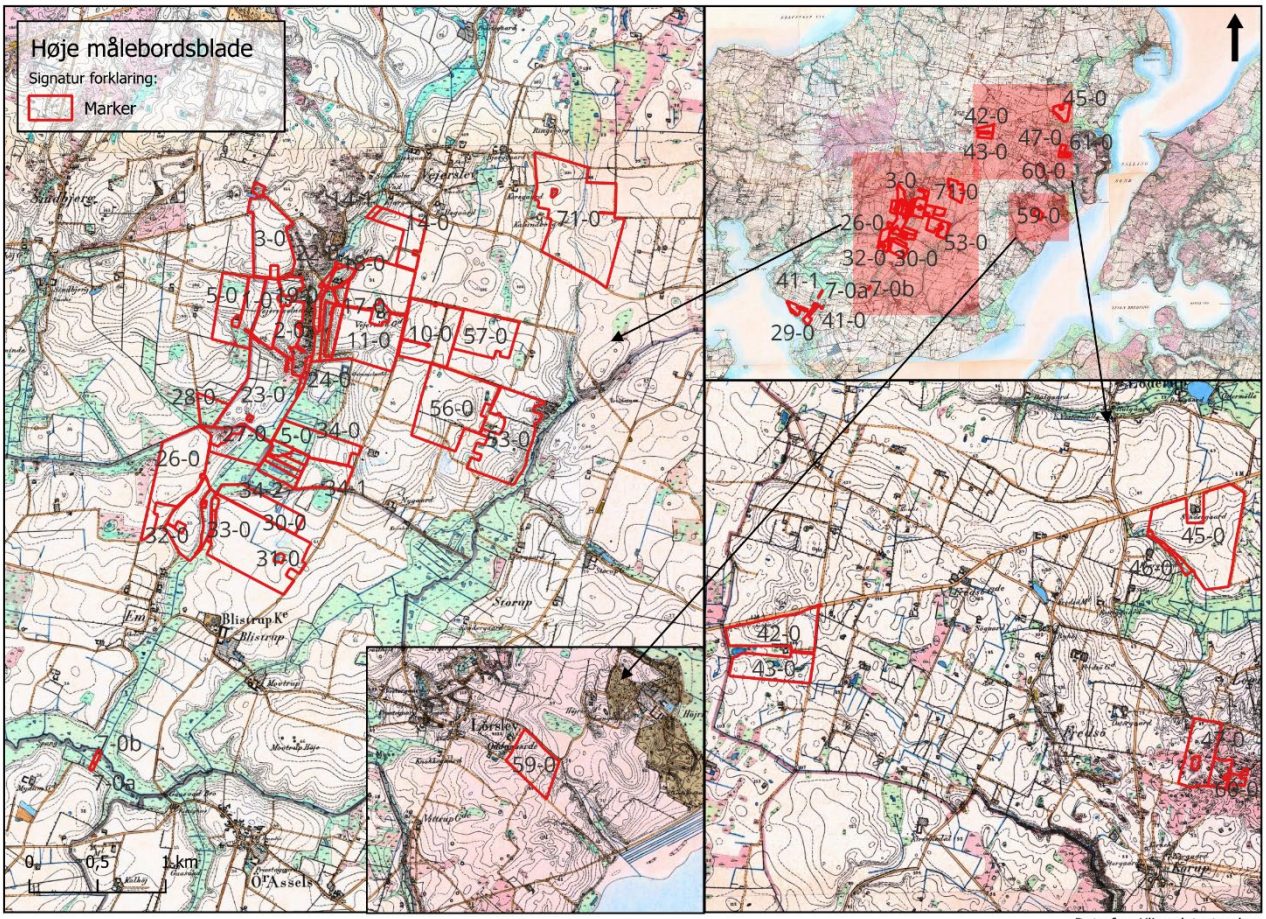

Hovedejendommen ligger ved markblok 53-0. Området til venstre er præget af ådalene og mange engstykker i landskabet. Der er enkelte tegn på tørvegravning uden for markarealerne, men ellers har arealerne ligget til høslet for en stor dels vedkommende. De østligste marker ligger i et mere sammensat landskab. Her ses store markarealer, men også søer, vandløb og engarealer mellem hinanden. De østlige arealer har en lang driftshistorik.

Lave målebordsblade

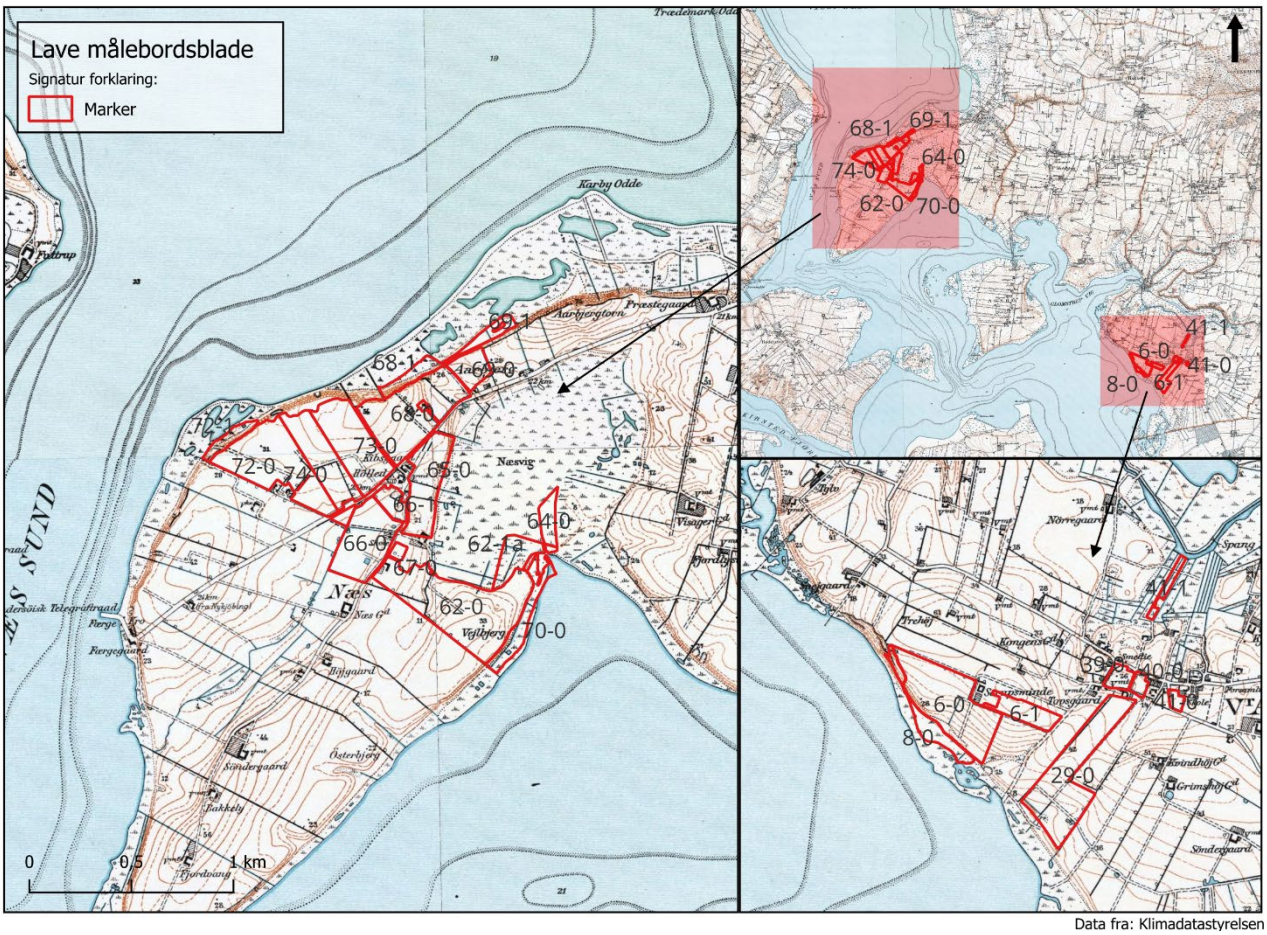

Data fra: Klimadatastyrelsen

Området ved Nees Vig ser mere våd ud end på det første kort, det kan skyldes en stormflod i starten af 1900tallet, der nedbrød diget. De høje jorde er fortsat i omdrift. Og på det vestlige område er der heller ikke den store udvikling. Glumstrup Vig er stadig tørlagt og mose og strandeng er fortsat ikke i omdrift.

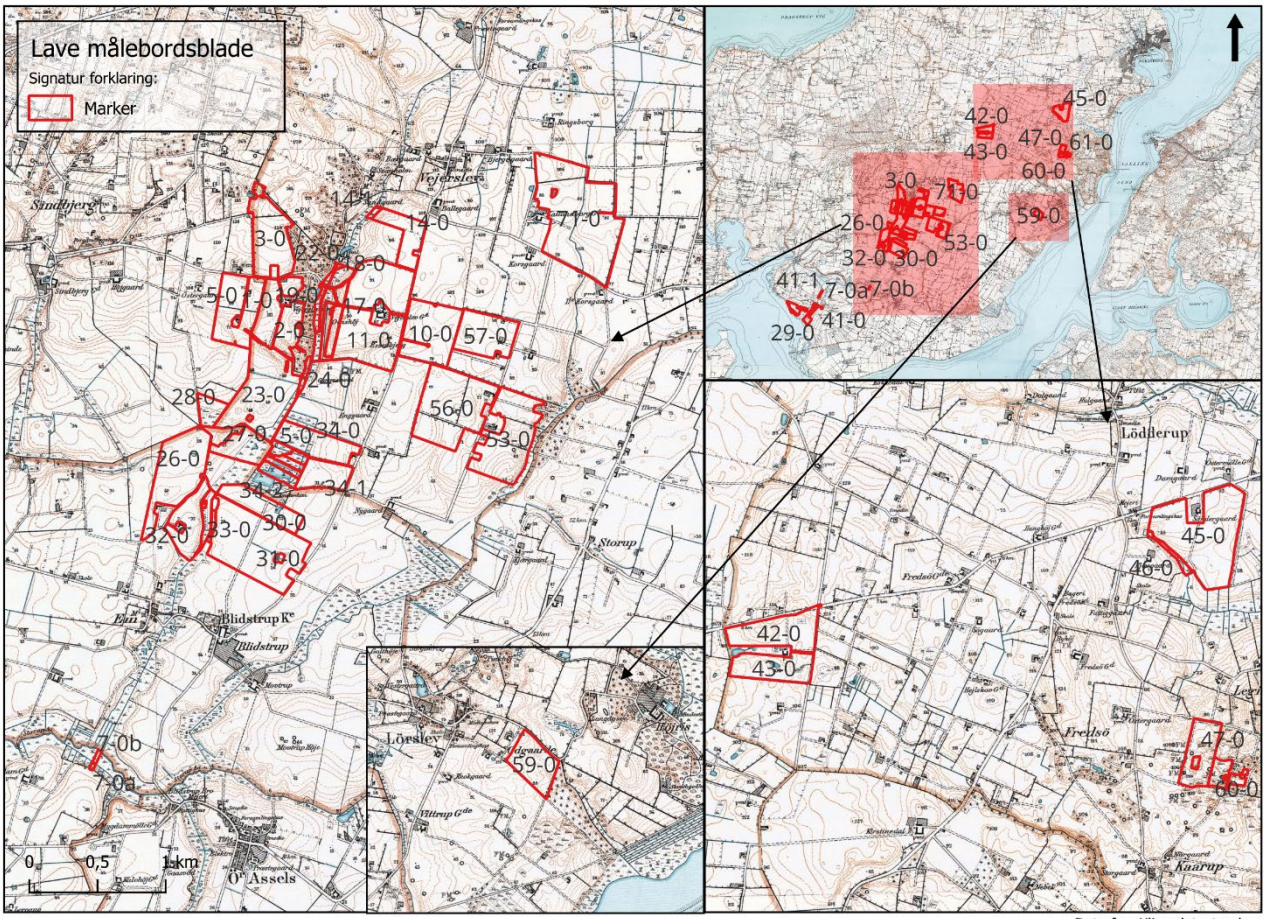

De våde arealer i landskabet er blevet meget færre og dem der er endnu, er blevet mindre i udbredelse, så dræningen er for alvor lykkedes. På de østligste arealer er der ikke den store udvikling.

Luftfoto 1954

Data fra: Klimadatastyrelsen

I 1952 fik man for alvor sat gang i at den tidligere vig, skulle tørlægges for alvor. Og på disse luftfotos ses arealet tørt og med tydelige spor af drift, dog en ensartet drift ift. resten af landskabet. Ved Glumstrup Vig (der nu har skiftet navn til Søndervig) er der på ny kommet vand i den gamle fjordarm.
Generelt er der virkelig mange marker i landskabet, og tydeligt et meget varieret sædskifte.

Også her er billedet præget af en masse små marker i landskabet. Vådområderne er indskrænket til et minimum, kun det der ikke kan dyrkes, er endnu ikke opdyrket. I den østlige del, er markerne inden for markblokken noget større end i det omgivne landskab.

Luftfoto 1995

Data fra: Klimadatastyrelsen

Her ses Nees Vig ikke længere i landskabet. Området er indgået i omdrift sammen med de høje arealer. Der er blevet færre marker i landskabet, men sædskiftet er fortsat ret varieret.

Også i landskaberne længere mod øst ses færre marker, men fortsat et ganske varieret sædskifte. Det ligner at der er kommer en mindre skov ved mark 3-0. Herudover ses der ikke de store forandringer i landskabet. Dog er der også kommet en del skov, øst for mark 59-0.

Luftfoto 2002

Data fra: Klimadatastyrelsen

Nees Vig er fortsat pumpet og i omdrift. Der er igen blevet færre, men større marker i landskabet. Ellers er der ikke den store forandring.

Data fra: Klimadatastyrelsen

I det østlige landskab er det tydeligt at markerne er blevet større og sædskiftet der af lidt mindre varieret. Der er dog fortsat enkelte arealer som har mange små marker i samme markblok. Skoven ved mark 3-0 og 59-0 er nu mere tydelig i landskabet.

Luftfoto 2024

Data fra: Klimadatastyrelsen

Så er der sket en tydelig ændring i landskabet. Nees Vig er genopstået, nu som vådområdeprojekt. Dette er lykkedes på initiativ fra Niels. Herudover er der ikke de store ændringer i landskabet. Markerne er endnu en gang blevet større og sædskiftet umiddelbart mindre varieret. På oversigtskortet ses også at Tissingvig er genopstået, det er dog sket en del år tidligere.

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der ses nu store rationelle marker i landskabet. De våde arealer anes stadig, men kun helt nede ved åerne. De skovbevoksede arealer er fortsat til stede.

Kort over rødlistearter og beskyttet natur

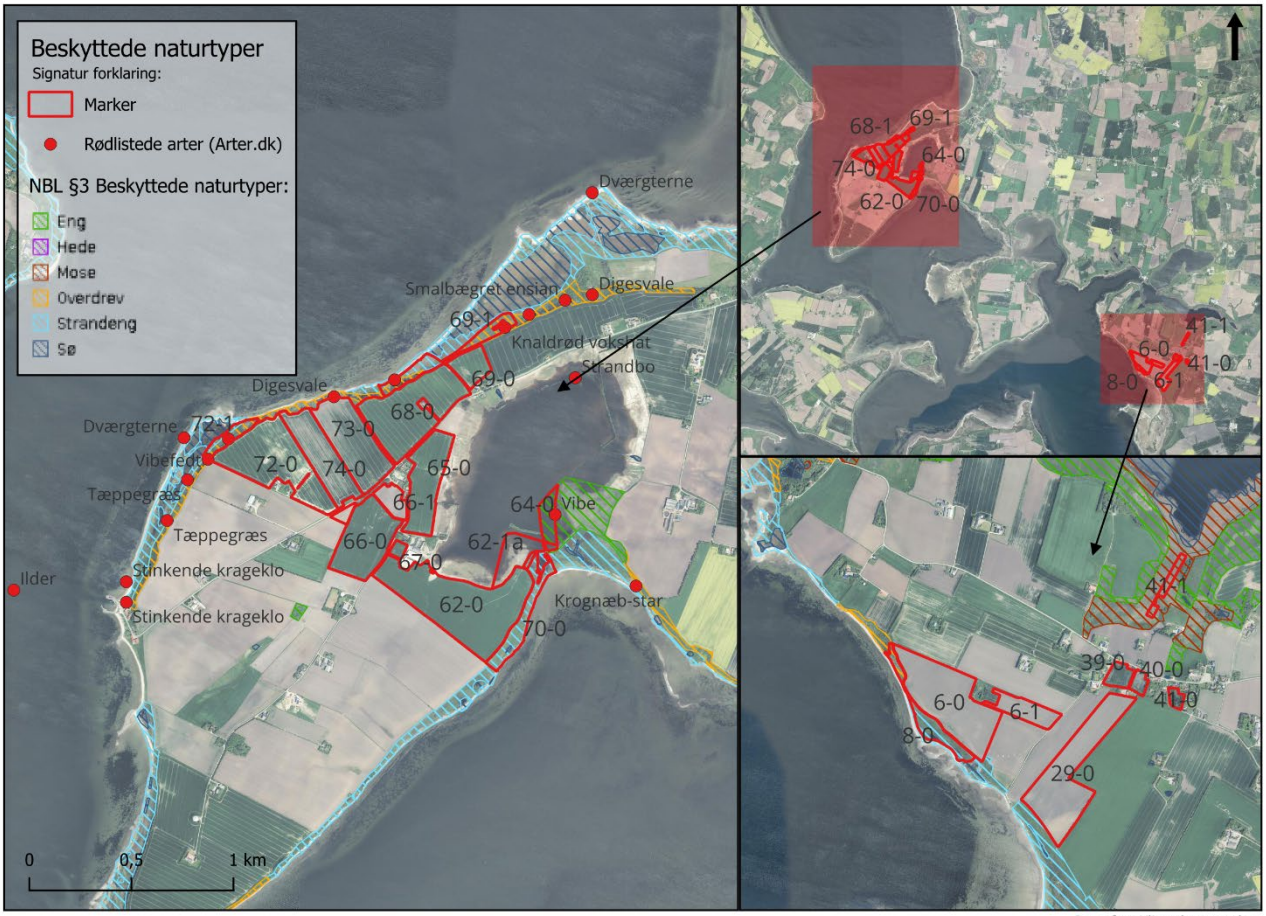

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er mange beskyttede arealer med godt potentiale for biodiversitet, i kanten af markerne. Der er også mange registrerede truede arter på arealerne og i landskabet omkring. Her ejes både, mose, eng, overdrev og strandeng.

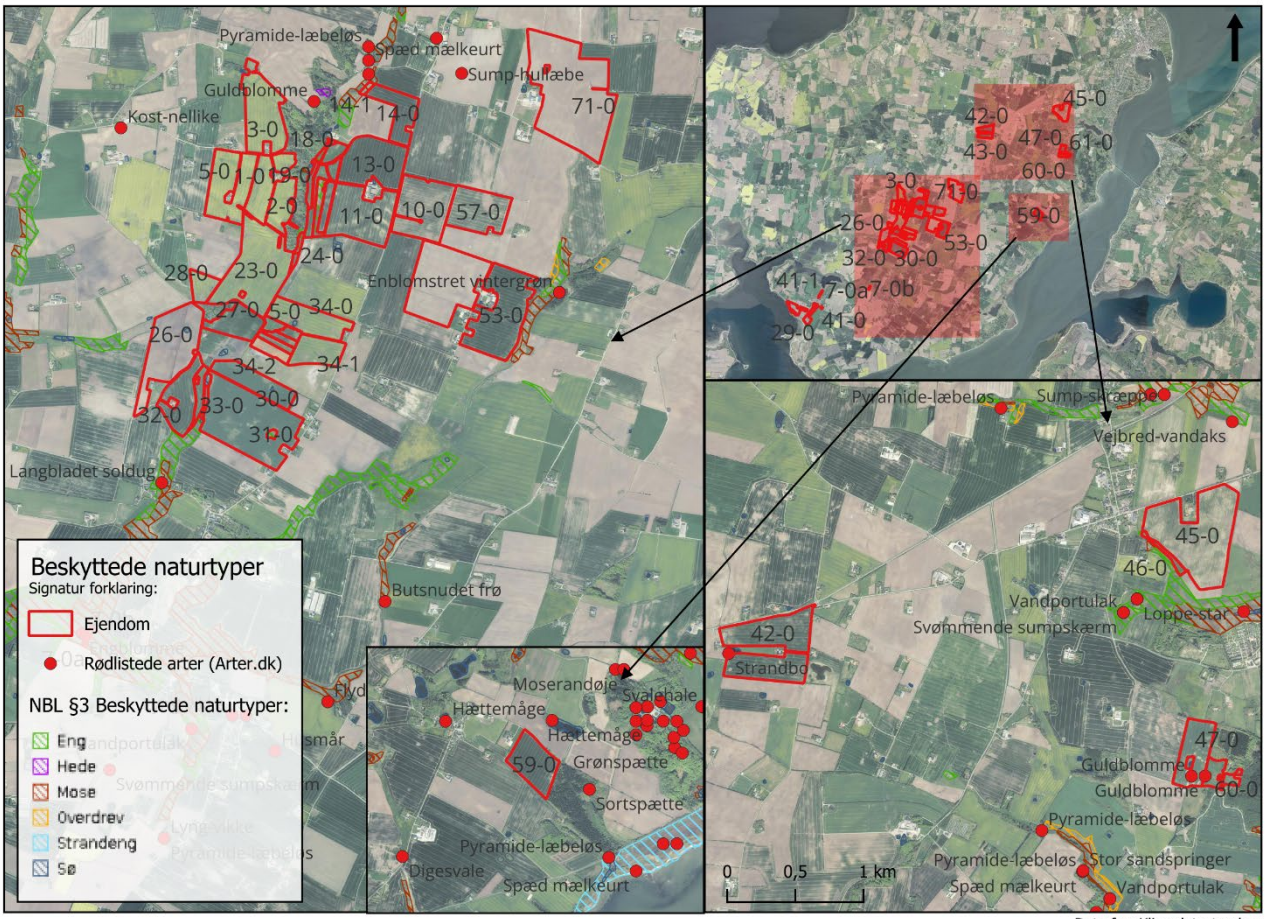

Data fra: Klimadatastyrelsen

I det østlige landskab er der ikke så meget beskyttet natur. Der er mindre eng- og mosearealer, enkelte søer og et lille område registeret som hede. Dette ligger ikke i markblokkene, men tilhører formentlig ejendommen. Der er også registeret en del sjældne arter i området, men selvfølgelig ikke på markfladerne.

Kort over drikkevandsinteresser

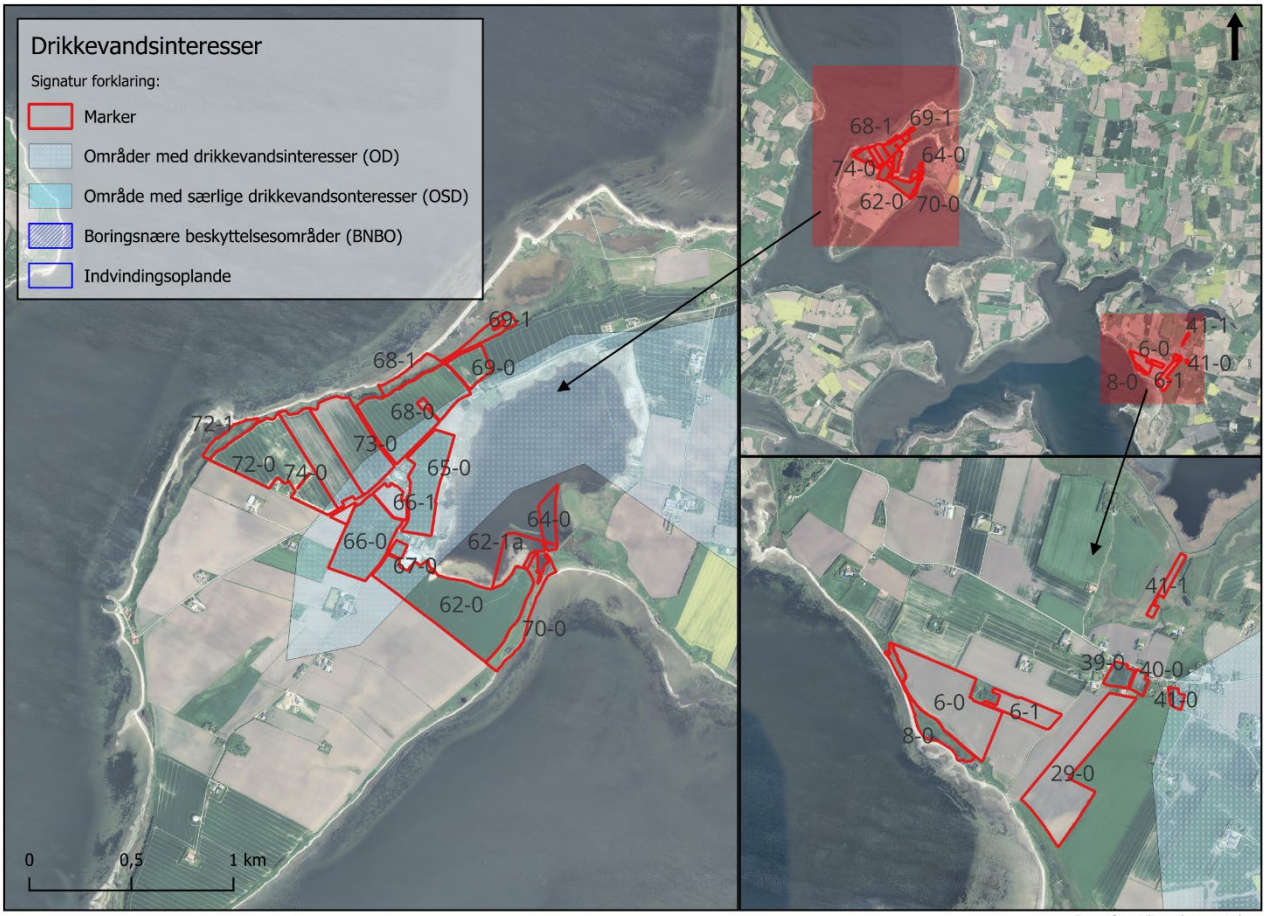

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er kun et mindre område med drikkevandsinteresser, der berører markfladerne. Der er en landsdækkende kortlægning af drikkevandsinteresser i gang, denne skal være færdig i 2027. Dertil forventes et nyt lovgrundlag, desværre vides det ikke endnu, hvordan det falder ud.

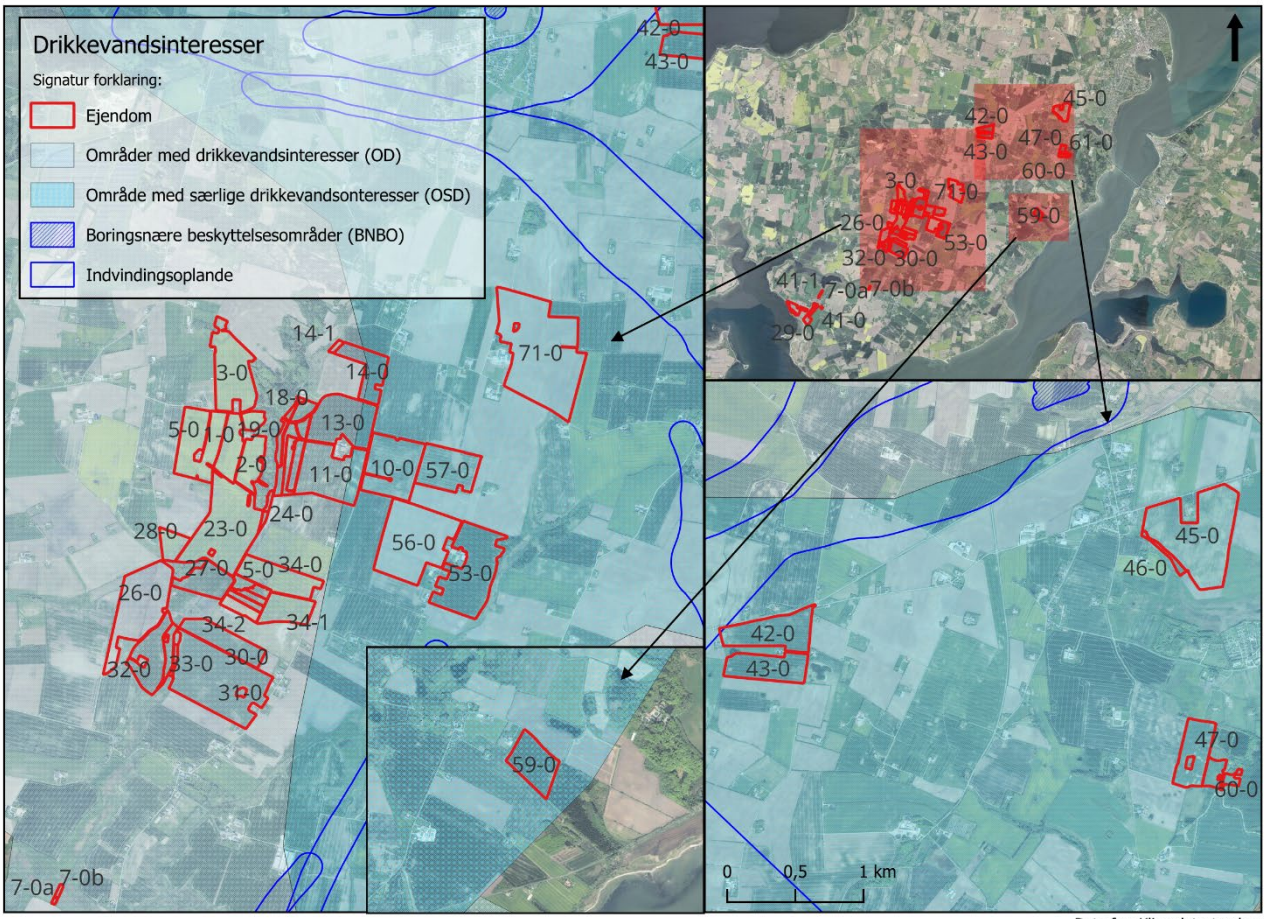

Data fra: Klimadatastyrelsen

De østligste arealer ligger i et område med særlige drikkevandsinteresser og de øvrige arealer i et område med alm. drikkevandsinteresser. Der er dog ingen arealer i indvindingsoplandet.

Kort over lavbundsjord

Data fra: Klimadatastyrelsen

På strandengene er der høj til meget høj HNV-værdi (høj naturværdi) Dermed potentiale for at udvikle yderligere biodiversitet i områderne, fx rundt om det nye vådområde. Strandengene ligger også, for en dels vedkommen, som potentielle arealer til den kommende kategori til 20% beskyttet natur. Udpegningerne er skraveret over 30% af landet, da det er EU-målsætningen i gennemsnit, i EU.

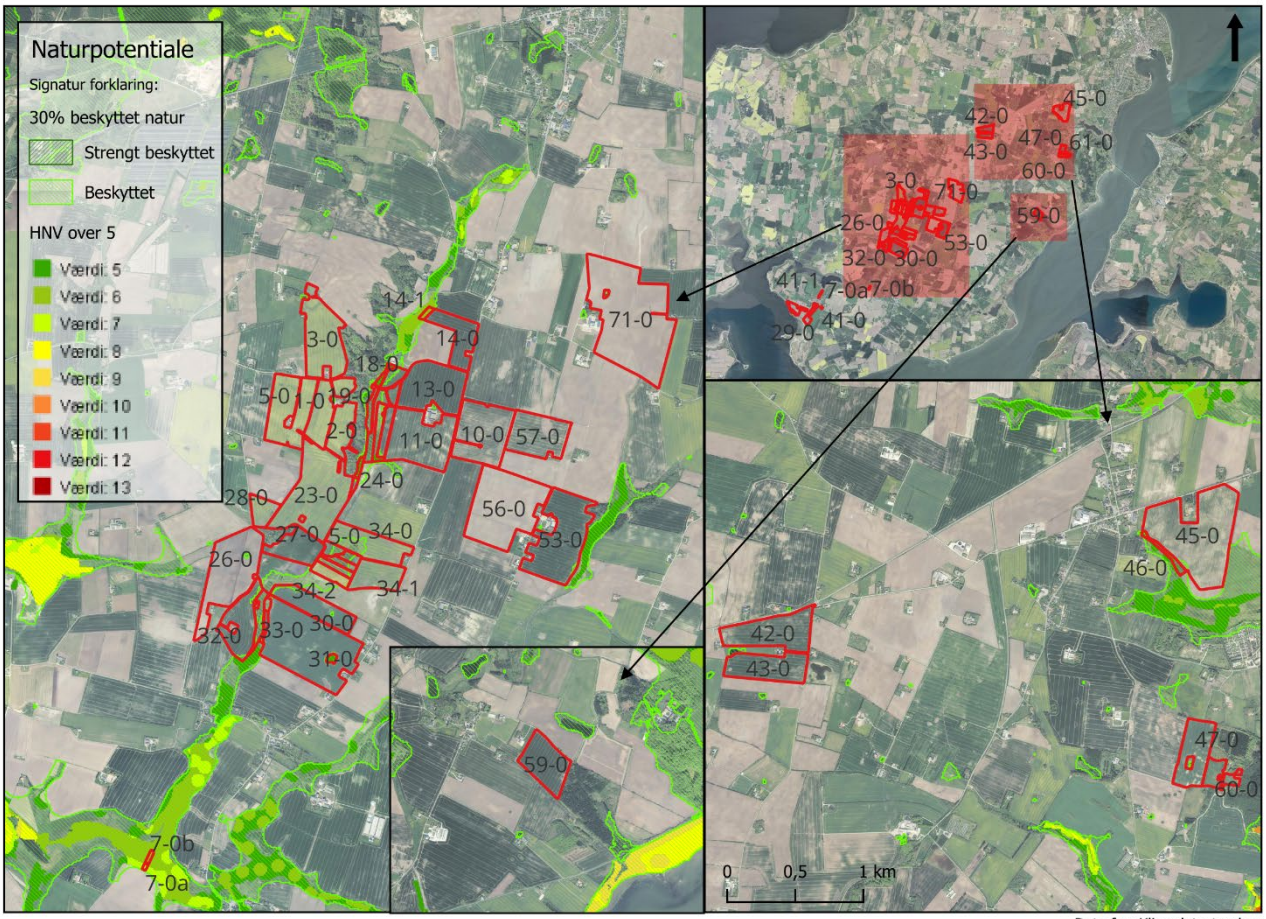

Data fra: Klimadatastyrelsen

Ved de østlige arealer, er der få arealer der har en HNV-værdi over 5. Men på markeringerne med 30% beskyttet natur, ses der potentialer i ådalene. De skraverede områder er ikke bindende for arealerne, men en mulighed.

Retentionskort 2025

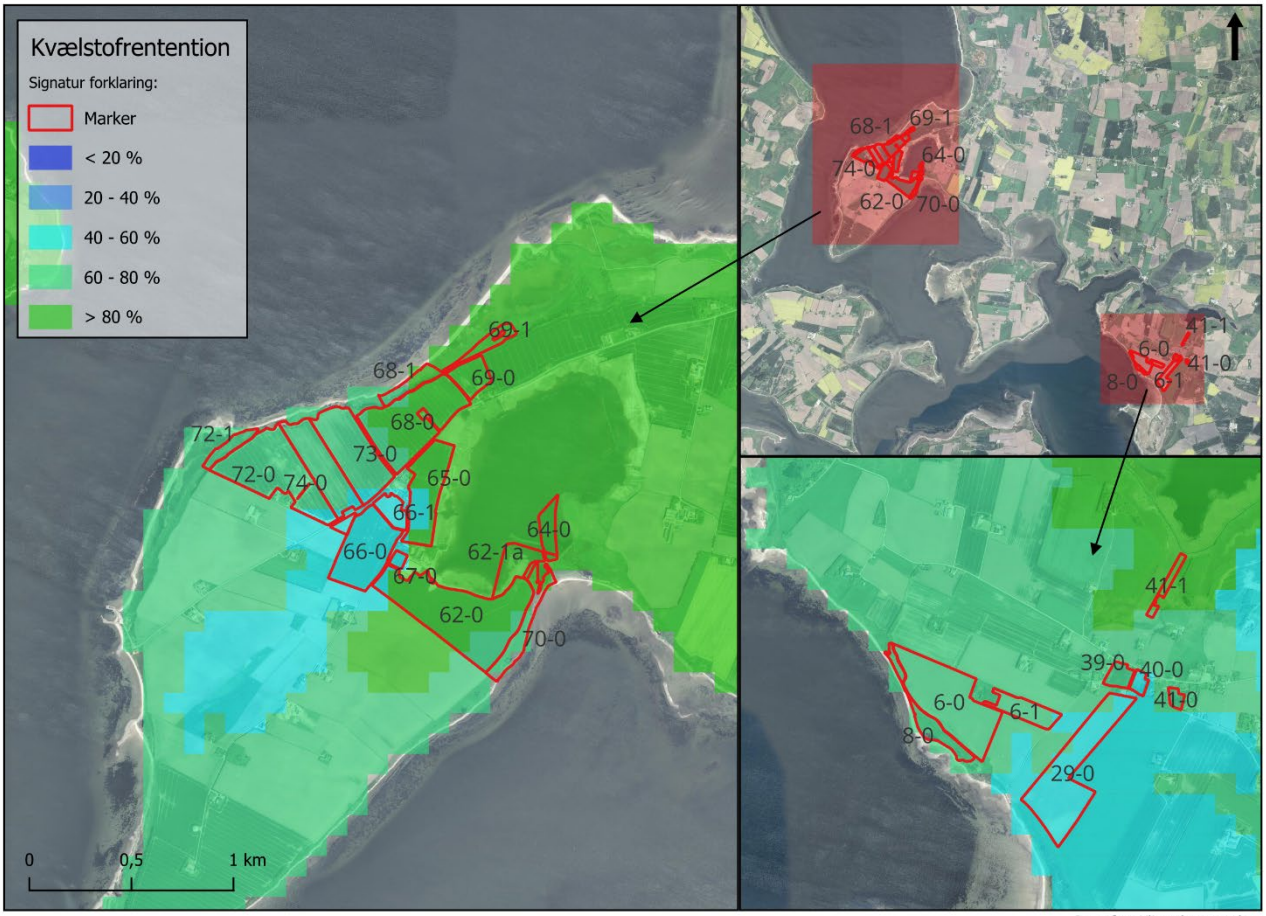

Data fra: Klimadatastyrelsen

Retentionskortet viser hvor meget af det kvælstof der forlader rodzonen, som havner i havmiljøet. Hvor meget kvælstof der forlader rodzonen vil kunne ses i det kommende udvaskningskort, der forventes snarest. I de lyseblå områder kan afgrødevalget overvejes, hvis ikke udvaskningskortet viser noget andet.

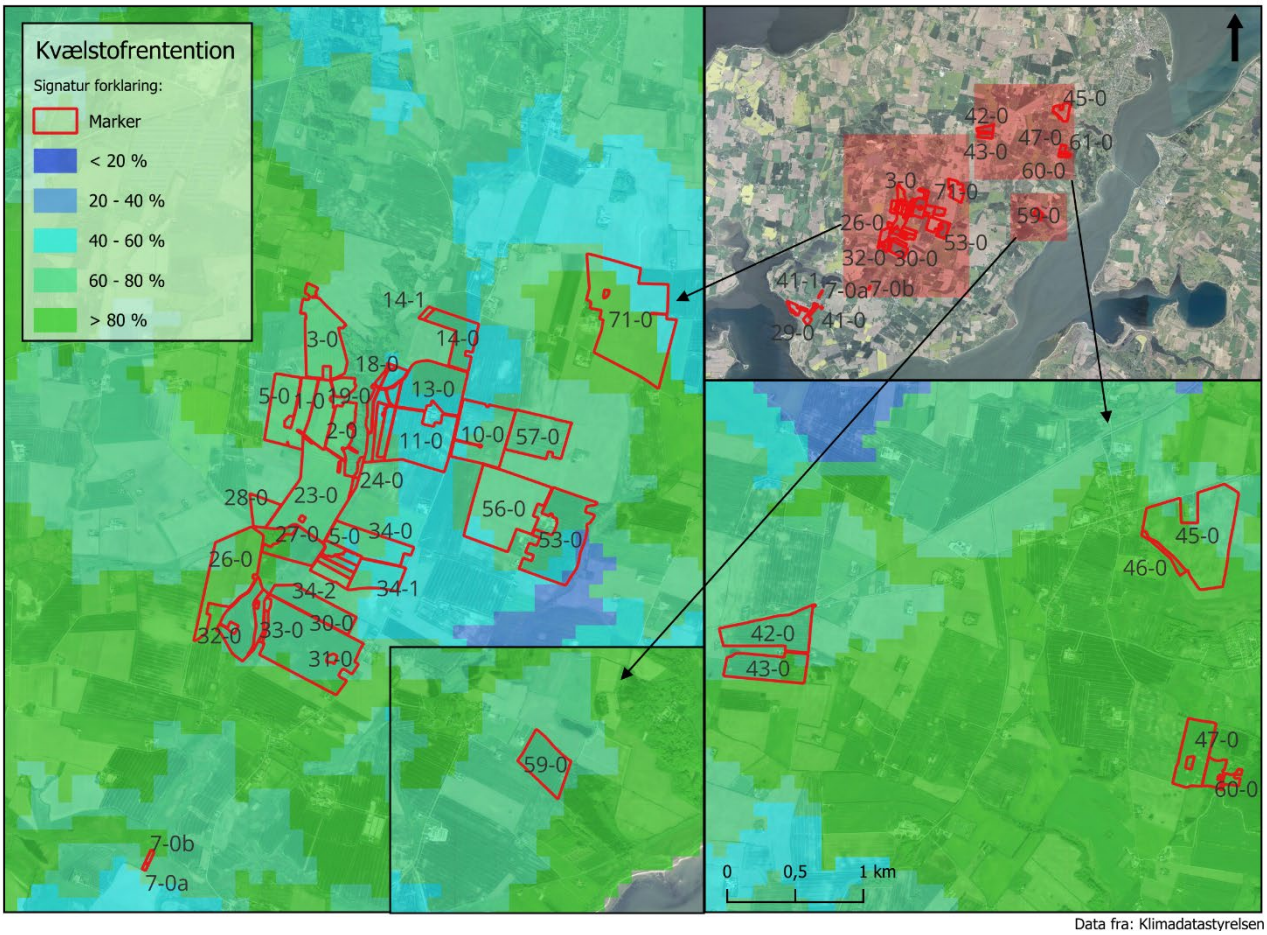

Data fra: Klimadatastyrelsen

Her på de østlige jorde er billedet det samme. Hovedsageligt grønne og med robuste jorde. Kun mark 53-0 snitter den mellembål-kategori. Her vil det formentlig pynte, hvis der bliver iværksat et vådområdeprojekt. Og et minivådområde på mark 71-0 vil også forbedre retentionen i det område.

Skovrejsning og lokalplaner

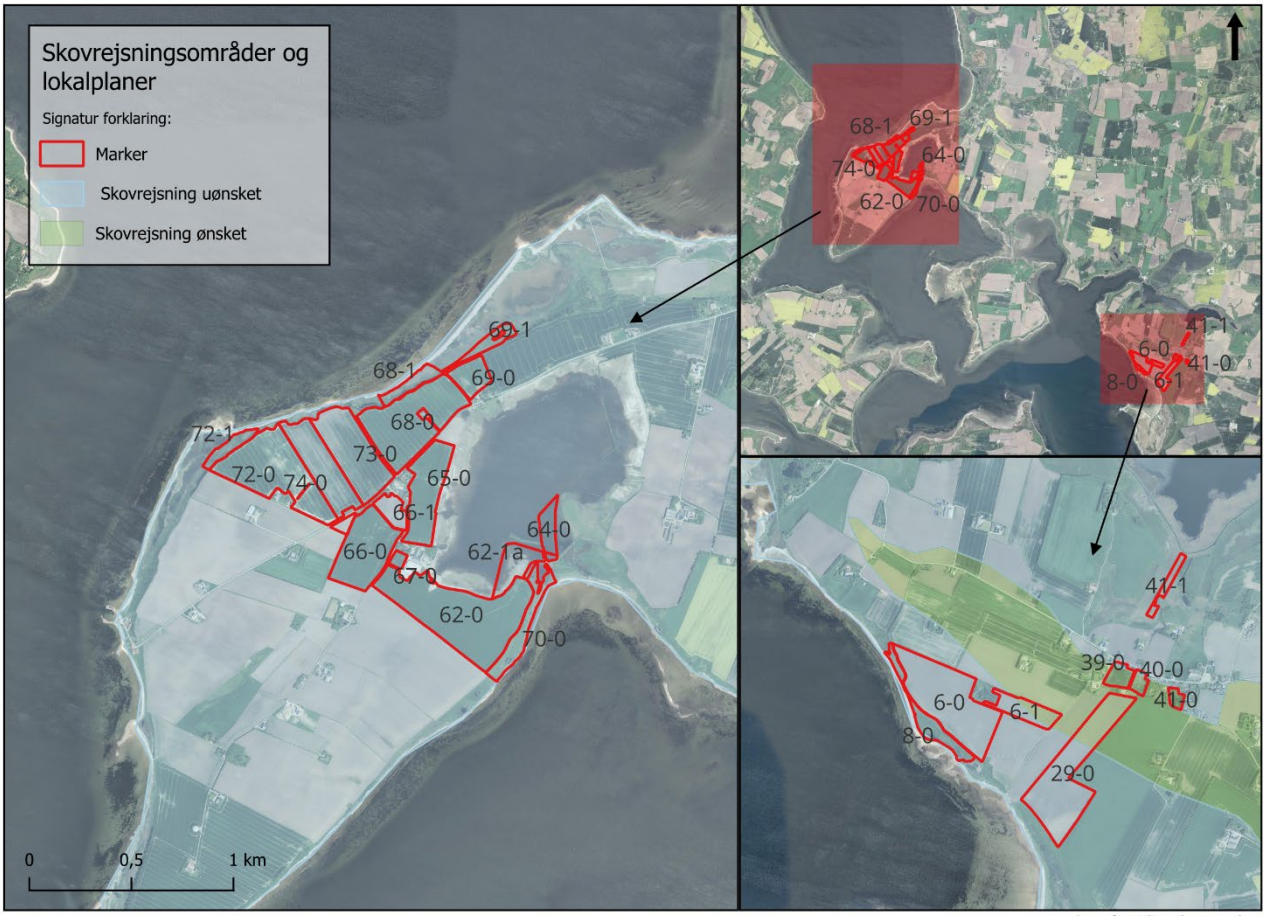

Data fra: Klimadatastyrelsen

Stort set alle arealer her ligger hvor skovrejsning er uønsket. Der kan dog søges om dispensation, hvis skov er ønsket.

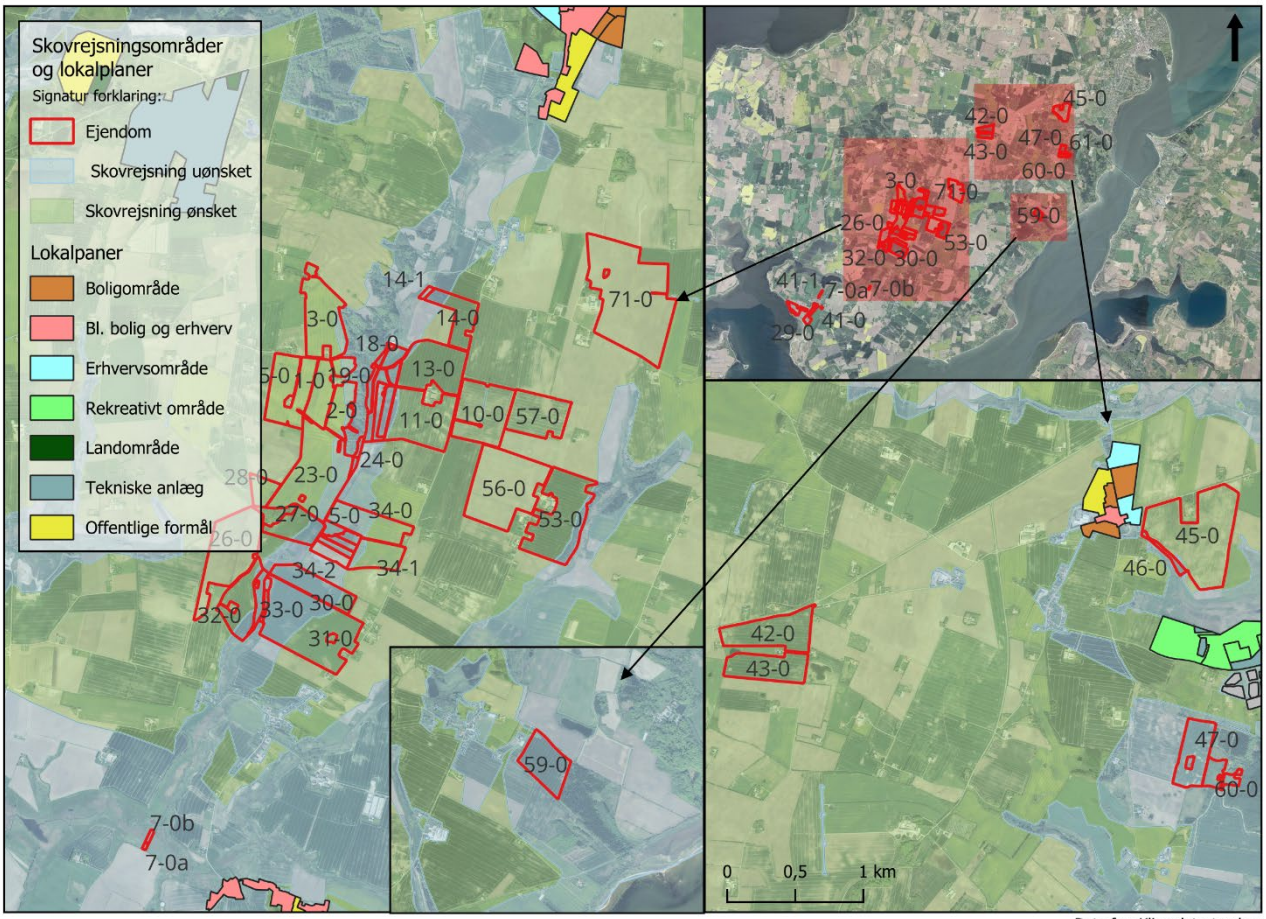

Data fra: Klimadatastyrelsen

I dette område er der større arealer med skovrejsning ønsket. Ådalene er dog holdt fri af landskabelige grunde. Det vil dog produktions- og biodiversitetsmæssigt give bedst mening at plante nye skove, i umiddelbar nærhed af de eksisterende. Så med et ønske om 250.000 ha skov på landsplan, vil der være basis for at kigge på kommuneplanerne for hvor skovrejsning er ønsket.

Vandløb og terræn

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er ikke nogen vandløb i dette område, der har en indsats i vandplanerne. Dog grænser matrikel 41-1 op til den gamle pumpekanal, der er målsat.
Terrænhældningerne er væsentlige ifm. fosfortab. Fosfor er pr. kg et større problem i vandmiljøet end kvælstof. Det er væsentligt at begrænse tabet af fosfor mest muligt, af flere årsager. Fosfortab sker bl.a. ved erosion fra skråninger ud mod søer, åer og fjorden. Det er derfor en rigtig god idé som minimum at overveje at få disse til at have mere permanente afgrøder, måske brak eller permanent ekstensivering.

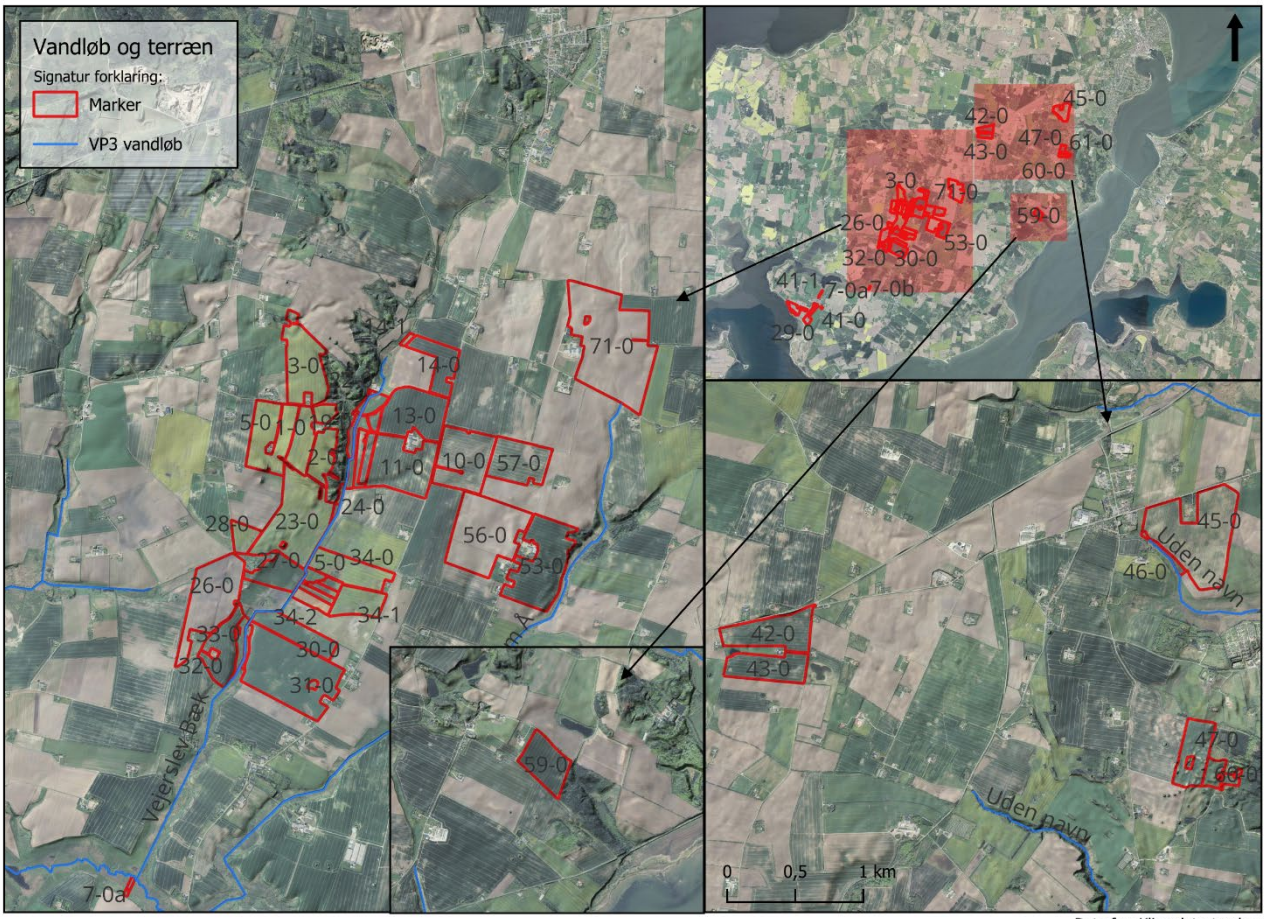

Data fra: Klimadatastyrelsen

Begge åer er udpeget til en indsats i vandplanerne. Det vil være en klar fordel for lodsejerne at tænke det samme med et vådområde eller lavbundsprojekt, så der er værditabsordning og jordfordeling i spil. I den forbindelse vil man også kunne få værditab for de skrånende arealer, så disse kan tages ud af omdrift, tættest på skrænterne.

Havvandsstigninger

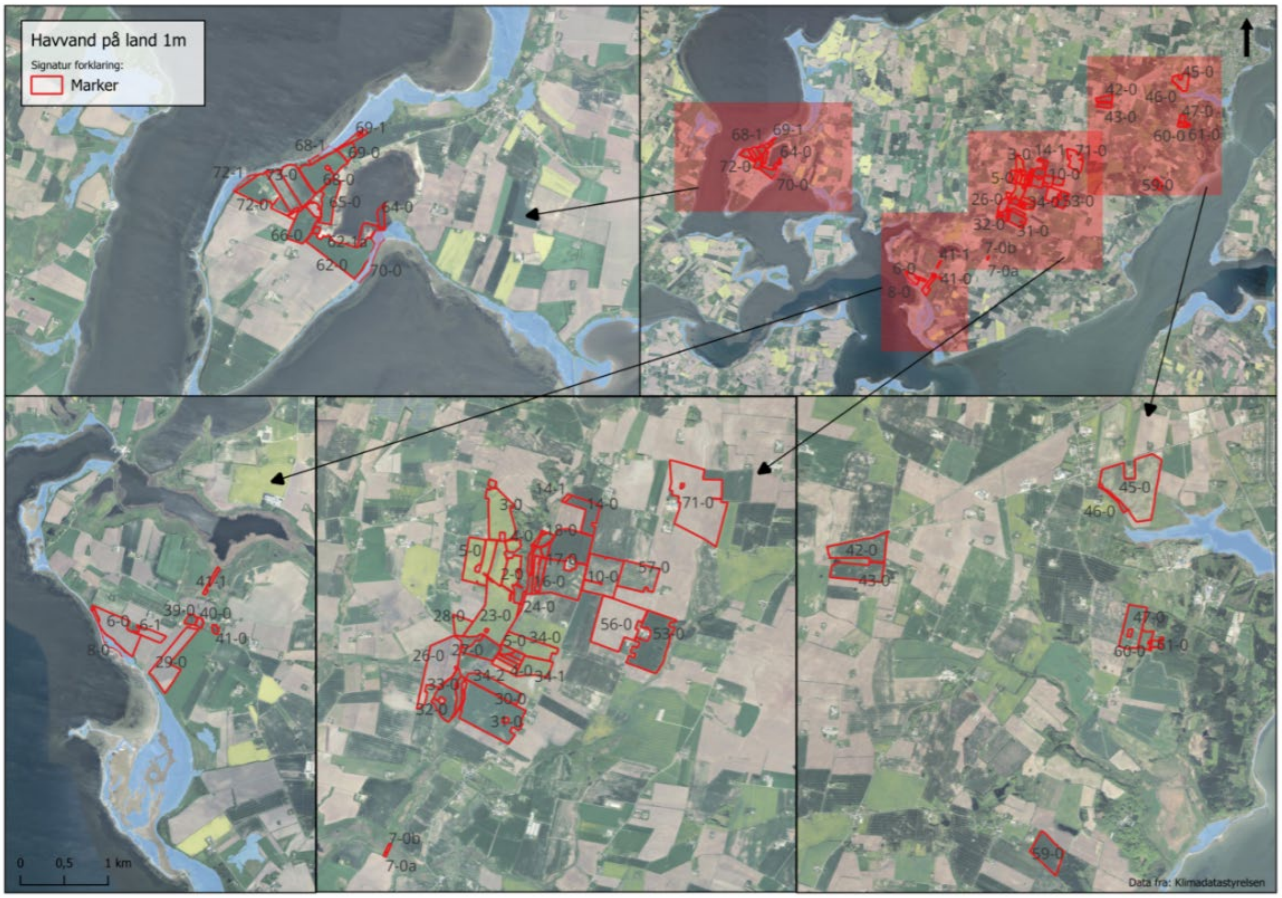

Der er bred enighed blandt forskerne på at vi ser ind i en havvandsstigning på minimum en meter i dette århundrede. Det vil påvirke en langrække af lave og kystnære arealer. Ved en meters stigning vil arealerne hos Niels ikke blive påvirket nævneværdigt da der er skrænter ud mod kysten de fleste steder. Det er kun naturarealer der vil blive påvirket.

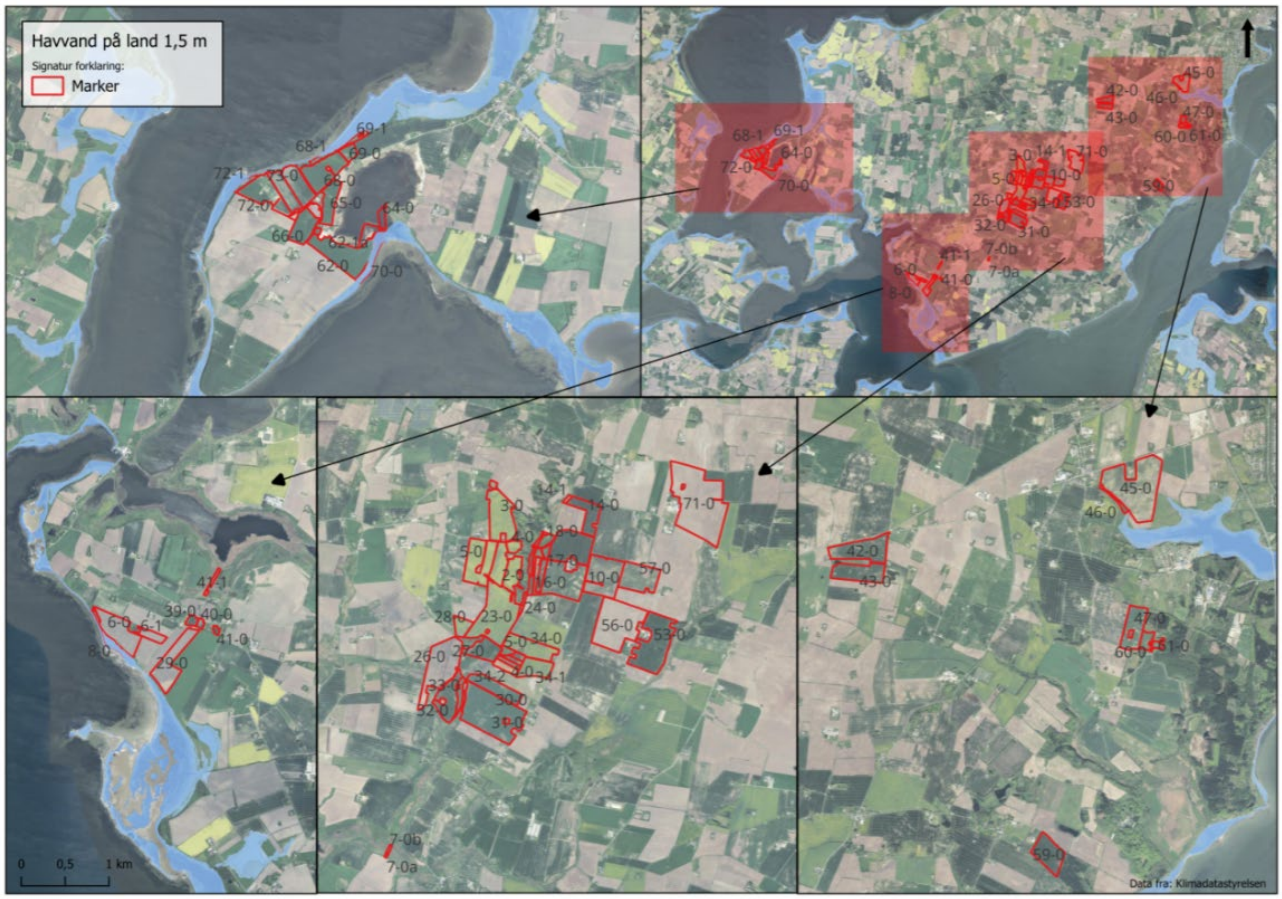

Det er ikke urealistisk at vi ser ind i en havvansstigning på 1,5 meter i dette århundrede. Det vil fortsat have en begrænset påvirkning på ejendommens arealer. Naturarealerne langs kysten er taget af vandet allerede ved en meter.

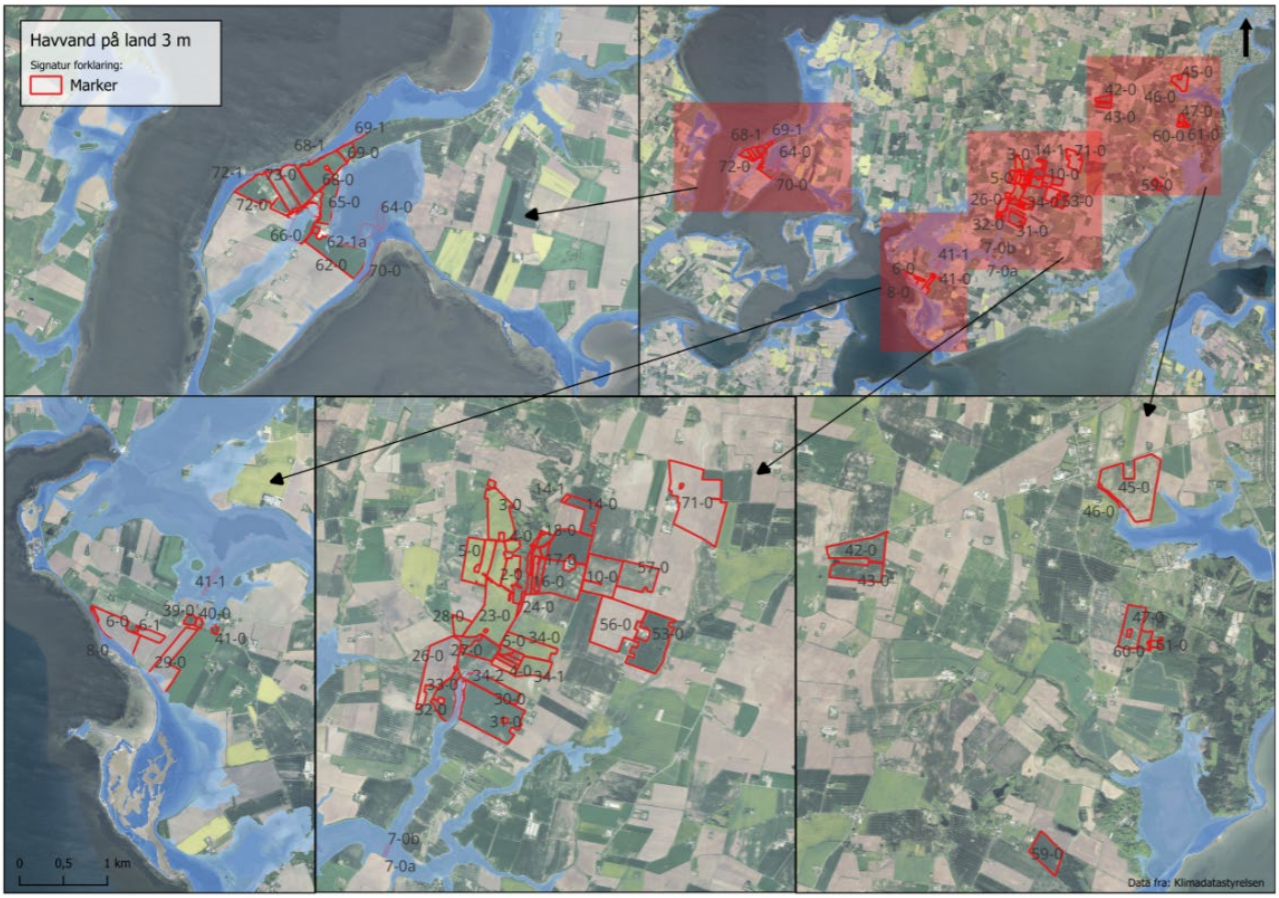

Forskerne viser også at der er en risiko for en havvandsstigning på op til 3 meter i dette århundrede. Det er ikke særlig sandsynligt, men dog en mulighed. Her vil flere arealer på Nees blive påvirket. Dog vil de fleste arealer fortsat være dyrkningsegnet.

5. Fremtidsudsigter og muligheder

Niels Dissing Clausen har en tydelig vision for de kommende år, hvor både økonomi, livskvalitet og udvikling spiller ind. Planen er at fortsætte med planteavlen i yderligere ca. 10 år, indtil maskinparken er udtjent. I den periode ønsker han at reducere gælden og gradvist gøre ejendommen til et mere passivt ejerskab, med mulighed for forpagtning og lavere involvering. Sammen med sin hustru, har Niels besluttet at flytte til Nykøbing og bruge gården som arbejdsplads fremfor bopæl, et opgør med den traditionelle opfattelse af landbrug som livsstil.

En vigtig brik i fremtiden er Staunstrup Destilleri, der allerede producerer gin med eget korn. Niels ser destilleriet som en mulighed for at skabe en stabil indtægt i vintermånederne, samtidig med at det bidrager til lokal fødevareforædling og giver ejendommen en ny fortælling, som både trækker på tradition og nytænkning.

Der er også konkrete overvejelser om naturprojekter på ejendommens mere udfordrende arealer. Niels er engageret i et projekt om genslyngning af åen ved Moutrup, som kombinerer økonomisk mening, naturhensyn og jagtværdi. Derudover er der indledende dialoger om et minivådområde på matrikel 28 og et større vådområdeprojekt langs åen. På matrikel 7e ses muligheder for permanent ekstensivering med tilskud, og matrikel 7g har potentiale for et minivådområde eller et sedimentationsbassin. Niels overvejer også skovrejsning på den mindst egnede mark, hvis det foreslås.

Samtidig er Niels bevidst om de udfordringer, der følger med nye projekter. Dårlige erfaringer med tidligere bureaukratiske processer, gør ham forsigtig over for nye initiativer og han prioriterer løsninger, hvor han selv bevarer ejerskab og kontrol. Fremtiden for de mange bygningssæt på ejendommen er også et tema, både nedrivning, oprydning og alternative anvendelser overvejes.

Samlet set, balancerer Niels ønsket om en forenklet, økonomisk bæredygtig drift med en udviklingsorienteret tilgang, hvor både destilleriet og naturprojekter kan få større betydning i takt med, at traditionel svineproduktion og livsstilsegnet landbrug afvikles.

6. Konklusion og afrunding

Ejendommen på Bjørnsagervej 5 står som et billede på et landbrug i omstilling. Niels Dissing Clausen har med respekt for familiens historie og sine egne værdier skabt en model, hvor markdrift, lokal forædling og naturprojekter sammen udgør grundlaget for fremtiden.

Niels ser ikke længere sig selv som den klassiske landmand, men som en forretningsmand, der arbejder i og med jorden. Han tør udfordre traditionen og se landbruget mere som en arbejdsplads end en livsstil, samtidig med at han værner om den historie og de værdier, der ligger i gården. Med beslutningen om at flytte til byen og gøre ejendommen til et mere passivt ejet og fleksibelt landbrug, har han valgt en vej der passer til hans egen og familiens fremtid, uden at opgive hverken stoltheden eller ambitionen om at gøre det rigtige for landskabet.

Kombinationen af moderne planteavl, lokal fødevareforædling, naturprojekter og et mere simpelt ejerskab viser, hvordan et traditionelt landbrug kan udvikles i en retning, hvor økonomi, natur og livskvalitet går hånd i hånd. Bjørnsagervej 5 står dermed som et eksempel på, at landbrug godt kan være, både forankret i lokalhistorie og åben for forandring og at et nyt kapitel kan skrives på egne præmisser.

SCREENING AF LANDBRUGSEJENDOMME PÅ MORS

Niels Holger Nordendahl
Ulleruphusevej 21
7900 Nykøbing M

PLAN 22+

Plan22+ er en femårig indsats fra Plan- og Landdistriktsstyrelsen og Realdania, som skal understøtte kommunernes klimaarbejde ved at udvikle ny viden og redskaber til at indfri klimamålsætninger gennem den fysiske planlægning.

Realdania

Plan- og Landdistriktsstyrelsen

FJORDLAND.

MORS
MORS.DK

Fakta om bedriften

Bedriftens ejer:	Niels Holger Nordendahl
Noteringstype:	Landbrugsejendom
CVR nr.:	19907791
CHR:	38526
Lokationer:	Ulleruphusevej 21, 7900 Nykøbing M

1. Introduktion

Denne rapport er udarbejdet som led i afdækningen af landbrug på Mors i forbindelse med Grøn Trepart.Formålet er at belyse de natur-, klima- og miljømæssige forhold på ejendommen Ulleruphusevej 21, drevet af Niels Holger, samt at pege på muligheder og udfordringer frem mod en mere bæredygtig drift. Rapporten indgår som en del af en samlet dokumentation for 11 bedrifter i området.

2. Beskrivelse af ejendommen

Ejendommen drives i dag af Niels Holger, som repræsenterer fjerde generation på gården. Femte generation er på vej, da to af børnene viser interesse for henholdsvis markdrift og staldarbejde. Niels Holger overtog ansvaret i 1997, da han sammen med sin far opkøbte en nabogård, og frem til 2006 drev den i et interessentskab. I 2009 blev en moderne malkestald opført, hvilket førte til en udvidelse af besætningen fra 120 til 300 køer. Stalden er indrettet med sand i sengebåse og ekstra plads, så den allerede i dag lever op til kravene for 2035, og den er bygget til at kunne rumme op til 600 køer i fremtiden. Ejendommens areal omfatter 210 hektar, heraf 150 hektar ejet jord og 60 hektar lejet. Dertil kommer aftaler om gyllehåndtering og høslæt på yderligere 100 hektar. Bedriften har en miljøgodkendelse fra 2016, der dækker 304 malkekøer, 257 kvier og 9 handyr. Produktionen er baseret på Holstein-kvæg.

Sideløbende med driften har Niels Holger investeret i udvikling af nærliggende ejendomme, som er omdannet til ferielejligheder. Derudover sælges kød fra gårdens produktion via en lukket kundegruppe med stor lokal opbakning.

Niels Holgers familie spiller en aktiv rolle på ejendommen. Hans far på 85 år, hjælper stadig til mens hustruen Mette er skoleleder på en skole i Salling. Sammen har de fire børn i alderen 14–24 år. På gården holdes også islandske heste, som indgår i aktiviteter for besøgende turister.

3. Miljø-, natur- og klimaforhold

Niels Holger arbejder aktivt med at tilpasse driften til fremtidens miljø- og klimakrav. Der har været fokus på at etablere minivådområder for at forbedre afvandingen og skabe lokal

natur, men projekterne har mødt udfordringer på grund af manglende enighed blandt naboerne. Trods dette forbliver interessen for natur- og klimaindsatser stor.

Ejendommen ligger i et åbent landbrugslandskab tæt ved kysten, med lavbundsarealer og mulighed for at støtte biodiversiteten i nærområdet. Der er ikke umiddelbart registreret rødlistearter, men der tages hensyn til naturbeskyttelse og drikkevandsinteresser i den daglige drift.

På klimafronten har Niels Holger gennemført flere tiltag. Han har omlagt arealer til mere græsproduktion, reduceret jordbearbejdningen i de sidste fem år og afprøver metanmålere fra Skou i stalden. I efteråret er der planlagt brug af Bovaer i foderet for at mindske metan-udledning. Der er også konkrete planer om at overdække gyllebeholdere og levere husdyrgødning til biogasproduktion. Solceller på staldbygningerne overvejes som et næste skridt i energiforsyningen.

4. Landskabsudvikling og kortanalyse

Høje målebordsblade

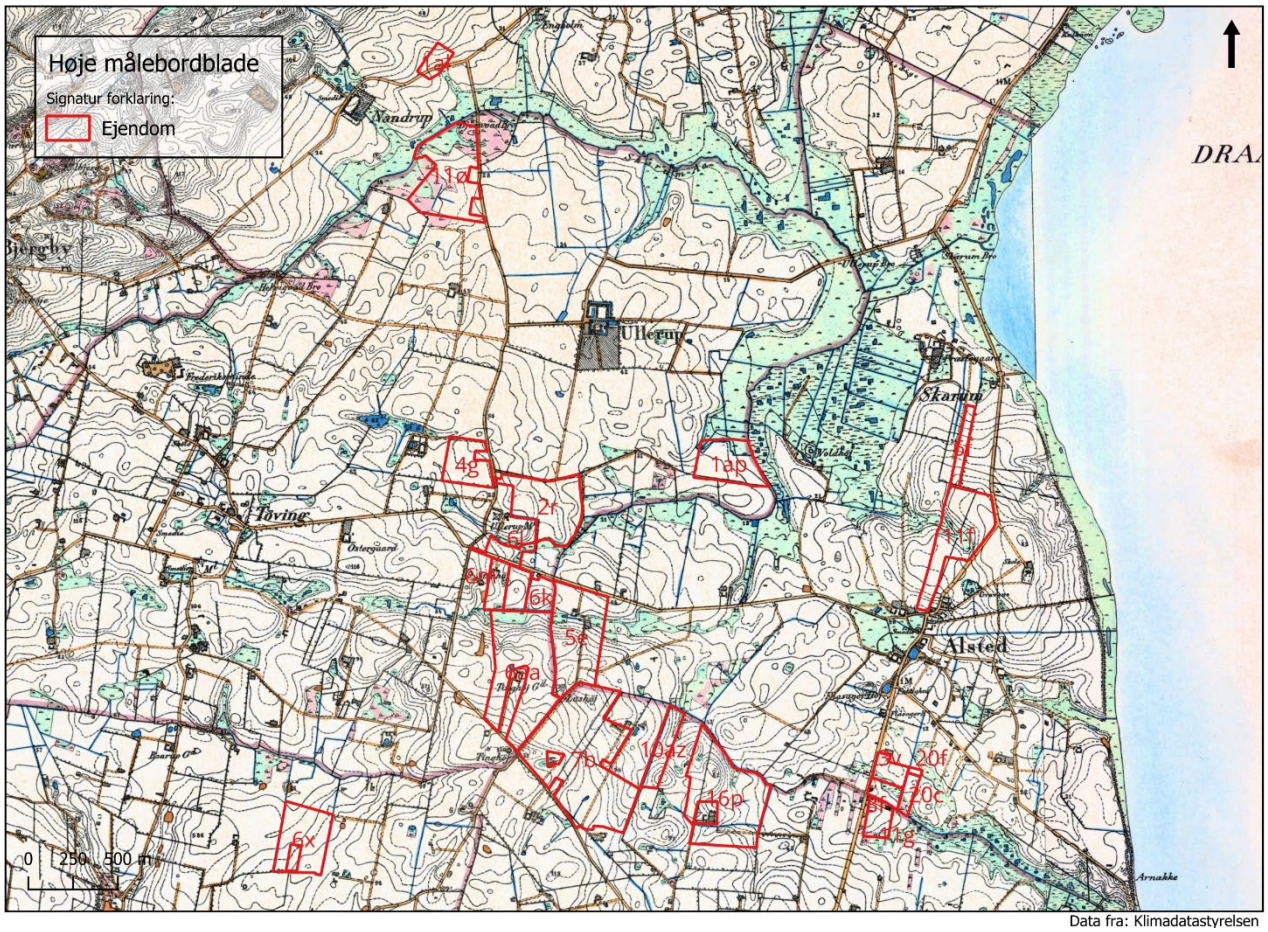

Data fra: Klimadatastyrelsen

Det første kort, af tilstrækkelig kvalitet, er tegnet i slutningen af 1800tallet. Her ses ejendommens jorde liggende i et åbnet og let kuperet landskab. Der er forskellige arealer med eng eller mose rundt i landskabet, og også tegn på at der er gravet tørv i de vådere arealer. Ejendommen har enkelte matrikler, hvor der er dele der er registeret som eng eller

mose. Ejendommen ligger også på det lavt område med engstykker. På de nordligste matrikler er der også lidt hede-signatur. Der er et virvar af veje i området og spredt bebyggelse.

Lave målebordsblade

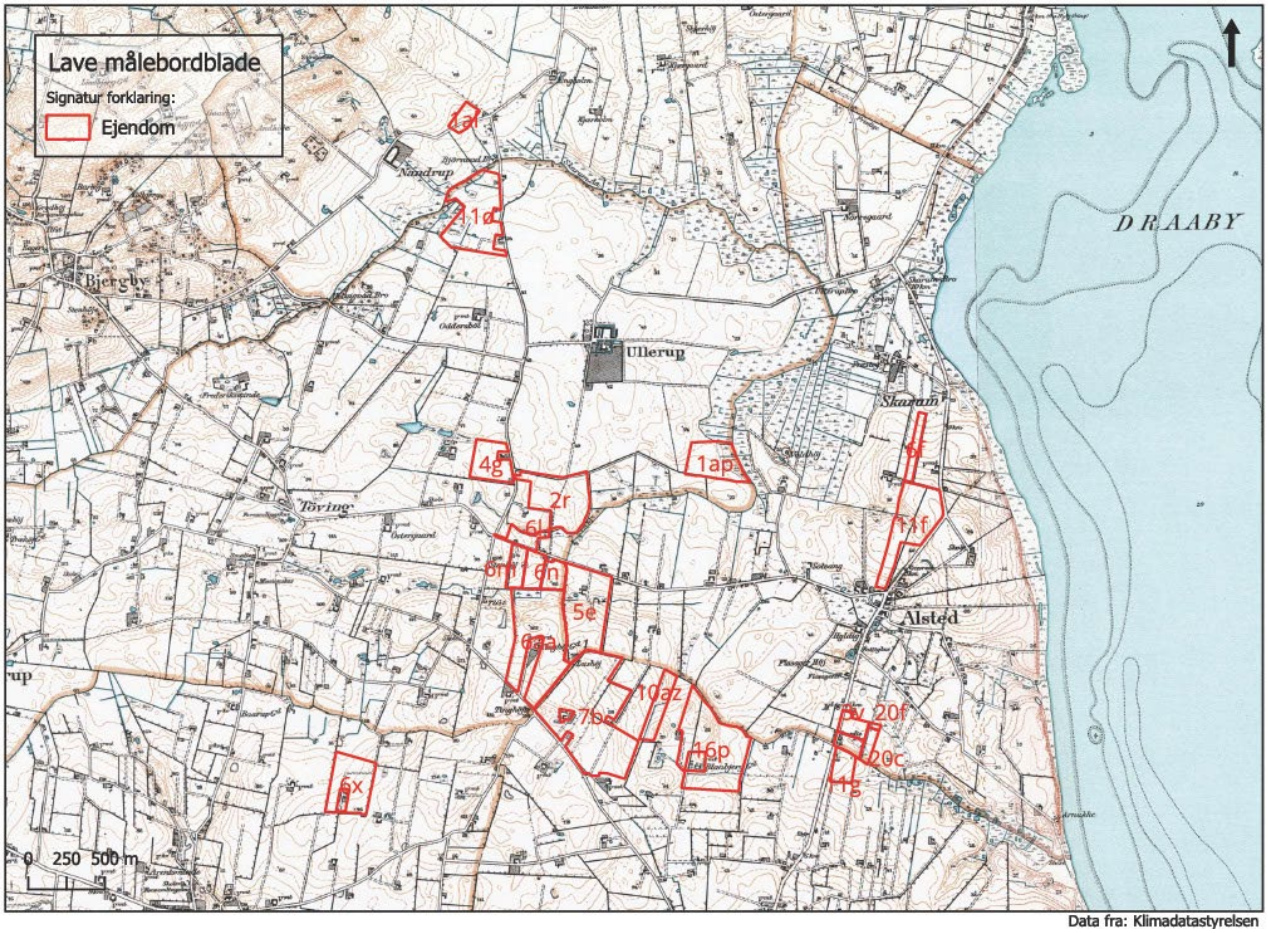

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er på kortet tegnet i starten af 1900tallet ikke sket den stor udvikling, der er dog en hel del af de våde områder der er blevet drænet, både i det store område ved Skarum enge og på strøget hvor ejendommen ligger. Landskabet fremstår meget åbent og vejene gennem landskabet er blevet lidt færre.

Luftfoto 1954

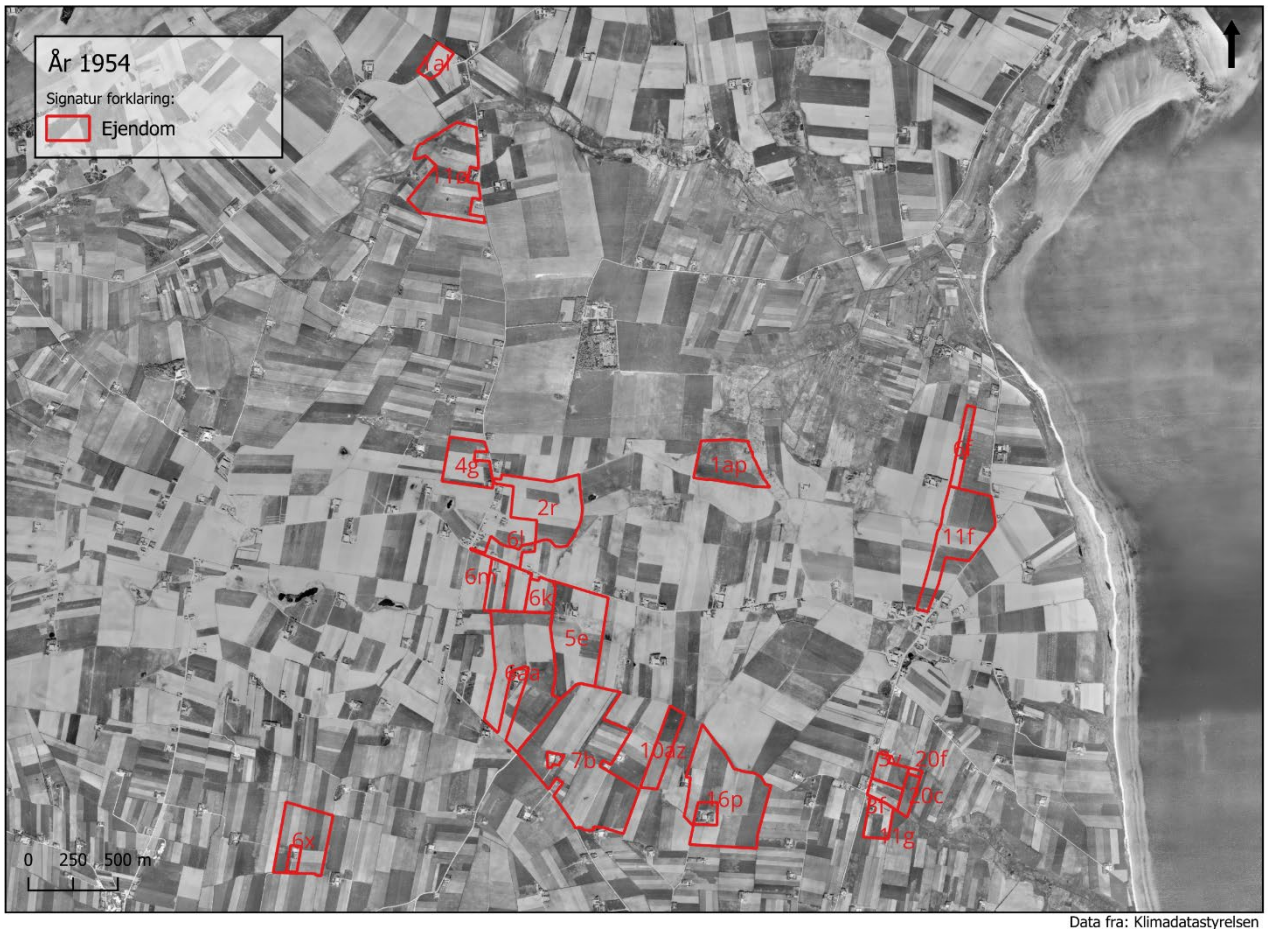

Data fra: Klimadatastyrelsen

På kortet fra 1954 viser et landskab med små marker og meget varieret sædskifte. Det ses igen at de våde arealer, både de mindre er blevet færre og det store areal ved Skarum Enge er blevet mindre. Også veje og skel i landskabet er blevet færre.

Luftfoto1995

Data fra: Klimadatastyrelsen

Her i 1995 ses det at markerne er blevet færre med større, så landskabet fremstår mere ensformigt. Skarum Enge er stort set uændret størrelse, der er enkelte arealer der var opdyrket i 1954, som igen er opgivet og gået tilbage til naturarealer. Ejendommen ses som en mindre gård på matrikel 5a.

Luftfoto 2002

Data fra: Klimadatastyrelsen

På ny, ses det at der er blevet færre men meget større marker. Matrikler der tidligere var 7-10 forskellige afgrøder er nu en stor mark. Skarum Enge ser også ud til at være uforandret i størrelse, men dog mere under tilgroning. Ejendommen ses nu udvidet til en større produktions ejendom, men nye bygninger.

Luftfoto 2024

Data fra: Klimadatastyrelsen

Nu ses et meget mere ensartet landskab. Med én mark pr. matrikel, et noget mere begrænset sædskifte. Skarum Enge er uforandret, med ses under yderligere tilgroning. Der er langt færre skel og veje i landskabet. Ejendommen ses nu udbygget med den nye store kvægstald.

Kort over rødlistearter og beskyttet natur

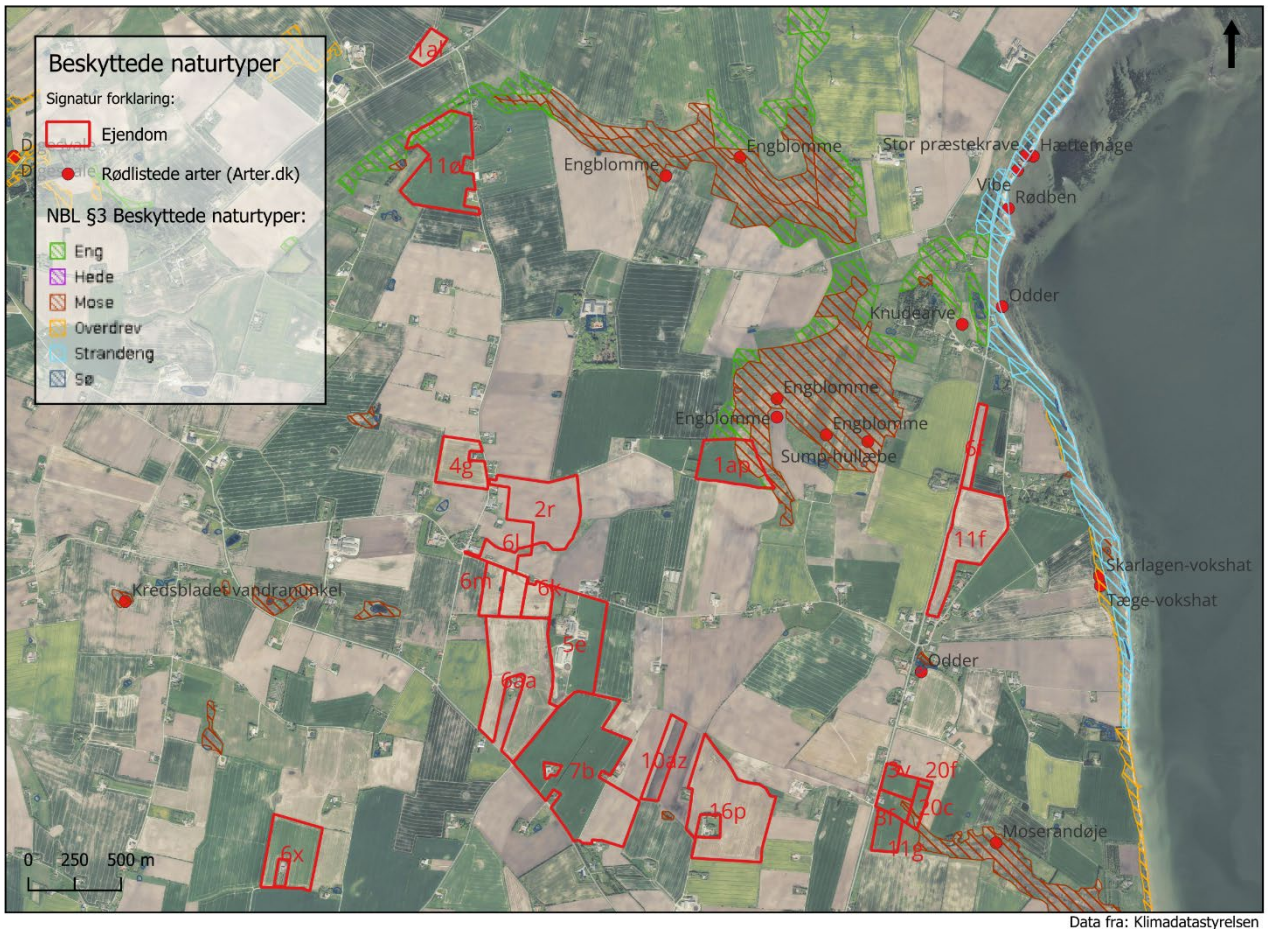

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er kun mindre dele af ejendommens jord der er §3 beskyttet natur. Lidt som eng og lidt som mose. Der er ikke registeret nogen beskyttede arter på ejendommens jorde. Men engblomme og sumphullæbe som er registeret i Skarum Enge, er rigtig fine arter, som man kan understøtte med en ekstensiv græsning og naturlig vandstand.

Kort over drikkevandsinteresser

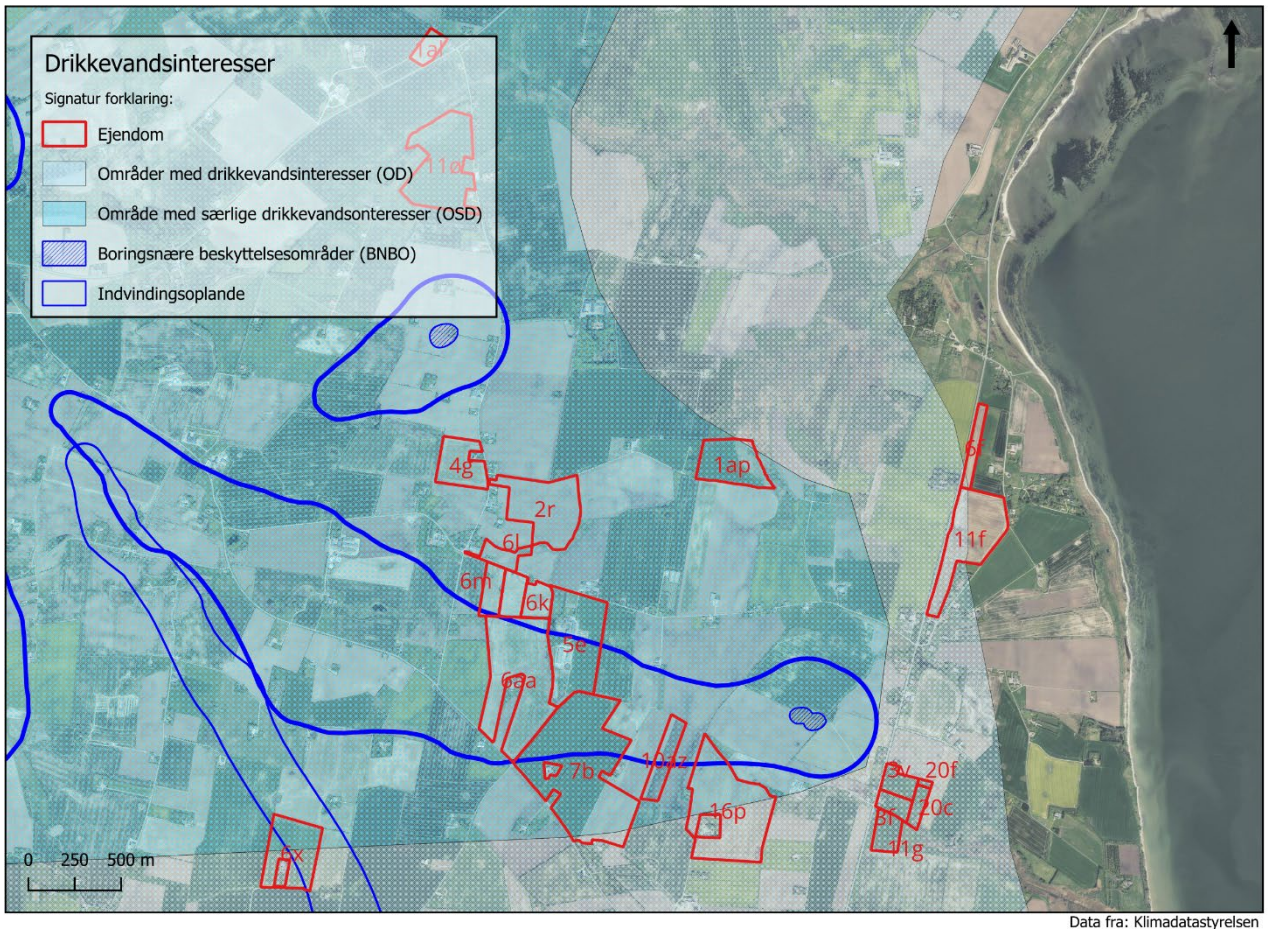

Data fra: Klimadatastyrelsen

Store dele af ejendommens arealer ligger i et område med særlig drikkevandsinteresse. Den nye kvægstald og en del af markerne ligger i et vandindvendingsopland. I 2027 skal en ny landsdækkende kortlægning af drikkevandsinteresserne være færdig. Derfor kender vi pt ikke meget til, hvad det har af konsekvenser. Det forventes at kortlægningerne ændrer sig noget, og der afventes en ny lovgivning på drikkevandsområdet. Derfor er det desværre svært at sige ret meget om konsekvenserne endnu.

Kort over lavbundsjord

Kulstofkortet viser hvor der er mere end 6% kulstof i jordbunden. De lysebrune farver viser arealer med 6-12% kulstof og de mørkebrune viser over 12% kulstof. Der er enkelte steder hvor ejendommens arealer indeholder kulstof ud mod Skarum Enge. Dette område er forsøgt opstartet som lavbundsprojekt, men desværre er der lodsejere der ikke ønsker at deltage, hvorfor projektet ikke er startet. I det sydøstligste hjørne, er der også enkelte lavbundsarealer, hvor det måske kan undersøges med mulighederne.

Retentionskort 2025

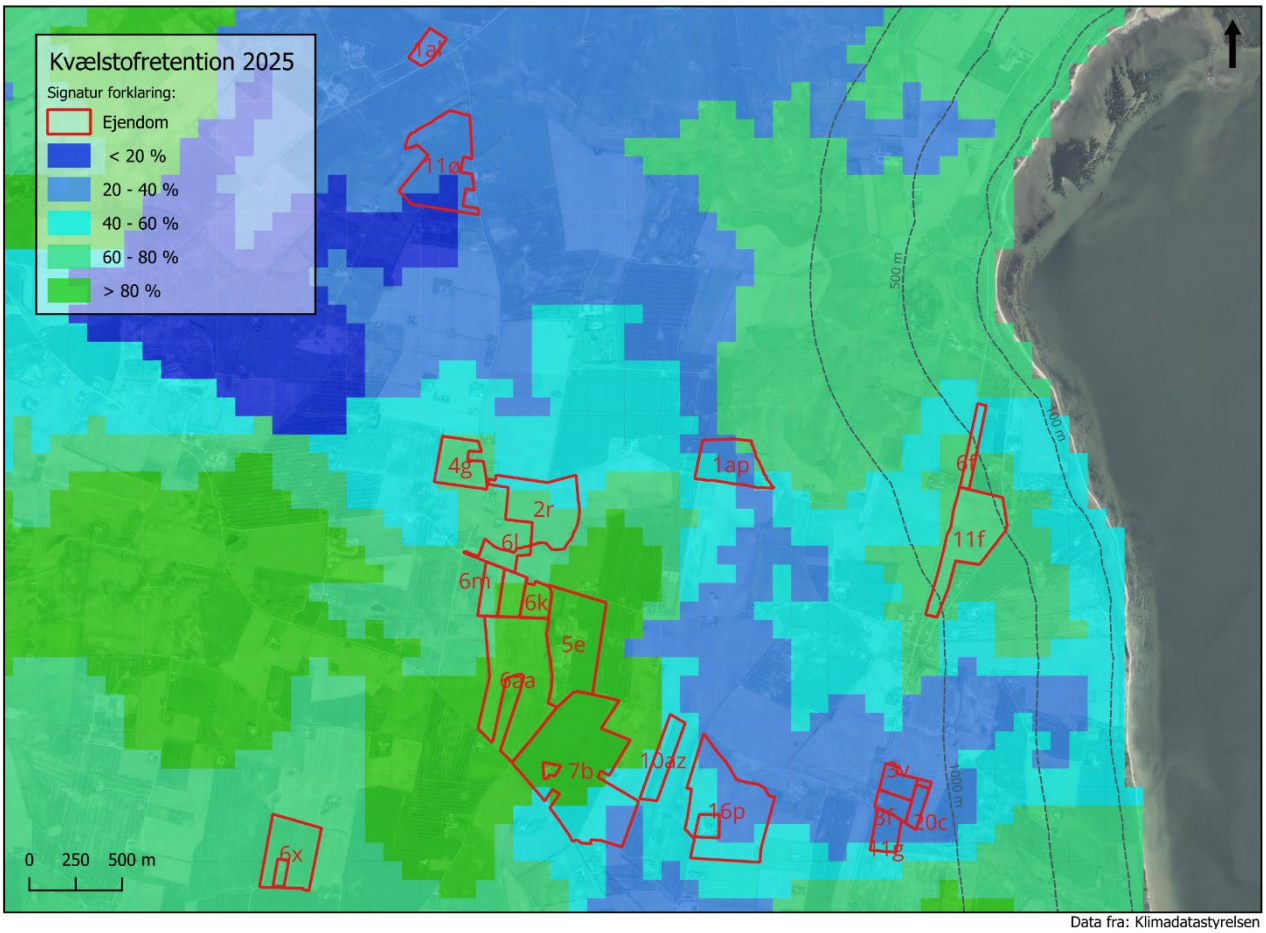

Data fra: Klimadatastyrelsen

Det nye retentionskort er betydeligt forandret fra det tidligere. Her er et meget mindre gridtnet på 100m x 100m. Det viser hvor meget af det kvælstof der forlader rodzonen, som bliver omsat inden det lander i fjorden. Her ligger jordene omkring gården rigtig fint, i den høje retentionsklasse. De nordligste arealer og arealerne i sydøst ligger i den lavere ende. Her bør man kigge på udvaskningskortet og overveje et sædskifte med en højere andel af græs for at mindske udladningen af kvælstof fra arealerne.

Skovrejsningskort og lokalplaner

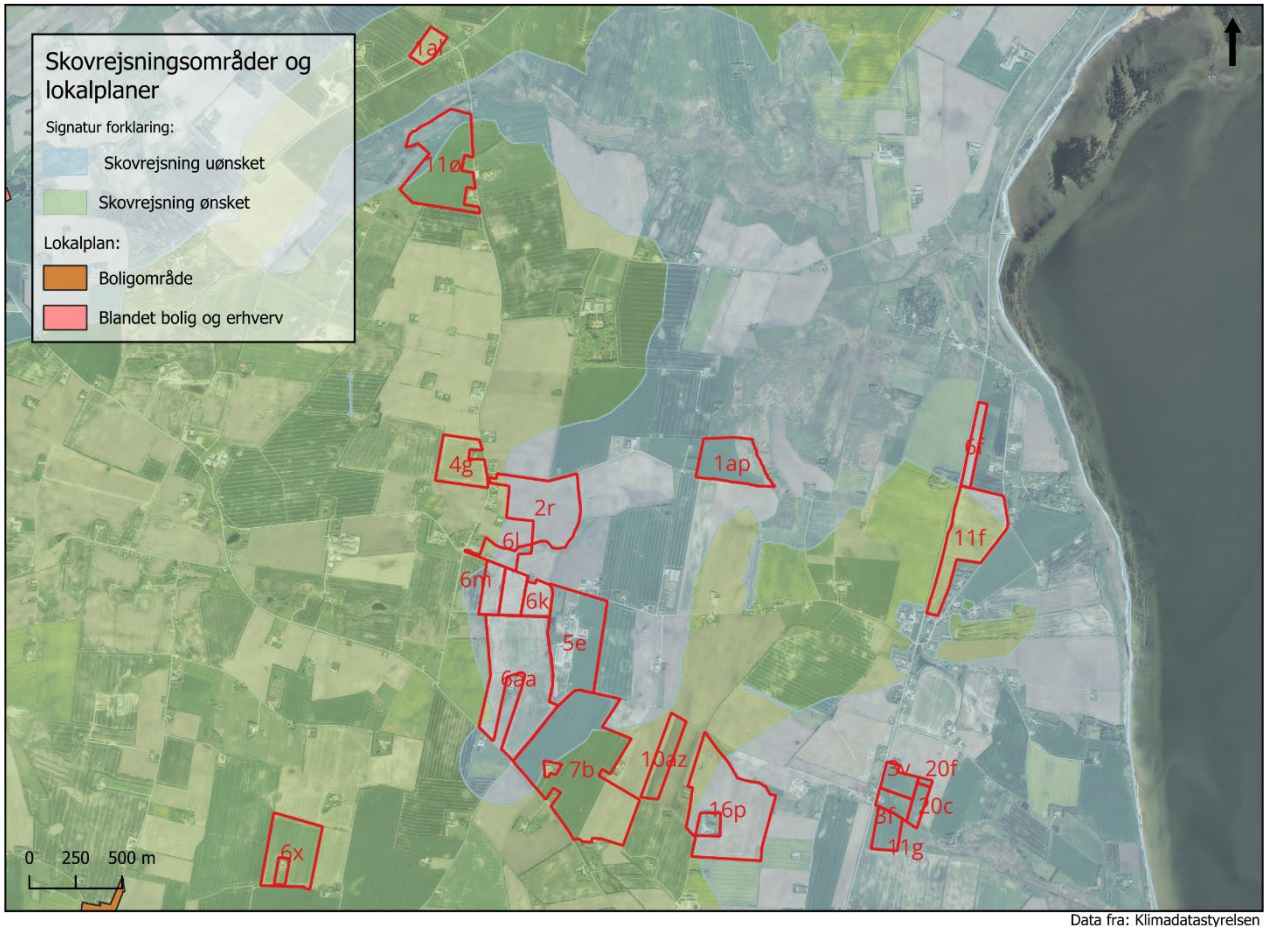

Data fra: Klimadatastyrelsen

Grøn Trepart er der en ambition om at plante 250.000 ha ny skov, dele af dette må forventes at skulle ligge på Mors. Men da hovedparten af ejendommens arealer ligger i zone for skovrejsning uønsket, er det nok knap så relevant at se ind i på denne ejendom. Desuden fungerer skov bedst både ift. biodiversitet og produktion, hvis de etableres i nærheden af eksisterende skove og i store sammenhængende områder.

Ådale og vandløb

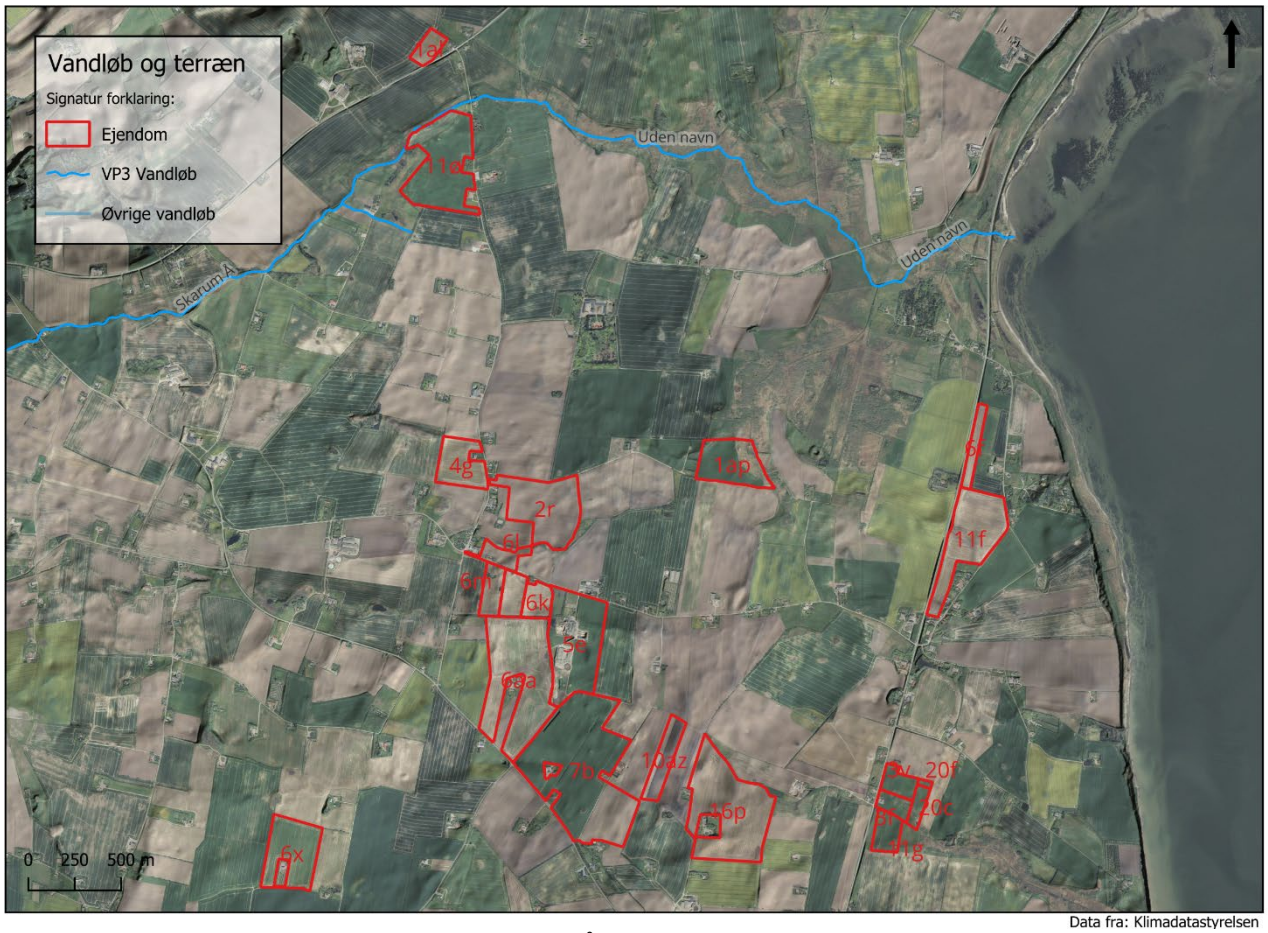

Data fra: Klimadatastyrelsen

Ejendommen har kun jord ned til Skarum Å. Disse arealer vil formentlig blive indtænkt i et evt. lavbundsprojekt i Skarum Enge i fremtiden.

Hævet havniveau og klimasikring

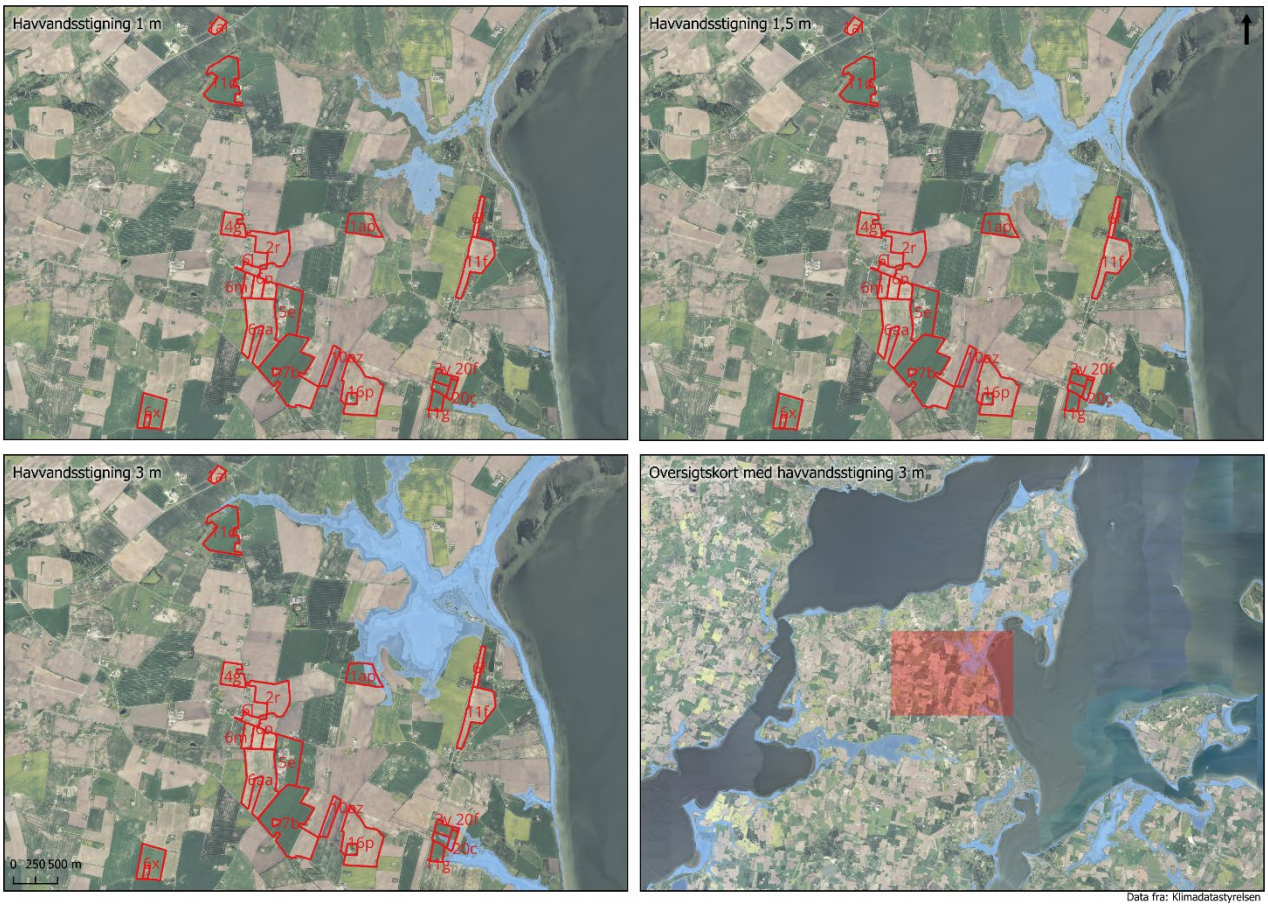

Forskerne er enlige om at der vil komme en havvandsstigning på mindst én meter i dette århundrede. Mindre sandsynligt er en havvandsstigning på 1,5 meter og helt op mod 3 meter. De arealer der bliver påvirket af en havvandsstigning, er arealer der i forvejen vil være oplagte at lade indgå i et evt. lavbundsprojekt. De øvrige arealer ligger højere i landskabet og er derfor ikke påvirket af stigende havvand.

Terrænhældning

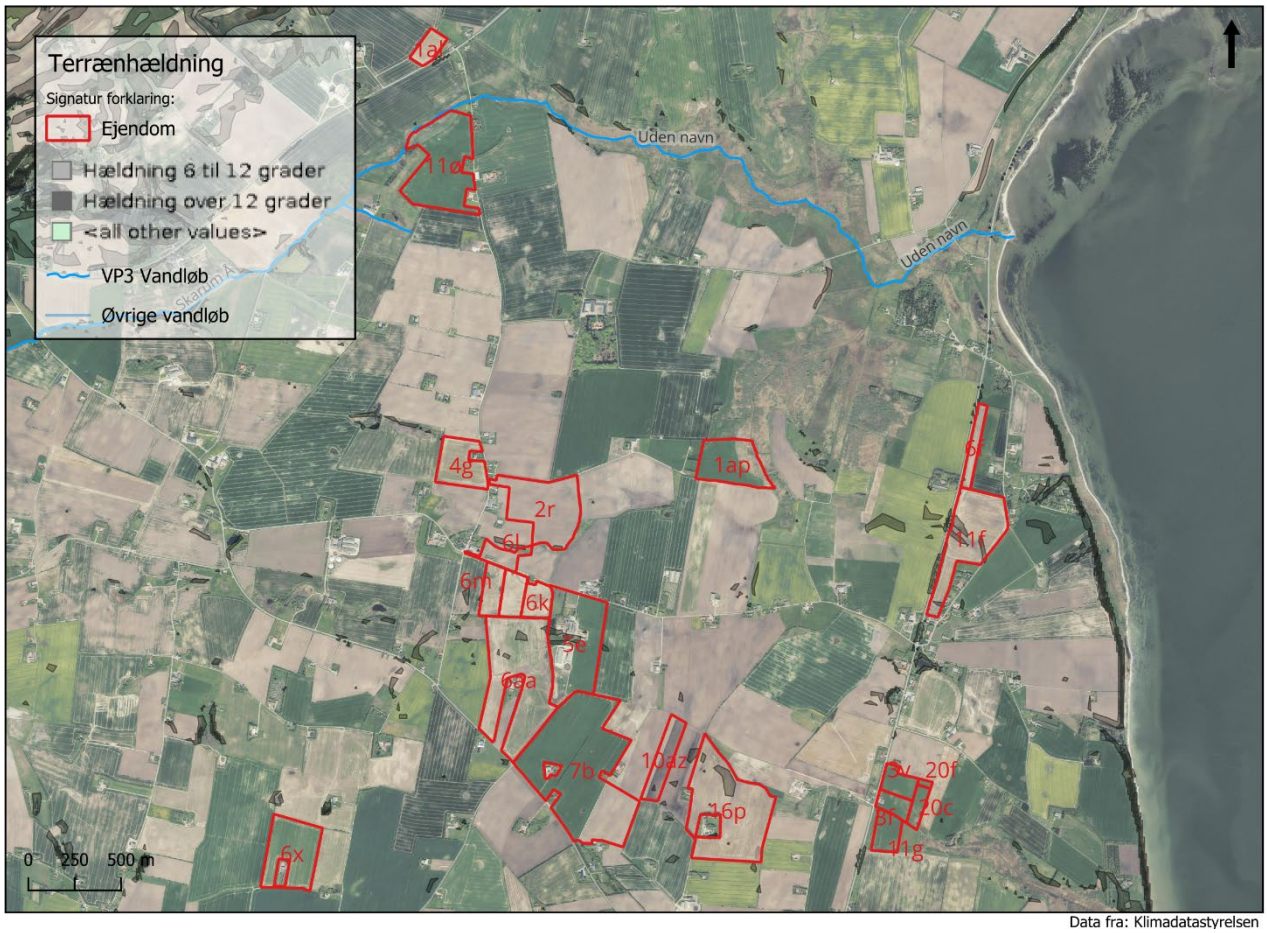

Data fra: Klimadatastyrelsen

Kortet viser hældninger i terrænet. Det man skal være opmærksom på i den sammenhæng, er at arealer med store hældninger, let erodere og dermed kan risikere at tabe store mængder fosfor til vandmiljøet. Der er enkelte steder med store hældninger på ejendommens arealer, men ikke nogen der umiddelbart afvander direkte til vandmiljøet.

5. Fremtidsudsigter og muligheder

Strategien for fremtiden er tydelig. Niels Holger ønsker at gøre bedriften endnu mere miljøvenlig og bæredygtig**,** ved at reducere andelen af majs og øge græsproduktionen. Samtidig planlægges en udvidelse til 600 køer når det nødvendige areal kan opkøbes, samt en større automatisering af malkningen med indførsel af robotter.

Ejendommen er præget af en lang historie som aktiv landbrugsbedrift, men Niels Holger har blik for fremtidige muligheder for at kombinere drift og naturpleje. Der holdes øje med muligheder for at udvikle lavbundsarealer, etablere minivådområder og rejse mindre skovområder, hvor det giver mening i forhold til den daglige drift. Det er en tilgang, der både tager hensyn til produktionen og til ønsket om at bidrage positivt til klima og biodiversitet.

Et generationsskifte er et stykke ude i horisonten, hvor to sønner, under uddannelse til landmænd, viser stor interesse for at videreføre gården. Der arbejdes målrettet på at gøre ejendommen attraktiv, både for en mulig familieoverdragelse og for fremtidig fleksibilitet.

Niels Holger ser den grønne omstilling som en mulighed, en nødvendig license to produce, hvor de landmænd der er omstillingsparate, vil kunne sikre både driften og den lokale forankring. Han er derfor også meget interesseret i jordfordeling og vurderer løbende muligheder for både driftsudvidelse og naturudtag.

Ejendommens stærke sociale engagement, særligt i forhold til unge mennesker og udsatte grupper, samt stoltheden over medarbejderne og det lokale netværk, spiller en afgørende rolle i visionen for fremtiden. Udfordringerne handler især om adgang til jord, usikkerhed om kommende lovgivning og eventuelt behov for ekstern finansiering.

6. Konklusion og afrunding

Ejendommen på Ulleruphusevej 21 fremstår som en fremtidsorienteret bedrift med dybe rødder i traditionen og blikket rettet mod bæredygtighed og grøn udvikling. Niels Holger arbejder målrettet på at kombinere økonomisk drift med hensyn til klima, miljø og natur og ser muligheder, hvor andre måske ser begrænsninger.

Med en solid base i moderne staldforhold, stærke værdier og engageret familiebistand, står ejendommen godt rustet til at imødekomme fremtidens krav og muligheder. Det gælder både i forhold til generationsskifte, grønne investeringer og muligheden for at bidrage til udvikling af lavbundsarealer, minivådområder og nye naturtyper.

Trods udfordringer, som jordmangel og lovgivningsusikkerhed præges driften af en optimisme om at fremtidens landbrug kan være både bæredygtigt, produktivt og lokalt forankret, med respekt for både mennesker og natur.

SCREENING AF LANDBRUGSEJENDOMME PÅ MORS

Pia Boe Bak og Jens Bukh Jensen
Tøving Syd 5
7950 Erslev

PLAN 22+

Plan22+ er en femårig indsats fra Plan- og Landdistriktsstyrelsen og Realdania, som skal understøtte kommunernes klimaarbejde ved at udvikle ny viden og redskaber til at indfri klimamålsætninger gennem den fysiske planlægning.

Realdania

Plan- og Landdistriktsstyrelsen

FJORDLAND

MORS
MORS.DK

Fakta om bedriften

Bedriftens ejer:	Pia Boe Bak og Jens Bukh Jensen
Noteringstype:	Samlet fast ejendom
CVR nr.:	40139494
Lokation:	*Tøving Syd 5, 7950 Erslev*
CHR/lokationer:	*88164*

1. Introduktion

Denne rapport er udarbejdet som led i afdækningen af landbrug på Mors i forbindelse med Grøn Trepart. Formålet er at belyse de natur-, klima- og miljømæssige forhold på ejendommen Damgård, drevet af Pia Boe Bak og Jens Bukh Jensen, samt at pege på muligheder og udfordringer frem mod en mere bæredygtig drift. Rapporten indgår som en del af en samlet dokumentation for 11 bedrifter i området.

2. Beskrivelse af ejendommen

Ejendommen Damgård ejes af Pia Boe Bak og Jens Bukh Jensen. Pia er uddannet landmand og jordbrugsteknolog med speciale i natur og miljø. Jens er gartner og arbejder med naturpleje og driften af en hundepension. Parret overtog ejendommen i 2019 med ambitionen om at etablere en naturplejevirksomhed med græssende dyr og en mindre gårdbutik. Familien består af Pia, Jens og deres fælles og sammenbragte børn.

Ejendommen råder over 1,3 hektar jord, men den egentlige drift foregår på 3-400 hektar, som afgræsses gennem forpagtningsaftaler og plejeordninger, særligt for kommuner og Naturstyrelsen. Besætningen omfatter omkring 70 kreaturer og 13 heste. På ejendommen er der tilladelse til at drive en hundepension med 12 bokse med udendørs løbegård, hvilket har været i drift siden 2005. Heste og kvæg er af ekstensive racer der går ude om vinteren eller er opstaldet om vinteren i en lejet stald.

Driften blev indledt i 2019 med et naturplejeprojekt for Morsø Kommune ved Fårupland. Siden er aktiviteterne udvidet med blandt andet afgræsning ved Sundby Sø, Klitmøller, Ørding Ferieby og Grunderup Sø. Pia arbejder som naturrådgiver og trækker på egne erfaringer med dyr i naturplejen. Fokus ligger på dyrevelfærd, hvor der arbejdes bevidst med lav tæthed af dyr, lang græsningssæson og respekt for dyrenes naturlige adfærd, blandt andet ved at undgå afhorning og fremme naturlige flokstrukturer.

3. Miljø-, natur- og klimaforhold

Der er ingen kendt afvanding til specifikke vandområder, og ejendommen er ikke underlagt aktuelle krav om kvælstofreduktion grundet dens størrelse. Naturplejen, der udgør hovedaktiviteten, foregår på ekstensive arealer og vurderes som gavnlig for både klima og biodiversitet. Landskabet omkring de afgræssede arealer er præget af en mosaikstruktur med både overdrev, enge og moser. Der er ikke dokumenteret forekomst af rødlistede

arter på selve ejendommen, men potentialet vurderes at være til stede, især ved kontinuerlig og skånsom græsning. Og på de arealer som parret plejer, er der masser af sjældenheder.

Ejendommen er ikke tilknyttet officielle klimaindsatsprogrammer, men der anvendes solceller. Transport og håndtering foregår med en vis begrænsning, da der kun kan transporteres fem dyr ad gangen, men der er investeringsønsker om kreaturvogn.

4. Landskabsudvikling og kortanalyse

Høje målebordsblade

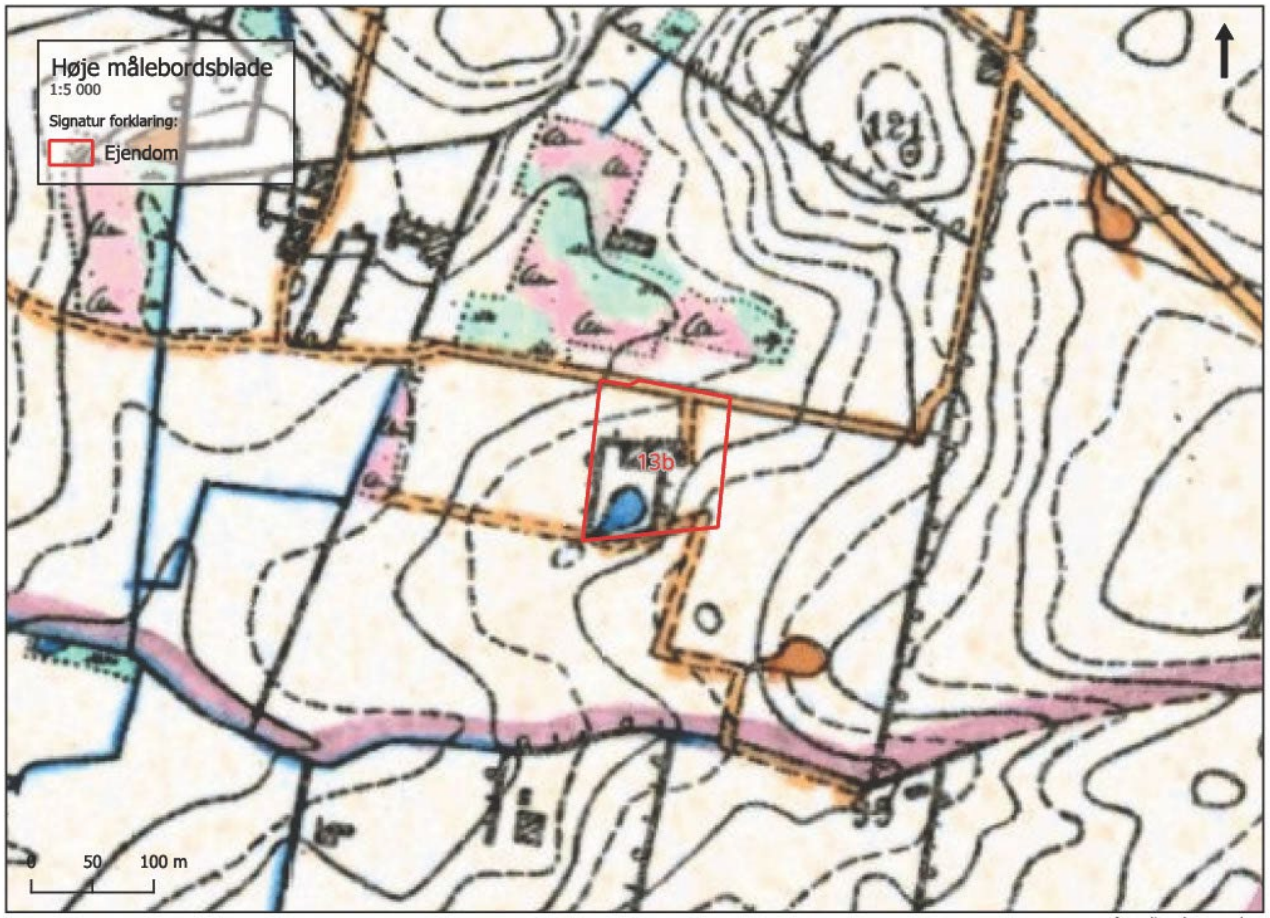

Data fra: Klimadatastyrelsen

Her på kortene tegnet i slutningen af 1800tallet, ses ejendommen liggende i et let kuperet landskab. På selve ejendommen ses en sø og selvejendommen. I landskabet omkring er der rester af hede- og engarealer. Der er en af vanding i grøfter, særligt syd og vest for ejendommen.

Lave målebordsblade

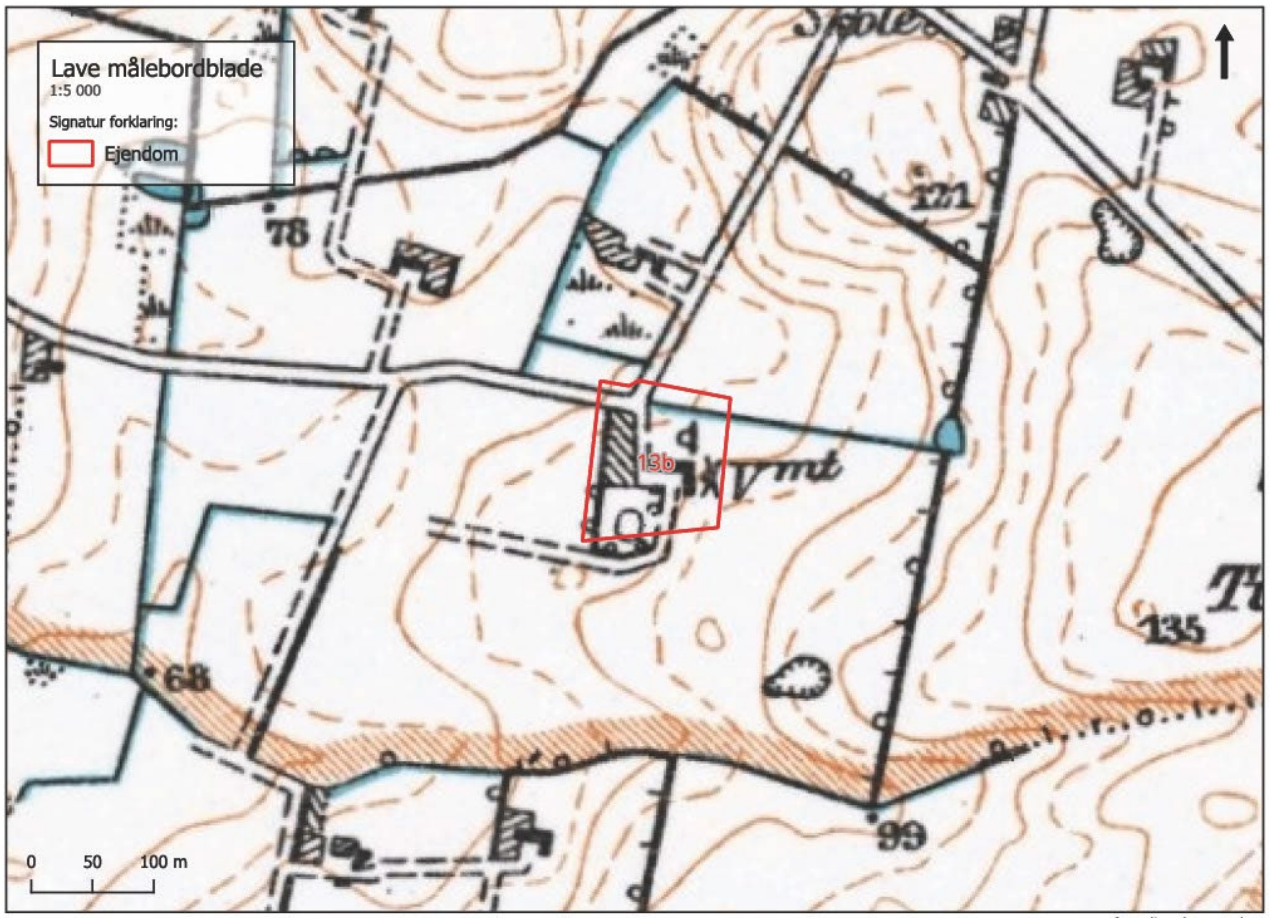

Data fra: Klimadatastyrelsen

Her på kort tegnet i starten af 1900talles ser søen ud til at være forsvundet, men det er nok en tegnefejl. Antallet af veje i landskabet er blevet færre og med et ændret forløb, og hedearealerne er forsvundet og engarealerne er blevet mindre. Der er kommet flere grøfter i landskabet omkring, der giver en yderligere afvanding af landskabet. Huset på grunden ser ud til at være bygget i den mellemliggende periode.

Luftfoto 1954

Data fra: Klimadatastyrelsen

Her ses et meget åbent landskab, med færre veje end tidligere og alle naturarealer er nu væk. Markarealerne er små og der er mange forskellige afgrøder i landskabet. Stuehuset ses nu og søen er igen synlig og stadig i samme form, der tyder på at den har været der hele tiden.

Luftfoto 1995

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er bygget en fløj mere på ejendommen og der er kommet store træer ellers er der ikke den stor udvikling på ejendommen. Søen ses fortsat. I landskabet omkring er der igen endnu færre veje og forløbene er ændret. Det ligner at have arealet er blevet udvidet ud på den syd forliggende mark. Markerne er blevet større i landskabet og der kan ses færre forskellige afgrøder.

Luftfoto 2002

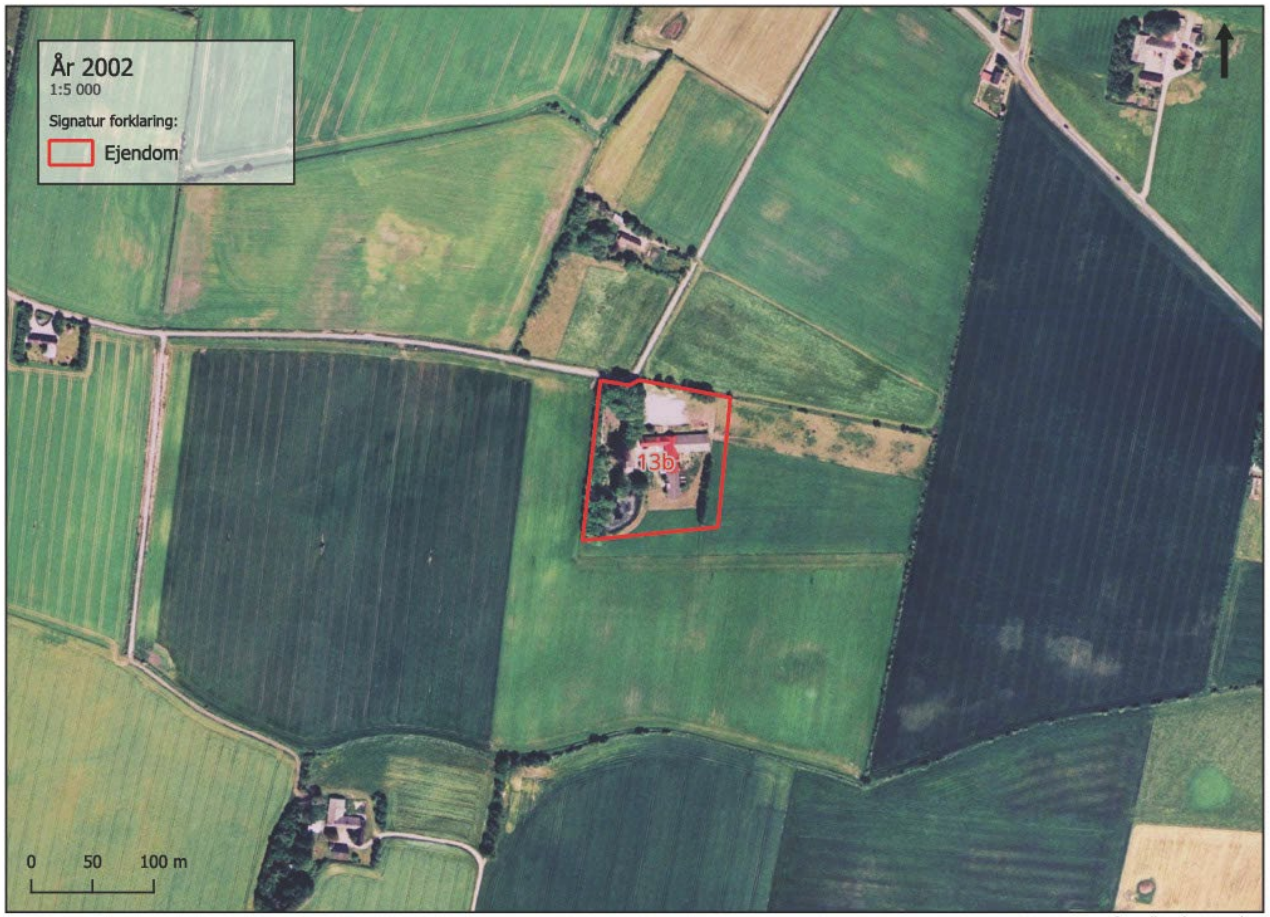

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er ikke sket den stor udvikling på ejendommen. Søen ses endnu og træerne på grunden er større end tidligere. Have arealet syd for er igen mark, til gengæld ser det ud til at der bliver drevet et stykke øst for ejendommen sammen med haven. Der er igen ændringer i vejenes forløb i landskabet. Markerne er endnu en gang blevet større. Der er også forsvundet en ejendom nordvest for.

Luftfoto 2024

Data fra: Klimadatastyrelsen

På matriklen er en stordel af de ældre tærer her erstattet af en ny alle og træer i skæl mod vest. Søen ses fortsat. Omkring er markerne endnu en gang blevet større. Arealet lige nord for ser ud til at være ekstensiveret, og den lille del af marken nord for er barklagt. Ved ejendommen sydvest for er der forsvundet en stor del af bygningsmassen.

Kort over rødlistearter og beskyttet natur

Søen i haven er beskyttet natur ellers er der ingen beskyttede naturtyper i området.

Kort over drikkevandsinteresser

Data fra: Klimadatastyrelsen

Ejendommen ligger i et område med særligdrikkevandsinteresse og inden for et indvindingsområde for drikkevand. Men i 2027 kommer der nye kortlægninger af drikkevand i hele landet og til den tid skal lovgivningen revideres, så det er vanskeligt at sige hvordan det flader ud efterfølgende.

Kort over lavbundsjord

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er ikke tørvejord på ejendommen, men på engen lige overfor ejendommen. Det kunne overvejes vådlagt, hvis det ikke allerede er tilfældet. Lige nu afgræsses den og der er kommet flere forskellige urter, siden de begyndte at afgræsse den tilbage i 2020. Den er ofte våd, selvom man prøver at dræne den.

Retentionskort 2025

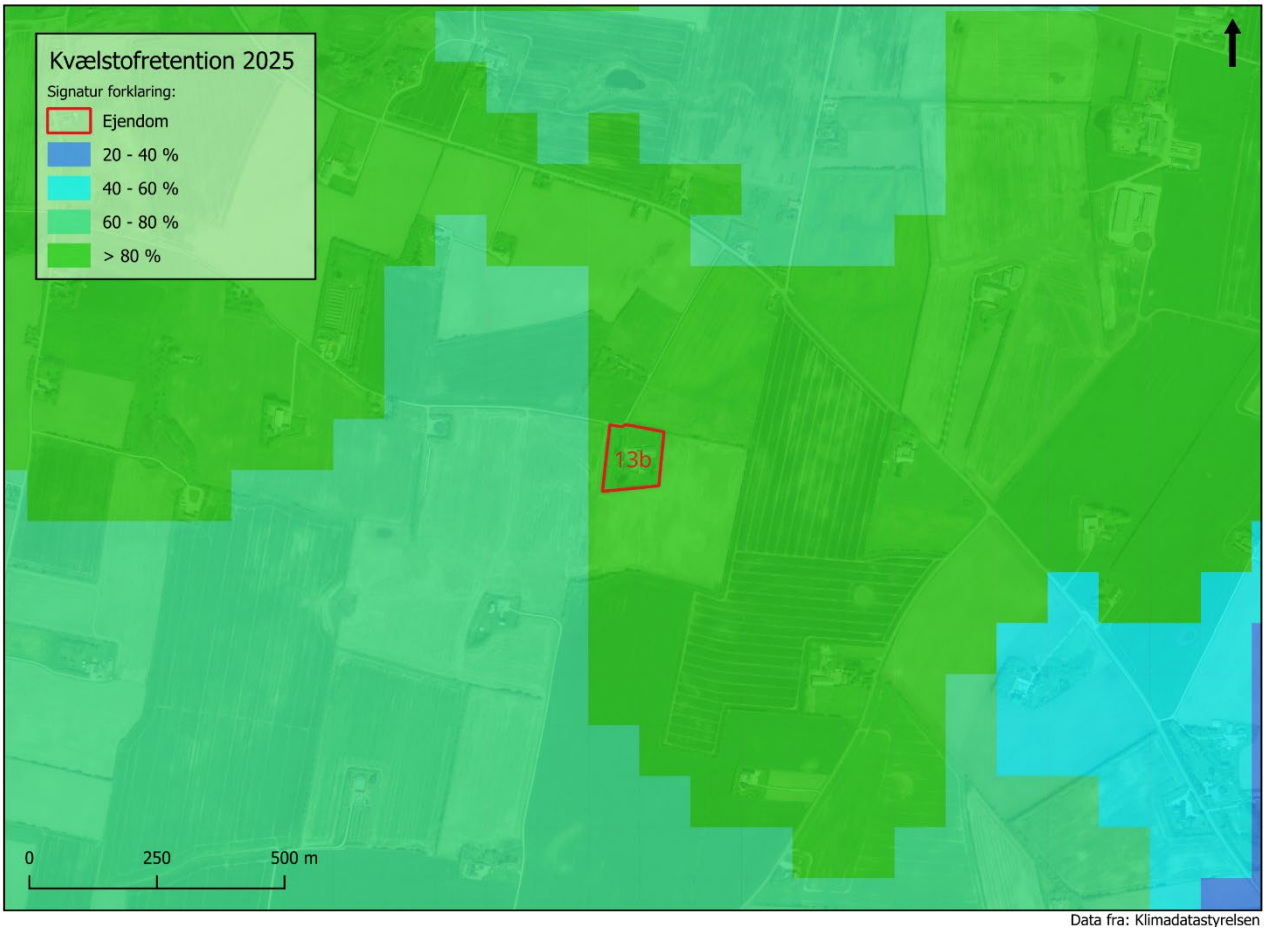

Ejendommen ligger i den højeste klasse for retention, så der er ingen grund til bekymringer ift. kvælstoftab.

Skovrejsning og lokalplaner

Data fra: Klimadatastyrelsen

Ejendommen er allerede ganske skovbevokset, og arealet for lille, så det er ikke relevant at overveje skovrejsning, selv om ejendommen ligger i et område med mulighed for skovrejsning.

Ådale og vandløb

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er ingen beskyttede vandløb i området. Kun nogle få grøfter i skel. Det forventes også at tidligere tidernes grøfter er rørlagt og endnu leder vand væk fra landskabet.

Terrænhældning

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er få skrænter i området men ikke nogen inden for matriklen. Det er væsentligt ifm. risiko for fosfortab til vandmiljøet.

Udover dette areal afgræsses arealer rundt omkring på Mors og Thy. Disse har stort naturindhold og artsrigdom. Den fugtige eng med lavbundsjord på den anden side af vejen afgræsser Pia og Jens også, og der er kommet flere forskellige urter siden de begyndte at græsse den tilbage i 2020. Den er ofte våd selvom ejer prøver at dræne den. I starten blev der taget slet på den, men nu afgræsses der kun, fordi der typisk er for vådt til at kører med store maskiner. Alt drænvand fra marken øst for kommer typisk over på det areal for at det så skal løbe ud i et dræn.

5. Fremtidsudsigter og muligheder

Pia og Jens ser naturpleje ikke blot som en niche, men som en reel fremtidsvej for dansk landbrug, særligt for dem, der evner at tænke i nye driftsformer og langsigtede naturgevinster. Visionen for de kommende år er at styrke de fysiske rammer for virksomheden, blandt andet ved at erhverve en ejendom med bedre faciliteter til vinteropstaldning, løsdrift og logistik. Samtidig ønsker de at videreudvikle deres avlsarbejde med robuste, blandede racer, hvor naturlig adfærd og lav indgriben er i centrum.

En stor del af deres drift er baseret på pleje af, på godt 400 hektar naturarealer via forpagtningsaftaler og plejeordninger, ofte for kommuner og staten. Det gør dem til en ny type landmænd, naturforvaltere med dyr, der sikrer langsigtet græsning og naturkvalitet på arealer, hvor maskiner og traditionel landbrugsdrift ikke hører hjemme. I takt med at flere lavbundsarealer, overdrev og kystnære zoner skal tages ud af intensiv drift, bliver der brug for netop denne type dyreholdere, der ønsker at være naturens forvaltere i praksis.

Efterspørgslen stiger, men det gør kompleksiteten også. Logistikken med mange små græsningslokationer, adgangsforhold, indhegning og håndtering af dyr over store afstande er en udfordring. Der er behov for bedre rådgivning og løsninger, og for anerkendelse af naturpleje som en selvstændig og legitim gren af landbruget.

For Pia og Jens er motivationen ikke bundet op på kødproduktion, men på konkrete resultater i naturen, flere blomster, flere sommerfugle, ja højere artsrigdom. Samtidig prioriterer de formidling højt og når ud til mange via sociale medier. De arbejder målrettet på at forene natur, faglighed og hverdag, og lever i høj grad som det, de ønsker at se mere af, den moderne naturforvalter med dyr som redskab.

6. Konklusion og afrunding

Damgård repræsenterer et alternativt men stærkt fremadskuende bud på fremtidens landbrug, hvor jordejerskab ikke er afgørende, og hvor naturpleje og dyrevelfærd går hånd i hånd. Gennem forpagtning og samarbejdsaftaler formår Pia og Jens at bringe naturarealer til live, som ellers risikerer at gro til eller miste værdi for biodiversiteten.

De står med stor erfaring, tydelige værdier og et engagement, der rækker ud over egen bedrift. Med Pia og Jens som rollemodeller står det klart, at der er behov for flere, der både vil og kan tage ansvar for græssende naturpleje. Ikke som hobby, men som en professionel og samfundsrelevant indsats.

I en fremtid med flere lavbundsprojekter, naturzoner og udtag af landbrugsjord vil den græssende dyreholder blive afgørende. Damgård viser, hvordan det kan lade sig gøre, med blik for naturens rytmer, dyrenes behov og samfundets forventninger. Et bud på, hvordan vi sammen kan skabe mere natur med kvalitet og mere liv på landet.

SCREENING AF LANDBRUGSEJENDOMME PÅ MORS

Sejr Bisgaard
Landbrugsejendom
Lødderupvang 27, 7900 Nykøbing M

PLAN 22+

Plan22+ er en femårig indsats fra Plan- og Landdistriktsstyrelsen og Realdania, som skal understøtte kommunernes klimaarbejde ved at udvikle ny viden og redskaber til at indfri klimamålsætninger gennem den fysiske planlægning.

Realdania

Plan- og Landdistriktsstyrelsen

FJORDLAND

MORS
MORS.DK

Fakta om bedriften

Bedriftens ejer:	*Sejr Bisgaard*
Noteringstype:	*Landbrugsejendom*
CVR nr.:	*12043147*
Lokation:	*Lødderupvang 27, 7900 Nykøbing M*
CHR:	*37261*

1. Introduktion

Denne rapport er udarbejdet som led i afdækningen af landbrug på Mors i forbindelse med Grøn Trepart. Formålet er at belyse de natur-, klima- og miljømæssige forhold på ejendommen Lødderupvang 27, drevet af Sejr Bisgaard, samt at pege på muligheder og udfordringer frem mod en mere bæredygtig og lokal forankret drift. Rapporten indgår som en del af en samlet dokumentation for 11 bedrifter i området.

2. Beskrivelse af ejendommen

Sejr Bisgaard overtog i 1986 den ejendom, som hans bedsteforældre opførte mellem 1914 og 1930, og hvor han nu bor sammen med sin hustru. De har fire børn og syv børnebørn. Sejr er uddannet tømrer og har gennem årene både arbejdet i industrien og udviklet sin ejendom, som i dag rummer en række bygninger og faciliteter, han selv har opført eller renoveret. Blandt andet er der opført maskinhuse, etableret halmfyr, ajlebeholdere, en husstandsvindmølle og et moderne spildevandsanlæg. Stuehuset er blevet tilbageført til sin oprindelige stil, og ejendommen fremstår som et vedligeholdt og solidt husstandslandbrug.

Ejendommen omfatter i alt ca. 24,4 ha, hvoraf en mindre del i dag drives sammen med datterens areal. Tidligere blev der produceret svin på ejendommen, men denne produktion ophørte i 2017, og der har siden ikke været erhvervsmæssigt dyrehold. Sejr modtager i dag hestegødning fra nærområdet og står selv for alt markarbejdet med egen maskinpark.

Sejr har været aktiv i organisationsarbejde og sidder i både ERFA-gruppe og i Fjordlands bestyrelse. Han lægger vægt på at lære nyt og deltage i netværk, og han har i en årrække været formand for deltidslandbruget i Fjordland, med stærk indsigt i landbrugets udvikling.

Der er tanker om at udvikle ejendommen fx med gårdbutik, når Sejr går på pension. Her kunne dyrkes grøntsager og andet. Gården ligger i passende afstand til Nykøbing, til at der vil kunne tiltrækkes kunder hertil.
Dette kunne måske kombineres med Sejrs store glæde ved at gøre noget for andre. Især unge mennesker der er lidt udfordret, vil han gerne arbejde mere med.

3. Miljø-, natur- og klimaforhold

Ejendommen er beliggende i det åbne land mellem flere mindre landsbyer med god afstand til bymæssig bebyggelse. Området er præget af lav befolkningstæthed og fravær af husdyrproduktion, men samtidig også af tiltagende hobbydrift og frasalg af landbrugsjord. Naturen i området rummer enkelte lysåbne arealer og mosestrækninger inden for en radius af 500-700 meter, mens beskyttet natur i kategori 1 og 2 ligger længere væk.

Ejendommen har tidligere haft våde pletter, som Sejr har drænet. Han har plantet skov på en mark i 1995, primært med henblik på jagt. Han ser dog muligheder i yderligere naturpleje eller skovrejsning, både af hensyn til biodiversitet og for at gøre ejendommen mere attraktiv for en kommende generation. Han nævner specifikt, at en omlægning til skovejendom måske ville gøre overdragelse nemmere, fx til børnebørn.

Sejr har ikke investeret i solceller, da han finder dem visuelt skæmmende og ser en begrænset miljømæssig gevinst i små anlæg. Han har derimod installeret en 6 kW husstandsvindmølle og producerer selv el til eget forbrug. Ejendommen ligger centralt placeret i det vestlige Mors, i et landbrugsområde der over tid har ændret karakter fra aktivt produktionslandbrug til et mere blandet landskab af små brug, fritidslandbrug og hobbydrift. Infrastrukturprojekter som Næssundvej har tidligere påvirket området, og byen er i dag fysisk delt af vejanlæg. Sejr oplever en vis affolkning i nabolaget, hvor flere boliger står tomme, og hvor naboer sælger jorden fra uden at reinvestere i driften.

Han har selv løbende investeret i bygninger og vedligeholdelse og opretholder en høj standard på ejendommen. Maskinerne er i god stand, og han bygger og vedligeholder det meste selv. Han har opført to maskinhuse, det seneste i 2022 og er fortsat aktiv i marken.

4. Landskabsudvikling og kortanalyse

Høje Målebordsblade

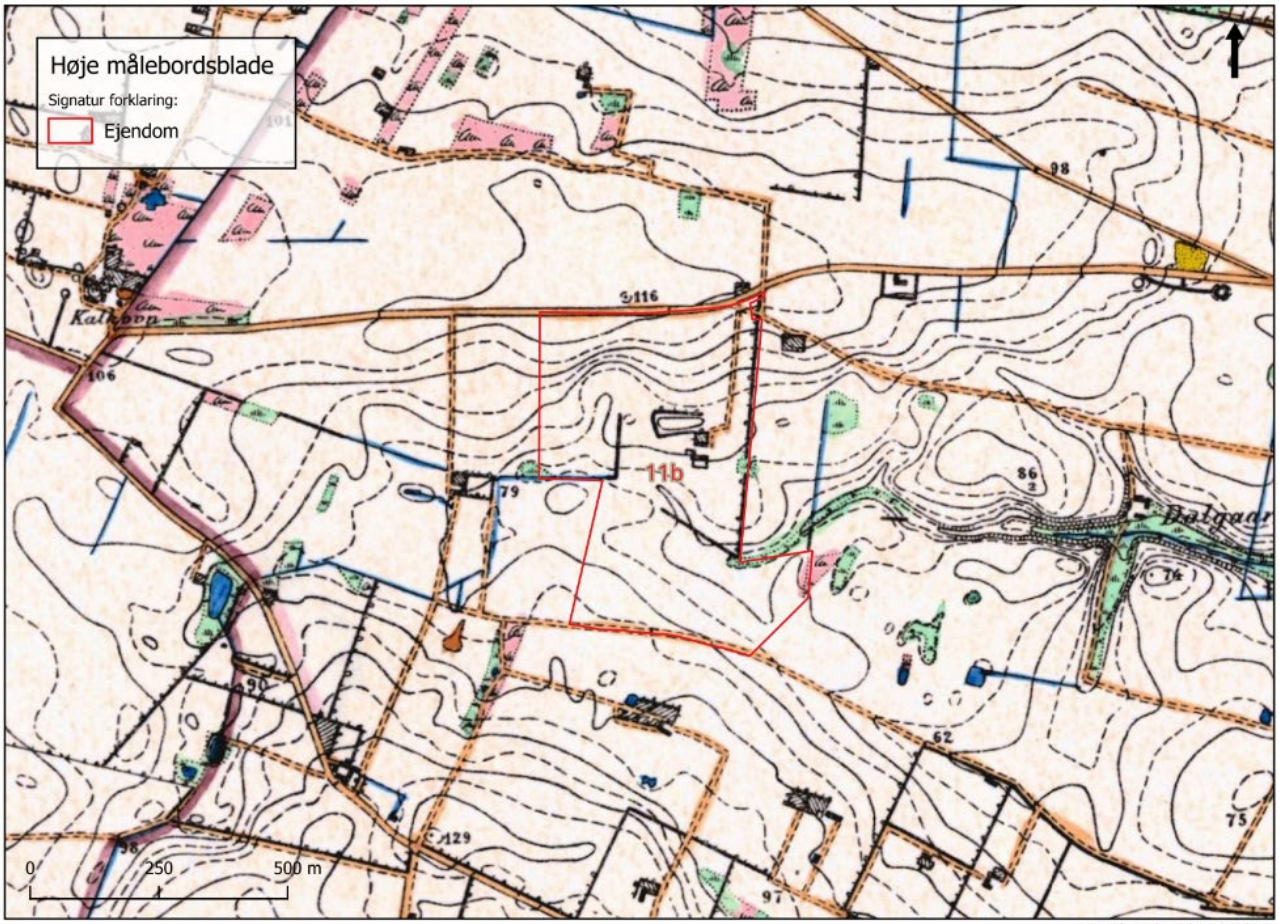

Data fra: Klimadatastyrelsen

På kortet, tegnet i 1800tallet, ligger ejendommen i et letter kuperet landskab. På selve matriklen er der ikke noget særligt at bemærke. I landskabet er der områder med eng og hede. Der er en del veje og markveje i området. Der enkelte grøfter i området, men området bærer ikke præg af at være vådt.

Lave Målebordsblade

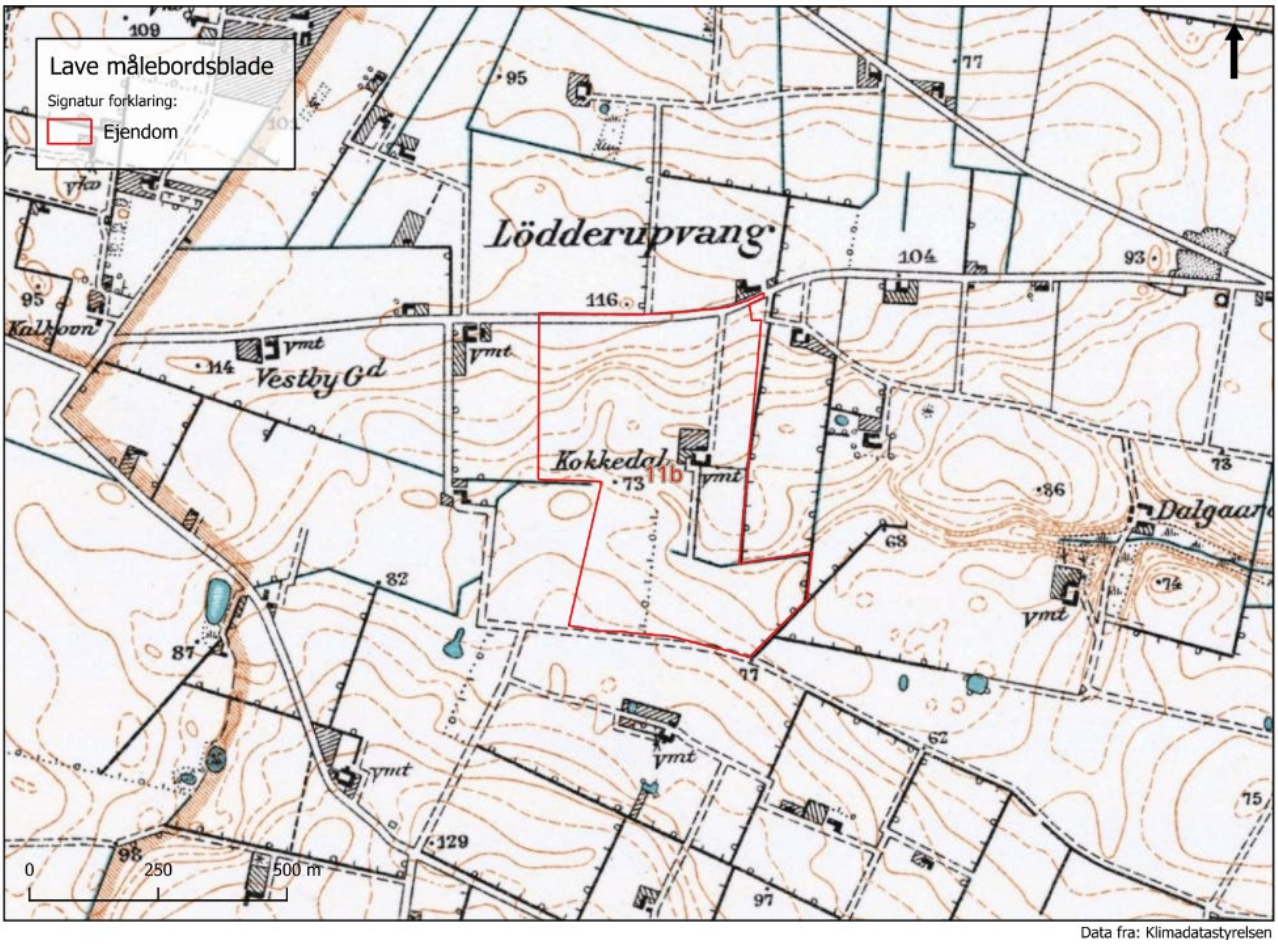

Data fra: Klimadatastyrelsen

På kortet her tegnet i starten af 1900tallet er ejendommen blevet bygget. Der er forsvundet et par diger og plantet et læhegn på matriklen. I landskabet omkring er alt nu opdyrket, eng og hede arealerne er næsten forsvundet. Det er et par søer i landskabet endnu. Grøfterne er i mellemtiden blevet rørlagt.

1954

Data fra: Klimadatastyrelsen

Her ligger ejendommen midt i et åbent landskab. Der er mange marker på matriklen og et meget forskelligartet sædskifte. Der er blevet plantet omkring ejendommen med store træer omkring haven. Generelt er der mange mindre marker i landskabet. Det ligner at der er fugtigt måske vandløb i dalen hos naboen øst for ejendommen. Der er stadig mange veje i landskabet.

1995

Data fra: Klimadatastyrelsen

Ejendommen er udvidet med en møddingsplads. Ellers er der ikke den store udvikling at se. Markerne er blevet større, her ser diger ud til at være helt væk. Billedet af de større marker ses generelt i landskabet. Mængden af ejendomme i landskabet er det samme men, nogle er blevet betydelig større. Dalen mod øst ses stadig i landskabet.

2002

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er ikke sket den store udvikling på antallet af marker på matriklen. Ej heller på bygningerne er der den store ændring. Men der er plantet skov i det sydøstlige hjørne af matriklen. I det øvrige landskab er markerne blevet større. Der er kommet en minkfarm på den anden side af vejen og andre gårde er blevet endnu større. Det fugtige område i dalen øst for ses endnu, men er noget mindre end tidligere.

2024

Data fra: Klimadatastyrelsen

På det nyeste luftfoto ses at maskinhallen der er bygget og at der er blevet færre marker inden for matriklen. Skoven i sydøst er nu vokset op. Og i landskabet generelt, er markerne blevet meget større og sædskiftet tilsvarende mindre varieret. Dalen øst for er nu blevet lidt større igen.

Beskyttet natur og beskyttede arter

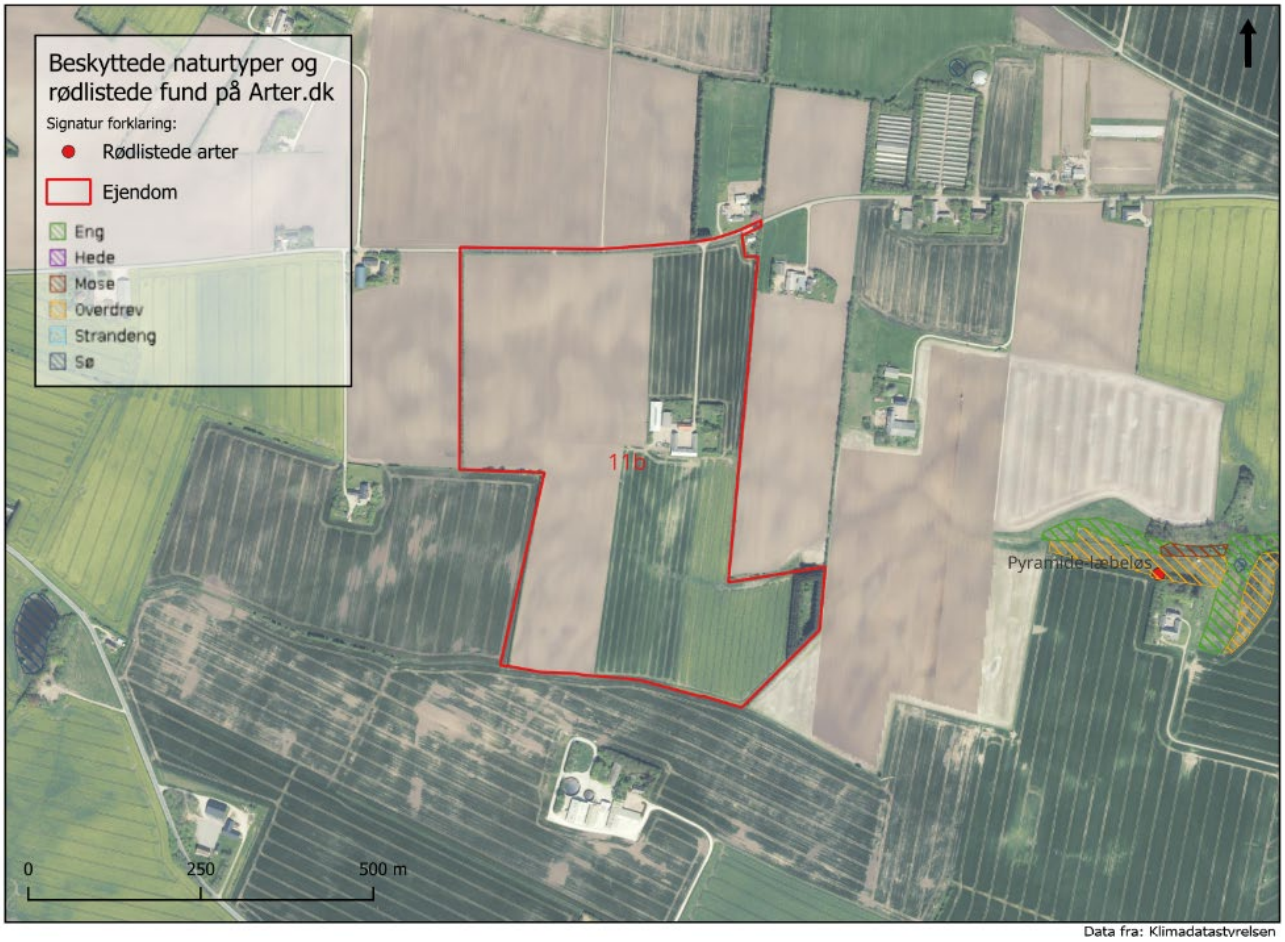

Der er ingen beskyttede arealer på matriklen. Der er dog en sø og dalen øst for der er beskyttet natur. I hele området er der kun registreret en enkelt beskyttet art, pyramide læbeløs, ellers er der ikke beskyttede arter registeret i landskabet.

Lavbundsjord 2022

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er ikke tørvejord registeret på ejendommen.

Retentionskortet 2025

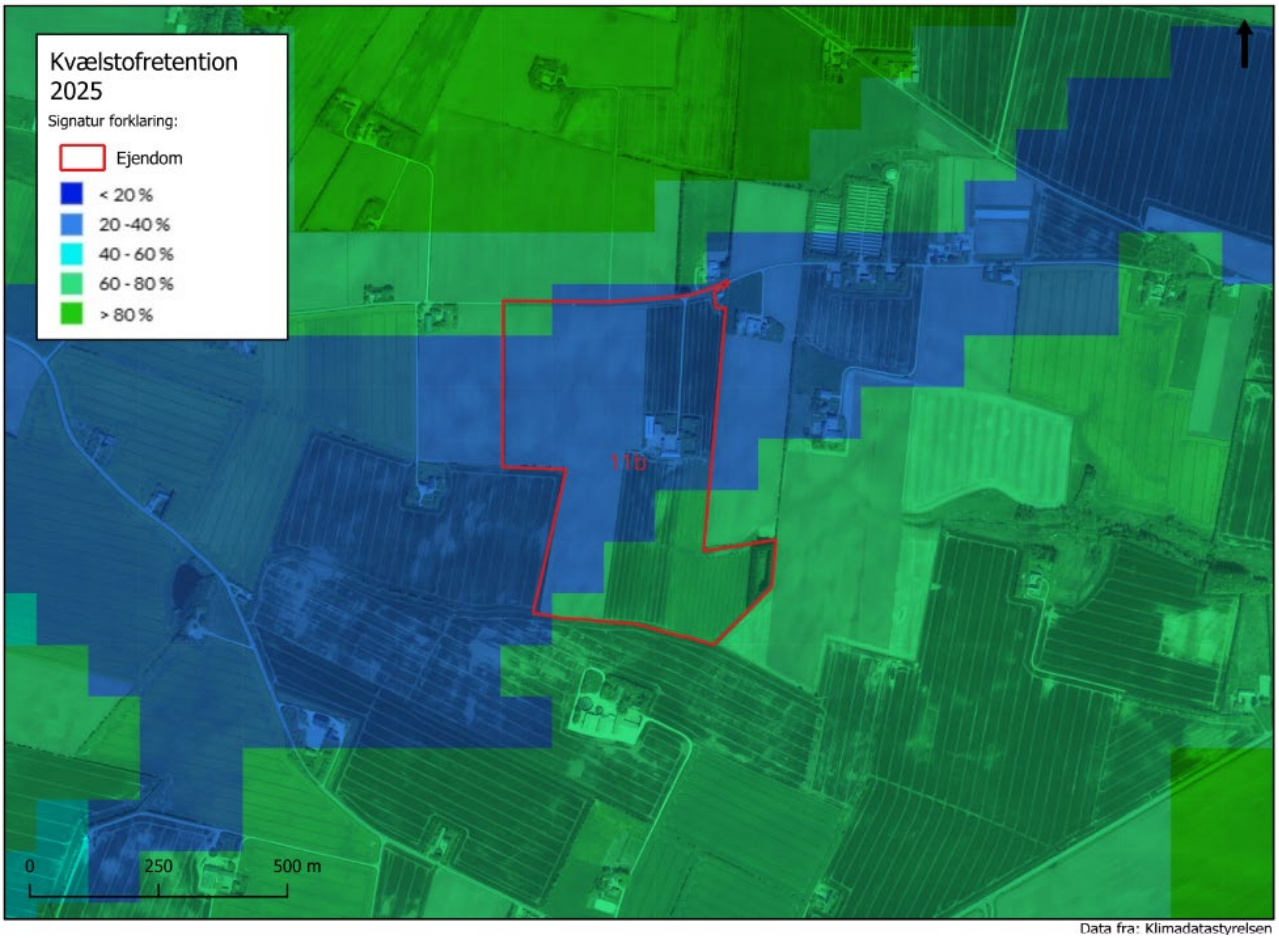

Retentionskortet viser hvor meget af det kvælstof der forlader rodzonen som bliver omsat inden det havner i havmiljøet. Her ligger ejendommen og hovedparten af jorden i et område med den laveste retention. Her bør vi kigge på udvaskningskortet, der kommer snarest, hvor stor en del af kvælstoffet der er beregnet til at forlade rodzonen. Hvis der fortsat er udfordringer, kan det være en løsning at se om der kan skabes et vådområde eller minivådområde, der kan være med til at rense vandet for kvælstof inden det kommet til havet.

Drikkevandsinteresser

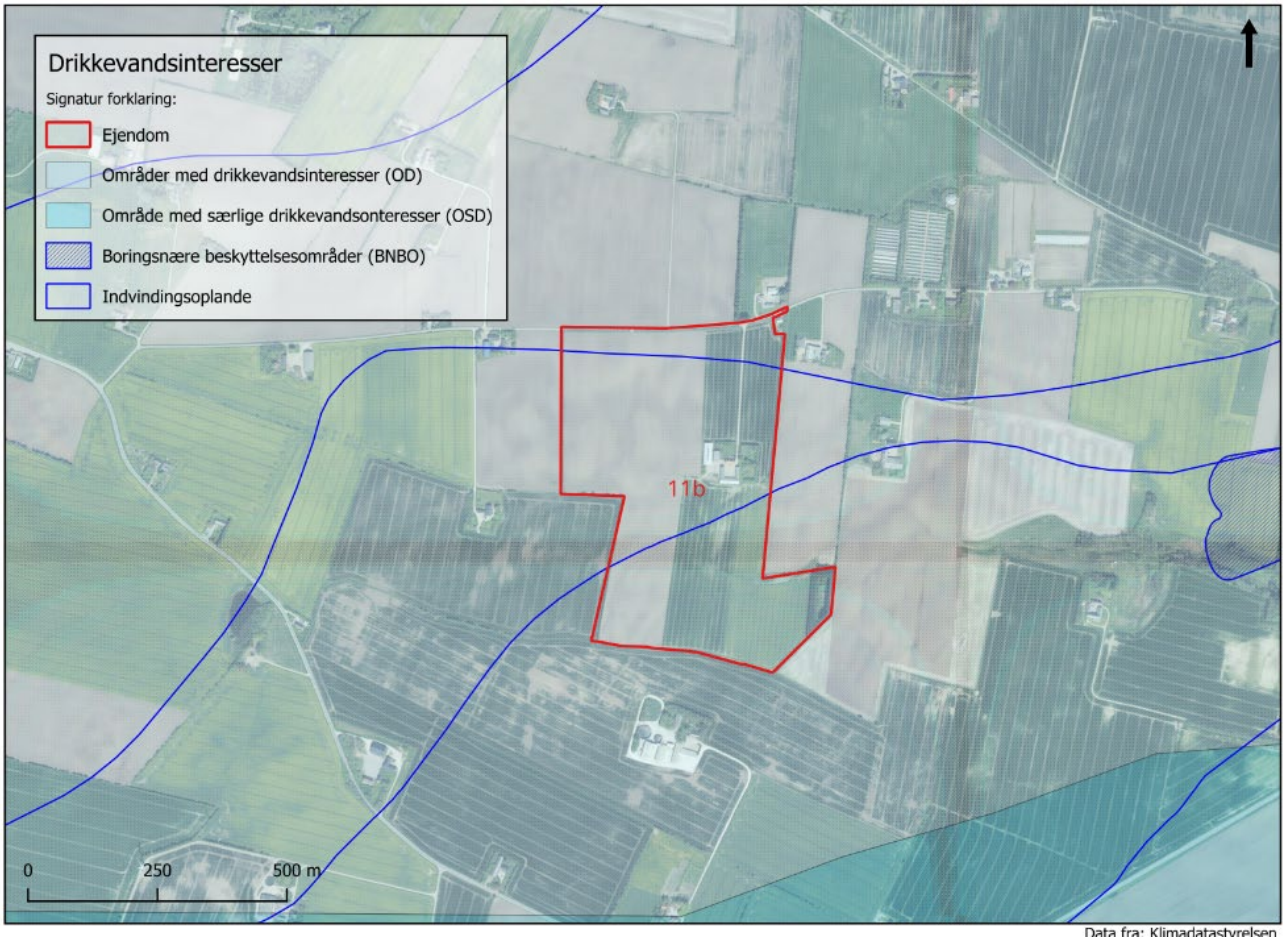

Ejendommen ligger til dels i et indvindingsområde til drikkevand. Og generelt i et område med drikkevandsinteresser. Der kommer en ny kortlægning af hele landet og drikkevandsinteresserne i hele landet i 2027, hermed er det også planlagt at lovgivningen skal opdateres, så vi afventer denne opdatering før vi kan sige så meget om forholdene for drikkevand.

Skovrejsning

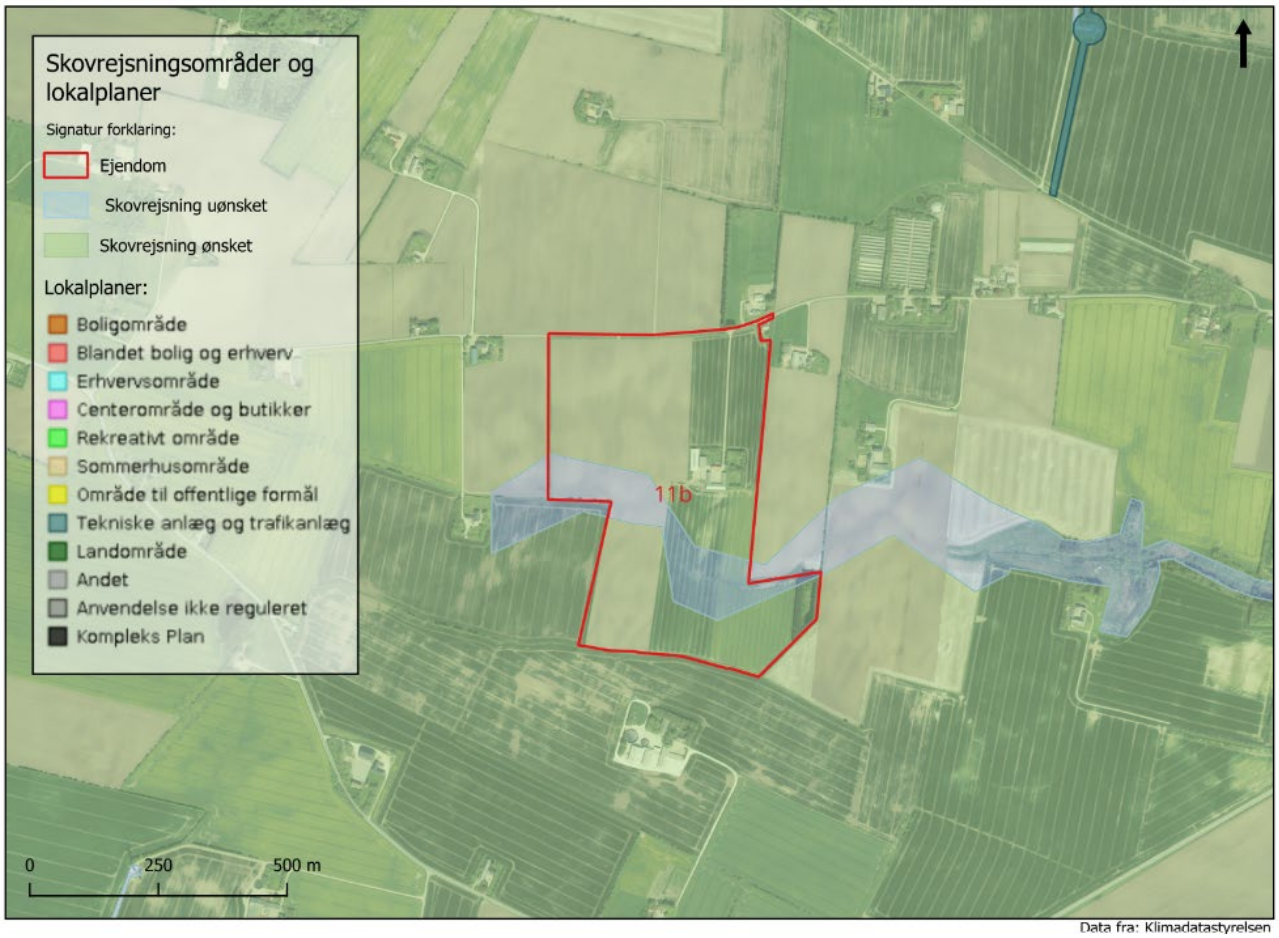

Hovedparten af ejendommen ligger i et område med skovrejsning ønsket, kun det lavere terræn der går over mod dalen, er skovrejsning uønsket, for at holde åbne kig i ådalene.

Ådale og vandløb

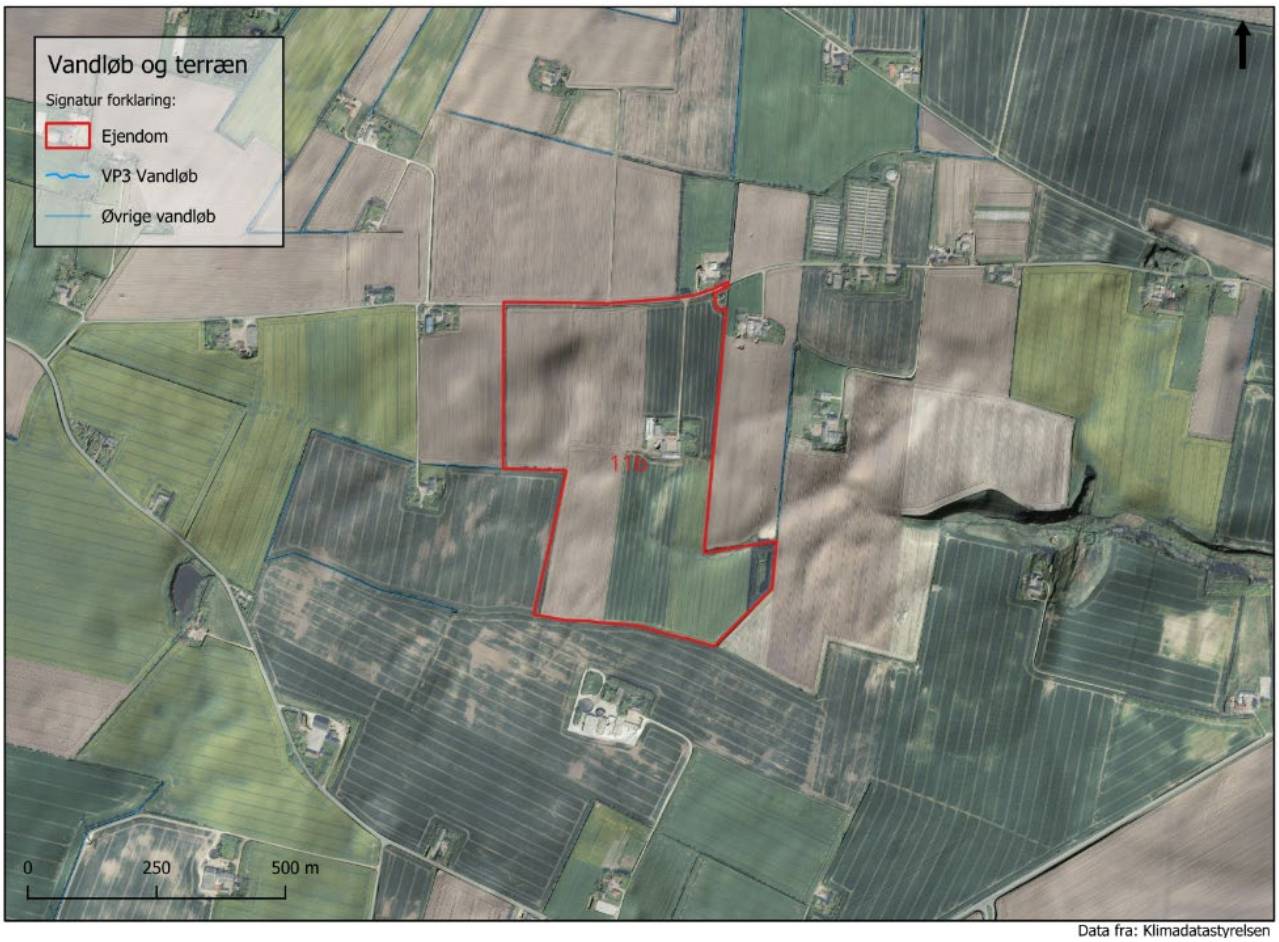

Data fra: Klimadatastyrelsen

Der er ikke registeret ådale eller vandløb på ejendommen. Der er en grøft ved skellet mod øst. Men ellers ikke noget der skal tages hensyn til.

Skrånende terræn

Dette kort viser stejle skrænter i terrænet. Herfra er der nemlig risiko for fosforudvaskning gennem erosion. Fosfor er en større belastning for vandmiljøet end kvælstof, og har der med en høj vekselkurs for kvælstof. Så kan man hindre erosion, kan man spare vandmiljøet for meget fosfor. Der er en enkelt skråning registeret på matriklen, men denne afvander ikke til en å eller lignende og anses derfor ikke som et problem.

5. Fremtidsudsigter og muligheder

Sejr Bisgaard ser frem mod pensionstid med nye øjne, ikke som en afvikling, men som en mulighed for at udvikle ejendommen i en ny retning. Med bevilget Arne-pension fra oktober 2026 får han mere tid til det, han holder mest af, markarbejdet, maskinerne og det praktiske liv på landet. Der overvejes at leje mere jord i nærområdet og fortsætte med vedligeholdelse og forbedring af maskinparken, som han selv servicerer.

Et centralt tema i overvejelserne er ønsket om at skabe liv og fællesskab omkring ejendommen. Sejr ønsker, at stedet fremover kan fungere som et lokalt samlingspunkt, for eksempel i form af besøgsgård, gårdbutik, værksted, udlejning til børnehaver eller institutionsbesøg. Han nævner også gerne at hjælpe unge mennesker, der har brug for at

få foden indenfor i arbejdsfællesskaber med mening. Tankerne er ikke færdigformulerede, men der er en tydelig lyst til at gøre mere og gøre en forskel.

På sigt ser Sejr også muligheder i omlægning af dele af jorden til mere naturpræget drift, fx gennem naturpleje eller skovrejsning, der både kan øge biodiversiteten og gøre ejendommen mere attraktiv for næste generation. Et mere varieret brug af arealerne til fx grøntsagsdyrkning eller naturudtag, kunne kombineres med formidling og lokal forankring.

Udfordringen er, at ejendommen ikke uden videre kan overdrages lige til de fire børn, og at fraværet af en klar arvtager gør langsigtede investeringer mere komplekse. Derfor kigger Sejr på fleksible løsninger, hvor drift, natur og fællesskab kan kombineres, også i mindre skala. I stedet for at være et traditionelt produktionsbrug, kan ejendommen udvikle sig til en multifunktionel ramme om både rekreative og naturbaserede aktiviteter.

6. Konklusion og afrunding

Ejendommen på Lødderupvang 27 afspejler en livslang indsats, hvor håndværk, jordbrug og teknisk snilde er smeltet sammen i en veldrevet helhed. Sejr Bisgaard har bygget, renoveret og vedligeholdt stort set alt selv og ejendommen fremstår i dag som et solidt eksempel på husmandsbrug med karakter og potentiale.

Selvom der ikke længere drives husdyrproduktion, og strukturelle vilkår for mindre brug er udfordrende, åbner Sejrs nysgerrighed og virkelyst op for en række nye veje. Muligheden for at bringe ejendommen i spil som samlingspunkt, besøgssted eller base for naturpleje og formidling er ikke blot realistisk, den er i tråd med de tendenser, der præger landbrugets udvikling i dag.

Lødderupvang 27 repræsenterer dermed ikke kun en historie, men også en fremtid. En fremtid hvor landbruget kan rumme flere funktioner og hvor lokale ildsjæle som Sejr Bisgaard fortsat kan være med til at holde liv i både landskabet og fællesskabet.